

รายงานการวิจัย

รายงานการวิจัยย่อยที่ ๓ เรื่อง

ยุทธศาสตร์การขับเคลื่อนธรรมนูญตำบลเชิงพุทธ
ขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดร้อยเอ็ด

Strategies for driving the Buddhist Sub-district Constitution of the
Administrative Organization Local in Roi Et Province

ภายใต้แผนงานวิจัย

เรื่อง ธรรมนูญตำบลเชิงพุทธ : กระบวนการพัฒนาชุมชนเพื่อความยั่งยืนของประชาชน
และองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดร้อยเอ็ด

Choeng Buddhist Sub-district Statute : Kuan Community Development
for Sustainable People And the local government organization
in Roi Et Province

โดย

ดร.สุกานดา จันทวารีย์

นายณภวศันต์ อังگان

วิทยาลัยสงฆ์ร้อยเอ็ด มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

พ.ศ. ๒๕๖๐

ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจากมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

MCU RS 610760136

Research Report

Sub – Reearch Report 3

Strategies for driving the Buddhist Sub-district Constitution of the
Administrative Organization Local in Roi Et Province

Under Reearch Program

Choeng Buddhist Sub-district Statute : Kuan Community Development
for Sustainable People And the local government organization
in Roi Et Province

By

Dr.Sukanda chataware

Mr.naphawasan Angkan

Mahachulalongkornrajavidyalaya University Roi-Et Buddhist colledge

B.E. 2017

Research Project Funded by Mahachulalongkornrajavidyalaya University

MCU RS 610760136

(Copyriht Mahachulalongkornrajavidyalaya University)

ชื่อรายงานการวิจัย : ยุทธศาสตร์การขับเคลื่อนธรรมณูญตำบลเชิงพุทธขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดร้อยเอ็ด

ผู้วิจัย : ดร.สุกานดา จันทวารีย์, นายณภวศันต์ อังกาน

ส่วนงาน : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์ร้อยเอ็ด

ปีงบประมาณ : ๒๕๖๐

ทุนอุดหนุนการวิจัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

บทคัดย่อ

การศึกษาวิจัย เรื่อง “ยุทธศาสตร์การขับเคลื่อนธรรมณูญตำบลเชิงพุทธขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดร้อยเอ็ด” มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษายุทธศาสตร์การขับเคลื่อนธรรมณูญตำบลเชิงพุทธขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดร้อยเอ็ด เพื่อศึกษาผลการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ธรรมณูญตำบลเชิงพุทธขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดร้อยเอ็ด เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ พื้นที่วิจัยได้แก่ ๑) เทศบาลตำบลแคนใหญ่ อำเภอเมือง จังหวัดร้อยเอ็ด ๒) เทศบาลตำบลดงสิงห์ อำเภอจังหาร จังหวัดร้อยเอ็ด ๓) องค์การบริหารส่วนตำบลบ้านนิเวศน์ อำเภอธวัชบุรี จังหวัดร้อยเอ็ด ๔) องค์การบริหารส่วนตำบลสวนจิก อำเภอศรีสมเด็จ จังหวัดร้อยเอ็ด ๕) องค์การบริหารส่วนตำบลพระเจ้า อำเภอเชียงขวัญ จังหวัดร้อยเอ็ด ขอบเขตประชากรโดยมีกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ๑) กลุ่มผู้นำชุมชน/ท้องถิ่น ๒) กลุ่มปราชญ์ชาวบ้าน ๓) กลุ่มพระสงฆ์ ๔) กลุ่มนักวิชาการ ๕) ประชาชน รวมทั้งสิ้น ๒๕ รูป/คน เก็บข้อมูลโดยการสอบถาม สัมภาษณ์ และสนทนากลุ่มย่อย

ผลการวิจัยพบว่า ยุทธศาสตร์การขับเคลื่อนธรรมณูญตำบลเชิงพุทธขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดร้อยเอ็ด มีแนวโน้มในทางที่ดีจากการกำหนดทิศทางยุทธศาสตร์ที่จะร่วมกันมีธรรมณูญตำบลเชิงพุทธ ที่สามารถช่วยแก้ไขปัญหาของชุมชนได้เป็นอย่างดี ด้วยการสร้างความสัมพันธ์ของคนในชุมชน สร้างการมีส่วนร่วมและเป็นเจ้าของชุมชนร่วมกัน ยึดหลักประชาธิปไตยและความถูกต้องบนฐานอันดีงามทางพระพุทธอันเป็นที่พึงทางจิตใจของคนในชุมชนส่วนมาก การวิเคราะห์ปัญหาและศักยภาพที่มี สร้างกติกาข้อปฏิบัติร่วมกันที่ดีในส่วนร่วม สามารถนำแนวทางธรรมณูญหรือแนวทางการพัฒนาตำบลที่ดี ร่วมกันกำหนดอนาคตในชุมชนตำบล ส่งผลดีต่อชุมชนให้มีคุณภาพ มีศักยภาพ ความสามารถในการแข่งขัน และมีคุณธรรม จริยธรรม สู้งานมีความรู้ให้ประชาชนมีภูมิคุ้มกันทางสังคม ประสิทธิภาพระบบการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย เป้าหมายที่จะทำให้ชุมชนมีการจัดการชุมชนด้วยตัวเองในทุก ๆ ด้าน ร่วมกันค้นหาปัญหา ร่วมคิดร่วมทำ ร่วมตัดสินใจ ร่วมแก้ไขปัญหา และการตัดสินใจจากการมีส่วนร่วมของชุมชนอย่างยั่งยืน จึงสอดคล้องกับสมมติฐานการวิจัย ส่งผลต่อการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืนของประชาชนและองค์กรส่วนท้องถิ่นจังหวัดร้อยเอ็ด

Research Title: Strategies for driving the Buddhist Sub-district Constitution of the Administrative Organization Local in Roi Et Province

Researchers: Dr.Sukanda chantaware, Mr.Naphawasan Anγκan

Department: Mahachulalongkornrajavidyalaya Roi-Et Buddhist College

Fiscal Year: 2017

Research Scholarship Sponsor: Mahachulalongkornrajavidyalaya

Abstract

The research study on "Strategies for Driving the Constitution of the Tambon Sub-district Administrative Organization of Local Administration in Roi Et Province" aims to study the strategy for driving the Sub-district Statute of the Buddhist Sub-district Administrative Organization in Roi Et Province. To study the results of the strategic driving of the Thammanoon Buddhist Sub-district Strategy of the Local Administrative Organization in Roi Et Province Is a qualitative research Research areas include 1) Khaen Yai Sub-district Municipality, Muang District, Roi Et Province 2) Dong Sing Subdistrict Municipality, Chang Han District, Roi Et Province 3) Ban Niwet Subdistrict Administrative Organization Thawat Buri District Roi Et Province 4) Suan Chik Subdistrict Administrative Organization Si Somdet District Roi Et Province 5) Phra Chao Subdistrict Administrative Organization Chiang Khwan District Roi ed Scope of the population with key informants 1) Community / local leader groups 2) Villagers philosophers 3) Buddhist groups 4) Academic groups 5) Total of 25 people / people collecting data by asking, interviewing and discussing groups small

The research found that Strategies for driving the Buddhist-oriented Constitution of the Subdistrict Administration Organization in Roi Et Province There is a tendency for good from the formulation of a strategic direction to jointly have a Buddhist sub-district constitution. That can help solve community problems as well By creating relationships among people in the community Build participation and own community together Adhere to democratic principles and correctness based on the goodness of the Buddha which is the mental reliance of most people in the community Analysis of existing problems and potentials Create good rules for participation. Can apply the constitutional guidelines or good district development guidelines Together determine the future in the community Resulting in good quality community, potential, competitiveness, and morality, ethics to the society, knowledge base for people to have social immunity Efficiency of disaster prevention

and mitigation system The goal is for the community to manage the community by itself in all aspects. Together to search for problems, to think, to do, to make joint decisions, to solve problems and to make decisions based on community participation Therefore in accordance with the research hypothesis Affecting the sustainable community development of people and local organizations in Roi Et Province.

กิตติกรรมประกาศ

รายงานวิจัยนี้สำเร็จได้ด้วยดีตามวัตถุประสงค์ก็เพราะได้รับความร่วมมือจากหลายฝ่ายที่เกี่ยวข้อง คณะผู้วิจัยขอขอบคุณสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย และสำนักงานคณะกรรมการการวิจัยแห่งชาติ (วช.) ที่ได้ส่งเสริมการวิจัยเพื่อประยุกต์หลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาในรูปแบบของกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันของสถาบันทางสังคม ขอขอบคุณเจ้าของพื้นที่การวิจัยที่เมตตาอนุเคราะห์ให้คณะผู้วิจัยได้ศึกษาพุทธศาสตร์การขับเคลื่อนธรรมนูญตำบลเชิงพุทธขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดร้อยเอ็ด เพื่อนำไปขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ธรรมนูญตำบลเชิงพุทธขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่น และส่งเสริมเพื่อการเรียนรู้และอยู่ร่วมกันอย่างยั่งยืน

ขอขอบคุณกลุ่มผู้ให้สัมภาษณ์ และผู้ร่วมเสวนาทุกท่าน ซึ่งมีส่วนสำคัญในการให้ข้อมูลหรือแบ่งปันประสบการณ์ความรู้เกี่ยวกับการศึกษาพุทธศาสตร์การขับเคลื่อนธรรมนูญตำบลเชิงพุทธขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดร้อยเอ็ด ที่จะส่งผลต่อการขับเคลื่อนธรรมนูญตำบลเชิงพุทธขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดร้อยเอ็ดส่งผลต่อการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืนของประชาชนและองค์กรส่วนท้องถิ่นจังหวัดร้อยเอ็ด

คุณงามความดีและประโยชน์ที่จะพึงเกิดขึ้นจากการศึกษาวิจัยด้วยความมุ่งมั่นเสียสละทั้งกำลังกายและกำลังสติปัญญาของคณะผู้วิจัย ขออุทิศบูชาคุณบูรพาจารย์ที่ได้สืบทอดพระพุทธศาสนา มาจนถึงปัจจุบัน ทำให้พุทธศาสนิกชนได้นับถือ ศึกษาและปฏิบัติตาม และได้มีที่พึ่งทางใจอันประเสริฐ เข้าใจโลกและชีวิต สามารถดำรงชีวิตอยู่ร่วมกับผู้อื่นด้วยความสงบสุข

ดร.สุกานดา จันทวารีย์

นายณภวสันต์ อังگان

๒ กันยายน ๒๕๖๑

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ก
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	ค
กิตติกรรมประกาศ.....	จ
สารบัญ.....	ฉ
สารบัญภาพ.....	ฉ
บทที่ ๑ บทนำ.....	๑
๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	๑
๑.๒ วัตถุประสงค์ของโครงการวิจัย.....	๓
๑.๓ ขอบเขตการวิจัย.....	๔
๑.๔ นิยามศัพท์.....	๕
๑.๕ ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	๖
๑.๖ กรอบแนวคิด.....	๖
บทที่ ๒ เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	๗
๒.๑. แนวคิดด้านยุทธศาสตร์.....	๗
๒.๒. แนวคิดเกี่ยวกับกระบวนการขับเคลื่อน.....	๑๕
๒.๓. แนวคิดเกี่ยวกับชุมชน.....	๒๒
๒.๔. แนวคิดด้านธรรมนูญตำบล.....	๓๑
๒.๕. แนวคิดองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น.....	๓๒
๒.๖. หลักพุทธธรรมที่เกี่ยวข้อง.....	๓๔
๒.๗. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	๔๑
บทที่ ๓ วิธีการดำเนินการวิจัย.....	๔๕
๓.๑ รูปแบบการวิจัย.....	๔๕
๓.๒ พื้นที่การวิจัย.....	๔๖
๓.๓ กลุ่มเป้าหมาย.....	๔๖
๓.๔ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย.....	๔๗
๓.๕ การสร้างและหาคุณภาพเครื่องมือ.....	๔๘
๓.๖ การเก็บรวบรวมข้อมูล.....	๔๙
๓.๗ การวิเคราะห์ข้อมูล.....	๔๙
๓.๘ การสรุปผลการวิจัย.....	๕๐

บทที่ ๔ ผลการวิจัย.....	๕๑
๔.๑ ยุทธศาสตร์ธรรมาภิบาลขององค์การปกครอง.....	๕๑
ส่วนท้องถิ่นในจังหวัดร้อยเอ็ด	
๔.๒ การขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ธรรมาภิบาลขององค์การปกครอง.....	๕๘
ส่วนท้องถิ่นในจังหวัดร้อยเอ็ด	
๔.๓ วิเคราะห์การขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ธรรมาภิบาลเชิงพุทธ.....	๖๗
ขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดร้อยเอ็ด	
๔.๔ องค์ความรู้จากการวิจัย.....	๗๖
บทที่ ๕ สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ.....	๗๙
๕.๑ สรุปผลการวิจัย.....	๗๙
๕.๒ อภิปรายผล.....	๘๑
๕.๓ ข้อเสนอแนะ.....	๘๔
บรรณานุกรม.....	๘๕
ภาคผนวก ก บทความวิจัย.....	๙๐
ภาคผนวก ข เครื่องมือวิจัย.....	๑๐๑
ภาคผนวก ค หนังสือเชิญ ผู้ทรงคุณวุฒิ, ผู้ให้ข้อมูล.....	๑๐๔
ภาคผนวก ง ภาพถ่ายการลงพื้นที่วิจัย, ภาพการสัมภาษณ์.....	๑๐๗
ภาคผนวก จ การรับรองการนำไปใช้ประโยชน์.....	๑๑๔
ภาคผนวก ฉ แบบสรุปผลผลิต ผลลัพธ์ และผลกระทบจากงานวิจัย.....	๑๑๖
ภาคผนวก ช ประวัติคณะผู้วิจัย.....	๑๑๙

สารบัญภาพ

เรื่อง	หน้า
ภาพที่ ๑ : องค์ประกอบยุทธศาสตร์.....	๑๒
ภาพที่ ๒ : เรื่อง ทิศ ๖.....	๓๕

บทที่ ๑

บทนำ

๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ในบริบทของสังคมไทย ทูทางสังคมของคนในชุมชนหรือท้องถิ่นถือเป็นทุนสำคัญที่เสริมสร้างวิถีชีวิตที่ดีงามของคนในท้องถิ่นนั้นๆ และสังคมไทยตลอดมาและสนับสนุนการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคมและการปกครองของประเทศมาช้านาน โดยเฉพาะอย่างยิ่งต่อการช่วยบรรเทาความรุนแรงและแก้ไขปัญหาในยามที่เกิดวิกฤตทางเศรษฐกิจและสังคม ซึ่งเป็นสถานการณ์ที่ทุนทางทรัพยากรธรรมชาติและทุนทางเศรษฐกิจมีข้อจำกัด การบรรเทาปัญหาและฟื้นฟูคุณภาพชีวิตของคนไทยและสังคมไทยให้กลับมาดำรงสถานะเดิมได้ จำเป็นต้องอาศัยทุนทางสังคมช่วยสนับสนุนยกตัวอย่างเช่น ในช่วงที่ประเทศไทยประสบปัญหาวิกฤตเศรษฐกิจเมื่อปี ๒๕๔๐ ได้มีนักคิดและผู้ทรงคุณวุฒิหลายท่านประเมินว่า การที่สังคมไทยยังดำรงอยู่ได้เนื่องจากมีทุนทางสังคมมากมายเป็นตาข่ายรองรับที่มีความเชื่อมโยงหนาแน่นอยู่บนพื้นฐานเอกลักษณ์ความเป็นไทยที่มีจุดเด่นหลายประการ อาทิ การมีสถาบันพระมหากษัตริย์เป็นศูนย์รวมจิตใจของคนทั้งชาติ การมีระบบเครือญาติและชุมชนที่เข้มแข็งบนพื้นฐานทางด้านวัฒนธรรมที่เอื้อเพื่อเผื่อแผ่ มีน้ำใจไมตรี ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน เป็นต้น

อย่างไรก็ตาม สถานการณ์โลกยุคปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว สังคมสามารถเชื่อมโยงกัน ได้ทั่วโลก ความสัมพันธ์ในด้านต่างๆ มีความสลับซับซ้อนหลายมิติ โครงสร้างเศรษฐกิจ โครงสร้างสังคมเปลี่ยนแปลงไปสู่ความเป็นวิทยาศาสตร์และความเป็นอุตสาหกรรมมากขึ้น ประเทศไทยต้องเผชิญและรับผลกระทบจากบริบทการเปลี่ยนแปลงต่างๆ อย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ การเปลี่ยนแปลงจากปัจจัยภายนอกที่สำคัญ ได้แก่ กระแสโลกาภิวัตน์ การเคลื่อนย้ายคนโดยเสรี การเปิดเสรีทางการค้า การรวมกลุ่มความร่วมมือระหว่างประเทศ จะส่งผลกระทบต่อวัฒนธรรมและวิถีการดำเนินชีวิตของคนไทย ขณะที่กระแสโลกที่เปลี่ยนจากยุคสังคมเศรษฐกิจฐานความรู้ (Knowledge Base Society) ไปสู่สังคมยุคหลังฐานความรู้ (Post Knowledge Base) นั้นจะส่งผลให้ประเทศไทยต้องเร่งรีบพัฒนาศักยภาพของทรัพยากรมนุษย์ เนื่องจากกระแสดังกล่าวมีความต้องการทรัพยากรมนุษย์ที่เป็นผู้มีความรู้และทักษะหลายอย่าง สามารถทำงานได้หลากหลาย มีคุณธรรมและมีจิตสำนึกสาธารณะ นอกจากนี้ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีและสารสนเทศ ความรวดเร็วของการสื่อสาร การขยายตัวของเมือง และการก้าวเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุของประเทศไทย จะส่งผลกระทบต่อวัฒนธรรม ค่านิยม วิถีการดำรงชีวิตและการประกอบอาชีพ รวมถึงปฏิสัมพันธ์ของผู้คนในชุมชนของท้องถิ่นนั้นๆ โดยเริ่มตั้งแต่ระดับครอบครัว ชุมชนและประเทศ

และจากการเปลี่ยนแปลงทางสังคมที่เป็นไปอย่างรวดเร็วทั้งด้านบวกและลบ ดังนั้น มนุษยชาติ ควรที่จะสร้างความตระหนักในการปฏิบัติตนและสร้างความเข้าใจถึงสภาพการ

เปลี่ยนแปลงไปของโลกภายนอก ที่ประกอบด้วยปัจจัยสำคัญๆ ๕ ประการ ที่มีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงของโลกในอนาคต อันได้แก่ ๑) การเปลี่ยนแปลงตามกระแสโลกาภิวัตน์ ๒) การเปลี่ยนแปลงในโครงสร้างประชากรของโลก ๓) การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของผู้บริโภคกลุ่มใหม่ ๔) ปัญหาเกี่ยวกับทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ๕) แนวโน้มการวางระเบียบกฎหมายและการเรียกร้องเพื่อปกป้องผลประโยชน์ระหว่างชาติ ซึ่งหากขาดการบูรณาการแล้วอนาคตของมนุษยชาติจะดำรงชีวิตอยู่รอดในระยะยาวไม่ได้ ประกอบกับความเสื่อมโทรมและสูญเสียทางทรัพยากรธรรมชาติที่มากขึ้น การดำเนินการเพื่อที่จะรักษาและป้องกันสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติไว้จึงได้เกิดขึ้น สำหรับประเทศไทยได้ยึดแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเป็นแนวทางปฏิบัติและการดำรงชีวิตตาม พระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ ๙) และนอกจากนั้นถ้าประเทศไทยสามารถนำมิติของทุนทางสังคมที่มีอยู่ในบริบทของสังคมไทย ชุมชนหรือท้องถิ่น ซึ่งถือเป็นทุนเดิมที่สำคัญในการเสริมสร้างวิถีชีวิตที่ดีงามของคนในท้องถิ่นนั้นๆ และสังคมไทยมาช้านาน มาอนุรักษ์และฟื้นฟูพัฒนาต่อยอดเพื่อให้เกิดความเชื่อมโยงของทุนทางสังคมกับการพัฒนาทุนมนุษย์ และนำไปใช้ประโยชน์ได้อย่างเหมาะสมแล้ว ก็จะช่วยพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนในชุมชนและสังคมให้มีความสุข โดยทรัพยากรมนุษย์มีศักยภาพและขีดความสามารถ มีคุณธรรม จริยธรรม สามารถปรับตัวและรู้เท่าทันต่อการเปลี่ยนแปลงต่างๆ ที่จะเกิดขึ้นทั้งในปัจจุบันและอนาคต ประเทศชาติก็มีความสมดุลและยั่งยืน

ภายใต้ทิศทางการพัฒนาประเทศเพื่อความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจและอุตสาหกรรม ก่อให้เกิดปัญหาต่อทรัพยากรสาธารณสุขที่มีชุมชนในท้องถิ่นต่างๆ พึ่งพาจัดการทรัพยากรตามวัฒนธรรมในท้องถิ่นนั้นๆ เพื่อการดำรงชีพ รัฐร่วมกับกลุ่มทุนสร้างความมั่งคั่งจากทรัพยากรโดยการพัฒนา ในขณะที่ชุมชนท้องถิ่นต้องสูญเสียทรัพยากรซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญในการดำรงชีพของคนในชุมชนและยังส่งผลถึงวัฒนธรรมของชุมชนเกิดความยากจนและความเหลื่อมล้ำทางสังคมขึ้น^๑ ซึ่งแนวคิดหลักของการพัฒนาที่ยั่งยืนคือ การพัฒนาจะต้องเกิดความสมดุลระหว่างเศรษฐกิจกับธรรมชาติอย่างยั่งยืน และการพัฒนาจะต้องเกิดความสมดุลระหว่างเศรษฐกิจกับวัฒนธรรมอย่างยั่งยืน องค์ประกอบของความยั่งยืนแบ่งเป็น ๓ มิติ ได้แก่ มิติทางเศรษฐกิจ มิติทางสังคม และมิติทางทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยการพัฒนาที่ยั่งยืนควรเป็นการผสมผสานการพัฒนาทางเศรษฐกิจ สังคม และระบบนิเวศน์เข้าไว้ด้วยกันอย่างสมดุล โดยไม่ก่อให้เกิดความขัดแย้งซึ่งกันและกัน^๒

ธรรมนูญตำบลเกิดจากการสำรวจสภาพปัจจุบันตามวิถีชีวิตจริงที่ดำรงอยู่และความต้องการของประชาชน ตามความเป็นจริงในการดำเนินชีวิต ภายใต้สภาพสังคมชนบทที่มีความรักใคร่ กลม

^๑ กฤษฎา บุญชัย และคณะ. **สู่การปฏิรูปฐานทรัพยากร**. (กรุงเทพฯ : พลวัตรขบวนการเคลื่อนไหวด้านทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมภาคประชาชน. ๒๕๔๖) หน้า ๗๓

^๒ สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. ๒๕๕๑ หน้า ๗

เกลียว ยึดโยงในความเป็นญาติ ในสภาวะเศรษฐกิจที่พึ่งพาธรรมชาติ ที่ต้องดิ้นรนขวานขวายใช้ภูมิปัญญาที่สืบทอดต่อๆ กันมาตามบรรพบุรุษ ผสมผสานกับแนวความคิดตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อความอยู่รอดในการดำรงตนอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุขและเพื่อสร้างอนาคตใหม่ให้กับตนเองและครอบครัว ซึ่งจากสภาพการเมืองที่เข้มข้นภายในเงาของ “ประชาธิปไตย” ซึ่งอาจสับสนเป็นบางโอกาส แบ่งฝักฝ่ายตามความอิสระเสรีในการพูด การคิด และการแสดงออกภายใต้กฎระเบียบ วัฒนธรรมประเพณีของท้องถิ่น ซึ่งนับเป็นการเรียนรู้ประชาธิปไตย โดยการปฏิบัติจริงในชีวิตประจำวัน

การรวมตัวของชุมชนทำให้เกิดทางเลือกในการดำเนินชีวิตอันหลากหลาย โดยสามารถพึ่งพาตนเองได้ในหลายรูปแบบ ธรรมนุญจึงเป็นแนวปฏิบัติหนึ่งที่เกิดจากการสำรวจสภาพปัจจุบันตามวิถีชีวิตจริงที่ดำรงอยู่และความต้องการของประชาชนตามความเป็นจริงในการดำเนินชีวิต ภายใต้สภาพสังคมชนบท ที่มีความ รักใคร่กลมเกลียว ยึดโยงในความเป็นญาติ ในสภาวะเศรษฐกิจที่พึ่งพาธรรมชาติ ที่ต้องดิ้นรนขวานขวายใช้ ภูมิปัญญาที่สืบทอดต่อๆ กันมาตามบรรพบุรุษ ผสมผสานกับแนวความคิดตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อความอยู่รอดและเพื่อสร้างอนาคตใหม่ให้กับตนเองและครอบครัว จากสภาพการเมืองที่เข้มข้นภายในเงาของ “ประชาธิปไตย” ซึ่งอาจสับสนเป็นบางโอกาส แบ่งฝักฝ่าย ตามความอิสระเสรีในการพูด การคิด และการแสดงออกภายใต้กฎระเบียบ วัฒนธรรมประเพณีของท้องถิ่น ซึ่งนับเป็นการเรียนรู้ประชาธิปไตย โดยการปฏิบัติจริงในชีวิตประจำวัน และการนำหลักพุทธธรรมในพระพุทธศาสนามาบูรณาการในการจัดทำธรรมนุญเชิงพุทธเพื่อนำไปใช้เป็นแนวทางปฏิบัติของชุมชนจึงนับว่ามีความสำคัญมาก เนื่องจากประชาชนส่วนใหญ่ของประเทศนับถือพระพุทธศาสนา

ดังนั้นจากความเป็นมาและสภาพปัญหาที่เกิดขึ้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาเรื่อง ยุทธศาสตร์ธรรมนุญตำบลขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดร้อยเอ็ด การขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ธรรมนุญตำบลขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดร้อยเอ็ด วิเคราะห์และประเมินผลยุทธศาสตร์ธรรมนุญตำบลเชิงพุทธขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดร้อยเอ็ด ว่ามียุทธศาสตร์สู่การขับเคลื่อนธรรมนุญตำบลให้เกิดผลแก่ชุมชนในด้านใด และสามารถนำเอาหลักพุทธธรรมทางพระพุทธศาสนาไปประยุกต์หรือบูรณาการให้เกิดผลดีกับชุมชนอย่างไร

๑.๒ วัตถุประสงค์การวิจัย

๑.๒.๑ เพื่อศึกษายุทธศาสตร์ธรรมนุญตำบลขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดร้อยเอ็ด

๑.๒.๒ เพื่อศึกษาการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ธรรมนุญตำบลขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดร้อยเอ็ด

๑.๒.๓. เพื่อศึกษาวิเคราะห์การขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ธรรมนุญตำบลเชิงพุทธขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดร้อยเอ็ด

๑.๓ ขอบเขตการวิจัย

ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ คณะผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตการวิจัย ดังนี้

๑.๓.๑ **ขอบเขตของเนื้อหา** มุ่งเน้นการศึกษาเกี่ยวกับแนวคิด หลักการ ทฤษฎีรูปแบบยุทธศาสตร์ชุมชน ยุทธศาสตร์การขับเคลื่อนธรรมนุญตำบลเชิงพุทธ วิเคราะห์ผลการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดร้อยเอ็ด เพื่อการพัฒนาชุมชนให้เกิดความยั่งยืน

๑.๓.๒ **ขอบเขตของพื้นที่** การวิจัยครั้งนี้ดำเนินการเฉพาะในเขตจังหวัดร้อยเอ็ด ได้แก่

- ๑) เทศบาลตำบลแคนใหญ่ อำเภอเมือง จังหวัดร้อยเอ็ด
- ๒) เทศบาลตำบลจังหาร อำเภोजังหาร จังหวัดร้อยเอ็ด
- ๓) องค์การบริหารส่วนตำบลบ้านนิเวศน์ อำเภอธวัชบุรี จังหวัดร้อยเอ็ด
- ๔) องค์การบริหารส่วนตำบลสวนจิก อำเภอศรีสมเด็จ จังหวัดร้อยเอ็ด
- ๕) องค์การบริหารส่วนตำบลพระเจ้า อำเภอเชียงขวัญ จังหวัดร้อยเอ็ด

๑.๓.๓ **ขอบเขตของกลุ่มเป้าหมาย** การวิจัยครั้งนี้ ได้แก่

๑) กลุ่มผู้นำชุมชน/ผู้บริหารท้องถิ่น คือ กลุ่มบุคคลที่สามารถชักจูงหรือชี้นำบุคคลอื่น ให้ปฏิบัติงาน สำเร็จตามวัตถุประสงค์ที่วางไว้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ และมีความสามารถที่จะทำให้องค์การดำเนินไปอย่างก้าวหน้าและบรรลุเป้าหมาย โดยการใช้อิทธิพลเหนือทัศนคติและการกระทำของผู้อื่น

๒) กลุ่มปราชญ์ชาวบ้าน คือ กลุ่มบุคคลที่เป็นเจ้าของภูมิปัญญาชาวบ้าน และนำภูมิปัญญาไปใช้ประโยชน์ในการ ดำรงชีวิตจนประสบความสำเร็จ สามารถถ่ายทอดเชื่อมโยงคุณค่าของอดีตกับปัจจุบันได้เหมาะสม

๓) กลุ่มพระสงฆ์ คือ กลุ่มบุคคลเป็นที่มุ่งสนองประโยชน์ของสังคมเป็นสำคัญ โดยเปิดโอกาสให้คนทุกกลุ่มได้เข้ามาฝึกฝนพัฒนาตนเอง และนำหลักธรรมมาปฏิบัติในการดำเนินชีวิต ต้องปฏิบัติตามหลักธรรมคำสอน ซึ่งเป็นจุดมุ่งหมายของการบวช และมีหน้าที่ยึดหลักอภัยประกอบด้วยธรรมที่เป็นไปเพื่อประโยชน์ของคนหมู่มาก คือ มีทั้งการศึกษา การเผยแผ่ และการสงเคราะห์

๔) กลุ่มนักวิชาการ คือ กลุ่มผู้เชี่ยวชาญได้ดำนเนินๆ หรือทำงานด้านนั้นๆ มาอย่างยาวนาน โดยดูที่ผลงาน หรือบทความทางวิชาการที่ได้รับการตีพิมพ์โดยนิตยสารที่เป็นที่ยอมรับโดยสากล

๕) กลุ่มประชาชน คือ กลุ่มบุคคลที่มีที่อยู่อาศัยอยู่ในพื้นที่จังหวัดร้อยเอ็ด เป็นประชาชนมีส่วนร่วมในการให้ข้อมูลข้อเท็จจริงและความคิดเห็นเพื่อประกอบการตัดสินใจของ

หน่วยงานภาครัฐด้วยวิธีต่าง ๆ เช่น การรับฟังความคิดเห็น การแสดงความคิดเห็น การทำกิจกรรม การให้ความร่วมมือ เป็นต้น

๑.๓.๔ ขอบเขตของระยะเวลา

การวิจัยเริ่มตั้งแต่วันที่ ๑ ตุลาคม พ.ศ.๒๕๖๐ – ๓๐ กันยายน พ.ศ.๒๕๖๑ ใช้ระยะเวลาในการทำวิจัยทั้งสิ้น ๑๒ เดือน

๑.๔. นิยามศัพท์เฉพาะ

ยุทธศาสตร์ หมายถึง วิธีการ เป้าหมาย ภารกิจของชุมชน การลงมือปฏิบัติ และกลยุทธ์ รูปแบบของการวางแผนในการพัฒนาที่ยั่งยืน เพื่อพัฒนาตนเองไปสู่วัตถุประสงค์ใหม่ในอนาคตได้เหมาะสมกับสภาพการเปลี่ยนแปลงที่สอดคล้องกับการกระจายอำนาจในการบริหารยุคปัจจุบัน การวางแผนเตรียมกระบวนการที่จะทำกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่งในอนาคต เพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่ตั้งไว้ ด้วยวิธีการที่กำหนดไว้

การขับเคลื่อน หมายถึง แผนการดำเนินงานที่สร้างขึ้นอย่างเป็นระบบ มีองค์ประกอบ ต่างๆ สัมพันธ์สอดคล้องกัน มีวิสัยทัศน์เป็นการรวมจิต มีเป้าประสงค์ อันแสดงถึงเจตจำนงร่วมของ ทุกฝ่าย

ธรรมนูญตำบล หมายถึง กติการ่วมกัน ข้อตกลงร่วมของคนในชุมชนที่เกิดจาก สำนักของ คนในตำบลที่มาอยู่ร่วมกันและสามารถกำหนดเป้าหมายอนาคตของตนเอง ตามวิถีชีวิตแห่งจิตสำนึก ร่วม โดยการบูรณาการทุนชุมชนสู่การปฏิบัติ เพื่อนำไปสู่เป้าหมาย ของการจัดการตนเองของตำบล

เชิงพุทธ หมายถึง การนำเอาหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาบูรณาการเป็นหลัก การปฏิบัติร่วมกันกับหน่วยงาน องค์กรและชุมชน โดยการนำคำสอนของพระพุทธเจ้ามาเป็นฐานคิด ให้มี ความรู้ความ เชี่ยวชาญในการปฏิบัติงาน มีความเจริญเติบโตทั้งทางด้านพฤติกรรม จิตใจ และ ปัญญา ด้วยวิธีการพัฒนาองค์กรและการพัฒนาฝึกอบรม มี จุดประสงค์ในการปรับปรุงผลงานและพัฒนา มนุษย์ไปสู่การดำเนินชีวิตที่ดีขึ้นมีคุณภาพชีวิตในชุมชนมากกว่าเดิม

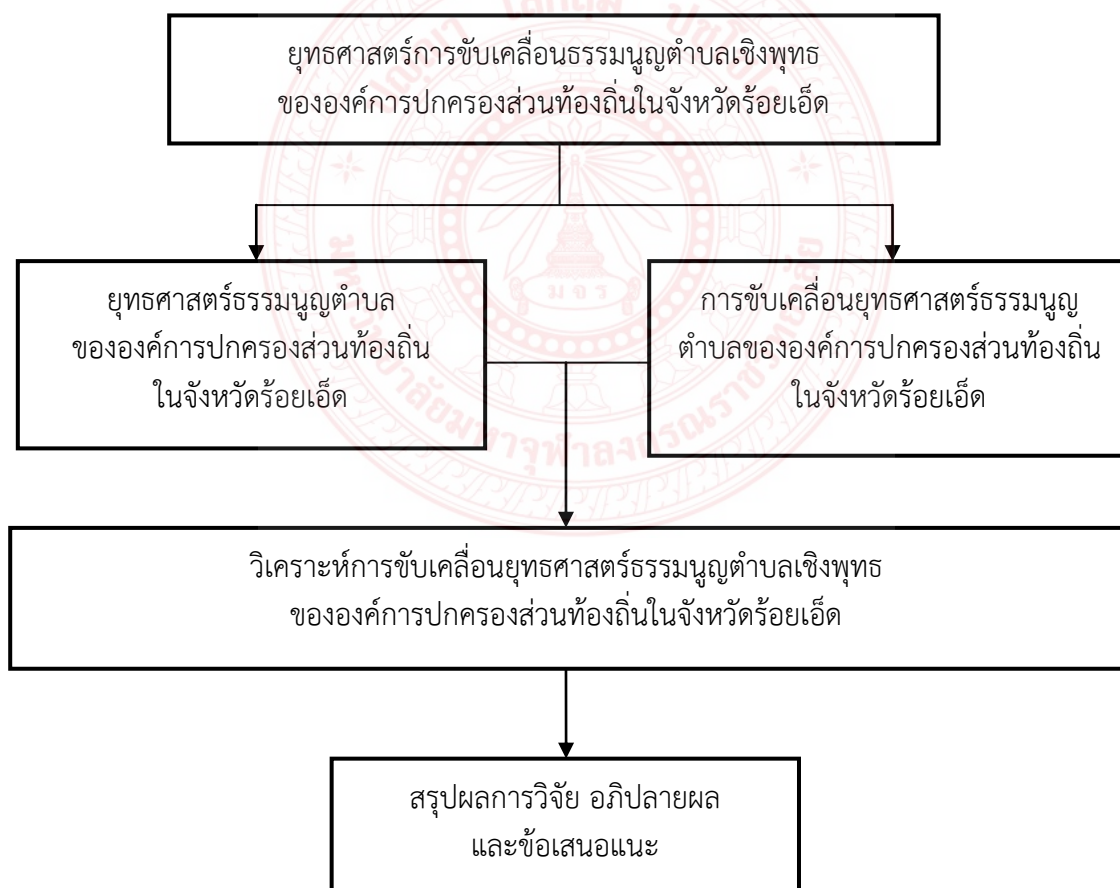
องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หมายถึง องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีการจัดตั้งขึ้น โดยมี ลักษณะหรือองค์ประกอบที่มีความคล้ายคลึงกันทั่วประเทศ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นรูปแบบทั่วไป อาจจะมีหลายประเภทก็ได้ เช่น องค์กรบริหารส่วนจังหวัด เทศบาล (นคร/เมือง/ตำบล) และ องค์กรบริหารส่วนตำบล ซึ่งในแต่ละประเภทจะมีการกำหนดลักษณะหรือองค์ประกอบให้เป็น มาตรฐานเดียวกันทั่วประเทศ ดังนั้นในที่นี้จึงหมายถึงองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดร้อยเอ็ด ที่ ใช้เป็นพื้นที่วิจัย ได้แก่ ๑) เทศบาลตำบลแคนใหญ่ อำเภอเมือง จังหวัดร้อยเอ็ด ๒) เทศบาลตำบลจัง หาร อำเภอจังหาร จังหวัดร้อยเอ็ด ๓) องค์กรบริหารส่วนตำบลบ้านนิเวศน์ อำเภอธวัชบุรี จังหวัด ร้อยเอ็ด ๔) องค์กรบริหารส่วนตำบลสวนจิก อำเภอศรีสมเด็จ จังหวัดร้อยเอ็ด ๕) องค์กรบริหาร ส่วนตำบลพระเจ้า อำเภอเชียงขวัญ จังหวัดร้อยเอ็ด

ผู้บริหารท้องถิ่น หมายถึง ผู้ที่ทำหน้าที่อำนวยความสะดวก กำกับดูแลกำหนดนโยบาย และวางแผนยุทธศาสตร์องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดร้อยเอ็ด คือ เป็นนายก,รองนายกเทศบาล/องค์การบริหารส่วนตำบล ปลัด/รองปลัดเทศบาล/องค์การบริหารส่วนตำบล

๑.๕ ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

- ๑) ได้ทราบถึงยุทธศาสตร์ธรรมนูญตำบลองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดร้อยเอ็ด
- ๒) ได้ทราบการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ธรรมนูญตำบลขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดร้อยเอ็ด
- ๓) ได้ทราบถึงการวิเคราะห์การขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ธรรมนูญตำบลเชิงพุทธขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดร้อยเอ็ด

๑.๖. กรอบแนวคิดของโครงการวิจัย

บทที่ ๒

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาวินิจฉัยเรื่อง “ยุทธศาสตร์การขับเคลื่อนธรรมาภิบาลเชิงพุทธขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดร้อยเอ็ด” ผู้วิจัยได้ศึกษาหลักการ แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อเป็นแนวทางในการวิจัย มีดังนี้

๒.๑ แนวคิดด้านยุทธศาสตร์

๒.๑.๑ ความหมายของยุทธศาสตร์

แผนยุทธศาสตร์หรือแผนกลยุทธ์ เป็นเทคนิคที่เดิมทางการทหารใช้อยู่ มีหลักฐานของตำราพิชัยสงคราม “ซุนวู” ของจีนได้รวบรวมหลักการวางยุทธศาสตร์ทางทหารไว้ นักวางแผนธุรกิจภาคเอกชนได้ประยุกต์แนวคิดวิธีการของแผนกลยุทธ์มาใช้ในการแข่งขันทางธุรกิจ ต่อมานักวางแผนภาครัฐได้นำแนวทางปฏิบัติของภาคเอกชนมาประยุกต์ใช้ เพื่อให้การบริหารภาครัฐสามารถปรับกลไกได้ทันยุคสมัย โดยคำนึงถึงการสนองความต้องการของประชาชนหรือลูกค้าเป็นหลัก ซึ่ง สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน กล่าวว่า ปัจจุบันในการบริหารของราชการนิยมใช้การวางแผนกลยุทธ์ Strategic Planning มาใช้ในการบริหารงานอย่างแพร่หลายและส่วนใหญ่นิยมเรียกว่า แผนยุทธศาสตร์ ซึ่งยุทธศาสตร์ (Strategic) คือ กระบวนการกำหนดทิศทางขององค์กร เพื่อทำหน้าที่ให้ได้ผลสัมบูรณ์ตามพันธกิจ^๑

ยุทธศาสตร์ (strategy) หรือ กลยุทธ์ เป็นศัพท์ที่มีกำเนิดในทางทหาร หมายถึง แผนการปฏิบัติซึ่งวางเพื่อให้บรรลุเป้าประสงค์จำเพาะ กลยุทธ์หรือยุทธศาสตร์ในทางทหารนั้นแตกต่างจากยุทธวิธี ซึ่งว่าด้วยการดำเนินการรบปะทะ (engagement) ขณะที่ยุทธศาสตร์นั้น ว่าด้วยวิธีการเชื่อมโยงการรบปะทะต่าง ๆ เขาด้วยกัน คำถามที่ว่า “จะสู้รบอย่างไร” เป็นปัญหาทางยุทธวิธี แต่ข้อกำหนดและเงื่อนไขซึ่งมีการสู้รบกันและความเหมาะสมในการสู้รบกันนั้นเป็นปัญหาทางยุทธศาสตร์ ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของการสงคราม (warfare) สี่ระดับ ได้แก่ วัตถุประสงค์ทางการเมืองหรือยุทธศาสตร์หลัก, ยุทธศาสตร์ปฏิบัติการและยุทธวิธี นักคิดคนหนึ่งนิยามยุทธศาสตร์ไว้ว่าเป็นวิถีอย่างครอบคลุมในอันที่จะพยายามปฏิบัติเพื่อ ผลเบี่ยงปลายทางการเมือง รวมทั้งการขมขู่หรือการใช้กำลังอย่างแท้จริง ในวิชาวิธีแห่งเจตจำนง ซึ่งจำต้องมีอย่างน้อยสองฝ่ายในความขัดแย้งหนึ่งๆ ฝ่ายเหล่านี้มีปฏิสัมพันธ์กัน และดังนั้น ยุทธศาสตร์ จะประสบความสำเร็จน้อยครั้งหากไม่แสดงความสามารถในการดัดแปลง^๒

^๑ สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน, **ชุดการเรียนรู้ด้วยตนเองหลักสูตรการบริหารงาน : การบริหารจัดการภาครัฐแนวใหม่**. นนทบุรี : สถาบันพัฒนาข้าราชการพลเรือน, ๒๕๔๖, หน้า ๑๐-๑๑.

^๒ Beatrice Heuser, **The Evolution of Strategy: Thinking War from Antiquity to the Present**, Cambridge University: Cambridge University Press Inc. ๒๐๑๐, p. ๒๗.

ยุทธศาสตร์หรือ Strategy มาจากภาษากรีก คือ Strategos ซึ่งเป็นคำที่มีรากคำศัพท์มาจากคำว่า Stratos ที่มีความหมายว่า กองทัพ และคำว่า Ago หมายถึงการนำ หรือคำแนะนำ หรือการเคลื่อนย้ายของผู้นำกองทัพกรีกในสมัยโบราณ ซึ่งเมื่อนำมารวมกันแล้วความหมายของ Strategy คือวิธีการหรือแนวทางในการนำกองทัพ^๓

Cambridge Learner's Dictionary ภาษาอังกฤษได้อธิบายคำว่า Strategy ไว้ว่า (๑) a plan that you use to achieve something (economic/strategy) (๒) the act of planning how to achieve something (Military strategy) แปลความได้ว่า (๑) ยุทธศาสตร์ คือ แผนที่ท่านจะใช้ให้บรรลุเป้าหมายในสิ่งนั้น(ในทางเศรษฐศาสตร์) (๒) ยุทธศาสตร์ คือ การวางแผนเพื่อหาวิธีการให้บรรลุเป้าหมายในการนั้น(ในทางสงคราม)^๔

พจนานุกรมฉบับออนไลน์ของ Merriam-Webster ได้ให้ความหมายไว้ว่า the science and art of employing the political, economic, psychological, and military forces of a nation or group of nations to afford the maximum support to adopted policies in Peace or War. แปลความเป็นภาษาไทยได้ว่า เป็นศาสตร์และศิลปะในการนำ การเมือง เศรษฐกิจ จิตวิทยา และกำลังทางทหาร ของประเทศหรือกลุ่มที่มุ่งไปสู่การกำหนดนโยบายในภาวะสงครามหรือสันติภาพ^๕

และพจนานุกรมฉบับออนไลน์ของ Merriam-Webster ได้ให้ความหมายไว้ว่า a careful plan or method for achieving a particular goal usually over a long period of time. : the skill of making or carrying out plans to achieve a goal. แปลความเป็นภาษาไทยได้ว่าเป็นแผนที่ดีหรือวิธีการที่ทำให้ประสบความสำเร็จบรรลุตามเป้าหมายอย่างรอบคอบในระยะยาวโดยส่วนรวม^๖

พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๕๔ ได้ให้ความหมาย คำว่า ยุทธศาสตร์ว่า วิชาว่าด้วยการพัฒนาและการใช้อำนาจทางการเมือง เศรษฐกิจ จิตวิทยา และกำลังรบทางทหารตามความจำเป็นทั้งในยามสงบและยามสงคราม^๗

ยุทธศาสตร์มีลักษณะที่เป็นทั้งศาสตร์และศิลป์ยุทธศาสตร์อาจเป็นศาสตร์หากพิจารณา ในแง่ของกระบวนการ ที่มีลักษณะที่สามารถคาดได้ เป็นเหตุเป็นผล มีเป้าหมาย มีความกว้างขวาง มีการแยกแยะ และสามารถรับรู้ได้ และยุทธศาสตร์เป็นศิลป์ เนื่องจากการแก้โจทย์ปัญหาที่ ซับซ้อน ที่

^๓ Henry George Liddell, Robert Scott “στρατηγία”, A Greek-English Lexicon, on Perseus Digital Library, Gregory Crane, Editor in Chief, Tufts University. ๒๐๐๘, แหล่งที่มา: <http://www.perseus.tufts.edu/hopper/searchresult>. ๖, July, ๒๕๖๑.

^๔ Colin McIntosh, Cambridge Learner's Dictionary, ๔th ed, (Cambridge University: Cambridge press Inc, ๒๐๑๒), p. ๗๐๘.

^๕ Merriam-Webster พจนานุกรมฉบับออนไลน์, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <http://www.merriamwebster.com/dictionary/strategy>. ๖ July, ๒๕๖๑.

^๖ เรื่องเดียวกัน [ออนไลน์], แหล่งที่มา : <http://www.merriamwebster.com/dictionary/strategy>, ๖, July, ๒๕๖๑.

^๗ ราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๕๔, หน้า ๗๕๙.

ต้องใช้จินตนาการ ความคิด ทักษะ ความรอบรู้ เพื่อแปลงสภาพการณ์ที่รับรู้และ สภาพการณ์ที่คาดคะเน นำมาจัดเรียง ผสมผสาน อย่างเหมาะสมเพื่อคนคว้าวหาวิธีการดำเนินการต่อ ปัญหา^{๕๕}

กล่าวได้ว่า ยุทธศาสตร์ มีความหมายเชิงกว้างว่า วิธีการ เป้าหมาย ภารกิจของชุมชน การลงมือปฏิบัติ และกลยุทธ์ รูปแบบของการวางแผนในการพัฒนาที่ยั่งยืน เพื่อพัฒนาตนเองไปสู่วัตถุประสงค์ใหม่ในอนาคตได้เหมาะสมกับสภาพการเปลี่ยนแปลงที่สอดคล้องกับการกระจายอำนาจในการบริหารยุคปัจจุบัน การวางแผนเตรียมกระบวนการที่จะทำกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่งในอนาคต เพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่ตั้งไว้ด้วยวิธีการที่กำหนดไว้

๒.๑.๒. ความสำคัญของการวางแผนยุทธศาสตร์

ได้มีผู้ทรงคุณวุฒิและนักวิชาการได้กล่าวถึงความสำคัญของการวางแผนยุทธศาสตร์ ดังนี้

พัคตร์ผจง วัฒนสิทธิ์ และพสุ เตชะรินทร์ กล่าวถึงความสำคัญของการวางแผน ยุทธศาสตร์ หรือแผนกลยุทธ์ ไว้ว่า เนื่องจากสภาวะการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ที่ได้เกิดขึ้นรวมทั้ง ลักษณะขององค์กรที่จะต้องเปลี่ยนแปลงไปในอนาคต และเงื่อนไขการแข่งขันใหม่ ๆ ที่เกิดขึ้นทำให้ ปัจจัยหรือสาเหตุของความสำคัญขององค์กรธุรกิจที่เคยมีมาในอดีตที่จะเริ่มเปลี่ยนแปลงไป อาทิเช่น การมีกำลังผลิตขนาดใหญ่แต่ไม่สามารถปรับปรุงการผลิตให้เปลี่ยนแปลงไปตามความต้องการที่ เปลี่ยนไปของลูกค้าเป้าหมาย คือ ความสามารถขององค์กรในการขยายตัวเข้าไปในอุตสาหกรรมต่าง ๆ จะไม่ใช่สาเหตุสำคัญของความสำเร็จขององค์กรธุรกิจอีกต่อไป ดังนั้น ผู้บริหารขององค์กรธุรกิจเอง จำเป็นต้องมีการปรับปรุงและพัฒนาตนเองอยู่ตลอดเวลา เนื่องจากแนวคิดหรือวิธีการในการบริหารแบบเดิม ๆ ย่อมไม่สามารถนำพาองค์กรไปสู่ความสำเร็จได้เหมือนในอดีต ผู้บริหารในยุคโลกใหม่จะต้องให้ความสำคัญกับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น และสามารถปรับตัวได้อย่างรวดเร็วต่อการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น จากสาเหตุดังกล่าว ทำให้การศึกษาในด้านการจัดการเชิงกลยุทธ์มีความสำคัญต่อผู้บริหารยุคใหม่^{๕๖}

สำนักงานคณะกรรมการประถมศึกษาแห่งชาติ ได้กล่าวถึงความสำคัญของการวางแผนยุทธศาสตร์ไว้ว่า

๑. การวางแผนยุทธศาสตร์เป็นรูปแบบการวางแผนที่ช่วยให้หน่วยงานพัฒนาตนเองได้ทันกับสภาพการเปลี่ยนแปลงได้อย่างเหมาะสม เพราะการวางแผนกลยุทธ์ให้ความสำคัญกับการศึกษา วิเคราะห์บริบท และสภาพแวดล้อมภายนอกหน่วยงานเป็นประเด็นสำคัญ

๒. การวางแผนยุทธศาสตร์เป็นรูปแบบการวางแผนที่ช่วยให้หน่วยงานภาครัฐในทุกระดับมีความเป็นตัวเอามากขึ้น รับผิดชอบต่อความสำเร็จและความล้มเหลวของตนเองมากขึ้น ทั้งนี้เพราะการวางแผนกลยุทธ์เป็นการวางแผนขององค์กร โดยองค์กรและเพื่อองค์กรไม่ใช่เป็นการวางแผนที่ต้องกระทำตามที่หน่วยเหนือสั่งการ

^{๕๕} วิสันติ สระศรีดา, พันเอก, **ทฤษฎีทางยุทธศาสตร์**, (กรุงเทพมหานคร: กองศึกษา กรมยุทธศึกษาทหารบก, ๒๕๕๗), หน้า ๑๐

^{๕๖} พัคตร์ผจง วัฒนสิทธิ์และพสุ เตชะรินทร์, **การจัดการเชิงกลยุทธ์และนโยบายธุรกิจ** (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๒), หน้า ๗.

๓. การวางแผนยุทธศาสตร์เป็นรูปแบบการวางแผนที่สอดรับการกระจายอำนาจซึ่งเป็นกระแสหลักในการบริหารภาครัฐในปัจจุบัน และสอดคล้องกับที่สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน ให้เตรียมออกระเบียบกำหนดให้หน่วยงานภาครัฐทุกระดับมีการจัดทำแผนกลยุทธ์ใช้เป็นเครื่องมือในการพัฒนางานสู่มิติใหม่ของการปฏิรูประบบราชการ

๔. การวางแผนยุทธศาสตร์เป็นเงื่อนไขหนึ่งของการจัดระบบงบประมาณแบบมุ่งเน้นผลงาน (Performance – Based Budgeting) ซึ่งสำนักงบประมาณกำหนดให้ส่วนราชการและหน่วยงานในสังกัด จัดทำก่อนที่จะกระจายอำนาจด้านงบประมาณโดยการจัดสรรงบประมาณเป็นเงินก้อนลงไปให้หน่วยงาน

๕. การวางแผนยุทธศาสตร์เป็นการวางแผนที่ให้ความสำคัญต่อการกำหนด “กลยุทธ์” ที่ได้มาจากการคิดวิเคราะห์แบบใหม่ ๆ ที่ไม่ผูกติดอยู่กับปัญหาเก่าในอดีตไม่เอาข้อจำกัดทางด้านทรัพยากรและงบประมาณมาเป็นข้ออ้าง ดังนั้น การวางแผนกลยุทธ์เป็นการวางแผนแบบท้าทายความสามารถเป็นรูปแบบการวางแผนที่ช่วยให้เกิดการริเริ่มสร้างสรรค์ทางเลือกใหม่ ได้ด้วยตนเองเป็นการวางแผนพัฒนาที่ยั่งยืน^{๑๐}

สรุปได้ว่า ความสำคัญของการวางแผนกลยุทธ์คือรูปแบบของการวางแผนในการพัฒนาที่ยั่งยืน เพื่อพัฒนาตนเองไปสู่วัตถุประสงค์ใหม่ในอนาคตได้เหมาะสมกับสภาพการเปลี่ยนแปลงที่สอดคล้องกับการกระจายอำนาจในการบริหารยุคปัจจุบัน

๒.๑.๓. องค์ประกอบของแผนยุทธศาสตร์

การวางแผนยุทธศาสตร์เพื่อการปฏิบัติการกิจใด ๆ ขององค์การหรือหน่วยงานจะแวดล้อมด้วยองค์ประกอบที่สำคัญ ๒ ลักษณะ คือ องค์ประกอบภายนอกแผน ซึ่งหมายถึงสภาวะแวดล้อมต่าง ๆ อันอยู่ภายนอกแต่มีผลกระทบต่อวางแผน เช่น สภาพสังคม ภาวะทางการเมืองระเบียบและกฎหมายของสังคม และองค์ประกอบภายในแผน หมายถึงส่วนต่าง ๆ ของแผนยุทธศาสตร์ ซึ่งมีส่วนประกอบที่เป็นไปตามลำดับขั้นดังต่อไปนี้

๑. เป้าหมายขององค์การ (Organizational Goals) ซึ่งเป็นส่วนที่แสดงให้เห็นทราบว่าองค์การหรือหน่วยงานจะต้องดำเนินงานไปตามทิศทางใด มีแนวทางในการปฏิบัติอย่างไร

๒. การกิจขององค์การ (Missions) เป็นส่วนหนึ่งที่แสดงถึงขอบข่ายของกิจกรรมว่าหน่วยงานหรือองค์การจะต้องอะไรบ้าง

๓. ยุทธศาสตร์หรือยุทธวิธี (Strategies) เป็นส่วนที่แสดงให้เห็นทราบว่าองค์การจะเลือกวิธีการใดในการปฏิบัติการกิจหรือหน่วยงานต้องการ

๔. นโยบาย (Policies) เป็นส่วนที่แสดงถึงข้อเสนอแนะในการนำไปสู่เป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ที่องค์การหรือหน่วยงานต้องการ

๕. การตัดสินใจ (Decisions) เป็นส่วนที่แสดงถึงทางเลือกที่จะต้องใช้ในการปฏิบัติงาน

^{๑๐} สำนักงานคณะกรรมการประถมศึกษาแห่งชาติ. การวางแผนกลยุทธ์จัดการศึกษาภาคบังคับ ๙ ปี (กรุงเทพมหานคร : กรมศาสนา, ๒๕๔๓), ๓๓.

๖. การลงมือปฏิบัติ (Actions) เป็นส่วนที่แสดงถึงการปฏิบัติจริงหรือลงมือทำจริงในการปฏิบัติงาน^{๑๑}

แผนภูมิภาพที่ ๑ องค์ประกอบของยุทธศาสตร์

ที่มา : Massie and Douglas, Managing : A Contemporary introduction (Englewood Cliffs : Prentice – Hall, ๑๙๘๑), ๒๒๗.

สรุป องค์ประกอบของยุทธศาสตร์ประกอบด้วยพื้นฐาน ๕ ประการ คือ ๑) การกำหนดทิศทาง (Direction Setting) ๒) การประเมินองค์การและสภาพแวดล้อม (Environment Scanning) ๓) การกำหนดยุทธศาสตร์ (Strategy Formulation) ๔) การดำเนินยุทธศาสตร์ (Strategy Implementation) ๕) การประเมินผลและ การควบคุม (Evaluation and Control)

๒.๑.๔. กระบวนการในการวางแผนยุทธศาสตร์

วัฒนา วงศ์เกียรติรัตน์ และคณะ กล่าวถึงกระบวนการจัดทำแผนยุทธศาสตร์นั้นมีขั้นตอนดังนี้

๑. การวิเคราะห์สภาพแวดล้อมทางยุทธศาสตร์ ซึ่งประกอบด้วย
  ๑. การวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายใน (Internal Environment)
  ๒. การวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายนอก (External Environment)
๒. การจัดวางทิศทางขององค์กร ซึ่งประกอบด้วย
  ๑. การกำหนดวิสัยทัศน์ (Vision)
  ๒. การกำหนดภารกิจ (Mission)
  ๓. การกำหนดเป้าประสงค์ขององค์กร (Corporate Goal)
  ๔. การกำหนดวัตถุประสงค์ (Objectives)
  ๕. การกำหนดดัชนีชี้วัดผลงาน ระดับองค์กร (Organization's Key Performance Indicators, KPIs)

๖. การกำหนดยุทธศาสตร์ (Strategy)

๓. การจัดทำแผนยุทธศาสตร์ เป็นการดำเนินการเพื่อให้ยุทธศาสตร์ที่ได้ถูกกำหนดขึ้น มีความเป็นรูปธรรม ปฏิบัติได้จริง อันจะนำไปสู่การบรรลุวิสัยทัศน์ ภารกิจ และเป้าประสงค์ขององค์กร โดยการจัดทำแผนยุทธศาสตร์นั้น ประกอบด้วย

^{๑๑} ที่มา : Massie and Douglas, Managing : A Contemporary introduction (Englewood Cliffs : Prentice – Hall, ๑๙๘๑), ๒๒๗.

๑. การวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และภัยคุกคามขององค์กร หรือที่มักนิยมเรียกกันว่า การทำสวอท-อณาไลซิส (SWOT Analysis) อันประกอบไปด้วยการวิเคราะห์จุดแข็ง (Strengths) การวิเคราะห์จุดอ่อน (Weakness) การวิเคราะห์โอกาส (Opportunities) และการวิเคราะห์ภัยคุกคาม (Threats) ขององค์กร

๒. การกำหนดประเด็นยุทธศาสตร์

๓. การกำหนดวัตถุประสงค์ในแต่ละประเด็นยุทธศาสตร์ พร้อมทั้งหน่วยงานที่รับผิดชอบและหน่วยงานสนับสนุน

๔. การกำหนดดัชนีชี้วัดผลงานระดับองค์กรและระดับหน่วยงาน

๕. กำหนดยุทธวิธี (Tactics) หรือแผนงานในการปฏิบัติ

๖. การกำหนดเป้าหมาย (Targets) ของแต่ละกิจกรรม (Activities) พร้อมกับดัชนีชี้วัดผลงานระดับแผนปฏิบัติการ (Action Plan's KPIs)^{๑๒}

สรุป ทิศทางหรือแนวทางปฏิบัติตามพันธกิจและภารกิจ (Mission) ให้สัมฤทธิ์ผลตามวิสัยทัศน์ (Vision) และเป้าประสงค์ขององค์กร (Corporate Goal) แผนยุทธศาสตร์ที่ตีนั้น จะต้องถูกกำหนดขึ้นตามวิสัยทัศน์ขององค์กร อันเป็นผลผลิตทางความคิดร่วมกันของสมาชิกในองค์กรที่ได้ทำงานร่วมกันหรือจะทำงานร่วมกัน โดยวิสัยทัศน์นี้เป็นความเห็นพ้องต้องกันว่าเป็นจุดหมายปลายทางที่องค์กรประสงค์จะไปให้ถึง และวิสัยทัศน์นี้มีการแปลงออกมาเป็นวัตถุประสงค์ (Objective) ที่เป็นรูปธรรม และสามารถวัดได้

๒.๑.๕. ประโยชน์ของการวางแผนยุทธศาสตร์

การวางแผนกลยุทธ์หรือการวางแผนยุทธศาสตร์ เป็นเครื่องมือที่สำคัญของผู้บริหารในการปรับเปลี่ยนองค์กรให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงในสภาพแวดล้อม เพื่อช่วยให้องค์กรสามารถอยู่รอดและเจริญเติบโตต่อไป โดยเฉพาะในยุคโลกาภิวัตน์ที่สภาพการดำเนินงานและการแข่งขันมีความรุนแรงมากขึ้น ลูกค้า ผู้รับบริการมีความต้องการและคาดหวังสูงขึ้น รวมทั้งการเปลี่ยนแปลงมีแนวโน้มที่จะเป็นไปอย่างต่อเนื่อง ซึ่งปรากฏการณ์ดังกล่าวนี้จะพบได้ทั่วไปในโลกธุรกิจและภาคราชการ และประโยชน์ของการวางแผนกลยุทธ์

กรมสามัญศึกษา กล่าวว่า

๑. ช่วยทำให้ผู้บริหารของแต่ละหน่วยงานหันมาให้ความสนใจอย่างแท้จริงในเรื่องขององค์กรมากขึ้น

๒. กระตุ้นให้ผู้บริหารทราบถึงปัญหาอุปสรรค ตลอดจนการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ที่อาจจะเกิดขึ้น และเตรียมมาตรการรองรับไว้ล่วงหน้าอันเป็นการลดความเสี่ยง และความเสียหายที่จะเกิดขึ้นต่อองค์กร

๓. ช่วยทำให้ผู้บริหารเกิดความเข้าใจในธรรมชาติของการดำเนินงานอย่างชัดเจนขึ้นและมองเห็นภาพของการพัฒนางานในอนาคต

^{๑๒} วัฒนา วงศ์เกียรติรัตน์ และคณะ, การวางแผนกลยุทธ์ : ศิลปะการกำหนดแผนองค์กรสู่ความเป็นเลิศ (กรุงเทพมหานคร : ซีเอ็ดดูเคชั่นฯ), หน้า ๗๙.

๔. ช่วยระบุถึงในโอกาสและช่องทางในการดำเนินงานในอนาคตให้การปรับเปลี่ยนทิศทางและภารกิจขององค์กรเป็นไปอย่างถูกต้องเหมาะสม

๕. ช่วยให้การกำหนดวัตถุประสงค์ แผนงาน/โครงการ และการใช้ทรัพยากรขององค์กรเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

๖. ช่วยสร้างความเข้าใจในที่จะต้องร่วมกันระหว่างสมาชิกขององค์กรและทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องกับทิศทางและการดำเนินงาน ตลอดจนความคาดหวังต่าง ๆ

๗. ช่วยก่อให้เกิดการประสานงานและบูรณาการทางด้านความคิดการดำเนินงานกิจกรรมต่าง ๆ อันเป็นการผนึกกำลังภายในองค์กร^{๑๓}

พวงรัตน์ เกสรแพทย์ ได้สรุปประโยชน์ของการวางแผนกลยุทธ์ว่า

๑. องค์กรต้องเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงด้านความต้องการที่ไม่คงที่ ดังนั้นการวางแผนกลยุทธ์สามารถช่วยให้ผู้บริหารทราบถึงปัญหา อุปสรรค ตลอดจนการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นและเตรียมหาวิธีการลดความเสี่ยง

๒. องค์กรไม่สามารถคาดการณ์สถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว ซึ่งมีผลต่อการอยู่รอดขององค์กร ดังนั้น การวางแผนกลยุทธ์สามารถช่วยให้การใช้ทรัพยากรขององค์กรเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

๓. การแข่งขันมีความรุนแรงและมากขึ้นโดยลำดับ ดังนั้น องค์กรต้องค้นหาแนวทางที่ดีที่สุดที่จะตอบสนองความต้องการของผู้ใช้บริการ การวางแผนกลยุทธ์สามารถช่วยค้นหาวิธีการแก้ปัญหาและช่วยให้เกิดการปรับเปลี่ยนทิศทางภารกิจขององค์กรให้เป็นไปอย่างถูกต้องเหมาะสม

๔. เมื่อผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง (Stakeholders) ได้มีส่วนร่วมในการวางแผนหาวิธีการที่ดีที่สุดสำหรับองค์กรและทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง เกิดการประสานงานและบูรณาการทางด้านความคิดและนำมาสู่การทำแผนไปปฏิบัติให้บรรลุผลสำเร็จร่วมกัน^{๑๔}

สรุปประโยชน์ของการวางแผนยุทธศาสตร์ได้ว่า การวางแผนกลยุทธ์เป็นเครื่องมือที่สำคัญของผู้บริหารผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกคน ในการปรับเปลี่ยนองค์กรให้เหมาะสมกับการเปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อมเพื่อให้งานบรรลุถึงวัตถุประสงค์ตามที่กำหนด

๒.๑.๖. แนวทางการแปลงยุทธศาสตร์ไปสู่การปฏิบัติงาน

แนวทางในการบรรลุจุดหมายของหน่วยงาน ดังนั้นจุดหมายจึงเป็นสิ่งสำคัญยิ่งในการจัดทำยุทธศาสตร์ โดยผู้จัดทำจำเป็นต้องกำหนด จุดหมายของหน่วยงานให้ชัดเจน เพื่อให้ยุทธศาสตร์ที่ได้ ออกมานั้นตรงตามความต้องการ และดำเนินไปในทิศทางที่ถูกต้องโดยมีขั้นตอนในการจัดทำแผนยุทธศาสตร์ ดังนี้

๑. กำหนดพันธกิจ (mission)

พันธกิจ หมายถึง กรอบ หรือขอบเขตการดำเนินงานของหน่วยงาน การกำหนดพันธกิจสามารถทำได้โดยนภารกิจ (หรือหน้าที่ความรับผิดชอบ) แต่ละข้อที่หน่วยงานได้รับมอบหมายตั้งแต่

^{๑๓} กรมสามัญศึกษา, การวางแผนกลยุทธ์ (กรุงเทพมหานคร : การศาสนา, ๒๕๔๕), ๗.

^{๑๔} พวงรัตน์ เกสรแพทย์, การวางแผนกลยุทธ์สำหรับจัดการศึกษา, กรุงเทพมหานคร : สุวีริยาสาส์น, ๒๕๔๓, หน้า ๒๕.

แรกก่อตั้งมาเป็นแนวทางซึ่งต้องกำหนดให้ชัดเจนว่าพันธกิจแต่ละข้อมีความหมายครอบคลุมขอบเขตแค่ไหน และแต่ละข้อมีความแตกต่างกันอย่างไร เพื่อให้การจัดทำแผนยุทธศาสตร์ในขั้นตอนต่อไปเป็นไปอย่างสะดวกและถูกต้อง

๒. กำหนดวิสัยทัศน์ (vision)

วิสัยทัศน์ หมายถึง ทิศทางขององค์กร หรือสิ่งที่เราต้องการให้หน่วยงานเป็นภายในกรอบระยะเวลาหนึ่ง ๆ เช่น ๕ ปี ๑๐ ปี โดยการจัดทำวิสัยทัศน์ของหน่วยงาน ควรกระทำเมื่อเราได้กำหนดพันธกิจของหน่วยงานเป็นที่เรียบร้อยแล้ว จากนั้นจึงนำพันธกิจทั้งหมด มาพิจารณาในภาพรวมว่าหน่วยงานจะต้องดำเนินการในเรื่องใดบ้าง และเพื่อให้หน่วยงานสามารถบรรลุพันธกิจได้ครบถ้วนทุกข้อหน่วยงานต้องมีความเป็นเลิศในด้านใด หรือควรมุ่งเน้น ไปในทิศทางใด

๓. การกำหนดประเด็นยุทธศาสตร์ (strategy issue)

ประเด็นยุทธศาสตร์ หมายถึง ประเด็นหลักที่ต้องคำนึงถึง ต้องพัฒนา ต้องมุ่งเน้นประเด็นยุทธศาสตร์นี้ สามารถทำได้โดยการนำพันธกิจแต่ละข้อ มาพิจารณาว่าในพันธกิจแต่ละข้อนั้น หน่วยงานต้องการดำเนินการในประเด็นใดเป็นพิเศษ และหลังจากได้ดำเนินการดังกล่าวเป็นที่เรียบร้อยแล้วต้องการให้เกิดผลการเปลี่ยนแปลงในทิศทางใด ทั้งนี้ในการจัดทำประเด็นยุทธศาสตร์ของแต่ละหน่วยงานนั้นจำเป็นอย่างยิ่ง ที่จะต้องนำแผนบริหารราชการแผ่นดินของกระทรวงต้นสังกัด มาเป็นหลักประกอบการพิจารณาด้วย

๔. การกำหนดเป้าประสงค์ (goal) ของแผนยุทธศาสตร์

เป้าประสงค์ หมายถึง สิ่งที่หน่วยงานปรารถนาจะบรรลุ โดยต้องนำประเด็นยุทธศาสตร์มาพิจารณาว่าหากสามารถดำเนินการจนประสบความสำเร็จตามประเด็นยุทธศาสตร์แต่ละข้อแล้วใครเป็นผู้ได้รับผลประโยชน์ และได้รับประโยชน์อย่างไร ยกตัวอย่าง เช่น เป้าประสงค์บริหารจัดการภาคอุตสาหกรรมให้อยู่ร่วมกับชุมชนได้อย่างยั่งยืน จากตัวอย่างนี้ผู้ได้รับประโยชน์ คือ ภาคอุตสาหกรรม ชุมชนที่อยู่รอบข้างภาคอุตสาหกรรม และส่วนราชการ

๕. การสร้างตัวชี้วัด (Key Performance Identification) หมายถึง สิ่งที่จะเป็นตัวบ่งชี้ว่าหน่วยงานสามารถปฏิบัติงานบรรลุเป้าประสงค์ที่วางไว้ให้หรือไม่ โดยจะต้องพิจารณาหาปัจจัยที่เป็นตัวบ่งชี้การทำงาน และต้องใช้ถ้อยที่ชัดเจนทั้งในแง่ของคำจำกัดความและการระบุขอบเขต เช่น “ร้อยละของสถานประกอบการที่ปฏิบัติตามถูกต้องตามกฎหมาย ” โดยตัวชี้วัดนี้จะถูกนำมาใช้เป็นหลักในการกำหนดค่าเป้าหมายในลำดับต่อไป

๖. การกำหนดค่าเป้าหมาย (target)

ค่าเป้าหมาย หมายถึง ตัวเลข หรือค่าของตัวชี้วัดความสำเร็จ ที่หน่วยงานต้องการบรรลุ ขั้นตอนนี้เป็นขั้น ตอนของการกำหนด หรือระบุว่าจะ ในแผนงานนั้น ๆ หน่วยงานต้องการทำอะไร ให้ได้เป็นจำนวนเท่าไร และภายในกรอบระยะเวลาเท่าใด จึงจะถือว่า บรรลุเป้าหมาย เช่น จำนวนสถานประกอบการที่ปฏิบัติตามถูกต้องตามกฎหมายต้องมี ๓,๐๐๐ ราย ภายในระยะเวลา ๑ ปี เป็นต้น

๗. การกำหนดกลยุทธ์ (strategy)

กลยุทธ์ หมายถึง สิ่งที่หน่วยงานจะดำเนินการเพื่อให้บรรลุเป้าประสงค์ โดยกลยุทธ์นี้จะกำหนดขึ้นจากการพิจารณาปัจจัย แห่งความสำเร็จเป็นสำคัญ กล่าวคือ ต้องพิจารณาว่า ในการที่จะ

บรรลุเป้าประสงค์ข้อหนึ่งๆ นั้น มีปัจจัย ไต่บ้างที่มีผลต่อความสำเร็จ และเราจำเป็นต้องหาอย่างไรจึงจะไปสู่จุดนั้นได้^{๑๕}

กล่าวสรุปได้ว่า ยุทธศาสตร์มีความหมายเชิงกว้างว่า ยุทธศาสตร์เป็นภาพรวมของกลยุทธ์ และกลยุทธ์เป็นองค์ประกอบย่อย ๆ ในยุทธศาสตร์ โดยยุทธศาสตร์เป็นการตัดสินใจที่จะดำเนินการล่วงหน้าจากการวางแผน เตรียมกระบวนการที่จะทำกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่งในอนาคต เพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่ตั้งไว้ด้วยวิธีการที่กำหนดไว้ แผนยุทธศาสตร์ที่ดีนั้น จะต้องถูกกำหนดขึ้นตามวิสัยทัศน์ขององค์กร อันเป็นผลผลิตทางความคิดร่วมกันของสมาชิกในองค์กรที่ได้ทำงานร่วมกันหรือจะทำงานร่วมกัน โดยวิสัยทัศน์นี้เป็นความเห็นพ้องต้องกันว่าเป็นจุดหมายปลายทางที่องค์กรประสงค์จะไปให้ถึง และวิสัยทัศน์นี้มีการแปลงออกมาเป็นวัตถุประสงค์ (Objective) ที่เป็นรูปธรรม และสามารถวัดได้

๒.๒. แนวคิดเกี่ยวกับกระบวนการขับเคลื่อน

กระบวนการขับเคลื่อนเป็นอีกกลไกหนึ่งซึ่งช่วยนำการพัฒนาบรรลุเป้าหมายตามที่ได้วางไว้ ซึ่ง กระบวนการขับเคลื่อนทางด้านสังคมมีหลากหลายหน่วยงานทั้งภาครัฐและภาคเอกชน ได้นำไปปรับใช้เพื่อความเหมาะสมกับองค์กรของตนเอง ซึ่งสามารถนำมาใช้เป็นแนวทางในการศึกษา ดังนี้

๒.๒.๑. ความหมายของกระบวนการขับเคลื่อน

ในราชบัณฑิตยสถานไม่ได้บัญญัติคำว่า “กระบวนการขับเคลื่อน” ไว้ มีเพียงความหมายของคำว่า “กระบวนการหรือกรรมวิธี” ซึ่งให้ความหมายว่า การเปลี่ยนแปลงใดที่ผู้สังเกตสามารถเห็นลักษณะหรือแนวทางที่แน่นอนกันตลอดในเรื่องนั้นๆ เช่น กรรมวิธีผลิตสิ่งของต่างๆ ซึ่งต้องทำเป็นขั้นตอนหรือกระบวนการวิวัฒนาการ เป็นต้น^{๑๖}

ส่วนความหมายของ “กระบวนการ” (Process) ในราชบัณฑิตยสถาน หมายถึง ปรากฏการณ์ธรรมชาติที่ค่อยๆ เปลี่ยนแปลงอย่างมีระเบียบไปสู่ผลอย่างหนึ่ง เช่น กระบวนการเจริญเติบโตของเด็ก กรรมวิธีหรือลำดับการกระทำ ซึ่งดำเนินต่อเนื่องกันไปจนสำเร็จลง ณ ระดับหนึ่ง เช่น กระบวนการเคมีเพื่อผลิตสิ่งใดสิ่งหนึ่ง^{๑๗}

การขับเคลื่อน คือ กระบวนการวิเคราะห์วินิจฉัยปัญหาว่าคืออะไร และจะทำอะไร คือการวิเคราะห์ทางเลือก เป็นกระบวนการทางปัญญาที่ทรงพลัง เมื่อวิเคราะห์แล้วนำไปสู่การเปลี่ยนแปลง

^{๑๕} คู่มือการปฏิบัติงาน, การบริหารยุทธศาสตร์สำนัก/กอง : สำนักบริหารยุทธศาสตร์, (ม.ป.ป.), หน้า ๕-๖.

^{๑๖} ราชบัณฑิตยสถาน. พจนานุกรมศัพท์สังคมวิทยา อังกฤษ-ไทย ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๒๔. (กรุงเทพฯ: ราชบัณฑิตยสถาน, ๒๕๒๔) หน้า ๓๔.

^{๑๗} ราชบัณฑิตยสถาน. พจนานุกรมศัพท์ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒.(กรุงเทพฯ : ราชบัณฑิตยสถาน, ๒๕๔๒) หน้า ๓๘.

ซึ่งจะนำไปสู่การแก้ปัญหา กระบวนการจัดทำแผนชุมชนเป็นการเรียนรู้จากการปฏิบัติจริง (Interactive Learning interaction)^{๑๘}

การขับเคลื่อน “เป็นส่วนหนึ่งของระบบการบริหารจัดการชุมชน ที่แสดงถึงประสิทธิภาพของความร่วมมือและการเรียนรู้ร่วมกันของคนในชุมชน เพื่อแก้ไขปัญหาและพัฒนาชุมชนของตนและชุมชน ที่สามารถบริหารจัดการกับการพัฒนาและแก้ไขปัญหาของชุมชนได้ ชุมชนจะมีการดำเนินการใน ๖ เรื่อง คือ มีระบบข้อมูล มีแผนชุมชน มีการจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน มีการนำแผนไปปฏิบัติ มีทุนของชุมชน และมีองค์กรเข้มแข็งอย่างน้อย ๑ องค์กร^{๑๙}

การขับเคลื่อนการกำหนดอนาคตและกิจกรรมพัฒนาของชุมชนโดยเกิดขึ้นจากคนในชุมชนที่มีการรวมตัวกันจัดทำแผนขึ้นมา เพื่อใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาชุมชนหรือท้องถิ่นของตนเองให้เป็นไปตามที่ต้องการ และสามารถแก้ปัญหาที่ชุมชนเผชิญอยู่ร่วมกัน โดยคนในชุมชนมีส่วนร่วม ร่วมคิด ร่วมกำหนดแนวทางและทำกิจกรรมการพัฒนาร่วมกัน โดยยึดหลักการพึ่งตนเอง ลดการพึ่งพิงภายนอก ด้วยการคำนึงถึงศักยภาพ ทรัพยากร ภูมิปัญญา วิถีชีวิต วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อมในท้องถิ่น เป็นหลัก

การขับเคลื่อนกระบวนการจัดทำแผนพัฒนาหมู่บ้าน/ชุมชน เป็นกระบวนการเรียนรู้และการมีส่วนร่วมของประชาชนในหมู่บ้านและชุมชน โดยเริ่มจากการกระตุ้นจิตสำนึก และความรับผิดชอบของประชาชน/ชุมชน ให้มีจิตสาธารณะ และร่วมกันคิด ร่วมกันจัดหา ร่วมกันเรียนรู้/วิเคราะห์ เพื่อให้รู้และเข้าใจตน โดยใช้กระบวนการชุมชน คือการสำรวจข้อมูลปัญหาและศักยภาพของชุมชน การวิเคราะห์สาเหตุ/แนวทางแก้ไข แล้วกำหนดอนาคตและทิศทางการพัฒนาตนเอง/หมู่บ้านและชุมชน ออกมาเป็นกิจกรรม/โครงการที่จะแก้ไขปัญหาและตอบสนองความต้องการการพัฒนา ในลักษณะจากชุมชน โดยชุมชน และเพื่อชุมชน ซึ่งจะเป็นการสร้างความเข้มแข็งและพึ่งตนเองอย่างยั่งยืนของชุมชน

เมื่อนำความหมายของคำว่า “กระบวนการ” และ “การขับเคลื่อน” มารวมกัน สามารถสรุปค่านิยมหรือความหมายได้ว่า “กระบวนการขับเคลื่อน” หมายถึง การผลักดันหรือการทำให้เกิดเปลี่ยนแปลงอย่างมีระบบแบบแผนและดำเนินการอย่างต่อเนื่องจนไปสู่เป้าหมายที่กำหนดไว้

โดยกระบวนการขับเคลื่อน “นักพัฒนาชุมชน” ทำหน้าที่เป็นผู้เอื้ออำนวย (Facilitator) การให้เกิด “พลังชุมชน” ให้ประชาชนใช้พลังชุมชนในการบริหารจัดการงานพัฒนาของชุมชน ด้วยการจัดกระบวนการเรียนรู้ให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ เกิดความคิด เกิดปัญญา รู้คิด รู้เท่าทันความ

^{๑๘} ประเวศ วะสี. ยุทธศาสตร์ชาติเพื่อความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจ สังคม และศีลธรรม. (กรุงเทพฯ: หมอชาวบ้าน, ๒๕๕๒) หน้า ๔๓.

^{๑๙} กรมการพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย. การพัฒนาแผนชุมชน การบูรณาการแผนชุมชน. (สำนักงานส่งเสริม และพัฒนาศักยภาพชุมชน : บริษัท สุภชินัญญ์ พรินต์ติ้ง กรุ๊ป จำกัด, ๒๕๕๑) หน้า ๒๗

เปลี่ยนแปลงของสถานการณ์เกิดเป็น “พลังความคิด” ช่วยจัดกระบวนการกลุ่มทั้งการเรียนรู้ร่วมกัน และการเพิ่มทักษะการทำงาน เพื่อสร้าง “พลังการกระทำ” ทั้งยังต้องสร้างกระบวนการ อาสาสมัคร ส่งเสริมและสร้างสรรค์ภาวะผู้นำ ให้ตระหนักสำนึกในบทบาทหน้าที่ในการเป็นส่วนหนึ่งของชุมชน เสริมแรงจูงใจ กระตุ้น ประสานความร่วมมือร่วมใจให้มีส่วนร่วมและแสดงอำนาจการตัดสินใจอย่างสมบูรณ์เพื่อส่งเสริม “พลังจิตสำนึก” ของประชาชนให้มั่นใจ เชื่อมมั่นในศักยภาพของตน จนสามารถกระทำการต่าง ๆ เพื่อความเข้มแข็งของชุมชน

การขับเคลื่อน การพัฒนาชุมชนให้ประสบผลสำเร็จนั้น ต้องอาศัยปัจจัยหลายอย่างแต่พื้นฐานในการพัฒนาจะต้องเริ่มจากชุมชน คนในชุมชนเป็นผู้บริหารจัดการกันเอง เพราะคนในชุมชนนั้นๆ รู้และเข้าใจถึงปัญหา ความต้องการ และทุนต่างๆ ที่มีอยู่ในชุมชน คนนอกเป็นเพียงผู้ช่วยส่งเสริมเท่านั้น และรากฐานสำคัญที่จะนำชุมชนนั้นๆ ให้ก้าวไปสู่ความเป็นชุมชนที่เข้มแข็งได้นั้น จะต้องเริ่มจากตัวคนในชุมชนก่อน จะต้องเรียนรู้ว่าแต่ละคนในชุมชนมีคุณค่าที่ต่างกันไป และทุกคนล้วนมีความสามารถมีภูมิปัญญาเป็นของตนเอง ในชุมชนนั้นๆ ก็มีทุนชุมชน ไม่ว่าจะเป็น ทุนมนุษย์ ทุนความรู้ ทุนทรัพยากร ทุนทางวัฒนธรรม ทุนทางสังคม ทุนเงินตรา ฯลฯ ซึ่งชุมชนนั้นๆ จะต้องค้นหาเรียนรู้ร่วมกันระหว่างสมาชิกในชุมชนและฝ่ายต่างๆ เพื่อที่จะบริหารจัดการทุนชุมชน ที่มีอยู่ให้เป็นประโยชน์ มีความเหมาะสมต่อสภาพความเป็นอยู่ วิถีชีวิตของผู้คนในชุมชนนั้นๆ ในชุมชนที่มีกระบวนการจัดการทุนชุมชนได้เหมาะสม ชุมชนนั้นๆ ก็จะกลายเป็นชุมชนที่เข้มแข็ง สามารถพึ่งพาตนเองได้ เพราะเรียนรู้ที่จะจัดการทุนในชุมชนที่มีอยู่ในชุมชนมาสร้างเป็นงาน อาชีพต่างๆ และยังสามารถลดการพึ่งพาจากภายนอก ทำให้ชุมชนอยู่ได้โดยไม่ต้องพึ่งพาภายนอก ชุมชนก็จะกลายเป็นชุมชนที่ยั่งยืน

๒.๒.๒. แนวทางของกระบวนการขับเคลื่อน

สำหรับรูปแบบหรือแนวทางที่ใช้ในการขับเคลื่อนงานทางด้านสังคม มีผู้ที่ได้ทำการศึกษาไว้ดังนี้

สัญญา สัญญาวิวัฒน์ สามารถสรุปกระบวนการขับเคลื่อนทางสังคมที่เป็นประโยชน์ต่อบุคคลในชีวิตประจำวันได้ดังนี้ การนิยามสถานการณ์ (Definition of the Situation) เป็นการแสดงทัศนคติของคนๆ หนึ่งที่เชื่อว่าสถานการณ์นั้นๆ เป็นอย่างไร สิ่งนั้นก็จะเป็นเช่นนั้นจริง ๆ การคิดอย่างเป็นระบบภาพรวม (Systems Thinking) เป็นการคิดระบบใหญ่ ประกอบด้วยระบบย่อยอีกหลายอย่าง เพื่อให้ระบบใหญ่ทำงานได้ผล ระบบเล็กเป็นองค์ประกอบจะต้องทำงานประสานกันเป็นอย่างดี การคิดในทางบวก (Positive Thinking) เป็นการคิดในเรื่องต่างๆ ในทางบวกหรือในแง่ดี หรือมองในแง่ดีไว้ก่อน จะทำให้จิตใจสบาย ทำอะไรได้ผลดี ทำงานได้มาก การวิจัยและพัฒนา (Research and Development) เพราะสังคมวิทยาและองค์การสังคมต้องมีการวิจัยและพัฒนา เพื่อประโยชน์ใช้สอย เพื่อรักษาประสิทธิภาพขององค์กรและตัวเรา ซึ่งต้องใช้การมีส่วนร่วม จึงกลายเป็นการวิจัยและพัฒนาโดยมีส่วนร่วม (PAR – Participatory Action Research) และประการสุดท้ายแรงจูงใจใฝ่

สัมฤทธิ์ (Achievement Motivation) เป็นการมุ่งทำงานให้ประสบความสำเร็จตามเป้าหมาย เพื่อก่อให้เกิดพลังในการทำงาน ซึ่งผู้ใดมีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์สูง จะมีความพยายามมาก มีศรัทธาแรงกล้า ทำงานได้มาก ความสำเร็จของงานที่เกิดขึ้นก็จะย้อนกลับมาเป็นพลังหนุนเสริมให้ทำงานได้มากขึ้นไปอีก^{๒๐}

ไพบุลย์ วัฒนศิริธรรม เป็นนักวิชาการอีกท่านหนึ่งที่มีบทบาทสำคัญต่องานพัฒนาในสังคมไทย ได้กล่าวว่า วิธีการที่จะได้มาซึ่ง “สภาพที่ปรารถนา” น่าจะมาจากหลักการ ๓ ข้อ ได้แก่ การพึ่งตนเอง การรวมพลัง และการศึกษาคิดค้น และเห็นว่า การเลือกเป้าหมาย วิธีการในการพัฒนา แต่ละแห่งเป็นเรื่องของชุมชน ซึ่งต้องตัดสินใจเอง สิ่งที่จะเกิดขึ้นอยู่กับการกระทำของชุมชนนั้นๆ และอนาคตของชุมชนนั้นๆ จะอยู่ในมือของชุมชนนั่นเอง ถือเป็นหลักการทางประชาคมหรือประชาสังคม^{๒๑}

ส่วนหลักการทำงานที่ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องต้องอาศัยการเรียนรู้ร่วมกันแบบมีปฏิสัมพันธ์จากการกระทำ (Interactive Learning Through Action) ซึ่งคนเป็นตัวละคร (Actors) ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องเป็นลักษณะของ Stakeholders การทำงานพัฒนาจึงควรมีการปรับเปลี่ยนกระบวนทัศน์ใหม่ เช่น กระบวนทัศน์ใหม่ในการพัฒนา (New Development Paradigm) หมายถึง กระบวนความคิด และการปฏิบัติที่ทุกฝ่ายเข้ามาเรียนรู้ร่วมกันและไม่มาเป็นปฏิปักษ์ต่อกัน เป็นกระบวนทัศน์ที่ต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกฝ่าย โดยเฉพาะอย่างยิ่งจากเบญจภาคี ซึ่งได้แก่ องค์กรประชาชน ภาครัฐ ภาคธุรกิจ องค์กรเอกชน และนักวิชาการเข้ามาให้ความร่วมมือในกระบวนการพัฒนา เพื่อเสริมสร้างพลังแต่ละฝ่ายให้แข็งแกร่ง ทั้งนี้ หัวใจสำคัญของการพัฒนาที่ทำให้ประสบความสำเร็จอยู่ที่การสร้าง การเกิดเป็นชุมชน (Community Building) โดยการคิดและเรียนรู้ร่วมกันอย่างมีปฏิสัมพันธ์ จากการปฏิบัติอย่างจริงจัง ซึ่งทุกฝ่ายต้องร่วมมือกันปฏิบัติบนรากฐานของความรักและความเมตตาโดยไม่เป็นปรปักษ์ต่อกัน โดยใช้วิธีการ AIC ที่นำคนที่ทำงานด้วยกันเข้าประชุมเพื่อปฏิบัติการและดำเนินการ ๓ ชั้น คือ

ขั้นที่ ๑ A: Appreciation คือ การทำให้ทุกคนยอมรับและชื่นชมผู้อื่น โดยไม่รู้สึกรู้สีกหรือแสดงการต่อต้านหรือวิพากษ์วิจารณ์ กระบวนการขั้นนี้ทุกคนมีโอกาสแสดงออกอย่างทัดเทียมกัน จนเกิดเป็นพลังร่วมระหว่างกันและกัน กระบวนการนี้ได้ใช้และก่อให้เกิดจินตนาการ (Imagination) ช่วยให้เกิดวิสัยทัศน์ (Vision) จนเกิดเป็นอุดมการณ์ร่วม (Shared Ideal) อันเป็นสิ่งที่ปรารถนาสูงสุดร่วมกัน

ขั้นที่ ๒ I: Influence คือ การใช้ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ของแต่ละคนมาช่วยกันกำหนดวิธีการหรือยุทธศาสตร์ (Strategy) ที่จะทำให้บรรลุวิสัยทัศน์ร่วม หรืออุดมการณ์ร่วมกัน

^{๒๐} สัญญา สัญญาวิวัฒน์. สังคมวิทยาองค์กร. (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๙) หน้า ๒๖

^{๒๑} ไพบุลย์ วัฒนศิริธรรม. สำนักไทยที่พึงปรารถนา. (กรุงเทพฯ : เดือนตุลา, ๒๕๔๙) หน้า ๕๔

ขั้นที่ ๓ C: Control คือ การนำวิธีการที่สำคัญมากำหนดเป็นแผนปฏิบัติการ (Action Plan) อย่างละเอียด ซึ่งรายละเอียดต่างๆ ที่กลุ่มเห็น สมาชิกภายในกลุ่มจะเลือกว่า จะรับผิดชอบขั้นตอนใด เป็นการ กำหนดข้อผูกพัน (Commitment) ให้ตนเองเพื่อควบคุม (Control) ให้เกิดการกระทำที่จะนำไปสู่การบรรลุเป้าหมายหรืออุดมการณ์ร่วมกัน

นอกจากนี้ยังมีแนวคิดที่สำคัญต่อกระบวนการขับเคลื่อนทางสังคม ได้แก่ “แนวคิดสามเหลี่ยม เขี่ยอนภูเขา” โดยประเวศ วะสี ได้ให้หลักการ “สามเหลี่ยมเขี่ยอนภูเขา” เป็นการเปลี่ยนแปลงสิ่งที่ยากจะต้องดำเนินการ ๓ เรื่องไปพร้อมๆ กัน คือ การสร้างความรู้ การนำความรู้ไปเคลื่อนไหวสังคม และเชื่อมโยงความรู้และการเคลื่อนไหวสังคมกับการดำเนินการทางการเมืองเพื่อเคลื่อนไหวในเชิงระบบ เชิงกติกาสังคม (กฎหมาย) หรือเชิงโครงสร้าง ในสามเหลี่ยมเขี่ยอนภูเขานั้น มุมบนสุดซึ่งสำคัญที่สุดและเป็นพลังหลัก แต่ดำเนินการยากที่สุด คือ การสร้างความรู้ สังคมไทยจะต้องพัฒนาความสามารถในการสร้างนวัตกรรมจากความรู้เพื่อเป็นพลังในการขับเคลื่อนการเปลี่ยนแปลง และการเปลี่ยนแปลงในระดับกระบวนทัศน์ (Paradigm Shift หรือ Mindset Change) ของทั้งสังคม สังคมไทยจึงจะอยู่รอดได้จากสภาพบีบคั้นรอบด้าน โดยเฉพาะอย่างยิ่งสภาพบีบคั้นจากกระแสโลกาภิวัตน์^{๒๒}

“สามเหลี่ยมเขี่ยอนภูเขา” หมายถึง ๓ องค์ประกอบ ดังนี้

๑) การสร้างความรู้จริงๆ ในเรื่องนั้น ๆ ได้แก่ ยุทธศาสตร์ทางปัญญา ต้องมีการวิจัย สร้างความรู้ในลักษณะที่จะนำไปแก้ไขปัญหาได้ เหลี่ยมทางปัญญา ความรู้ (Wisdom) ได้แก่ ความรู้จริงในเรื่องที่จะแก้ไข ถือเป็นเหลี่ยมเบื้องต้นที่สำคัญที่สุด

๒) การเคลื่อนไหวทางสังคมหรือพลังสังคม พลังแผ่นดิน เป็นพลังอำนาจเกิดจากการรวมตัวร่วมคิด ร่วมทำของคนไทยในทุกพื้นที่ในทุกองค์กรทำเป็นประชาสังคม โดยจะมีพลัง ๓ ประการมาผนวก คือ (๑) พลังธรรมะ หรือพลังทางจิตวิญญาณ (๒) พลังแห่งการเรียนรู้ (๓) พลังแห่งการจัดการ จะเกิดเป็นพลังพลังแผ่นดินสังคมไทยจะเข้มแข็ง และแก้ไขปัญหาได้ทุกชนิด สังคมต้องเคลื่อนด้วยความรู้จึงจะมีพลังนำไปสู่การแก้ไข ปัญหาต่างๆ ได้แก่ การมีส่วนร่วม การร่วมแรงร่วมใจในการเปลี่ยนแปลงแก้ไขปัญหาแบบล่างสู่บน (Bottom-Up)

๓) การเชื่อมโยงกับการเมือง การเมืองถึงจะมีอำนาจ ก็แก้ปัญหายากๆ ไม่ได้ ถ้าไม่ได้เชื่อมโยงกับ ๒ องค์ประกอบแรก แต่ทางการเมืองก็เป็นองค์ประกอบที่สำคัญของโครงสร้างที่ขาดไม่ได้ (เหลี่ยมทางการเมือง หรืออำนาจรัฐ เจตจำนงทางการเมือง ได้แก่ การตัดสินใจทางการเมือง การตัดสินใจในเชิงนโยบายในการแก้ไขปัญหานั้นๆ)

^{๒๒} ประเวศ วะสี. ยุทธศาสตร์ชาติเพื่อความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจ สังคม และศีลธรรม. (กรุงเทพฯ: หมอชาวบ้าน, ๒๕๕๒) หน้า ๔๗

เหลื่อมทั้งสามนี้จะเกื้อและเสริมซึ่งกันและกันก่อให้เกิดการแก้ไขปัญหาที่เป็นจริง เนื่องจากปัญหาบางปัญหาในสังคมไทย แม้จะมีการศึกษามาอย่างลึกซึ้งจนกระจ่าง แต่หากมีการรับรู้อยู่ในเฉพาะกลุ่มคนจำนวน ไม่มาก ก็ย่อมจะไม่เกิดแรงเคลื่อนไหวทางสังคม หรือการตัดสินใจเชิงนโยบาย จากทางการเมืองที่จะทำให้เกิดการแก้ไขปัญหาคือความรู้เหล่านี้ จะไม่ถูกนำมาใช้อย่างแท้จริง การแก้ไขปัญหายังไม่เกิดขึ้น

สุพรรณิ ไชยอำพร กล่าวถึง การขับเคลื่อนงานการพัฒนา ในงานวิจัยเกี่ยวกับการเสริมสร้างคุณภาพสังคมของชุมชนว่า การขับเคลื่อนงานการพัฒนาต้องอาศัยปรัชญาการพัฒนาเชิงปฏิบัติการ (Operational Philosophy) ที่ถือว่าคนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนา กล่าวคือ คน (ในชุมชน) ต้องผู้ปฏิบัติหรือขับเคลื่อน เพื่อไปสู่เป้าหมายการมีคุณภาพชีวิตที่ดีภายใต้สังคมที่มีคุณภาพ ซึ่งได้มีการพัฒนาแนวคิดนั้นจนเป็นศัพท์ทางวิชาการที่เรียกว่า “คุณภาพสังคม” (Social Quality) นั้น คือคนต้องเป็นผู้ขับเคลื่อนเพื่อตอบสนองเป้าหมายของคนในชุมชน (By People and For People)

ซึ่งในขั้นตอนการขับเคลื่อนงานเพื่อให้บรรลุภาวะสังคมคุณภาพอย่างยั่งยืน จำเป็นต้องอาศัยคนในชุมชนร่วมกันดำเนินการตั้งแต่ขั้นตอน

๑. การตัดสินใจเข้ามามีส่วนร่วม หรืออาจเรียกว่าเป็นของขั้นเตรียมการ ซึ่งประกอบด้วยขั้นตอนย่อยๆ อีก ๓ ขั้นตอน ได้แก่

๑.๑ ขั้นการตระหนักในช่องว่าง (Consciousness Gap) ซึ่งการตระหนักในช่องว่างนี้มักบ่งชี้ด้วยการรับรู้ปัญหาการมีความต้องการโดยมองเห็น รับรู้ถึงช่องว่างหรือช่วงห่างของสภาพที่เป็นอยู่กับสิ่งที่พึงปรารถนา

๑.๒ ขั้นมีความต้องการเปลี่ยนแปลงอย่างมีขอบเขต (Aspiration Frontier) เมื่อบุคคลตระหนักในช่องว่างแต่ยอมรับได้ ปลอดภัย การขับเคลื่อนเพื่อการเปลี่ยนแปลงย่อมไม่เกิด ดังนั้นหากต้องการให้มีการขับเคลื่อน จำเป็นต้องเสริมสร้างให้เกิดการจูงใจในการเปลี่ยนแปลงหรือต้องการเปลี่ยนแปลง เช่น การนำเสนอสิ่งที่น่าสนใจมาภาคภูมิใจทั้งในอดีตและปัจจุบันของชุมชน ไม่ว่าจะป็นประวัติศาสตร์ที่เอกลักษณ์เด่นบุคคลที่น่าภูมิใจ (Hero) มาเป็นสื่อชักนำให้มีความต้องการให้มีสิ่งที่ดีงามมาภาคภูมิใจเช่นอดีต เป็นต้น

๑.๓ ขั้นให้เกียรติ /ไม่สร้างความรู้สึกแปลกแยก (Delineation) นั่นคือ ในการขับเคลื่อนงาน เพื่อจะให้บุคคลตัดสินใจเข้ามามีส่วนร่วม จำเป็นต้องให้เกียรติ หรือสร้างความรู้สึกว่าคุณคนมีความสำคัญต่องานขับเคลื่อน เป็นส่วนต่างๆ ที่จำเป็นต่อกลไกการขับเคลื่อนทั้ง ๓ ขั้นย่อย (๑.๑-๑.๓) เมื่อได้ดำเนินการ มักมีผลให้บุคคลตัดสินใจมีส่วนร่วม

๒. ขั้นการมีส่วนร่วม (Participation) เนื่องจากการขับเคลื่อนเพื่อให้เกิดภาวะการเปลี่ยนแปลงที่ยั่งยืน ผู้คนในชุมชนจำเป็นต้องเข้ามามีส่วนร่วม ไม่ว่าจะเป็นการมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง (Genuine Participation) อันหมายถึง การมีส่วนร่วมตัดสินใจหรือการมีส่วนร่วม

แบบต่อเนื่อง (Continuous Participation) คือ การมีส่วนร่วมในรูปแบบใดรูปแบบหนึ่งตั้งแต่เริ่มจนถึงสิ้นสุดการขับเคลื่อน

๓. ชั้นสามารถพึ่งตนเอง (Self - reliance) ทั้งการพึ่งตนเองทางวัตถุ การพึ่งตนเองทางจิตใจ และการพึ่งตนเองทางสติปัญญา (ความสามารถจัดการปัญหาด้วยตนเองบนพื้นฐานทรัพยากรของตนเองเป็นหลัก)

๔. ชั้นผู้คนในสังคมคำนึงถึงส่วนรวมร่วมกัน (Collective Personality Society) คิดถึงผู้อื่น คิดถึงผลประโยชน์สาธารณะ ตลอดจนการมีจิตอาสา

หากพัฒนาถึงขั้นที่ ๔ ที่ผู้คนคำนึงถึงส่วนรวมทางการขับเคลื่อน งานคุณภาพสังคมย่อมบังเกิดขึ้น โดยมีมุ่งสู่เป้าหมายการมีคุณภาพของสังคม^{๒๓}

ในส่วนเป้าหมาย “คุณภาพสังคม” ได้อาศัยแนวคิดหลักของสังคมคุณภาพของ UN ที่ประเทศสมาชิกได้ลงนามปฏิญาณว่าจะผลักดันให้บรรลุได้ในปี พ.ศ. ๒๕๕๘ อันประกอบด้วยคุณภาพด้านต่างๆ อันได้แก่

- ๑) การมีและการสร้างหลักประกันด้านสังคมเศรษฐกิจ (ปัจจัย ๔ และสิ่งแวดล้อม)
- ๒) ความเป็นธรรมในสังคม
- ๓) ความเป็นหนึ่งเดียวกันอย่างมีพลัง
- ๔) การจัดการอยู่ร่วมกัน/ การจัดระเบียบสังคม
- ๕) ความสามารถดึงทุนในสังคมมาใช้

ซึ่งสังคมต่างๆ สามารถนำมาปรับใช้ให้เหมาะสมกับสังคมของตนภายใต้บริบททางเศรษฐกิจ การเมือง สังคมวัฒนธรรม และเงื่อนไขต่าง ๆ เช่น กระแสโลกาภิวัตน์และการเปลี่ยนแปลงของสังคม นโยบายและกฎหมายของรัฐ การสนับสนุนของภาคส่วนต่างๆ ทั้งใน-นอกสังคม ตลอดจนการสร้างเครือข่าย

กล่าวโดยสรุปว่า แนวคิดกระบวนการขับเคลื่อน คือ ทิศทางหรือแนวทางปฏิบัติตามพันธกิจ และภารกิจ (Mission) ให้สัมฤทธิ์ผลตามวิสัยทัศน์ (Vision) และเป้าประสงค์ขององค์การ (Corporate Goal) แผนยุทธศาสตร์ที่ตีนั้น จะต้องถูกกำหนดขึ้นตามวิสัยทัศน์ขององค์การ อันเป็นผลผลิตทางความคิดร่วมกันของสมาชิกในองค์การที่ได้ทำงานร่วมกันหรือจะทำงานร่วมกัน โดยวิสัยทัศน์นี้เป็นความเห็นพ้องต้องกันว่าเป็นจุดหมายปลายทางที่องค์การประสงค์จะไปให้ถึง และวิสัยทัศน์นี้มีการแปลงออกมาเป็นวัตถุประสงค์ (Objective) ที่เป็นรูปธรรม และสามารถวัดได้ ทั้งนี้ องค์การสามารถใช้แผนยุทธศาสตร์เป็นกรอบในการประเมินผลงานการพัฒนาชุมชน ยิ่งไปกว่านั้น องค์การยังสามารถใช้แผนยุทธศาสตร์เป็นกรอบในการจัดทำแผนปฏิบัติการ (Action Plan)

^{๒๓} สุพรรณิ ไชยอำพร. โครงการวิจัยรูปแบบและขั้นตอนการขับเคลื่อนคุณภาพสังคมของชุมชน. (คณะพัฒนาสังคมและสิ่งแวดล้อม : สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, ๒๕๕๔) หน้า ๔๘

๒.๓. แนวคิดเกี่ยวกับชุมชน

๒.๓.๑. แนวคิดเกี่ยวกับชุมชน

“ชุมชน” มีนัยและความหมายที่เป็นไปตามพลวัตหรือกระแสของสังคม แต่ถ้าพิจารณาโดยละเอียด จะพบว่า นักวิชาการ นักพัฒนา หรือผู้คนที่ให้ความหมายของคำว่า “ชุมชน” ล้วนต่างให้ความหมายที่สอดคล้องกับความรู้ ทักษะคติ หรือโดยมีจุดมุ่งหมายที่หวังช่วงชิงอำนาจในการนิยามความหมายของตนเพื่อผลประโยชน์ประการใดประการหนึ่ง

ความเป็นชุมชนหรือความเป็นหมู่คณะมีการเปลี่ยนแปลงและเคลื่อนไหวอยู่ตลอดเวลา การจำกัดคำนิยามของคำว่า “ชุมชน” ไว้ในแนวคิดใดแนวคิดหนึ่งย่อมจะขาดความหลากหลายหรือความไม่เข้าใจในความเป็นชุมชนและถ้าพิจารณาโดยรวมก็จะเห็นว่า ความเป็นชุมชนนั้น เน้นเรื่องของความสัมพันธ์และการเกาะเกี่ยวกันของเพื่อนมนุษย์ในระดับต่าง ๆ อย่างไรก็ตาม การพยายามทำความเข้าใจแนวคิดต่าง ๆ เหล่านี้ย่อมจะก่อให้เกิดประโยชน์แก่ผู้ศึกษาในการที่จะเลือกความเหมาะสมและสอดคล้องกับฐานปฏิบัติการ (Practical Base) ของตน

แนวคิดเกี่ยวกับชุมชนในรูปแบบใหม่ (Virtual Community Perspective) เกิดขึ้นพร้อมกับการพัฒนาเทคโนโลยีและปัญหาของสังคมสมัยใหม่ที่ทวีความซับซ้อนและรุนแรงขึ้น การพิจารณาปัญหาและแนวทางแก้ไขปัญหาไม่อาจจำกัดอยู่ในปริมาตรของชุมชนที่มีอาณาเขตภูมิศาสตร์เล็ก ๆ ได้เพียงลำพัง เพราะบางปัญหาเกิดจากอิทธิพลภายนอก ซึ่งบางครั้งการแก้ไขต้องการการรวมกำลังความร่วมมือ และทรัพยากรจากภายนอกชุมชน

คุณลักษณะที่สำคัญของชุมชนในรูปแบบใหม่ คือ (Schuler, ๑๙๙๐)

1. จิตสำนึกกร่วม (Consciousness)
2. หลักการ (Principle)
3. จุดมุ่งหมาย (Purpose)

ดังนั้น ชุมชนในรูปแบบใหม่ จึงอาจมีลักษณะเป็น “ชุมชนทางอากาศ” หรือผู้สนใจจะมีส่วนร่วมในรายการวิทยุ ชุมชนเครือข่ายบน Internet อาจกล่าวได้ว่า เป็นชุมชนไม่จำเป็นต้องมีพื้นที่ทางกายภาพและไม่จำเป็นว่าสมาชิกต้องพบปะหน้าตากันโดยตรง แต่เป็นชุมชนที่อาศัยเทคโนโลยีการสื่อสารและเทคโนโลยีสารสนเทศ เป็นเครื่องสานความสัมพันธ์และจิตสำนึกกร่วมของสมาชิก

Schuler ได้กล่าวว่า ชุมชน คือ สายใย (web) ของความสัมพันธ์ทางสังคมมีความเป็นเอกภาพ มีพลังความยึดโยง (Cohesive) การสนับสนุนเกื้อกูลกันและกัน ทำนองเดียวกัน เทคโนโลยีก็คือ สายใย (web) ที่เชื่อมโยงความสัมพันธ์และการสื่อสารของผู้คนต่าง ๆ เทคโนโลยีและการสื่อสาร

ผ่านวิทยุโทรทัศน์ โทรศัพท์ มีบทบาทในการสร้างชุมชนในรูปแบบใหม่ โดยสมาชิกไม่จำกัดเชื้อชาติ เผ่าพันธุ์ เพศ วัย ศาสนา และฐานะเศรษฐกิจ เป็นต้น^{๒๔}

ชุมชนในรูปแบบใหม่ อาจเรียกได้ว่าเป็น “ชุมชนเหมือนจริง” (Virtual Community) เป็นชุมชนที่กลุ่มคนอาจจะได้พบกันโดยตรงหรือไม่ก็ตาม แต่มีโอกาสสื่อสารกันด้วยคำภาษาและความคิดผ่านเครือข่ายคอมพิวเตอร์ ชุมชนแบบนี้ มีข้อดีกว่าชุมชนแบบอื่นตรงที่ว่าไม่มีอคติเกี่ยวกับ เพศ อายุ เชื้อชาติ สีผิว เผ่าพันธุ์ รูปร่างหน้าตา เสียงพูด อากัปกิริยาของสมาชิกชุมชนเสมือนจริงเป็นเครื่องมือที่เชื่อมโยงผู้ที่มีความสนใจร่วมกันเข้าด้วยกัน ในชุมชนแบบเดิมจะรู้จักผู้คนต่อเมื่อได้พบปะหน้าค่าตา และต้องคบหาสมาคมกับผู้คนจำนวนไม่น้อยกว่าที่จะพบผู้ที่มีความสนใจในเรื่องบางเรื่องเหมือนกับเรา แต่ในชุมชนประเภทนี้ สามารถเข้าถึงแหล่งที่สนใจได้อย่างทันที นอกจากนี้ ยังมีข้อดี คือ ช่วยคัดสรรกลั่นกรองข้อมูลที่จำเป็นและทันสมัย โดยไม่ต้องเก็บรวบรวมไว้มากมายเช่นแต่ก่อน^{๒๕}

อย่างไรก็ตาม มีข้อทักท้วงว่าชุมชนในรูปแบบใหม่ นี้ ไม่น่าจะถือว่ามีลักษณะเป็น “ชุมชน” เนื่องจากผู้ที่เกี่ยวข้องไม่มีพันธะผูกพันใด ๆ กับชุมชน มีอิสระที่จะเลือกเข้าร่วมเมื่อใดก็ได้หรือถอยออกไปเมื่อใดก็ได้ อีกทั้งข้อมูลข่าวสารที่สื่อถึงกันก็ไม่สามารถที่จะเชื่อถือได้ทั้งหมด

ชุมชนในรูปแบบใหม่ นี้ ยังคงต้องมีการอาศัยความเป็นชุมชนเดิมคือพื้นที่อยู่บ้าง แต่ลักษณะความสัมพันธ์มีการเปลี่ยนแปลงไป สิ่งต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในสังคมที่ซับซ้อน โดยผ่านเทคโนโลยีสารสนเทศ ซึ่งที่มีรูปแบบที่กว้างขวางขึ้นทั้งในระดับชาติและในระดับโลก กล่าวคือ สิ่งต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นถ้าเป็นปัญหา ปัญหาหรือสิ่งนั้น ๆ ก็จะเชื่อมโยงไปในระดับที่กว้างขึ้นได้ และในทางตรงกันข้าม ก็จะเป็นประโยชน์หรือมีผลต่อความรับผิดชอบร่วมกันในฐานะเป็นชุมชนรูปแบบใหม่ที่มีจิตสำนึกกร่วมมีหลักการและจุดหมายร่วมกัน

Schuler กล่าวถึงปัจจัยและทิศทางของชุมชนในรูปแบบใหม่ว่า คือ ความเป็นปัจเจกบุคคลของแต่ละบุคคล ระบบเศรษฐกิจ และการแพร่กระจายของเทคโนโลยีสารสนเทศ อันไร้ขอบเขตที่จะสร้างวัฒนธรรมมวลชนแบบใหม่

แนวคิดเกี่ยวกับชุมชนในมิตินี้ จะช่วยให้เป็นความเปลี่ยนแปลงและเข้าใจสภาพที่เกิดขึ้นในสังคมสมัยใหม่ได้และช่วยให้เห็นรูปแบบของชุมชนที่มีความหลากหลาย โดยอาศัยเทคโนโลยีสารสนเทศที่เชื่อมโยงเครือข่ายของผู้คนเข้าด้วยกัน ด้วยความที่มีวัตถุประสงค์และความสนใจร่วมกัน หรือเป็นศูนย์การสื่อสารที่ทำให้ผู้คนที่ผ่านเข้ามาในเครือข่ายได้มีโอกาสแลกเปลี่ยนและแบ่งปันความรู้ ประสบการณ์ร่วมกันโดยความร่วมมือทางเทคโนโลยีที่เชื่อมโยงในระดับต่าง ๆ ตั้งแต่ระดับภูมิภาคจนถึงระดับโลก ในขณะที่เดียวกัน ความเป็นศูนย์การสื่อสารหรือเครือข่ายชุมชนในรูปแบบนี้ สมาชิกในเครือข่ายมีจุดอ่อน คือ ไม่มีภาระผูกพัน ข้อต่อรอง หรือมีความพร้อมในเรื่องข้อเท็จจริงร่วมกัน แต่ถ้า

^{๒๔} Schuler, R.S., & Vandra, H.L. *Personal and human resource management*. (New York : West Publishing, ๑๙๙๐)

^{๒๕} Reichheld, F.F. and Schefter, *P-E-loyalty*. *Harvard Business Review*, ๗๘ (๔), ๑๐๕-๑๑๓.

มีวัตถุประสงค์และความสนใจร่วมกันมากขึ้น ความพร้อมในเรื่องข้อเท็จจริงจะปรากฏเพิ่มขึ้น จากนั้นจะนำไปสู่การประสานงานและการทำกิจกรรมร่วมกัน

ลักษณะของชุมชนในรูปแบบใหม่ที่อาศัยเทคโนโลยีสารสนเทศนี้ ถ้ามองในด้านของพื้นที่แล้ว จะเห็นว่าเป็นชุมชนที่ไร้พรมแดน จะอาศัยเพียงความสัมพันธ์อย่างง่าย ที่ผู้เข้ามาหรือผ่านมาได้มีความรู้สึกผูกพันกันอย่างมีหลักการและเป้าหมาย ซึ่งอาจกล่าวได้ว่าเป็นชุมชนในรูปแบบใหม่ได้หรือไม่ ดังนั้น นักวิชาการและนักพัฒนาผู้ทำงานร่วมกับชุมชนจึงควรแสวงหาคำตอบเพื่อรู้เท่าทันกับสภาพของชุมชนที่ไร้พรมแดน ทั้งนี้ เพื่อทราบถึงความเปลี่ยนแปลงของสังคม แต่ถ้าย้อนถึงการสร้างความเป็นชุมชนของนักพัฒนาเริ่มจากการเน้น “ชุมชน” ขนาดเล็ก ซึ่งมีความสัมพันธ์ทางสังคมแบบส่วนตัว รู้จักกัน ช่วยเหลือกัน ภายในกลุ่มเล็ก ๆ มาสู่การขยายเป็น “เครือข่าย” การช่วยเหลือที่เป็นความสัมพันธ์ที่กว้างขึ้น และมาสู่ชุมชนในรูปแบบใหม่ เป็นความสัมพันธ์แบบปัจเจก มีการแข่งขัน มีการคิดคำนวณบนฐานของประโยชน์และอยู่บนพื้นฐานทางกฎหมาย อาจสูญเสียความเป็นธรรมชาติสัมผัสของความเป็นมนุษย์และการเกื้อหนุนของสมาชิก แต่การสร้างความเป็นชุมชนใหม่จึงไม่ใช่การรื้อฟื้นวัฒนธรรมชุมชนแบบดั้งเดิม หากเป็นการผสมผสานความเชื่อแบบเก่าที่มีคุณค่าและการพัฒนาระบบใหม่ที่ก้าวต่อไปอย่างไม่หยุดยั้ง

อริยา เศวตามร์ กล่าวถึงชุมชนในรูปแบบใหม่ว่า สำหรับผู้นำชุมชนและนักพัฒนาแล้วความเป็นชุมชน หมายถึง ความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันในชุมชนและเครือข่ายที่กว้างขวาง กิจกรรมที่สร้างขึ้นเป็นการสร้างความเป็นชุมชนในรูปแบบใหม่ เพื่อสร้างความสัมพันธ์ทางสังคมที่ยุติธรรมและเครือข่ายที่กว้างขวางมากกว่าในอดีตเพื่อสอดคล้องกับกระแสการพัฒนาในปัจจุบันที่ส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชนและเครือข่ายหรือเพื่อรู้เท่าทันการเชื่อมโยงเครือข่ายของเทคโนโลยีสมัยใหม่ที่ไร้พรมแดน^{๒๖}

กล่าวโดยสรุป ความเป็นชุมชนไม่ได้มีความหมายที่ตายตัว แต่มีความเคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลง การให้ความหมายเกี่ยวกับชุมชนจึงเป็นสื่อที่ใช้ในการอธิบายความสัมพันธ์ทางสังคมหรือการจัดระบบความสัมพันธ์ใหม่ทั้งกับภายในและภายนอกชุมชน ฉะนั้น ความเป็นชุมชนจึงมีได้มีเพียงหน่วยเดียว หากแต่เป็นสายใยของความสัมพันธ์ที่สานขึ้นจากความสัมพันธ์ต่าง ๆ และมีเครือข่ายของความสัมพันธ์ที่ซ้อนทับกันอยู่ การสร้างใหม่ของความเป็นชุมชนจึงเป็นการแสดงออกถึงความเป็นตัวตนอันเป็นการโต้ตอบของคนในชุมชนหรือสังคม และเป็นที่ยังช่วยให้ผู้คนยกระดับความรู้ความสามารถ การรับรู้และความเข้มแข็งหรือพลังที่เกิดขึ้นจากการรวมตัวกันผ่านการสานสัมพันธ์ต่าง ๆ เข้าด้วยกัน

^{๒๖} อริยา เศวตามร์. “นักพัฒนากับบทบาทในการสร้างค่านิยมใหม่ของชุมชน.” ใน เศรษฐศาสตร์การเมือง เอ็นจีโอ ๒๐๐๐. (ศูนย์เศรษฐศาสตร์การเมือง คณะเศรษฐศาสตร์ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๒) หน้า ๔๓

๒.๓.๒. ความหมายของชุมชน

สัญญา สัญญาวิวัฒน์ ให้ความหมายว่า “ชุมชน” หมายถึง องค์การทางสังคมอย่างหนึ่งที่มีอาณาเขตครอบคลุมท้องถิ่นหนึ่งและปวงสมาชิกสามารถบรรลุถึงความต้องการพื้นฐานส่วนใหญ่ได้ และสามารถแก้ไขปัญหาล้วนๆ ในชุมชนของตนเองได้^{๒๗}

กาญจนา แก้วเทพ กล่าวถึง “ชุมชน” ว่าหมายถึง กลุ่มคนที่อาศัยอยู่ในอาณาเขตบริเวณเดียวกัน มีความสัมพันธ์ใกล้ชิด มีฐานะและอาชีพที่คล้ายคลึงกัน มีลักษณะของการใช้ชีวิตร่วมกัน มีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ตั้งแต่ระดับครอบครัวไปสู่ระดับเครือข่าย จนถึงระดับหมู่บ้านและระดับเกินหมู่บ้านและผู้ที่อยู่ในชุมชนมีความรู้สึกว่าเป็นคนชุมชนเดียวกัน นอกจากนี้ ยังมีการดำรงรักษาคุณค่าและมรดกทางวัฒนธรรมและศาสนาถ่ายทอดไปยังลูกหลานอีกด้วย^{๒๘}

จิตติ มงคลชัยอรัญญา กล่าวถึง “ชุมชน” โดยสรุปว่า “ชุมชน” ประกอบไปด้วยระบบความสัมพันธ์ของคน ความเชื่อ ศาสนา ประเพณี วัฒนธรรม ระบบเศรษฐกิจ อาชีพ ระบบการเมือง ระบบการปกครอง โครงสร้างอำนาจ รวมถึงระบบนิเวศน์วิทยา สิ่งแวดล้อม และเทคโนโลยีด้านต่างๆ ซึ่งระบบเหล่านี้มีความสัมพันธ์ระหว่างกันหรือเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า มีความเชื่อมโยงกันชนิดที่ไม่สามารถแยกออกจากกันได้^{๒๙}

ประเวศ วะสี ได้ให้ความหมายของ “ชุมชน” โดยเน้น “ความเป็นชุมชน” ว่าหมายถึง การที่คนจำนวนหนึ่งเท่าใดก็ได้ มีวัตถุประสงค์ร่วมกัน มีการติดต่อสื่อสารหรือรวมกลุ่มกัน มีความเอื้ออาทรต่อกัน มีการเรียนรู้ร่วมกันในการกระทำ มีการจัดการเพื่อให้เกิดความสำเร็จตามวัตถุประสงค์ร่วมกัน^{๓๐}

พจนานุกรม Oxford Advanced Learner’s Dictionary English ได้ให้ความหมายของชุมชน ว่าหมายถึง กลุ่มผู้ที่อาศัยอยู่ในพื้นที่แห่งหนึ่ง มีความรู้สึกว่าเป็นพวกเดียวกัน มีศรัทธา ความเชื่อ เชื่อชาติ การงาน หรือมีความรู้สึกนึกคิด ความสนใจที่คล้ายคลึงกัน มีการเกื้อกูลการเป็นอยู่ร่วมกัน^{๓๑}

^{๒๗} สัญญา สัญญาวิวัฒน์. การพัฒนาชุมชน. (กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๒๕) หน้า ๒๔

^{๒๘} กาญจนา แก้วเทพ. การพัฒนาแนววัฒนธรรมชุมชน. (กรุงเทพมหานคร : สภาคทอริกแห่งประเทศไทย เพื่อการพัฒนา, ๒๕๓๘). หน้า ๔๓.

^{๒๙} จิตติ มงคลชัยอรัญญา. การศึกษาชุมชนเพื่อการพัฒนา. เอกสารประกอบการเรียนภาควิชาการพัฒนาชุมชน. (กรุงเทพมหานคร : คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๐). หน้า ๒๕.

^{๓๐} ประเวศ วะสี. ศักดิ์ศรีแห่งความเป็นคน ศักยภาพแห่งความสร้างสรรค์. พิมพ์ครั้งที่ ๔. (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์หมอชาวบ้าน, ๒๕๔๐). หน้า ๓๑.

^{๓๑} Oxford University. Oxford Advance Learner’s Dictionary. Fourth Edition. (Oxford : Oxford University press, ๑๙๙๔). หน้า ๓๓.

Blaker Brownell ได้ให้ความหมายของชุมชนไว้หลายประการ ซึ่งสรุปได้ว่า “ชุมชน” คือ การกระทำที่เต็มเปี่ยมไปด้วยความร่วมมือ ร่วมใจ ความรู้สึกเป็นเจ้าของ เป็นสังคมที่คนรู้จักกันอย่าง ใกล้ชิดและสนิทสนม^{๓๒}

จะเห็นได้ว่า ความหมายของชุมชนนั้นไม่จำกัดแน่นอนตายตัว อาจพิจารณาได้หลายแง่มุม อาทิ ปรัชญา กายภาพ สังคมวิทยา จิตวิทยา และอาจสรุปได้ว่า “ชุมชน” มีความหมายทั้งรูปธรรม และนามธรรม

๑. ในความหมายของชุมชนเชิงรูปธรรมจำกัดอยู่กับความหมายที่ให้ความสำคัญกับอาณาบริเวณทางภูมิศาสตร์หรือบริเวณบ้านเล็ก ๆ ที่มีคนถึงหมู่บ้านเท่านั้น

๒. ในความหมายเชิงนามธรรม “ชุมชน” เป็นคำที่มีการนำไปใช้กันอย่างกว้างขวางและใช้ในลักษณะแตกต่างกันออกไป จึงมีอาจกล่าวได้ว่า “ชุมชน” เป็นคำที่มีความหมายแน่นอนตายตัวเพียงประการเดียว การไม่ยึดติดกับความหมายแคบ ๆ ของสิ่งหนึ่งสิ่งใดจะช่วยให้เกิดทรรศนะอันกว้างขวางในการพิจารณาสิ่งต่าง ๆ ได้หลายแง่มุมมากขึ้น แต่อย่างไรก็ตาม การศึกษาแนวคิดและความหมายของชุมชนในทัศนะของการพัฒนาชุมชนก็ควรจะต้องศึกษาถึงความหมายที่เป็นรากฐานและเอื้อต่อการปฏิบัติงานร่วมกันกับสมาชิกของชุมชนต่อไปด้วย

๒.๓.๓. แนวคิดเกี่ยวกับความสำคัญของชุมชน

ชุมชน เป็นคำสั้น ๆ และดูเหมือนจะมีความหมายที่เข้าใจได้ง่ายๆ นั่นคือ ที่ที่ซึ่งมีประชาชนมา ชุมชนกันอยู่ ซึ่งอาจจะเป็นการถาวรหรือไม่ถาวรก็ได้แต่อย่างไรก็ตามเมื่อมีการพิจารณากันอย่างลึกซึ้ง โดยเฉพาะในกรณีที่จะต้องลงไปทำงานในชุมชนจริง ๆ แล้วบุคคลในอาชีพต่าง ๆ หรือผู้ที่อยู่ในแวดวงของวิชาการแขนงต่าง ๆ ก็ต้องพบกับปัญหาในอันที่จะข้องเกี่ยวกับคำว่า ชุมชนให้ได้ความหมายที่ชัดเจนและครอบคลุมอย่างเพียงพอต่อการที่จะนำไปใช้ประโยชน์ในการทำงานชุมชนและเท่าที่ผ่านมาก็พบว่าชุมชนในทัศนะของบุคคลต่างอาชีพหรือนักวิชาการต่างสาขาวิชา ก็อาจจะมองชุมชนไปในลักษณะที่แตกต่างกันไปแล้วแต่จุดมุ่งหมายในการนำไปใช้ประโยชน์ของแต่ละบุคคลสำหรับงานพัฒนาชุมชนซึ่งก็คือเป็นสาขาวิชาแขนงหนึ่งที่มีลักษณะแตกต่างไปจากสาขาวิชาแขนงอื่น ๆ อยู่บ้าง จึงเป็นธรรมดาอยู่เองที่ทัศนคติในการมองชุมชนอาจจะแตกต่างไปจากที่ผู้อื่นมองในบางประเด็นแต่ในอีกมุมหนึ่งก็อาจจะกล่าวได้ว่า เนื่องจากงานพัฒนาชุมชนมีลักษณะที่เป็นสหวิทยาการ (Interdisciplinary) คือได้นำศาสตร์ในสาขาอื่น ๆ ประเด็นอาจจะมีความคล้ายคลึงกับบุคคลในสาขาอื่น ๆ มองอย่างไรก็ตามเนื่องจากงานพัฒนาชุมชนเป็นวิทยาการที่มีความชัดเจนในปรัชญา เป้าหมายหลักการและวิธีการของตนเอง ดังนั้นในการมองชุมชนของผู้ที่จะลงไปปฏิบัติงานในพื้นที่จึงน่าจะควรมองในลักษณะที่เอื้อหรือเป็นประโยชน์ต่อการทำงานให้ได้มากที่สุด ด้วยเหตุนี้ในการศึกษา

^{๓๒} Brownell, Baker. *the Human Community: Its Philosophy and Practice for the time of Crisis.* (New York: Harper & Row, ๑๙๕๐). หน้า ๒๘.

คำว่า ชุมชนในทัศนะของงานพัฒนาชุมชนและอาจรวมไปถึงในทัศนะอื่น ๆ ด้วยนี้จึงมุ่งที่จะตอบคำถามว่า ชุมชนในความหมายทั่วไปคืออะไรและชุมชนในความหมายของงานพัฒนาชุมชนควรจะหมายถึงอะไร นอกจากนี้การศึกษาตรงนี้ก็ยังสามารถมุ่งแสวงหาคำตอบที่นอกเหนือไปจากความหมายดังกล่าวนี้อีก เช่น มีทฤษฎีหรือความเชื่ออะไรบ้างที่เกี่ยวข้องกับการอธิบายและทำความเข้าใจในความหมายแ่งมุมต่าง ๆ ให้กับคำว่าชุมชนเหล่านี้ เป็นต้น

๒.๓.๔. แนวคิดการพัฒนาชุมชน

สุวิทย์ ยี่วรพันธ์ ได้ให้ความหมายว่า การพัฒนาชุมชน คือ กระบวนการที่มุ่งส่งเสริมความเป็นอยู่ของประชาชนให้ดีขึ้น ทั้งนี้ โดยประชาชนเข้าร่วมมือและริเริ่มดำเนินงานเอง และสรุปความหมายของการ “พัฒนาชุมชน” ไว้ดังนี้ คือ

๑. การปรับปรุงส่งเสริมให้ชุมชนหนึ่งดีขึ้นหรือมีวิวัฒนาการดีขึ้น
๒. การส่งเสริมให้ชุมชนนั้น ๆ มีวิวัฒนาการดีขึ้น คือ เจริญทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม
๓. การพัฒนาชุมชนนั้น จะต้องพัฒนาทางด้านวัตถุและพัฒนาด้านจิตใจ
  - ๓.๑ การพัฒนาด้านวัตถุ คือ การสร้างความเจริญให้แก่ชุมชน เพื่อส่งเสริมให้เกิดมีหรือเปลี่ยนแปลงในสิ่งที่เห็นโดยแจ้งชัด เช่น การส่งเสริมด้านการผลิตผล การส่งเสริมระบบขนส่ง การคมนาคม การชลประทาน และด้านอื่น ๆ
  - ๓.๒ การพัฒนาด้านจิตใจ คือ การสร้างความเจริญ โดยมุ่งจะให้การศึกษาอบรมประชาชน ซึ่งรวมทั้งการให้การศึกษาตามโรงเรียน มหาวิทยาลัย ตามโครงการของกระทรวงศึกษาธิการและการศึกษานอกระบบโรงเรียน
๔. การพัฒนาชุมชน คือ กระบวนการที่ส่งเสริมความเป็นอยู่ของประชาชนให้ดีขึ้น ทั้งนี้ โดยประชาชนเข้าร่วมมือและริเริ่มดำเนินงานเอง^{๓๓}

สัญญา สัญญาวิวัฒน์ ให้คำจำกัดความว่า การพัฒนาชุมชน เป็นการเปลี่ยนแปลงที่มีการกำหนดทิศทาง (Directed Change) ซึ่งทิศทางที่กำหนดขึ้น ย่อมต้องเป็นผลดีสำหรับกลุ่มชนหรือชุมชน การพัฒนาจึงอาจเรียกได้ว่า เป็นการเปลี่ยนแปลงที่พึงปรารถนา (Desired Change) หรือการเปลี่ยนแปลงที่ถูกพอกพูนด้วยค่านิยม (Value Loaded Change) ตามระบบค่านิยมของชุมชนซึ่งเป็นเครื่องกำหนดความมีคุณค่าหรือไร้คุณค่าของสิ่งต่าง ๆ^{๓๔}

^{๓๓} สุวิทย์ ยี่วรพันธ์. **พัฒนาชนบท**. (กรุงเทพฯ : สหประชาพาณิชย์, ๒๕๐๙). หน้า ๕๒.

^{๓๔} สัญญา สัญญาวิวัฒน์. **การพัฒนาชุมชน**. พิมพ์ครั้งที่ ๒. (กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๒๕). หน้า ๒๑.

กล่าวโดยสรุป การพัฒนาชุมชน เป็นกระบวนการที่มุ่งส่งเสริมความเป็นอยู่ของประชาชนให้ดีขึ้น โดยความร่วมมืออย่างจริงจังของประชาชน และควรเป็นความคิดริเริ่มของประชาชนเองด้วย แต่ถ้าประชาชนไม่รู้จักริเริ่ม ก็ให้ใช้เทคนิคกระตุ้นเตือนให้เกิดความคิดริเริ่ม ทั้งนี้ เพื่อให้กระบวนการนี้ได้รับการตอบสนองจากประชาชนด้วยการกระตือรือร้นอย่างจริงจัง

๒.๓.๕. ประเภทของชุมชน

ในการจัดแบ่งประเภทต่าง ๆ ของชุมชนนั้น ได้มีผู้ศึกษาและพยายามจัดแบ่งชุมชนออกเป็นประเภทต่าง ๆ หลายประเภทด้วยกันเช่น Arthur Dunham และ Karlin ได้พยายามจัดประเภทของชุมชนตามจำนวนประชากร โดยระบุว่าจะต้องมีประชากรจำนวนเท่าใดจึงจะเรียกได้ว่า หมู่บ้านเล็ก ๆ (Hamlet) หรือ (Village) เมืองเล็ก ๆ (Town) เมือง (City) เมืองใหญ่ (Large City) หรือมหานคร (Metropolis) เหล่านี้เป็นต้น หรือ Arthur Dunham และ Ohlsan ได้จัดแบ่งชุมชนพื้นฐานทางเศรษฐกิจ โดยแบ่งชุมชนหัตถกรรม ชุมชนอุตสาหกรรม ฯลฯ เหล่านี้เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีการแบ่งประเภทของชุมชนในลักษณะที่แตกต่างออกไปจากที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้นอีก เช่น Mcrensie ได้จำแนกชุมชนโดยอาศัยหลักเกณฑ์ทางด้านนิเวศวิทยามีการแบ่งชุมชนบริการขั้นต้น ซึ่งโดยปกติจะเป็นชุมชนเล็ก ๆ และมีผลผลิตเป็นวัตถุดิบหลักชุมชนการค้าจะเป็นชุมชนที่รับสินค้าจากชุมชนบริการขั้นต้นและในขณะเดียวกันก็จำหน่ายสินค้าให้แก่ชุมชนบริการขั้นต้น ด้วยชุมชนอุตสาหกรรมและชุมชนประเภทพิเศษเหล่านี้เป็นต้นประเภทของชุมชนต่าง ๆ ชุมชนอาจแบ่งออกได้เป็น ๕ ประเภทด้วยกันคือ

๑. ชุมชนที่แบ่งตามจำนวนประชากร ดังที่กล่าวมาแล้วว่า Arthur Dunham และ Karlin ได้แบ่งชุมชนตามจำนวนประชากรและสำหรับประเทศไทยเองก็มีการแบ่งชุมชนออกตามจำนวนประชากรเช่นกัน โดยมี พ.ร.บ.ลักษณะการปกครองท้องที่ พ.ศ. ๒๔๗๕ ซึ่งระบุว่า

๑.๑ หมู่บ้านจะต้องมีจำนวนประชากร ๒๐๐ คน หรือมีการสร้างบ้านเรือนไม่ต่ำกว่า ๕ หลังคาเรือน

๑.๒ ตำบลจะต้องมีหมู่บ้าน ๒๐ หมู่บ้านรวมกันหรือมีประชากรประมาณ ๒,๐๐๐ คนขึ้นไป

๑.๓ อำเภอต้องมีท้องที่หลาย ๆ ตำบลภายใต้การปกครองเดียวกัน หรือมีประชากรตั้งแต่ ๑๐,๐๐๐ คนขึ้นไป

ชุมชนเป็นสถานที่รวมกันอยู่ของบุคคลเพื่อประกอบกิจกรรมต่าง ๆ ในสิ่งที่จะเป็นประโยชน์เพื่อให้มีชีวิตและคนในชุมชนดี เพื่อจัดการคุ้มครองชีวิตอันนำไปสู่การพัฒนาหรือความเปลี่ยนแปลงที่ดีจากการศึกษาเอกสารพบว่ามีผู้ให้แนวคิดเกี่ยวกับชุมชนไว้หลายท่านดังนี้ ชุมชน คือกลุ่มคนพวกหนึ่งที่มาอยู่รวมกันในอาณาบริเวณหนึ่งโดยคนเหล่านี้ถือว่าตนมีความผูกพันอยู่กับอาณาบริเวณแห่งนั้น มีความยึดเหนี่ยวกันเป็นปึกแผ่นมั่นคง มีการกระทำกิจกรรมต่าง ๆ หลายด้านด้วยกลุ่มต่าง ๆ ที่ต้องพึ่งพาอาศัยกัน เช่น ครอบครัวหลายๆครอบครัว โรงเรียน วัด ร้านค้า โรงงาน ฯลฯ รวมกันเป็นหมู่บ้านเป็นเมือง แต่กระนั้นก็ตามแม้ว่าชุมชนจะมีกิจกรรมต่าง ๆ หลายด้านและสามารถตอบสนองความจำเป็นพื้นฐานของการดำรงชีวิตของสมาชิกได้ แต่ชุมชนก็ยังเป็นย่อยของสังคมที่ต้องขึ้นอยู่กับ

อำนาจรัฐ^{๓๕} ชุมชน หมายถึง กลุ่มทางสังคมที่อยู่อาศัยร่วมกันในอาณาบริเวณเดียวกัน เช่น ครอบครัว ละแวกบ้าน หมู่บ้าน ตำบล หรือเรียกเป็นอย่างอื่นมีความเกี่ยวข้องกันสัมพันธ์กัน มีการติดต่อสื่อสาร และเรียนรู้ร่วมกัน มีความผูกพัน เอื้ออาทรกันภายใต้บรรทัดฐานและวัฒนธรรมเดียวกัน ร่วมมือและ พึ่งพาอาศัยกัน เพื่อบรรลุวัตถุประสงค์และเป็นเป้าหมายร่วมกัน^{๓๖} สถานที่และกลุ่มคนที่บุคคลรู้จัก เป็นอย่างดี รู้ทั้งข้อดีและข้อเสียของชุมชนเป็นทั้งส่วนหนึ่งของระบบราชการและระบบส่วนบุคคล^{๓๗} หมู่คณะซึ่งดำเนินวิถีชีวิตร่วมกันในท้องที่ใดท้องที่หนึ่งโดยมิได้มีเป้าหมายหรือตกลงดำเนินกิจกรรม อย่างหนึ่งอย่างใดร่วมกันแต่มีสายสัมพันธ์ระหว่างกันตามธรรมชาติ^{๓๘}

๒.๓.๖. องค์ประกอบที่สำคัญของชุมชน

ภายใต้กระบวนการเสริมสร้างชุมชนให้เข้มแข็งและยุทธศาสตร์ชุมชนท้องถิ่น บัณฑิต อ่อนคำ และวิริยา น้อยวงศ์ยางค์ ได้พยายามศึกษาเพื่อพัฒนาความเข้มแข็งขององค์กรชุมชนในการจัดการกับ ปัญหาและการพัฒนา ได้พบว่า องค์ประกอบที่สำคัญของกระบวนการพัฒนาโดยเน้นชุมชน^{๓๙} ดังนี้ ได้แก่

- ๑) ภูมิปัญญาและความรู้สืบสานและประยุกต์ให้สอดคล้องต่อการเปลี่ยนแปลงจากภายนอก
- ๒) องค์กรชุมชนและกลุ่มผู้นำที่มีคุณธรรมและภูมิปัญญา รวมถึงการจัดตั้งกลุ่มและจัด ระเบียบให้ชุมชน
- ๓) เวทีการเรียนรู้และกระบวนการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง เพื่อให้เท่าทันต่อการเปลี่ยนแปลง และการบูรณาการจากภายนอก

อเนก นาคะบุตร ได้สรุปว่า ชุมชนมีความเข้มแข็งและสามารถจัดการกับทรัพยากรดิน น้ำป่า ของชุมชนได้ว่าองค์ประกอบที่สำคัญ ๓ ประการ คือ^{๔๐}

- ๑) ภูมิปัญญาความรู้ที่สืบสานและประยุกต์ให้สอดคล้องต่อการเปลี่ยนแปลงจากภายนอก
- ๒) องค์กรชุมชนและกลุ่มผู้นำที่มีคุณธรรมและภูมิปัญญา
- ๓) เวทีการเรียนรู้และกระบวนการเรียนรู้ที่เท่าทันต่อการเปลี่ยนแปลงและการบูรณาการ จากภายนอก

^{๓๕} จำนง อติวิฒนสิทธิและคณะ, สังคมวิทยา, พิมพ์ครั้งที่ ๑๐, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๔๐), หน้า ๑๓๓.

^{๓๖} สนธยา พลศรี, ทฤษฎีและหลักการพัฒนาชุมชน, พิมพ์ครั้งที่ ๔.(กรุงเทพมหานคร : โอเดียนสโตร์ ,๒๕๔๕), หน้า ๒๒.

^{๓๗} Peter Cook, An Ideal City. In R. Middleton (ed.) ๑๙๙๖. The Idea of the City..Massachusetts: MIT Press. (๑๙๙๖), pp. ๒๑๒-๒๒๑.

^{๓๘} กิตติศักดิ์ ปรกติ, สิทธิของบุคคลซึ่งรวมกันเป็นชุมชน, (กรุงเทพฯ : มิสเตอร์ก็อปปี, ๒๕๕๐), หน้า ๙

^{๓๙} บัณฑิต อ่อนคำ และวิริยา น้อยวงศ์, ยุทธศาสตร์ในการพัฒนาชนบท: ประสบการณ์ของประเทศไทย, (กรุงเทพมหานคร: สาขาการพัฒนาชุมชน คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๓๓), หน้า ๓๔.

^{๔๐} อเนก นาคะบุตร, คนกับดิน ป่าน้ำ จุดเปลี่ยนแปลงแห่งความคิด, (กรุงเทพมหานคร: สถาบันชุมชน ท้องถิ่นพัฒนา, ๒๕๓๖), หน้า ๖.

ประเภท ๖ เสนอไว้ว่า ความเข้มแข็งของชุมชนเปรียบประดุจภูมิคุ้มกันทางสังคม ซึ่งมีส่วนประกอบที่สำคัญ ๓ ประการ เข้ามาผนวกกัน ได้แก่ (๑) ธรรมะ (๒) การเรียนรู้ (๓) การจัดการ องค์ประกอบแต่ละองค์ประกอบทั้ง ๓ นั้น มีพลังมาก กล่าวคือ ธรรมะ การเรียนรู้และการจัดการ แต่ องค์ประกอบอย่างใดอย่างหนึ่งยังไม่เพียงพอที่จะเผชิญกับความยากของปัญหา แต่เมื่อทั้ง ๓ ด้าน เข้ามาผนวกกัน ศักยภาพอันสูงส่งจึงเกิดขึ้น การสร้างความเข้มแข็งของชุมชน เป็นเครื่องมือพัฒนา เศรษฐกิจเชื่อมโยงกับวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อมอย่างบูรณาการ กล่าวคือ เรื่องความเข้มแข็งของ ชุมชนและเศรษฐกิจชุมชนเป็นเรื่องที่มีความสำคัญอย่างยิ่งต่ออนาคตของประเทศ ควรที่ทุกฝ่ายใน สังคมจะศึกษาให้เข้าใจและรณรงค์เคลื่อนไหวให้เกิดเป็นทิศทางและกระแสสังคมจะขับเคลื่อน นโยบายและการกระทำไปสู่ความเข้มแข็งของชุมชนและเศรษฐกิจชุมชนทรัพยากรทั้งของรัฐและ เอกชน มีมากเกินพอที่จะสนับสนุนให้ชุมชนและเศรษฐกิจชุมชนเข้มแข็ง แต่ทรัพยากรเหล่านี้ใช้ไป อย่างการจัดกระจายไม่เป็นระบบและไม่มีจุดรวมที่จะนำไปสู่ความเข้มแข็งของชุมชน การใช้ ทรัพยากรอย่างเป็นระบบจะสนับสนุนความเข้มแข็งของชุมชนและเศรษฐกิจชุมชน ประเภท ๖ เสนอได้ เสนอแนวทางปฏิบัติไว้ดังนี้

๑. สำรวจชุมชนและเครือข่าย
๒. ส่งเสริมและขยายตัวของเครือข่ายชุมชน
๓. สร้างศูนย์วิชาการเปิดเสรี
๔. เชื่อมต่อการค้าขาย
๕. สื่อเพื่อสังคม
๖. ปรับวิธีการงบประมาณและตั้งกองทุนเพื่อชุมชน
๗. ออกกฎหมาย
๘. การฝึกอบรม
๙. การวิจัยและประเมินผล

คณะกรรมการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน เพื่อแก้ไขปัญหาวิกฤตภายใต้ คณะกรรมการนโยบายสังคมแห่งชาติได้กำหนดกรอบองค์ประกอบของชุมชนเข้มแข็งไว้ว่าจะต้อง ประกอบด้วย

- บุคคลหลากหลายที่รวมตัวกันเป็นองค์กรชุมชนอย่างเป็นทางการหรือไม่ก็ตาม
- มีเป้าหมายร่วมกันและยึดโยงเกาะเกี่ยวกันด้วยประโยชน์สาธารณะและของสมาชิก
- มีจิตสำนึกของการพึ่งตนเอง รักษาเอื้ออาทรต่อกัน และมีความรักท้องถิ่น รักชุมชน
- มีอิสระในการร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ ร่วมทำและร่วมรับผิดชอบ
- มีการระดมใช้ทรัพยากรในชุมชนอย่างเต็มที่และมีประสิทธิภาพ
- มีการเรียนรู้เชื่อมโยงกัน เป็นเครือข่ายและติดต่อสื่อสารกันหลายรูปแบบ
- มีการจัดทำกิจกรรมที่เป็นสาธารณะของชุมชนอย่างต่อเนื่อง
- มีการจัดการบริหารกลุ่มที่หลากหลายและเครือข่ายที่ดี
- มีการเสริมสร้างผู้นำการเปลี่ยนแปลงที่หลากหลายของชุมชนสืบทอดกันตลอดไป

สรุปได้ว่า องค์ประกอบสำคัญชุมชน มีหลากหลายแนวคิด หลายระดับ ซึ่งเริ่มจากกลุ่มองค์กรชุมชน หรือองค์กรชาวบ้าน ที่อาจมุ่งประโยชน์เฉพาะกลุ่มนามาสู่ลักษณะความร่วมมือที่หลากหลายเป็น “พหุภาคีหรือประชาคม” ที่เคลื่อนย้ายการมุ่งผลประโยชน์เฉพาะกลุ่มมาสู่ภาคสาธารณะและมีความเป็นเจ้าของพื้นที่หรือกิจกรรมมากยิ่งขึ้น และท้ายสุดมีการนำเสนอภาคสังคมชุมชนในอุดมคติคือ “แนวคิดประชาสังคม” ที่มุ่งการพัฒนาสู่ภาคสังคมโดยรวมหรือภาคสาธารณะ อย่างไรก็ตามส่วนที่มีความคล้ายคลึงกันของแนวคิดทั้งสามคือ ศักยภาพในการพึ่งพาตนเองอุดมการณ์ร่วม และความร่วมมือเพื่อมุ่งพัฒนาสู่คุณภาพชีวิตที่ดี

๒.๔. แนวคิดด้านธรรมนูญตำบล

แนวคิดด้านธรรมนูญตำบล ประกอบด้วยองค์ประกอบที่สำคัญต่างๆ ดังนี้

๒.๔.๑. ธรรมนูญประชาชนเพื่อการจัดการตนเอง

“ความเป็นพลเมือง” นั้นหมายถึง การที่ปัจเจกบุคคลต่างๆ แสดงความสนใจหรือมีส่วนร่วมทางการเมืองอย่างกระตือรือร้น โดยต้องการพิทักษ์สิทธิและผลประโยชน์ของตนเองและส่วนรวมทั้งนี้ การแสดงออกซึ่งสิทธิและเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น การแสดงออกโดยการเคลื่อนไหวทางการเมือง เพื่อพิทักษ์สิทธิของตนเองครอบครัวชุมชนสังคมทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมความถูกต้องชอบธรรมทางการเมือง ล้วนแสดงความเป็นพลเมืองที่มี อารยธรรมในสังคมประชาธิปไตย^{๔๑}

“สิทธิ” หมายถึงอิสรภาพที่รับรองไว้โดยกฎหมายสิทธิสำคัญในระบอบประชาธิปไตย ได้แก่ สิทธิในการเลือกตั้ง สิทธิในการพูด สิทธิการพิมพ์ การนับถือศาสนา สิทธิในการเคลื่อนที่เคลื่อนย้ายไปไหนมาไหน ที่อยู่อาศัย สิทธิในการประชุม และสิทธิในการทำอะไรๆภายใต้กรอบกติกาการเมือง กฎหมายจารีตประเพณีอันดีงาม ซึ่งอาจจะกล่าวในด้านกว้างๆ ทั่วไปว่า พลเมืองทุกคนมีสิทธิที่จะได้รับอาหาร เสื้อผ้า ที่อยู่อาศัยอันจำเป็นรวมถึงการได้รับการศึกษา ทำงาน แสดงออก และสิทธิต่างๆ ที่เกี่ยวกับเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม โดยไม่เว้นสิทธิทางการเมือง

ดังนั้นแล้วประชาชนจึงจะต้องเป็นผู้ริเริ่มดำเนินการแก้ไขปัญหาด้วยตนเองก่อนเป็นหลัก แทนการคิด หรือฝากความหวังพึ่งพารัฐแต่เพียงฝ่ายเดียว เปลี่ยนสถานะจากผู้รับ เป็นผู้จัดการและผู้ลงมือกระทำด้วยสำนึกแห่งความเป็นพลเมือง ใช้สิทธิและอำนาจที่แท้จริงที่มีอยู่ในรัฐธรรมนูญเพื่อจัดการตนเอง จัดการชุมชนท้องถิ่น “การจัดการตนเอง” เป็นเรื่องของตัวเราเองล้วนๆ เป็นกระบวนการจัดการของชุมชนท้องถิ่นในการเข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาของท้องถิ่นที่มีรูปธรรมยืนยันได้ว่าอำนาจในการจัดการตนเองนี้สามารถตอบสนองต่อชีวิตต่อชุมชน ทำได้จริงและแก้ปัญหาต่างๆ ของชุมชนได้อย่างเห็นผล

^{๔๑} สมพันธ์ เตชะอธิก และคณะ. การพัฒนาความเข้มแข็งขององค์กรชาวบ้าน. (ขอนแก่น : สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ๒๕๔๐). หน้า ๔๑.

๒.๔.๒ ธรรมนูญชุมชน

“ประชาธิปไตยชุมชน” หมายถึง กระบวนการที่ให้ประชาชน คนจน คนรวย ทุกกลุ่มอาชีพ ทุกเพศ ทุกวัย มาใช้สิทธิร่วมกันในการบอกปัญหาความต้องการของตน เพื่อนำไปสู่การกำหนดนโยบาย และวางแผนการพัฒนาชุมชนในทุกด้านที่ตอบสนองกับความต้องการและแก้ปัญหาชุมชนที่มีความเป็นธรรม รวมทั้งร่วมกันปฏิบัติการตามแผนและติดตามตรวจสอบการทำงานร่วมกันระหว่างท้องถิ่น และชุมชน

จากองค์ประกอบต่างๆ ที่สำคัญ กล่าวโดยสรุปได้ว่า ธรรมนูญตำบล นั้น “คน” ถือเป็นองค์ประกอบสำคัญที่สุดของการทำธรรมนูญ ดังนั้นต้องเริ่มต้นจากการสำรวจตรวจตราตนเอง และพื้นที่ที่จะร่วมกันทำธรรมนูญนั้นควรจะต้องมีคนที่มี ความเป็นพลเมืองเพื่อเป็นคณะทำงานหรือคณะกรรมการที่ขับเคลื่อนขยายผลแนวคิดนี้ต่อชุมชน “ความเป็นประชาธิปไตยได้นับตั้งแต่เกิดจนตาย แต่ความเป็นพลเมืองเกิดขึ้นโดยสำนักและการมีส่วนร่วม” คน คือ องค์ประกอบที่สำคัญในการขับเคลื่อนสิ่งสำคัญที่พลเมืองควรจะต้องมี คือสำนักในความเป็นพลเมือง การรับรู้ในสิทธิหน้าที่ของตนเองในฐานะสมาชิกคนหนึ่งของสังคม และต้องการมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาของสังคม มองที่ประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าประโยชน์ส่วนตนเมื่อประชาชนมีสำนักพลเมืองจะนำมาสู่การรวมตัวกันเพื่อจัดการปัญหาของชุมชน หรือปัญหาในประเด็นต่างๆ ที่เผชิญร่วมกัน

๒.๕. แนวคิดองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น

องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น คือ รากฐานในทางประวัติศาสตร์ของสังคม จนสามารถกล่าวได้ว่าท้องถิ่นดั้งเดิมนั้นมีสิ่งๆ ที่เรียกว่า Local Self Government อยู่แล้ว หากอยู่ในรูปแบบที่ไม่เป็นทางการ (Informal) คือ การปกครองในรูปแบบของเครือญาติ วงศ์วาน ตระกูล มีผู้หลักผู้ใหญ่เป็นผู้ดูแล หรือในการปกครองระดับหมู่บ้านหรือชุมชน^{๔๒}

การปกครองที่รัฐบาลกลางให้อำนาจ หรือกระจายอำนาจไปให้หน่วยการปกครองท้องถิ่น เพื่อเปิดโอกาสให้ประชาชนในท้องถิ่นได้มีอำนาจการปกครองร่วมกันทั้งหมด หรือเพียงบางส่วนในการบริหารท้องถิ่นตามหลักการที่ว่าถ้าอำนาจการปกครองมาจากประชาชนในท้องถิ่นแล้ว รัฐบาลของท้องถิ่นจึงจำเป็นต้องมีองค์กรของตนเอง อันเกิดจากการกระจายอำนาจของรัฐบาลกลาง โดยให้องค์กรอันมีได้เป็นส่วนหนึ่งของรัฐบาล มีอำนาจในการตัดสินใจและบริหารงานภายในเขตอำนาจของตน

^{๔๒} นครินทร์ เมฆไตรรัตน์ และคณะ. รายงานวิจัยทิศทางการปกครองท้องถิ่นของไทยและต่างประเทศเปรียบเทียบ. (กรุงเทพมหานคร : วิญญูชน, ๒๕๔๖). หน้า ๖๕.

การปกครองส่วนท้องถิ่น ปกครองตนเอง (Autonomy) มีสิทธิตามกฎหมาย (Legal Rights) และต้องมี องค์การจำเป็นในการปกครอง (Necessary Organization) เพื่อปฏิบัติหน้าที่ให้สมความมุ่งหมายของการปกครองท้องถิ่นนั้นๆ^{๔๓}

การปกครองส่วนท้องถิ่น คือ การปกครองที่รัฐบาลมอบอำนาจให้ประชาชนในท้องถิ่นใดท้องถิ่นหนึ่งจัดการปกครองและดำเนินกิจการบางอย่าง โดยดำเนินกันเองเพื่อบำบัดความต้องการของตน การบริหารงานของท้องถิ่นมีการจัดเป็นองค์การ มีเจ้าหน้าที่ซึ่งประชาชนเลือกตั้งขึ้นมาทั้งหมดหรือบางส่วน ทั้งนี้มีความเป็นอิสระในการบริหารงาน แต่รัฐบาลต้องควบคุมด้วยวิธีต่าง ๆ ตามความเหมาะสม จะปราศจากการควบคุมของรัฐบาลได้ไม่ เพราะการปกครองท้องถิ่นเป็นสิ่งที่รัฐทำให้เกิดขึ้น^{๔๔}

การปกครองส่วนท้องถิ่น หมายถึง องค์การที่มีอาณาเขตแน่นอน มีประชากรตามหลักที่กำหนดไว้ มีอำนาจการปกครองตนเอง มีการบริหารการคลังของตนเอง และมีสภาท้องถิ่นที่สมาชิกได้รับการเลือกตั้งจากประชาชน^{๔๕}

การปกครองส่วนท้องถิ่น หมายถึง การปกครองซึ่งหน่วยงานการปกครองท้องถิ่นได้มีการเลือกตั้งโดยอิสระเพื่อเลือกผู้ที่มีหน้าที่บริหารการปกครองท้องถิ่น มีอำนาจอิสระ พร้อมความรับผิดชอบซึ่งตนสามารถที่จะใช้ได้ โดยปราศจากการควบคุมของหน่วยการบริหารราชการส่วนกลางหรือส่วนภูมิภาคแต่ทั้งนี้หน่วยการปกครองท้องถิ่นยังต้องอยู่ภายใต้บังคับว่าด้วยอำนาจสูงสุดของประเทศไม่ได้กลายเป็นรัฐอิสระใหม่แต่ อย่างไม่^{๔๖}

กล่าวโดยสรุปการปกครองส่วนท้องถิ่น เป็นระบบการปกครองที่เป็นผลสืบเนื่องมาจากการกระจายอำนาจทางการปกครองของรัฐและโดยในนี้จะเกิดองค์การทำหน้าที่ปกครองท้องถิ่นโดยคนในท้องถิ่นนั้น ๆ องค์การนี้จัดตั้งและถูกควบคุมโดยรัฐบาล แต่ก็มีอำนาจในการกำหนดนโยบายและควบคุมให้มีการปฏิบัติให้เป็นไปตามนโยบายของตนเองได้ โดยการปกครองส่วนท้องถิ่น (Local government) เป็นรูปการปกครองที่เกิดจากระบบการกระจายอำนาจปกครอง (Decentralization) จากส่วนกลางไปยังท้องถิ่นเพื่อให้ประชาชนในท้องถิ่นได้มีโอกาสเรียนรู้และดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ในการปกครองส่วนท้องถิ่นด้วยตนเอง เพื่อสนองความต้องการและแก้ปัญหาด้วยตนเอง

^{๔๓} Robson, William A. "Local Governmen" in *Encyclopedia of Social Science*. (New York : The Macmillan, ๑๙๕๓). ๖๑p.

^{๔๔} อุทัย หิรัญโต. ศาสตร์และศิลป์ในการบริหารงาน. (กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์, ๒๕๓๑). หน้า ๓๘.

^{๔๕} Holloway, William V. (๑๙๕๙). *State and Local Government in The United State*. New York : McGrawHill.

^{๔๖} Montagu, Harris G. (๑๙๘๔). *Comparative Local Government*. Great Britain : William Brendon and Son.

๒.๖. หลักพุทธธรรมที่เกี่ยวข้อง

๒.๖.๑ หลักพุทธธรรม : ทิศ ๖

ทิศ ๖ หมายถึง บุคคลประเภทต่างๆ ที่มีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กันทางสังคม มีหน้าที่และความรับผิดชอบที่พึงปฏิบัติต่อกันดุจทิศที่อยู่รอบตัว ประกอบด้วย

๑. ทิศเบื้องหน้า (ปุรัตถิมทิศ) ได้แก่ บิดา มารดา
๒. ทิศเบื้องขวา (ทักษิณทิศ) ได้แก่ ครูอาจารย์
๓. ทิศเบื้องหลัง (ปัจฉิมทิศ) ได้แก่ บุตร ภรรยา
๔. ทิศเบื้องซ้าย (อุตตรทิศ) ได้แก่ มิตรสหาย
๕. ทิศเบื้องล่าง (เหมถิมทิศ) ได้แก่ ผู้อยู่ใต้บังคับบัญชาและลูกจ้าง
๖. ทิศเบื้องบน (อุपरิมทิศ) ได้แก่ พระภิกษุ

คนเราทุกคนต่างดำเนินชีวิตอยู่ในสังคม ในหลายบทบาทและฐานะ เช่น นายสิทธิ์ มีบทบาทเป็นพ่อ ของเด็กชายศักดิ์ เป็นสามีของนางสมศรี เป็นอาจารย์ของเด็กหญิงสมใจ และเป็นเพื่อนกับนายสมชาย เป็นต้น ดังนั้น ในการดำเนินชีวิตแต่ละวัน ต้องประพฤติปฏิบัติให้สอดคล้องและเหมาะสมกับแต่ละบทบาท ซึ่งหลักธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนา เรียกว่าทิศ ๖ โดยส่งเสริมให้บุคคลปฏิบัติตนตามบทบาทหน้าที่ของตน ให้ครบสมบูรณ์ เพื่อเกื้อกูลอุดหนุนต่อกันและกัน ซึ่งจะช่วยให้สังคมอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข ดังนั้น ทิศ ๖ จึงมีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กับบุคคลต่างๆ ดุจทิศที่อยู่รอบตัว จัดเป็น ๖ ทิศ ดังนี้

ภาพที่ ๖ : ทิศ ๖

ที่มา : พนมไพร ไชยรงค์^{๔๗}

^{๔๗} พนมไพร ไชยรงค์. หลักธรรมกับชีวิต. (กรุงเทพมหานคร : โอเอส, ๒๕๔๘). หน้า ๖๓.

๑) ทิศเบื้องหน้า (ปรัถิมทิศ) หมายถึง บิดามารดา ซึ่งท่านดำรงอยู่ในฐานะบุพการี คือ ผู้ทำหน้าที่ในการอุปการะก่อน โดยท่านปฏิบัติหน้าที่ต่อบุตรธิดา และเมื่อบิดามารดาปฏิบัติหน้าที่ต่อบุตรของตนแล้ว บุตรธิดาพึงปฏิบัติตอบแทน (แสดงความกตัญญู) ต่อท่านด้วย นอกจากนี้ ยังสามารถสรุปความรับผิดชอบของพ่อแม่ที่ดีในการเลี้ยงดูลูกไว้ดังนี้

- พ่อแม่ที่ดีมีหน้าที่และรับผิดชอบต่อลูก ๆ ทุกคน
- พ่อแม่ที่ดีต้องเลี้ยงดูอบรม เอาใจใส่ ดูแลลูกอย่างสม่ำเสมอ
- พ่อแม่ที่ดีต้องปลูกฝังค่านิยมและนิสัยที่ดีให้แก่ลูก เพื่อจะได้เป็นคนมีประโยชน์ ต่อครอบครัวสังคม และประเทศชาติ
- พ่อแม่ที่ดีจะต้องร่วมกันประพฤตินำตัวเป็นแบบอย่างที่ดีของลูก และส่งเสริมการศึกษาของลูกทุก ๆ คน

๒) ทิศเบื้องขวา (ทักษิณทิศ) หมายถึง ครูอาจารย์ ซึ่งอยู่ในฐานะเป็นปูชนียบุคคล เป็นบุคคลซึ่งต้องอนุเคราะห์ศิษย์ ด้วยธรรม ๕ ประการ เมื่อครูอาจารย์ ปฏิบัติหน้าที่ของตนด้วยธรรม ๕ ประการ ศิษย์ก็ควรแสดงความกตัญญู ถือปฏิบัติต่อท่านด้วยธรรม ๕ ประการ ดังนี้

หลักธรรมตามบทบาทหน้าที่ของครูอาจารย์และศิษย์

หลักธรรมตามหน้าที่ของครูอาจารย์ต่อศิษย์	หลักธรรมตามหน้าที่ของศิษย์ต่อครูอาจารย์
แนะนำในทางที่ดี	ลูกศิษย์รับ
ให้เรียนดี	เข้าไปคอยรับใช้
บอกศิลปวิทยาให้โดยไม่ปิดบังอำพราง	เชื่อฟังคำสั่งสอน
ยกย่องศิษย์ให้ปรากฏในหมู่เพื่อนฝูง	ช่วยเหลือปรนนิบัติท่าน
ป้องกันให้ศิษย์มีความเจริญก้าวหน้าในอาชีพ	ตั้งใจเรียนศิลปวิทยาด้วยความเคารพ

๓) ทิศเบื้องหลัง (ปัจฉิมทิศ) หมายถึง สามี ภรรยา ซึ่งตั้งอยู่ในฐานะที่เกื้อหนุนจนเจือกันตามหน้าที่ที่ภรรยาจะต้องปฏิบัติต่อตัวสามี และสามีก็ควรปฏิบัติต่อภรรยาด้วยความซื่อสัตย์และให้อภัยซึ่งกันและกัน

๔) ทิศเบื้องซ้าย (อุตตรทิศ) หมายถึง มิตรสหายหรือเพื่อน การคบเพื่อนเป็นสิ่งสำคัญ มีผลต่อความเจริญก้าวหน้าและความเสื่อมของชีวิตอย่างมาก จึงควรนำหลักธรรมเกี่ยวกับเรื่องมิตรมาบูรณาการในการคบมิตรที่ดีไว้ โดยเฉพาะลักษณะของการคบมิตร เรียกว่า มิตรแท้หรือมิตรด้วยใจจริง และคนที่ไม่ควรคบ เรียกว่า มิตรเทียมหรือศัตรูในร่างมิตร ซึ่งสามารถสรุป ประเภทของมิตรทั้งสองแบบได้ดังต่อไปนี้

^{๔๘} พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต). พระพุทธศาสนาพัฒนาคนและสังคม. (กรุงเทพฯ : กรมการปกครอง, ๒๕๔๐). หน้า ๖๕.

หลักธรรมตามบทบาทหน้าที่ของมิตรต่อมิตร

หลักธรรมที่มิตรพึงปฏิบัติต่อมิตรสหาย	หลักธรรมที่มิตรสหายอนุเคราะห์ต่อมิตร
เผื่อแผ่แบ่งปัน	เมื่อเพื่อนประมาทช่วยรักษาป้องกัน
พูดจาใจ	เมื่อเพื่อนประมาทช่วยรักษาทรัพย์สินของเพื่อน
ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน	ในคราวมีภัย เป็นที่พึ่งต่อกันได้
ร่วมสุขร่วมทุกข์ด้วยกัน	ไม่ละทิ้งกันในยามทุกข์ยาก
ซื่อสัตย์จริงใจ	นับถือตลอดถึงวงศ์ญาติของมิตร

๕) ทิศเบื้องล่าง (เหฏฐิมทิต) หมายถึง ลูกจ้างกับนายจ้าง บทบาทหน้าที่ของนายจ้างกับลูกจ้าง คนที่มาทำกิจการงานร่วมกัน ในฐานะลูกจ้างฝ่ายหนึ่งกับนายจ้างฝ่ายหนึ่ง ควรปฏิบัติต่อกันให้ถูกต้องตามหน้าที่ เพื่อความสัมพันธ์อันดีต่อกันและเพื่อให้งานได้มีประสิทธิภาพที่ดี โดยทำตามหลักปฏิบัติในทศ ๖ ที่ว่าด้วยทิศเบื้องล่าง ดังนี้

หลักธรรมตามบทบาทหน้าที่ของนายจ้างและลูกจ้าง

หลักธรรมที่นายจ้างพึงบำรุงคนลูกจ้าง	หลักธรรมของลูกจ้างที่พึงอนุเคราะห์นายจ้าง
จัดงานให้ทำตามความเหมาะสมกับกำลัง เพศ วัย	เริ่มทำงานก่อน
ให้ค่าจ้างรางวัลสมควรแก่งานและความเป็นอยู่	เลิกงานทีหลัง
จัดให้มีสวัสดิการ ช่วยรักษาพยาบาลยามเจ็บป่วย	มีความซื่อสัตย์ในการทำงาน
แบ่งปันตามความเหมาะสม	ทำการงานให้เรียบร้อยและดียิ่งขึ้น
จัดให้มีวันหยุด ตามโอกาสสมควร	มีความรักในอาชีพและจริงใจในการทำงาน

๖) ทิศเบื้องบน (อุปริมทิต) ได้แก่ พระสงฆ์ บทบาทหน้าที่ของพระสงฆ์กับคฤหัสถ์ พระภิกษุ ซึ่งเป็นบรรพชิตในพระพุทธศาสนา มีหน้าที่ศึกษาปฏิบัติธรรม เผยแผ่คำสอน สืบต่อพระพุทธศาสนา มีคุณธรรมและหลักความประพฤติที่ต้องปฏิบัติ ในส่วนที่สัมพันธ์กับคฤหัสถ์หรือชาวบ้าน โดยพระสงฆ์พึงอนุเคราะห์ชาวบ้าน ตามหลักปฏิบัติ ในฐานะที่ตนเป็นเสมือนทิศเบื้องบน ดังนี้

หลักธรรมตามบทบาทหน้าที่ของพระสงฆ์และชาวบ้าน

หลักธรรมที่พระสงฆ์พึงอนุเคราะห์ชาวบ้าน	หลักธรรมที่ชาวบ้านควรบำรุงเกื้อกูลพระสงฆ์
แนะนำสั่งสอนให้ตั้งอยู่ในความดี	จะทำอะไรก็ทำด้วยความเมตตา
อนุเคราะห์ด้วยความปรารถนาดี	จะพูดสิ่งใดก็พูดด้วยความเมตตา

แนะนำคำสอนตามหลักพุทธศาสนา	จะคิดสิ่งใดก็คิดด้วยความเมตตา
ห้ามปรามสอนให้เว้นจากความชั่ว	ต้อนรับด้วยความเต็มใจ
ฝึกให้ปฏิบัติธรรมอย่างสม่ำเสมอ	อุปถัมภ์ด้วยปัจจัย ๔

กล่าวโดยสรุป การมีครอบครัวที่อบอุ่น ซึ่งมีองค์ประกอบหลายประการ ได้แก่ การเลือกคู่ครองที่ดี ที่เป็นคู่สร้างคู่สมหรือเป็นคู่ศีลธรรม คู่ความดีกัน เพื่อจะได้หัวหน้าครอบครัวที่ดี ทำให้มีหลักฐานมั่นคงและได้ทายาทที่ดี ซึ่งจะพัฒนาเป็นพลเมืองที่ดีของสังคม เป็นคนมีศีลธรรม พึ่งตนเองได้ อยู่ร่วมกันกับสังคมได้เป็นอย่างดี มีคุณธรรมประจำใจ เพื่ออยู่ร่วมกันในสังคมโดยช่วยเหลือเกื้อกูลกัน และที่สำคัญทุกคนในครอบครัว จะต้องปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่ของตน ให้ครบทุกสถานภาพตามหลักธรรมของทศ ๖ คือ ในฐานะบิดา มารดา กับบุตร สามีกับภรรยา ครูอาจารย์กับศิษย์ เพื่อนกับเพื่อน นายจ้างกับลูกจ้าง และผู้เผยแพร่ศาสนากับประชาชน ถ้าทุกคนยึดถือและปฏิบัติตามหลักธรรมตามบทบาทหน้าที่นั้นๆ แล้ว ย่อมนำมาความสงบสุขและความเจริญรุ่งเรืองมาสู่สังคมตลอดไป

๒.๖.๒ หลักพุทธธรรม : มรรค ๘

แนวทางดำเนินอันประเสริฐของชีวิตหรือกาย วาจา ใจ เพื่อความหลุดพ้นจากทุกข์ เรียกว่า อริยมรรค แปลว่าทางอันประเสริฐ เป็นข้อปฏิบัติที่มีหลักไม่อ่อนแอจนถึงกับตกอยู่ที่อำนาจความอยากแห่งใจ แต่ก็ไม่แข็งตึงจนถึงกับเป็นการทรมานกายให้เหือดแห้งจากความสุขทางกาย เพราะฉะนั้นจึงได้เรียกว่า มัชฌิมาปฏิปทา คือ ทางดำเนินสายกลาง ทางในที่นี่หมายถึงทางเดินของใจ เป็นการเดินจากความทุกข์ไปสู่ความเป็นอิสระ หลุดพ้นจากทุกข์ซึ่งมนุษย์หลงยึดถือและประกอบขึ้นใส่ตนด้วยอำนาจของอวิชชา มรรคมองค์แปด คือ ต้องพร้อมเป็นอันเดียวกันทั้งแปดอย่างดุจเชือกพันแปดเกลียว

๑) การปฏิบัติธรรมตามหลักพุทธธรรมมรรค ๘

สัมมาทิฐิ (ปัญญา) คือ ความเข้าใจถูกต้อง ย่อมต้องการใช้ในกิจการทั่วไปทุกประเภท ทั้งทางโลกและทางธรรม แต่สำหรับฝ่ายธรรมชั้นสูงอันเกี่ยวกับการเห็นทุกข์หรืออาสวะซึ่งจัดเป็นการเห็นอริยสังขันธ์ ย่อมต้องการฝึกฝนอย่างจริงจังเป็นพิเศษ ความเข้าใจถูกต้อง คือ ต้องเข้าใจอย่างทั่วถึงว่าทุกข์นั้นเป็นอย่างไร อย่างหยาบๆ ที่ปรากฏชัดๆ เป็นอย่างไรอย่างละเอียด ที่แอบแฝงเป็นอย่างไร เหตุให้เกิดทุกข์เป็นอย่างไร ความดับสนิทของทุกข์มีภาวะอย่างไร มีลำดับอย่างไร ทางให้ถึงความดับทุกข์คืออะไร เดินให้ถึงได้อย่างไร สัมมาทิฐิมิทั้งที่เป็นโลกิยะ คือของบุคคลที่ต้องชวนชวายปฏิบัติ ก้าวหน้าอยู่และสัมมาทิฐิที่เป็นโลกุตตระ คือของพระอริยบุคคลต้นๆ ส่วนของพระอรหันต์นั้นเรียกเป็นวิชชาไป และไม่เรียกว่าองค์แห่งมรรค เพราะท่านถึงที่สุดแล้ว

สัมมาสังกัปปะ(ปัญญา) คือความใส่ใจถูกต้อง คือคิดหาทางออกไปจากทุกข์ตามกฎแห่งเหตุผล ที่เห็นชอบมาแล้วข้อสัมมาทิฐินั่นเอง เริ่มตั้งแต่การใส่ใจที่โน้มไปในการออกบวช การไม่เพ่ง

ร้าย การไม่ทำทุกซีให้แก่ผู้อื่นแม้เพราะผลอ รวมทั้งความใฝ่ใจถูกต้องทุกๆ อย่างที่เป็นไปเพื่อความหลุดพ้นจากสิ่งที่มีมนุษย์ไม่ประสงค์

สัมมาวาจา(ศีล) คือการพูดจาถูกต้อง ไม่เป็นโทษต่อตนเอง และผู้อื่น

สัมมากัมมันตะ(ศีล) คือการกระทำถูกต้อง ไม่เป็นโทษต่อตนเอง และผู้อื่น

สัมมาอาชีวะ(ศีล) คือการดำรงชีพถูกต้อง ไม่เป็นโทษต่อตนเอง และผู้อื่น

สัมมาวายามะ(สมาธิ) คือความพากเพียรถูกต้อง เป็นส่วนของใจที่บากบั่นในอันที่จะก้าวหน้าไม่ถอยหลังจากทางดำเนินตามมรรค ถึงกับมีการอธิษฐานอย่างแรงกล้า

สัมมาสติ(สมาธิ) คือการระลึกประจำใจถูกต้อง ระลึกแต่ในสิ่งที่เกื้อหนุนแก้ปัญญา

สัมมาสมาธิ(สมาธิ) คือการตั้งใจมั่นถูกต้อง ได้แก่สมาธิ เป็นของจำเป็นในกิจการทุกอย่าง และยังเป็นการพักผ่อนของใจ ซึ่งเป็นเหมือนการหลับให้แหลมคมอยู่เสมอด้วย ฯลฯ

๒) หลักมรรค ๘ กับการอยู่ร่วมกัน

๑. สัมมาทิชฐิ ความเห็นชอบ มนุษย์ต้องมีทัศนคติต่อทรัพยากรโลก การใช้ทรัพยากร การเปลี่ยนแปลงของทรัพยากร สาเหตุของปัญหาและการแก้ไขอย่างถูกต้อง

๒. สัมมาสังกัปปะ ดำริชอบ คือ มีความคิดอันถูกต้องในการที่จะแก้ปัญหาและไม่เป็นส่วนหนึ่งในการสร้างปัญหา เช่น มีความคิดที่จะลดการใช้พลังงาน มีความคิดที่จะใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า

๓. สัมมาวาจา เจรจาชอบ คือ สื่อสารในอันที่เผยแพร่ข้อมูลอันเป็นความจริง ในอันที่จะช่วยลดหรือแก้ปัญหา เช่น บอกแม่ค้าว่าไม่ขอรับถุงพลาสติกใส่สินค้า บอกสมาชิกในบ้านให้ช่วยประหยัดพลังงาน เป็นต้น ๔. สัมมากัมมันตะ การงานชอบ หรือการกระทำชอบ มีการกระทำที่ช่วยในการแก้ปัญหา และไม่เป็นส่วนหนึ่งของปัญหา

๕. สัมมาอาชีวะ ประกอบอาชีพชอบ ไม่ประกอบอาชีพที่มีผลต่อการลดลงของทรัพยากรธรรมชาติ เช่น เผาป่าเพื่อทำไร่ คนบางกลุ่ม อาจต้องลดความต้องการในการหารายได้โดยมิชอบลง เช่น การตัดไม้ทำลายป่า

๖. สัมมาวายามะ พยายามชอบ คือพยายามละ ลด พฤติกรรมที่ทำร้ายโลก และพยายามเพิ่ม และรักษาพฤติกรรมในการเยียวยาโลกที่ได้รับเริ่มทำขึ้นแล้ว

๗. สัมมาสติ ระลึกชอบ มีสติระลึกอยู่เสมอว่าการกระทำใดๆ ที่กำลังจะกระทำหรือกระทำอยู่จะมีผลต่อโลกอย่างไร เช่น เมื่อจะออกจากห้อง ให้ระลึกว่าควรทำอะไรก่อนเดินออกจากห้องไป นั่นคือ ปิดไฟ ปิดแอร์ ถอดปลั๊ก หรือมีระเบียบวินัยในตนเองในการรักษาความสะอาด เป็นต้น

๘. สัมมาสมาธิ มีสมาธิชอบหรือตั้งมั่นชอบ มั่นใจว่าทำในสิ่งที่ถูกต้องไม่หวาดกลัวต่อคำนิินทาจากสังคมที่ยังไม่เห็นความสำคัญอันเนื่องเพราะการกระทำที่ผิดแผกจากผู้อื่น อีกทั้งการมีสมาธิจะช่วยให้อัจฉริยะพลังเพียงพอที่จะนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์ เช่น นำไปใช้คิดหาหนทางแก้ไขปัญหาคือไป

๒.๖.๓ หลักพุทธธรรม : อธิบาท ๔

อธิบาท ๔ คือ ข้อปฏิบัติให้ถึงความสำเร็จ มี ๔ ประการ ดังนี้

๑. ฉันทะ คือ ความพอใจในงานหรือกิจการที่ทำ ซึ่งงานหรือกิจการนั้นเมื่อเป็นสิ่งที่คุณชอบก็ย่อมจะช่วยสร้างแรงจูงใจในการทำงานให้เกิดขึ้น

๒. วิริยะ คือ ความขยันหมั่นเพียรในการทำงาน วิริยะจะเกิดขึ้นมากน้อยเพียงใดขึ้นอยู่กับฉันทะ ถ้ามีฉันทะน้อยก็จะเกิดวิริยะน้อย ถ้ามีฉันทะมากก็จะเกิดวิริยะมาก เพราะฉะนั้นการจะขยันหมั่นเพียรทำงานให้สำเร็จได้จึงต้องสร้างฉันทะให้เกิดขึ้นเสียก่อน

๓. จิตตะ คือ ความเอาใจใส่ในการทำงาน หมั่นตรวจดูว่างานทำไปแล้วเท่าไรและยังเหลืออยู่เท่าไร จึงจะสำเร็จ การที่บุคคลจะมีจิตตะมากหรือน้อยขึ้นอยู่กับฉันทะและวิริยะด้วย ถ้าเกิดความพอใจในงานนั้นมาก ก็จะเกิดความขยันหมั่นเพียรต่องานมากและเกิดความเอาใจใส่ต่องานมากด้วย

๔. วิมังสา คือ การใช้ปัญญาพิจารณาไตร่ตรองด้วยเหตุผลและติดตามกระบวนการทำงาน วิมังสาเป็นผลมาจากจิตตะ กล่าวคือ เมื่อตรวจตราดูแล้วว่าการทำงานบกพร่อง ก็จัดการแก้ไขข้อบกพร่องเหล่านั้นให้ดีขึ้น

หลักพุทธธรรมอธิบาท ๔ ดังกล่าวคือ ฉันทะ วิริยะ จิตตะ และวิมังสาจะเป็นเหตุเป็นผลต่อกันในการที่จะทำให้การงานนั้นสำเร็จตามเป้าประสงค์ หากบุคคลขาดหลักธรรมในข้อนี้ย่อมทำให้บุคคลนั้นไม่อาจจะปฏิบัติงานร่วมกับผู้อื่นได้ ซึ่งย่อมเกิดผลเสียต่อบุคคลนั้น ไม่อาจจะปรับตัวเข้ากับเพื่อนร่วมงานได้

๒.๖.๔ หลักพุทธธรรม : สังคมวัตถุ ๔

เป็นหลักธรรมที่เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวน้ำใจของผู้อื่น ผูกไมตรี และเอื้อเพื่อเกื้อกูล โดยหลักธรรมในสังคมวัตถุ ๔ ประกอบด้วย

๑. ทาน : เกื้อกูลกันด้วยการให้ หมายถึง การให้ การเสียสละหรือการเอื้อเพื่อแบ่งปันของๆตน เพื่อประโยชน์แก่บุคคลอื่น ไม่ตระหนี่ถี่เหนียว ไม่เป็นคนเห็นแก่ได้ฝ่ายเดียว ดังนั้น การทำงานจะต้องช่วยเหลือกันแบ่งปัน ไม่เห็นแก่ตัว รวมถึงการมีน้ำใจที่ดีต่อกัน

๒. ปิยวาจา : ใช้วาจาประสานไมตรี หมายถึง การพูดจาด้วยถ้อยคำที่ไพเราะอ่อนหวาน พูดด้วยความจริงใจ ไม่พูดหยาบคาย ก้าวร้าว พูดในสิ่งที่เป็นประโยชน์และเหมาะสมกับกาลเทศะ ดังนั้น การทำงานร่วมกันจะต้องพูดหรือปรึกษาหารือกันโดยยึดถือหลักเกณฑ์ ๔ ประการ คือ ๑) เว้นจากการพูดเท็จ ๒) เว้นจากการพูดส่อเสียด ๓) เว้นจากการพูดคำหยาบ และ ๔) เว้นจากการพูดเพื่อเจ้าและที่สำคัญอย่างยิ่ง คือ จะต้องพูดหรือ เจรจากันด้วยไมตรีและความปรารถนาดีต่อกัน

๓. อุตถจริยา : ร่วมสร้างสรรค์อุดมการณ์ หมายถึง การสงเคราะห์ทุกชนิดหรือ การปฏิบัติในสิ่งที่เป็นประโยชน์ต่อผู้อื่น ดังนั้น การทำงานร่วมกันจะต้องช่วยเหลือกันด้วยกำลังงาน (กาย) กำลังความคิด และกำลังทรัพย์

๔. สมานัตตา : ร่วมทุกข์ร่วมสุขในทุกคราว หมายถึง การเป็นผู้มีความสม่ำเสมอ หรือมีความประพฤติเสมอต้นเสมอปลาย ดังนั้น การทำงานร่วมกันจะ

จะเห็นได้ว่า หลักพุทธธรรมที่ใช้ในการประกอบอาชีพหรือการทำงานที่กล่าวมา ทั้งอิทธิบาท ๔ และสังคมวัตถุ ๔ เป็นเรื่องง่ายๆ ใกล้ตัวที่ผู้ประกอบอาชีพหรือผู้ปฏิบัติงานสามารถปฏิบัติกันอยู่แล้ว ในฐานะปัจเจกชน (Individualism) แต่อาจยังขาดความเอาใจจริงเอาใจกัน หากทุกคนสามารถปฏิบัติได้พร้อมกับทำหน้าที่ของตนเต็มกำลังความสามารถอย่างสมบูรณ์ บรรยากาศในการทำงาน “งานสัมฤทธิ์ ชีวิตรื่นรมย์” คงเกิดขึ้นได้ไม่ยาก โดยเฉพาะการรักอาชีพที่ตนทำ รักงานที่ตนทำ ขยันทำงาน รับผิดชอบงาน และรู้จักไตร่ตรองให้ถี่ถ้วน รวมถึงการให้การเกื้อกูลกันและการปฏิบัติต่อคนอื่นเหมือนกับการปฏิบัติต่อตนเอง

๒.๖.๕. หลักพุทธธรรม : พรหมวิหาร ๔

พรหมวิหาร ๔ เป็นหลักธรรมประจำใจเพื่อให้ตนดำรงชีวิตได้อย่างประเสริฐและบริสุทธิ์แจ่ม เช่น พรหม เป็นแนวธรรมปฏิบัติของผู้ที่อยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคม ประกอบด้วยหลักปฏิบัติ ๔ ประการ ได้แก่

๑. เมตตา : ความปรารถนาให้ผู้อื่นได้รับสุข ความสุขเป็นสิ่งที่ทุกคนปรารถนา ความสุขเกิดขึ้นได้ทั้งกายและใจ เช่น ความสุขเกิดจากการมีทรัพย์ ความสุขเกิดจากการใช้จ่ายทรัพย์เพื่อการบริโภค ความสุขเกิดจากการไม่เป็นหนี้ และความสุขเกิดจากการทำงานที่ปราศจากโทษ เป็นต้น

๒. กรุณา : ความปรารถนาให้ผู้อื่นพ้นทุกข์ ความทุกข์ คือ สิ่งที่เข้ามาเบียดเบียนให้เกิดความไม่สบายกาย ไม่สบายใจและเกิดขึ้นจากปัจจัยหลายประการด้วยกัน พระพุทธองค์ทรงสรุปไว้ว่า ความทุกข์มี ๒ กลุ่มใหญ่ๆ ดังนี้

- ทุกข์โดยสภาวะ หรือเกิดจากเปลี่ยนแปลงตามธรรมชาติของร่างกาย เช่น การเกิดการเจ็บไข้ ความแก่และความตาย สิ่งมีชีวิตทั้งหลายที่เกิดมาในโลกจะต้องประสบกับการเปลี่ยนแปลงทางร่างกายอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ซึ่งรวมเรียกว่า กายิกทุกข์

- ทุกข์จรหรือทุกข์ทางใจ อันเป็นความทุกข์ที่เกิดจากสาเหตุที่อยู่นอกตัวเรา เช่น เมื่อปรารถนาแล้วไม่สมหวังก็เป็นทุกข์ การประสบกับสิ่งอันไม่เป็นที่รักก็เป็นทุกข์ การพลัดพรากจากสิ่งอันเป็นที่รักก็เป็นทุกข์ รวมเรียกว่า เจตสิกทุกข์

๓. มุทิตา : ความยินดีเมื่อผู้อื่นได้ดี คำว่า "ดี" ในที่นี้ หมายถึง การมีความสุขหรือมีความเจริญก้าวหน้า ความยินดีเมื่อผู้อื่นได้ดีจึงหมายถึง ความปรารถนาให้ผู้อื่นมีความสุขความเจริญก้าวหน้ายิ่งขึ้น ไม่มีจิตใจริษยา ความริษยา คือ ความไม่สบายใจ ความโกรธ ความฟุ้งซ่านซึ่งมักเกิดขึ้นเมื่อเห็นผู้อื่นได้ดีกว่าตน เช่น เห็นเพื่อนแต่งตัวเรียบร้อยแล้วครุฑมเขยก็เกิดความริษยาจึงแกล้งเอาเศษขอลูก โคลน หรือหมักไปป้ายตามเสื้อกางเกงของเพื่อนนักเรียนคนนั้นให้สกปรกเลอะ

เถอะ เราต้องหมั่นฝึกหัดตนให้เป็นคนที่มีมุกิตา เพราะจะสร้างไมตรีและผูกมิตรกับผู้อื่นได้ง่ายและลึกซึ้ง

๔. อุเบกขา : การรู้จักวางเฉย หมายถึง การวางใจเป็นกลางเพราะพิจารณาเห็นว่า ใครทำดี ย่อมได้ดี ใครทำชั่วย่อมได้ชั่ว ตามกฎแห่งกรรม คือ ใครทำอะไรไว้สิ่งนั้นย่อมตอบสนองคืนบุคคลผู้กระทำ เมื่อเราเห็นใครได้รับผลกระทบในทางที่เป็นโทษเราก็ไม่ควรดีใจหรือคิดซ้ำเติมเขาในเรื่องที่เกิดขึ้น เราควรมีความปรารถนาดี คือ พยายามช่วยเหลือผู้อื่นให้พ้นจากความทุกข์ในลักษณะที่

๒.๗. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

นายอรรถพล ศรีประภา ได้ศึกษาเรื่อง กระบวนการขับเคลื่อนธรรมนูญสุขภาพเฉพาะพื้นที่ในประเด็นการส่งเสริมสุขภาพด้วยการออกกำลังกายในชุมชนตำบลโคกกวาง อำเภอบึงคล้า จังหวัดบึงกาฬ ผลการวิจัยพบว่า กระบวนการขับเคลื่อนธรรมนูญสุขภาพเฉพาะพื้นที่ ในประเด็นการส่งเสริมสุขภาพด้วยการออกกำลังกายในชุมชน เกิดการบูรณาการทำงานร่วมกันของทุนทางสังคมที่มีอยู่ในตำบลโคกกวาง ในการร่วมกันแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ร่วมกันวิเคราะห์สภาพปัญหาของตำบลมีความเข้าใจตรงกันที่จะแก้ไขปัญหาของตำบลโคกกวางเป็นแบบองค์รวม มองจุดอ่อนที่เป็นปัญหาเร่งด่วนที่จะต้องร่วมกันแก้ไข โดยมีการคืนข้อมูลทางด้านสุขภาพให้กับ กลุ่มชมรม เป็นการสะท้อนและกระตุ้นให้ประชาชนเกิดการรับรู้ปัญหาทางด้านสุขภาพที่ตนเองได้มองข้าม เกิดการตระหนักที่จะช่วยกันหาทางแก้ไข ร่วมวางแผนดำเนินการและนำไปปฏิบัติ เพื่อให้คนในตำบลมีสุขภาพที่ดีตามกรอบและแนวทางที่ธรรมนูญสุขภาพตำบลเฉพาะพื้นที่ในประเด็นการส่งเสริมสุขภาพด้วยการออกกำลังกายในชุมชนตำบลโคกกวาง^{๔๙}

พระโสภณพัฒนบัณฑิต และคณะ ได้ศึกษาเรื่อง การขับเคลื่อนระบบสุขภาพ โดยใช้ธรรมนูญสุขภาพชุมชนวิถีพุทธ ตำบลหนองตาไก่ อำเภอน้ำขุ่น จังหวัดร้อยเอ็ด ผลการวิจัยพบว่า ด้านบริบทชุมชน ตำบลหนองตาไก่ เป็นตำบลที่มีประวัติความเป็นมายาวนานกว่า ๑๐๐ ปี มีทุนทางสังคมที่หล่อหลอมด้วยพระพุทธศาสนา ผลจากกระแสโลกาภิวัตน์ ทำให้ความเป็นอยู่ของประชาชนเปลี่ยนแปลงไป ต่างคนต้องออกไปทำมาหากินต่างพื้นที่ ทำให้เด็กและคนชราต้องดูแลกันเอง ความสัมพันธ์ของคนในชุมชนลดลง ก่อให้เกิดปัญหาสังคมที่สลับซับซ้อนและปัญหาสุขภาพตามมา การแก้ไขปัญหาจึงจำเป็นต้องมีมาตรการทางสังคม เสริมมาตรการทางวิชาการและกฎหมายของภาครัฐ โดยใช้กระบวนการแก้ปัญหาแบบมีส่วนร่วมอย่างจริงจัง นำจุดแข็งคือวิถีชีวิต ประเพณีและวัฒนธรรมของชุมชนวิถีพุทธมาปรับใช้ในการแก้ไขปัญหา ยกย่องกำหนดเป็นนโยบายสาธารณะ หรือมาตรการทางสังคมในรูปแบบธรรมนูญตำบลที่เรียกว่า “ธรรมนูญสุขภาพชุมชนวิถีพุทธ ตำบลหนองตาไก่” ด้วย

^{๔๙} นายอรรถพล ศรีประภา, กระบวนการขับเคลื่อนธรรมนูญสุขภาพเฉพาะพื้นที่ในประเด็นการส่งเสริมสุขภาพด้วยการออกกำลังกายในชุมชนตำบลโคกกวาง อำเภอบึงคล้า จังหวัดบึงกาฬ, สารานุกรมสุขภาพศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชาสาธารณสุขศาสตร์, มหาสารคาม : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, ๒๕๕๘.

ปรัชญาและแนวคิดที่ว่า “ชุมชนเข้มแข็งด้วยจิตอาสา บนพื้นฐานศีล ๕ พัฒนาตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง” เมื่อผ่านความเห็นชอบจากประชาชนแล้วประกาศใช้ การขับเคลื่อนไปสู่การปฏิบัติทำในรูปแบบคณะกรรมการที่เป็นภาคีเครือข่าย ทั้งภาครัฐ เอกชน ประชาชน โดยอาศัยหลักการบริหารจัดการที่ประสิทธิภาพ เชื่อมโยงกับแผนงานกองทุนหลักประกันสุขภาพระดับท้องถิ่นและหน่วยงานต่างๆที่เกี่ยวข้อง ทำให้มีผลงานแสดงให้เห็นอย่างเป็นรูปธรรม โดยมีกลไกการขับเคลื่อนอย่างเป็นระบบ ผลการประเมินความพึงพอใจของประชาชนต่อธรรมนูญฯ พบว่า มีความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก ถึงมากที่สุด^{๕๐}

ธนาวรรณ วงศ์สวัสดิ์ ได้ศึกษาเรื่อง กระบวนการขับเคลื่อนธรรมนูญสุขภาพตำบลเหมืองหม้อ อำเภอเมืองแพร่ ผลการศึกษาพบว่า ชนบทที่มีความผูกพันแบบญาติมิตร มีการตั้งบ้านเรือนในกลุ่มเครือญาติในบริเวณใกล้เคียงกัน เพื่อ ความสะดวกในการดูแลซึ่งกันและกัน โดยเฉพาะในหมู่บ้านที่อยู่ใกล้เคียงกันจะรู้ว่าแต่ละคนมีลักษณะ เด่นหรือด้อยอย่างไร ใครเป็นคนที่สามารถไว้วางใจได้ ส่วนใหญ่จะเป็นครอบครัวขยายมากกว่า ครอบครัวเดี่ยว โดยปู่ตายาย จะเป็นคนเลี้ยงดูแลบุตรหลาน ซึ่งการปกครองในแต่ละหมู่บ้านผู้นำจะ ช่วยกันดูแลความสงบในชุมชนของตนเอง โดยการบูรณาการทำงานร่วมกันของพลังที่มีอยู่ในตำบลเหมืองหม้อที่สำคัญ 3 ภาคส่วน ประกอบด้วย พลังทางวิชาการ พลังภาคประชาชนและสังคม พลัง ภาครัฐและการเมืองบูรณาการทำงานเข้าด้วยกัน โดยใช้ความรู้ที่มีอยู่เป็นทุนทางสังคมในตำบลประกอบ กับพลังการขับเคลื่อนของภาคประชาชนและสังคมกลุ่ม ชมรม ภายใต้ช่องทางที่มีองค์การบริหารส่วน ตำบลเปิดโอกาสและเห็นคุณค่าของการเรียนรู้ร่วมกันทำให้เกิดกระบวนการสาธารณะที่ดีเพื่อสุขภาพะ ของคนในตำบล พบว่าในตำบลเหมืองหม้อเกิดการบูรณาการทำงานร่วมกันของทุนทางสังคมที่มีอยู่ใน ตำบลในการร่วมกันแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ร่วมกันวิเคราะห์สภาพปัญหาของตำบลมีความเข้าใจตรงกันที่จะ แก้ไขปัญหาของตำบลเป็นแบบองค์รวม มองจุดอ่อนที่เป็นปัญหาเร่งด่วนที่จะต้องร่วมกันแก้ไข โดยมีการ คืบข้อมูลทางด้านสุขภาพให้กับกลุ่ม ชมรม เป็นการสะท้อนและกระตุ้นให้ประชาชนเกิดการรับรู้ปัญหา ทางด้านสุขภาพที่ตนเองได้มองข้าม เกิดการตระหนักที่จะช่วยกันหาทางแก้ไข ร่วมวางแผนดำเนินการ และนำไปปฏิบัติ เพื่อให้คนในตำบลมีสุขภาพที่ดีตามกรอบและแนวทางที่ธรรมนูญสุขภาพตำบลได้^{๕๑}

ณรงค์ฤทธิ์ จันทรนาหว่า และคณะ ได้ศึกษาเรื่อง กระบวนการพัฒนาและขับเคลื่อนธรรมนูญสุขภาพประเด็นสารเคมีเกษตร ตำบลนาดี อำเภอสุวรรณคูหา จังหวัดหนองบัวลำภู ผลการวิจัยพบว่า กลุ่มผู้นำชุมชน อาสาสมัครสาธารณสุข กลุ่มองค์กรสนับสนุนที่เกี่ยวข้องจากทั้ง 13

^{๕๐} พระโสมภณพัฒนบัณฑิต และคณะ, การขับเคลื่อนระบบสุขภาพ โดยใช้ธรรมนูญสุขภาพชุมชนวิถีพุทธ ตำบลหนองตาไก้ อำเภอโพธิ์ชัย จังหวัดร้อยเอ็ด, ขอนแก่น : สำนักวิชาการ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น, ๒๕๖๒.

^{๕๑} ธนาวรรณ วงศ์สวัสดิ์, กระบวนการขับเคลื่อนธรรมนูญสุขภาพตำบลเหมืองหม้อ อำเภอเมืองแพร่, (ระบบออนไลน์)แหล่งที่มา30https://phpp.nationalhealth.or.th, ๑๓ กันยายน ๒๕๖๐.

ชุมชน ได้ทราบถึง ความเปราะบางของประวัติศาสตร์ชุมชนตนเอง กล่าแสดงออกในด้านความคิดเห็น การมีส่วนร่วมขับเคลื่อนกิจกรรมมากขึ้นมีจิตอาสา มีบทบาทในชุมชนมากขึ้น เช่น กิจกรรมการเก็บข้อมูลการคืนข้อมูลแก่ชุมชน การประชาสัมพันธ์รณรงค์รณรงค์สุขภาพตำบลนาดีประเด็นการใช้สารเคมี การเกษตร การประกาศใช้ และการทดลองใช้ธรรมนูญสุขภาพตำบลนาดีประเด็นการใช้สารเคมี การเกษตร เป็นกลุ่มพลังคอยขับเคลื่อนงานในภาพของชุมชนโดยไม่มีการแบ่งส่วนว่าไม่ใชหน้าที่ที่มีใช้ ชุมชนของตนเอง จากการเข้าร่วมกิจกรรมการวิจัยธรรมนูญสุขภาพตำบลนาดีประเด็นการใช้สารเคมี การเกษตร ยังเกิดความรักความผูกพันในความเปราะบางพี่น้อง เพื่อนร่วมงานที่มดีเดียวกัน นอกจากนี้ซึ่งที่ เกิดขึ้นซึ่งเป็นผลพลอยได้จากการวิจัยได้เกิดการรวมกลุ่มคณะกรรมการวิจัย โดยมีอาสาสมัคร สาธารณสุขจากทุกชุมชนรวมเป็นคณะกรรมการคอยขับเคลื่อนงานร่วมกับภาคส่วนต่างๆในชุมชนเทานั้น^{๕๒}

ปณยา บุชบาตร ได้ศึกษาเรื่อง กลยุทธ์การจัดการกิจกรรมชุมชนสัมพันธ์ ของบริษัท จัดการ และพัฒนาทรัพยากรน้ำภาคตะวันออก จำกัด (มหาชน) ผลการวิจัยพบว่า การดำเนินนโยบายของ องค์กรในเรื่องการวางแผนกิจกรรมชุมชนสัมพันธ์ต้องจัดลำดับความสำคัญและให้สอดคล้องกับชุมชน ในแต่ละพื้นที่ และมีการนำกลยุทธ์การค้นหาความต้องการหลักทำให้ชุมชนเกิดความพึงพอใจสูงสุด สร้างเครือข่ายพันธมิตรกับกลุ่มสื่อมวลชนและผู้นำชุมชน และกลยุทธ์การเข้าไปเป็นส่วนหนึ่งในชุมชน มาใช้เพื่อสร้างความสัมพันธ์กับชุมชน เพื่อลดประเด็นความไม่เข้าใจในการดำเนินงานของ อีสท์ วอเตอร์ การจัดการกิจกรรมเผยแพร่ข้อมูล ขยายความเข้าใจการดำเนินธุรกิจด้านต่าง ๆ ซึ่งเป็นนโยบายของ ฝ่ายสื่อสารองค์กร และในส่วนของลักษณะการดำเนินงานชุมชนสัมพันธ์ พบว่า การดำเนินงานชุมชนสัมพันธ์ของกิจกรรมแต่ละโครงการ มีการดำเนินงานที่เป็นขั้นตอน รูปแบบและวิธีการที่มุ่งหวังจะ สร้างความเข้าใจและถูกต้อง มีความรับผิดชอบ ใส่ใจและห่วงใยชุมชน ซึ่งเป็นอีกภาระหน้าที่สำคัญที่ องค์กรจะต้องดำเนินการอย่างจริงจังต่อเนื่องควบคู่ไปกับการให้ข้อมูลข่าวสาร และก่อให้เกิดเป็น ความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างชุมชน^{๕๓}

^{๕๒} ณรงค์ฤทธิ์ จันทรนาทวา และคณะ, กระบวนการพัฒนาและขับเคลื่อนธรรมนูญสุขภาพประเด็น สารเคมีเกษตร ตำบลนาดี อำเภอสุวรรณคูหา จังหวัดหนองบัวลำภู, รายงานการวิจัย, สำนักงานกองทุนสนับสนุน การวิจัย, ๒๕๖๑.

^{๕๓} ปณยา บุชบาตร, กลยุทธ์การจัดการกิจกรรมชุมชนสัมพันธ์ ของบริษัท จัดการ และพัฒนาทรัพยากรน้ำ ภาคตะวันออก จำกัด (มหาชน), การศึกษาค้นคว้าอิสระ สาขาวิชาการตลาด, บัณฑิตศึกษา : มหาวิทยาลัย หอการค้าไทย, ๒๕๕๕.

บทที่ ๓

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “ยุทธศาสตร์การขับเคลื่อนธรรมาภิบาลเชิงพุทธขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดร้อยเอ็ด” มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษายุทธศาสตร์ธรรมาภิบาลขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดร้อยเอ็ด เพื่อศึกษาการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ธรรมาภิบาลขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดร้อยเอ็ด เพื่อศึกษาวิเคราะห์ผลยุทธศาสตร์ธรรมาภิบาลเชิงพุทธขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดร้อยเอ็ด การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยและพัฒนา (Research and Development) ดำเนินการโดยระเบียบวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยได้ศึกษาค้นคว้าจากเอกสาร ทุติยภูมิ เช่น รายงานการวิจัย รายงานการสัมมนาที่เกี่ยวข้อง หนังสือ วารสารและบทความต่าง ๆ รวมทั้ง ข้อมูลจากระบบเครือข่ายอินเทอร์เน็ตที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำมาประมวลเป็นข้อมูล วิเคราะห์หาข้อสรุปและ ข้อเสนอแนะ เครื่องมือที่ใช้ในการวิเคราะห์ คือ แบบสัมภาษณ์ โดยผู้วิจัยได้กำหนดแนวทางการ ดำเนินการวิจัยตามระเบียบวิธีวิจัย ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

๓.๑ รูปแบบการวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Quality Research) โดยใช้วิธีการวิจัยเอกสาร (Documentary Research) และการวิจัยภาคสนาม (Field Research), การวิจัยเอกสาร ศึกษาข้อมูล ปฐมภูมิ (Primary sources) จากคัมภีร์พระไตรปิฎก และอรรถกถา ส่วนข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary sources) ศึกษาจากเอกสาร วารสาร บทความ และรายงานการวิจัยที่เกี่ยวข้อง ในส่วนของการวิจัย ภาคสนาม ศึกษาโดยการสัมภาษณ์แบบเจาะจง (Purposive Sampling) และการสนทนากลุ่ม (Focus Group) เพื่อนำมาสู่การศึกษายุทธศาสตร์การขับเคลื่อนธรรมาภิบาลเชิงพุทธขององค์การปกครองส่วน ท้องถิ่นในจังหวัดร้อยเอ็ด โดยอาศัยข้อมูลจากทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง งานวิจัย บทความวิชาการ วารสาร การ อบรมสัมมนา รวมถึงข้อมูลทางเว็บไซต์ นำมาวิเคราะห์และสังเคราะห์เนื้อหา เพื่อกำหนดกรอบแนวคิด (framework) มุ่งเน้นการศึกษาเกี่ยวกับแนวคิด หลักการ ทฤษฎีรูปแบบยุทธศาสตร์ชุมชน ยุทธศาสตร์ การขับเคลื่อนธรรมาภิบาลเชิงพุทธ วิเคราะห์ผลการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ขององค์การปกครองส่วน ท้องถิ่นในจังหวัดร้อยเอ็ด เพื่อการพัฒนาชุมชนให้เกิดความยั่งยืน ผู้วิจัยจึงกำหนดรายละเอียดต่างๆ เกี่ยวกับวิธีการดำเนินการวิจัย ซึ่งประกอบด้วย รูปแบบการวิจัย กลุ่มเป้าหมาย เครื่องมือวิจัย การเก็บ รวบรวมข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูล และนำผลที่ได้มาสรุปผลการวิจัย เกี่ยวกับยุทธศาสตร์การขับเคลื่อน ธรรมาภิบาลเชิงพุทธขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดร้อยเอ็ด

๓.๒. พื้นที่การวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ดำเนินการเฉพาะในเขตจังหวัดร้อยเอ็ด ได้แก่

- ๑) เทศบาลตำบลแคนใหญ่ อำเภอเมือง จังหวัดร้อยเอ็ด
- ๒) เทศบาลตำบลจังหาร อำเภอจังหาร จังหวัดร้อยเอ็ด
- ๓) องค์การบริหารส่วนตำบลบ้านนิเวศน์ อำเภอธวัชบุรี จังหวัดร้อยเอ็ด
- ๔) องค์การบริหารส่วนตำบลสวนจิก อำเภอศรีสมเด็จ จังหวัดร้อยเอ็ด
- ๕) องค์การบริหารส่วนตำบลพระเจ้า อำเภอเชียงขวัญ จังหวัดร้อยเอ็ด

๓.๓. กลุ่มเป้าหมาย

กลุ่มเป้าหมายที่ให้ข้อมูลสำคัญที่ใช้ในการศึกษาวิเคราะห์และเก็บรวบรวมข้อมูลของการวิจัย จำนวน ๒๕ รูป/คน โดยแบ่งเป็นกลุ่มในการสัมภาษณ์ ซึ่งมีรายละเอียด ได้แก่

๑.กลุ่มผู้นำท้องถิ่น

- (๑) นายวิจิต ธานีวรรณ นายองค์การบริหารส่วนตำบลพระเจ้า, อำเภอเชียงขวัญ จังหวัดร้อยเอ็ด
- (๒) ดร.มณฑกานต์ ยุทธไกร ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลสวนจิก, อำเภอศรีสมเด็จ จังหวัดร้อยเอ็ด
- (๓) นายปรีชาติ พิมภู นายกเทศบาลตำบลดงสิงห์ อำเภอจังหาร จังหวัดร้อยเอ็ด
- (๔) นายวิจิต ธานีวรรณ นายองค์การบริหารส่วนตำบลพระเจ้า, อำเภอเชียงขวัญ จังหวัดร้อยเอ็ด
- (๕) จำเอกสนอง สุ่มมาตย์ ปลัดเทศบาลตำบลดงสิงห์ อำเภอจังหาร จังหวัดร้อยเอ็ด

๒.กลุ่มประชาชนชาวบ้าน

- (๑) นายหนูสอน พิมภู ตำบลสะอาดสมบูรณ์ อำเภอเมือง จังหวัดร้อยเอ็ด
- (๒) นายมาย แรกงานเหนือ ตำบลบัวแดง อำเภอปทุมรัตน์ จังหวัดร้อยเอ็ด
- (๓) นางพรรณณี ศรีเวียงราช ตำบลโคกล่าม อำเภอจตุรพักตรพิมาน จังหวัดร้อยเอ็ด
- (๔) นายไพบูลย์ พลละคร ตำบลหนองแคน อำเภอปทุมรัตน์ จังหวัดร้อยเอ็ด
- (๕) นายบุญทัน พรหมศรี ตำบลเมืองสรวง อำเภอเมืองสรวง จังหวัดร้อยเอ็ด

๓.กลุ่มพระสงฆ์

- (๑) พระสมัย วรรธโม วัดบ้านจี้วังาม ตำบลพระเจ้า อำเภอเชียงขวัญ จังหวัดร้อยเอ็ด

- (๒) พระอธิการณัฐวุฒิ ฐานวุฒโธ, เจ้าอาวาสวัดบ้านกู่/รองเจ้าคณะตำบลมะอึ, ตำบลมะอึ อำเภอรวยบุรี จังหวัดร้อยเอ็ด
- (๓) พระประเสริฐ อธิปญโญ วัดบ้านโพธิ์ชัย, ตำบลสวนจิก อำเภอสรีสมเด็จจ จังหวัดร้อยเอ็ด
- (๔) พระเจษฎา ฐิตธมโม วัดศรีรัตนราม, ตำบลดงสิงห์ อำเภोजังหาร จังหวัดร้อยเอ็ด
- (๕) พระภานุพงศ์ ปภาโต วัดป่าโนรัง, ตำบลแคนใหญ่ อำเภอเมือง จังหวัดร้อยเอ็ด

๔.กลุ่มนักวิชาการ

- (๑) ดร.พิภพ สินธุพงศ์ ครูชำนาญการพิเศษโรงเรียนสุวรรณภูมิ ตำบลสระคู อำเภอสุวรรณภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด
- (๒) ดร.ปิยณัฐ จันทร์ารีย์ อาจารย์มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี ตำบลดงลาน อำเภอเมือง จังหวัดร้อยเอ็ด
- (๓) แพทย์หญิงชื่นสกันธ์ เขาว์ตระกูล แพทย์ประจำโรงพยาบาลสุวรรณภูมิ ตำบลรอบเมือง อำเภอเมือง จังหวัดร้อยเอ็ด
- (๔) นางสาวอภิขญา พรรณศรี อาจารย์วิทยาลัยสงฆ์ร้อยเอ็ด มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ตำบลนิเวศน์ อำเภอรวยบุรี จังหวัดร้อยเอ็ด
- (๕) ดร.มณฑิรา จันทร์ารีย์ อาจารย์มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม ตำบลรอบเมือง อำเภอเมือง จังหวัดร้อยเอ็ด

๕.กลุ่มประชาชน

- (๑) นางสุมนทนา สิงห์พันธ์ ตำบลสระคู อำเภอสุวรรณภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด
- (๒) นายณัฐพงศ์ ชินสุภลักษณ์ ตำบลโนเมือง อำเภอเมือง จังหวัดร้อยเอ็ด
- (๓) นางพูนศรี เขาว์ตระกูล ตำบลรอบเมือง อำเภอเมือง จังหวัดร้อยเอ็ด
- (๔) นายสมร พูลเพิ่ม ตำบลนาแซง อำเภอเสลภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด
- (๕) นายนาวิ แก้วดี, เจ้าหน้าที่ประจำส่วนงานพระสอนศีลธรรมวิทยาลัยสงฆ์ร้อยเอ็ด มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ตำบลนิเวศน์ อำเภอ รวยบุรี จังหวัดร้อยเอ็ด

๓.๔ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยได้สร้างขึ้น เพื่อให้สอดคล้องกับบริบทที่ทำการวิจัยใน ครั้งนี้ และโดยคำแนะนำของผู้ทรงคุณวุฒิ ประกอบด้วย

๑) **แบบสัมภาษณ์** โดยคณะผู้วิจัยใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth inteivews) สำหรับกลุ่มผู้นำชุมชน/ท้องถิ่น กลุ่มปราชญ์ชาวบ้าน กลุ่มประชาชน กลุ่มนักวิชาการ กลุ่มพระสงฆ์ ที่มีบทบาทกับแบบสัมภาษณ์ที่พัฒนาจากเอกสาร รายงานที่เกี่ยวข้อง โดยมีเนื้อหาที่สำคัญคือ เพื่อการพัฒนาชุมชนให้เกิดความยั่งยืน รูปแบบยุทธศาสตร์ชุมชน ยุทธศาสตร์การขับเคลื่อนธรรมาภิบาลเชิงพุทธ วิเคราะห์ผลการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดร้อยเอ็ด สู่การขับเคลื่อนธรรมาภิบาลชุมชนเชิงพุทธ แล้วนำมาปรับปรุงร่วมกับผลสรุปหลักการ แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยสังเคราะห์เนื้อหา (content analysis) เพื่อเป็นรูปแบบในการขับเคลื่อนธรรมาภิบาลเชิงพุทธขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดร้อยเอ็ด

๒) **การสนทนากลุ่ม** เป็นการสนทนากลุ่ม (inter view Guideline) และการจัดประชุมกลุ่มย่อย (Focs group) โดยดำเนินการร่วมกับกลุ่มผู้นำชุมชน/ท้องถิ่น กลุ่มปราชญ์ชาวบ้าน กลุ่มประชาชน กลุ่มนักวิชาการ กลุ่มพระสงฆ์ คือ เพื่อการพัฒนาชุมชนให้เกิดความยั่งยืนสู่การขับเคลื่อนธรรมาภิบาลชุมชนเชิงพุทธ แนวคำถามสำหรับการสนทนากลุ่ม

๓) **การสังเกต** เป็นการสังเกตพฤติกรรมและการแสดงออกของฝ่ายต่าง ๆ ที่จะทำควบคู่กับการสัมภาษณ์ และเข้าร่วมกิจกรรมกับชุมชน เพื่อให้สามารถมองเห็นถึงการพัฒนาชุมชนให้เกิดความยั่งยืน รูปแบบยุทธศาสตร์ชุมชน ยุทธศาสตร์การขับเคลื่อนธรรมาภิบาลเชิงพุทธ วิเคราะห์ผลการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดร้อยเอ็ด สู่การขับเคลื่อนธรรมาภิบาลชุมชนเชิงพุทธ แล้วนำมาปรับปรุงร่วมกับผลสรุปหลักการ แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องโดยสังเคราะห์เนื้อหา (content analysis) เพื่อเป็นรูปแบบในการขับเคลื่อนธรรมาภิบาลเชิงพุทธขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดร้อยเอ็ด

๓.๕ การหาคุณภาพเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

๑.การตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยได้กำหนดวิธีการตรวจสอบ เพื่อหาคุณภาพของแบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย เครื่องมือวัดทุกฉบับต้องผ่านการพิจารณา ด้านโครงสร้างเนื้อหา ความหมายและการใช้ภาษาจากผู้ทรงคุณวุฒิ ว่าข้อคำถามนั้น เป็นข้อคำถามที่ตรงกับสิ่งที่ต้องการจะวิจัย มีความถูกต้องสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ และครอบคลุมเนื้อหาเชิงทฤษฎีที่ใช้ในการศึกษาวิเคราะห์หรือไม่ ซึ่งมีผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือจำนวน ๓ ท่าน ดังนี้

๑. ดร.พิภพ สินธุพงศ์ ครูชำนาญการพิเศษ โรงเรียนสุวรรณภูมิวิทยาลัย

๒. ดร.ลือกฤต เพชรบดี นายกเทศมนตรี เทศบาลตำบลสำโรงเหนือ อำเภอเมืองจังหวัดสมุทรปราการ

๓. ผศ.ดร.สุรพงษ์ แสงเรณู อาจารย์ประจำหลักสูตรรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏ

ร้อยเอ็ด

๒. นำเสนอร่างเครื่องมือการวิจัยต่ออาจารย์ที่ปรึกษาโครงการวิจัยและผู้เชี่ยวชาญ เพื่อตรวจสอบและปรับปรุงแก้ไข

๓. จัดพิมพ์แบบสัมภาษณ์ฉบับจริง และนำไปสัมภาษณ์ กับประชากร ที่ใช้ในการศึกษา

๔. รวบรวมแบบสัมภาษณ์ แล้วนำมาวิเคราะห์ และประเมินผล

๓.๖.การรวบรวมข้อมูล

๑. การรวบรวมข้อมูลเอกสาร

การศึกษาวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (การวิจัยเชิงสำรวจ) ในส่วนของการศึกษาเอกสาร (Documentary Study) เป็นการศึกษาค้นคว้ารวบรวมข้อมูลเอกสาร ซึ่งมีรายละเอียดในการศึกษา ดังนี้

๑) ศึกษา ค้นคว้าและรวบรวมข้อมูลเอกสารและหลักฐานจากคัมภีร์ หนังสือ ตำรา วิทยานิพนธ์ รายงานวิจัย ตลอดจนเอกสารวิชาการที่เกี่ยวข้องอื่น ๆ ทั้งภาษาไทยและอังกฤษ ที่แสดงความสัมพันธ์ให้เห็นถึงยุทธศาสตร์การขับเคลื่อนธรรมณูญตำบลเชิงพุทธขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดร้อยเอ็ด

๒) ศึกษาวิเคราะห์การจัดการความรู้ ค้นคว้าจากเอกสารทุติยภูมิ เช่น รายงานการวิจัย รายงานการสัมมนาที่เกี่ยวข้อง หนังสือ วารสารและบทความต่าง ๆ รวมทั้งข้อมูลจากระบบเครือข่าย อินเทอร์เน็ตที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำมาประมวลเป็นข้อมูลให้เห็นถึงยุทธศาสตร์การขับเคลื่อนธรรมณูญตำบลเชิงพุทธขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดร้อยเอ็ด

๓) สรุปผลการศึกษาระดมความคิดเห็น หาข้อมูล ข้อเสนอแนะ และข้อเสนอแนะ จากเครื่องมือที่ใช้ในการวิเคราะห์แบบสัมภาษณ์ตามระเบียบวิธีวิจัยให้เห็นถึงยุทธศาสตร์การขับเคลื่อนธรรมณูญตำบลเชิงพุทธขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดร้อยเอ็ด

๒. การวิจัยภาคสนาม

เป็นขั้นตอนหลังจากการศึกษาทางเอกสารแล้ว โดยกระทำดังนี้คือ

๑) สำรวจพื้นที่ในจังหวัดร้อยเอ็ด เพื่อกำหนดพื้นที่และกลุ่มเป้าหมายให้ชัดเจนที่จะใช้ในการวิจัย

๒) ขออนุญาตผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์ร้อยเอ็ด เพื่อขอความร่วมมือกับบุคคลที่เกี่ยวข้อง

๓) ขออนุญาตเจ้าของพื้นที่ในการศึกษาวิจัย กำหนดวันเวลาในการสัมภาษณ์ สันทนาการ และติดต่อประสานงานกับกลุ่มเป้าหมาย

๔) ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง คือเดินทางไปสัมภาษณ์กลุ่มเป้าหมาย ซึ่งเป็นการสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง

๕) จัดสนทนากลุ่ม โดยบุคคลผู้ร่วมสนทนามีความรู้ความเชี่ยวชาญในเรื่องที่สนทนานั้น คณะผู้วิจัยกำหนดจำนวนการสนทนาไว้ ๓ ครั้ง เพื่อเป็นการระดมความคิดเห็นทางองค์ความรู้ของการให้เห็นถึงยุทธศาสตร์การขับเคลื่อนธรรมนูญตำบลเชิงพุทธขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดร้อยเอ็ด

๓.๗. การวิเคราะห์ข้อมูล

๑. ผู้วิจัยได้ดำเนินการรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์ แล้วนำมาวิเคราะห์เชิงพรรณนาตามหลักอุปนัยวิธี (Inductive method) คือ เป็นการเก็บข้อมูลมาวิเคราะห์หาเหตุผลโดยอาศัยข้อสังเกต มาสรุปผล เพื่อให้ได้คำตอบการวิจัยที่ตรงกับความเป็นจริง หรือมีความน่าเชื่อถือมากที่สุด ซึ่งเป็นวิธีการกำหนด ตรวจสอบ และสรุปผลแบบสามเส้า คือแยกแยะเนื้อหาตามประเด็นที่ได้กำหนดไว้ ตรวจสอบข้อมูลที่ได้จากการวิจัยทั้งภาพถ่าย แบบสังเกต คำสัมภาษณ์ และคำสนทนา แล้วนำมาสรุปเพื่อให้ได้ประเด็นดังต่อไปนี้คือ

- ๑) ศึกษายุทธศาสตร์ธรรมนูญตำบลขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดร้อยเอ็ด
- ๒) เพื่อการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ธรรมนูญตำบลขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดร้อยเอ็ด
- ๓) วิเคราะห์การขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ธรรมนูญตำบลเชิงพุทธขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดร้อยเอ็ด

๒. การสร้างบทสรุปและการพิสูจน์บทสรุป เป็นการนำแนวคิด ทฤษฎี งานวิจัยต่างๆ ทางวิชาการมาสร้างเป็นบทสรุปพร้อมกับข้อมูลที่เชื่อถือได้อีกครั้งหนึ่ง โดยเน้นความเชื่อมโยง เพื่อนำไปสู่การพิสูจน์ที่เป็นรูปธรรมและตรงต่อข้อเท็จจริง

๓.๘. การสรุปผลการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง “ยุทธศาสตร์การขับเคลื่อนธรรมนูญตำบลเชิงพุทธขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดร้อยเอ็ด” เป็นการวิจัยโดยการเก็บรวบรวมข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ ซึ่งการเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพแบ่งออกเป็น ๒ รูปแบบคือ เก็บข้อมูลเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยมุ่งศึกษาประเด็นที่เกี่ยวกับยุทธศาสตร์การขับเคลื่อนธรรมนูญตำบลเชิงพุทธ โดยการรวบรวมเอกสารจากหลายแหล่งข้อมูล เพื่อให้ได้องค์ความรู้และสิ่งที่ค้นพบใหม่ๆ จากประเด็นการวิจัย และเก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้เกี่ยวข้องทั้ง ๕ กลุ่มเป้าหมาย เพื่อให้ได้ชุดความรู้ กระบวนการ วิธีการและแนวทางอย่างเหมาะสมและมีประสิทธิภาพรวมทั้งสรุปผลวิจัย อภิปรายผลการวิจัยและข้อเสนอแนะต่อไป

บทที่ ๔

ผลการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง“ยุทธศาสตร์การขับเคลื่อนธรรมนูญตำบลเชิงพุทธขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดร้อยเอ็ด” มีวัตถุประสงค์เพื่อ ๑) ศึกษายุทธศาสตร์ธรรมนูญตำบลขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดร้อยเอ็ด ๒) ศึกษาการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ธรรมนูญตำบลขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดร้อยเอ็ด และ ๓) ศึกษาวิเคราะห์การขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ธรรมนูญตำบลเชิงพุทธขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดร้อยเอ็ด ซึ่งมีผลการศึกษาวิจัยดังนี้

๔.๑ ยุทธศาสตร์ธรรมนูญตำบลขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดร้อยเอ็ด

ยุทธศาสตร์ คือ ทิศทาง นโยบาย และกระบวนการที่องค์กรตัดสินใจเลือก เกี่ยวกับการบริหารจัดการทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดเพื่อตอบสนองความต้องการและความคาดหวังของผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง โดยมีอนาคตเป็นตัวกำหนด เป็นแผนการดำเนินงานที่ร่างขึ้นมาอย่างเป็นระบบ ซึ่งมีองค์ประกอบต่าง ๆ สัมพันธ์สอดคล้องกัน เป็นแผนที่วิสัยทัศน์หรือภาพฝันที่วาดไว้ มีเป้าประสงค์อันแสดงถึงเจตจำนงร่วมของทุกฝ่าย ผนึกพลังใจของทุกฝ่ายเพื่อกระทำพันธกิจอันถือเป็นหน้าที่รับผิดชอบ เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ เพื่อให้เกิดผลกระทบและได้ผลลัพธ์ที่พึงประสงค์ อันเป็นศักยภาพหรือความสามารถที่ยังไม่ได้พัฒนาหรือยังไม่ได้พัฒนาเต็มที่ หรือที่ยังซ่อนเร้นอยู่ แผนยุทธศาสตร์ที่ดีเป็นผลที่เกิดจากกระบวนการวางแผนที่ดี บริหารจัดการแผนอย่างมีประสิทธิภาพ เกิดเป็นประสิทธิผลที่ปรากฏจริง เป็นแผนที่มีเป้าประสงค์ดี ก่อให้เกิดการร่วมมือ มีหลักการดีก่อให้เกิดการร่วมคิด มีส่วนร่วมของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง ก่อให้เกิดการร่วมทำ และมีการแบ่งบทบาทหน้าที่จัดการดี ก่อให้เกิดการร่วมแรง ร่วมใจ ร่วมคิดร่วมทำ^๑

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.๒๕๕๐^๒ กล่าวถึงสิทธิของชุมชนและแนวทางการจัดทำแผนพัฒนาชุมชนขององค์การปกครองท้องถิ่น ดังนี้

มาตรา ๖๖ บุคคลที่รวมกันเป็นชุมชน ชุมชนท้องถิ่น หรือชุมชนท้องถิ่นดั้งเดิม ย่อมมีสิทธิอนุรักษ์หรือฟื้นฟูจารีตประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่น ศิลปวัฒนธรรมอันดีงามของท้องถิ่น ของชาติ และมีส่วนร่วมในการจัดการการบำรุงรักษา และการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม รวมทั้งความหลากหลายทางชีวภาพอย่างสมดุลและยั่งยืน

มาตรา ๗๘ (๓) กระจายอำนาจให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นพึ่งตนเองและตัดสินใจในกิจการของท้องถิ่นได้เอง ส่งเสริมให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการดำเนินการตามแนวนโยบายพื้นฐานแห่งรัฐ พัฒนาเศรษฐกิจของท้องถิ่นและระบบสาธารณูปโภคและสาธารณูปการ ตลอดจนโครงสร้างพื้นฐานสารสนเทศในท้องถิ่น ให้ทั่วถึงและเท่าเทียมกันทั่วประเทศ รวมทั้งพัฒนาจังหวัดที่มี

^๑ เสรี พงศ์พิศ, จากแผนแม่บทสู่วิสาหกิจชุมชน, กรุงเทพฯ : พลังปัญญา, ๒๕๔๘, หน้า ๑๒๐.

^๒ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.๒๕๕๐.

ความพร้อมให้เป็นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นขนาดใหญ่ โดยคำนึงถึงเจตนารมณ์ของประชาชนในจังหวัดนั้น ที่กำหนดยุทธศาสตร์และแนวทางการพัฒนาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ซึ่งแสดงถึงวิสัยทัศน์ พันธกิจ และจุดมุ่งหมายเพื่อการพัฒนาในอนาคตโดยสอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ แผนพัฒนาจังหวัด แผนพัฒนาอำเภอ และนโยบายในการพัฒนาท้องถิ่น จึงเป็นกระบวนการกำหนดทิศทางในอนาคตขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยกำหนดสภาพการณ์ที่ต้องการบรรลุและแนวทางในการบรรลุบนพื้นฐานของการรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลอย่างรอบคอบและเป็นระบบ ทั้งนี้จะต้องสอดคล้องกับศักยภาพของท้องถิ่น และปัญหา/ความต้องการของประชาชนในท้องถิ่นด้วย เนื่องจากแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาเป็นแผนที่มุ่งไปสู่สภาพการณ์ที่ต้องการให้เกิดขึ้นในอนาคต เป็นกรอบในการกำหนดทิศทางการพัฒนาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ให้มุ่งไปสู่สภาพการณ์อันพึงประสงค์ได้อย่างเท่าทันกับการเปลี่ยนแปลง โดยสามารถจัดสรรทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดได้อย่างมีประสิทธิภาพ การจัดทำแผนยุทธศาสตร์การพัฒนา จึงเป็นการกำหนดทิศทางการพัฒนาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ที่ต้องกำหนดถึงสภาพการณ์ที่ต้องการจะบรรลุและแนวทางในการที่จะทำให้บรรลุถึงสภาพการณ์นั้น

๔.๑.๑. ยุทธศาสตร์ธรรมนูญตำบลขององค์การบริหารส่วนตำบลแคนใหญ่ อำเภอเมือง จังหวัดร้อยเอ็ด

ใช้แผนยุทธศาสตร์ขององค์การบริหารส่วนตำบลแคนใหญ่ เป็นแผนการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่กำหนดยุทธศาสตร์ และแนวทางการพัฒนาขององค์การบริหารส่วนตำบลแคนใหญ่ ซึ่งแสดงถึง วิสัยทัศน์ พันธกิจ และจุดมุ่งหมายเพื่อการพัฒนาในอนาคต โดยสอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ แผนการบริหารราชการแผ่นดิน ยุทธศาสตร์การพัฒนาจังหวัด อำเภอ และแผนชุมชน ซึ่งองค์การบริหารส่วนตำบลแคนใหญ่ ได้จัดทำแผนยุทธศาสตร์การพัฒนา จากการที่ได้รวบรวมข้อมูลปัญหา ความต้องการของชุมชนโดยการจัดประชุมประชาคมหมู่บ้าน แล้วนำปัญหาต่าง ๆ ในชุมชนมาวิเคราะห์สรุปเป็นข้อมูลที่จะทำเป็นยุทธศาสตร์ธรรมนูญตำบลชุมชน^๓ มีดังนี้

๑.สร้างเสริมประชาธิปไตยชุมชน คือ เป็นการส่งเสริมให้ทุกคนในชุมชนมีเชื่อมั่นศรัทธาในการปกครองในระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข ต่อต้านและรังเกียจการทุจริต และซื้อสิทธิ ขายเสียง

๒.ประชาชนมีส่วนร่วมในกิจกรรมชุมชน คือ ทุกคนในชุมชนได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมตลอดทั้งช่วยกันวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อศึกษาปัญหาและเสนอความต้องการของชุมชน ในกิจกรรมการประชุมวางแผนให้ความสำคัญในกิจกรรมที่มีผลต่อชีวิตและทรัพย์สิน และสิทธิหน้าที่ของตนเอง มีความสนใจ และใส่ใจต่อสภาพปัญหาของชุมชน และเข้าใจในการดำเนินงานของชุมชนร่วมกัน

^๓ สัมภาษณ์ นายสัมฤทธิ์ ต้นโตพฤกษ์, นายกององค์การบริหารส่วนตำบลแคนใหญ่, อำเภอเมือง จังหวัดร้อยเอ็ด, วันที่ ๒๐ พฤษภาคม, ๒๕๖๑.

๓.พัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนในท้องถิ่น คือ การสร้างเสริมสุขภาพจิตใจที่ดี รู้จักควบคุมอารมณ์ โดยการพัฒนาทางด้านจิตใจด้วยการให้ทาน บริโภคอาหารอย่างถูกสุขลักษณะ และไม่มีโรคภัยไข้เจ็บ

๔.ศิลปวัฒนธรรม จารีต ประเพณี และภูมิปัญญาท้องถิ่น คือ ต้องให้ชุมชนร่วมกันปลูกจิตสำนึกให้เกิดการมีส่วนร่วมของทุกฝ่ายในการปฏิบัติตามขนบธรรมเนียมประเพณีของชุมชนให้ถูกต้อง ส่งเสริมสนับสนุนการจกกิจกรรมตามประเพณีอย่างถูกต้องสอดคล้องกับคุณธรรมจริยธรรม และค่านิยมอันดีของชาติ และชุมชนท้องถิ่น พี่นฟู เลือกสรรขนบธรรมเนียมประเพณี วัฒนธรรม ภูมิปัญญาที่กำลังจะสูญหายหรือที่สูญหายไปแล้วกลับมาปฏิบัติใหม่ ให้มีคุณค่า และมีความสำคัญต่อวิถีชีวิตของคนในท้องถิ่น

๔.๑.๒. ยุทธศาสตร์ธรรมนุญตำบลของเทศบาลตำบลดงสิงห์ อำเภอจันทหาร จังหวัดร้อยเอ็ด

เป็นการวางแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาที่มีความสำคัญต่อเทศบาลตำบลดงสิงห์อย่างยิ่ง ทั้งนี้เนื่องจากแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาเป็นแผนพัฒนาที่มุ่งไปสู่คุณภาพชีวิตของคนในตำบลที่ต้องการให้เกิดขึ้นในอนาคตของตำบล เป็นกรอบในการกำหนดทิศทางการพัฒนาของเทศบาลตำบลดงสิงห์ มุ่งไปสู่การพัฒนาชุมชนอันพึงประสงค์ได้อย่างเท่าทันกับการเปลี่ยนแปลงของสถานการณ์ในปัจจุบัน โดยสามารถจัดสรรทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดได้อย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อกำหนดทิศทางการพัฒนาของเทศบาลตำบลดงสิงห์ ที่ต้องจำเป็นในการกำหนดถึงปัญหาที่เกิดขึ้นกับชุมชน ที่ต้องการจะบรรลู่และเป็นแนวทางในการที่จะสามารถแก้ไขปัญหของชุมชนอย่างแท้จริง ทำให้บรรลู่ถึงสภาพการณ์นั้น แล้วนำปัญหาต่าง ๆ ในชุมชนมาวิเคราะห์สรุปเป็นข้อมูลที่จะทำเป็นยุทธศาสตร์ธรรมนุญตำบลชุมชน^๔ มีดังนี้

๑.สร้างความรู้ประชาธิปไตยชุมชน คือ การทำให้เกิดสิ่งทีเรียกว่า ความเป็นเจ้าของในเรื่องราวสามัญในชีวิตประจำวัน หรือที่เรียกว่าประชาธิปไตยของประชาชน อันเป็นประชาธิปไตยที่ถูกสร้างออกแบบเพื่อชุมชนอย่างแท้จริง พร้อมให้ความรู้เรื่องประชาธิปไตยแก่ชุมชน มีจิตสำนึกแบบพลเมืองมีจิตสาธารณะ ที่ผูกพันกับเรื่องราวของสาธารณะ กระตือรือร้นต่อเรื่องราวของสาธารณะ ความรู้สึกเป็นเจ้าของทำให้ประชาชนลุกขึ้นมาเปลี่ยนแปลงชุมชนตามวิถีประชาธิปไตยของท้องถิ่นที่สามารถจัดการตัวเองได้

๒.กติกาข้อตกลงของชุมชนใช้ร่วมกัน คือ ชุมชนต้องมีระเบียบและข้อปฏิบัติต่างๆได้ถูกกำหนดขึ้น เพื่อความสงบสุขโดยส่วนรวมของชุมชน สมาชิกหมู่บ้านทุกท่าน จะต้องช่วยกันปฏิบัติตามข้อกำหนดข้อตกลงที่ชุมชนกระทำร่วมกันเหล่านี้โดยเคร่งครัด มิให้ผู้ใดกระทำการอันขัดกับระเบียบข้อกำหนดข้อตกลงที่ชุมชน และสามารถที่จะทำให้สังคมชุมชนอยู่ด้วยกันอย่างมีความสุข

๓.ความตระหนักถึงสิทธิชุมชนร่วมกัน คือ ชุมชนสามารถเข้าใจถึงหลักสิทธิชุมชนที่จะต้องอยู่ร่วมกันด้วยการเคารพสิทธิของคนอื่นในชุมชน และสามารถต่อสู้และดำรงอยู่ได้อย่างเป็นธรรมและสันติ อีกทั้งการแก้ปัญหาด้วยสิทธิชุมชนยังต้องอาศัยความร่วมมือของคนในชุมชนเอง เพื่อผลักดันให้เป็น

^๔ สัมภาษณ์ นายปรีชาติ พิมภู, นายกเทศบาลตำบลดงสิงห์, อำเภอจันทหาร จังหวัดร้อยเอ็ด, วันที่ ๒๑ เดือน พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๖๐.

เหมือนธรรมนูญทางวัฒนธรรม ซึ่งจะสามารถเป็นส่วนช่วยให้พลังของชุมชนมีความเข้มแข็ง อีกทั้งยังจะมี ส่วนช่วยให้การแก้ไขปัญหาความเหลื่อมล้ำได้เป็นขั้นบันไดขั้นสำคัญที่จะนำไปสู่สังคมที่เป็นธรรมต่อไป

๔. สร้างความเข้มแข็งแก่ภาคประชาชน คือ ชุมชนต้องผลักดันการส่งเสริมกระบวนการ เสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนเพื่อเผชิญปัญหาวิกฤต โดยพัฒนาศักยภาพให้คนในชุมชนรวมกลุ่มกัน ร่วมคิดร่วมทำ ร่วมรับผิดชอบ และร่วมรักษาผลประโยชน์ของชุมชนด้วยตนเอง รวมทั้งให้ความสำคัญกับ การปรับวิถีคิดและวิธีการทำงานของบุคลากรภาครัฐจากการเป็นผู้สั่งการเป็นผู้สนับสนุนในการจัดการ และแก้ไขปัญหาของชุมชนเอง

๔.๑.๓. ยุทธศาสตร์ธรรมนูญตำบลองค์การบริหารส่วนตำบลบ้านนิเวศน์ อำเภอธวัชบุรี จังหวัดร้อยเอ็ด

เป็นยุทธศาสตร์เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนในท้องถิ่นของตนเอง ซึ่งจะนำไปสู่การ พัฒนาท้องถิ่นชุมชนส่วนรวม โดยเฉพาะการมีส่วนร่วมในการบริหารท้องถิ่นของชุมชน และ พระราชบัญญัติสภาพัฒนาการและองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ. ๒๕๓๗ มาตรา ๖๖ กำหนดให้องค์การ บริหารส่วนตำบลมีหน้าที่พัฒนาตำบลทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม ประกอบกับระเบียบ กระทรวงมหาดไทยว่าด้วยการจัดทำแผนพัฒนาขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. ๒๕๔๘ กำหนดให้ เทศบาลตำบล ต้องจัดทำแผนพัฒนาซึ่งประกอบด้วยแผนยุทธศาสตร์การ พัฒนา แผนพัฒนาสามปี และ แผนดำเนินงาน ดังนั้นเพื่อให้เป็นไปตามกฎหมายระเบียบและตามอำนาจหน้าที่ เทศบาลตำบลนิเวศน์ จึง ได้จัดทำแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาท้องถิ่นขึ้น เทศบาลตำบลนิเวศน์ได้มองเห็นถึงปัญหาในท้องถิ่นหลาย เรื่องโดยเฉพาะการมีส่วนร่วมของทุกคนในท้องถิ่น หวังเป็นอย่างยิ่งว่าแผนพัฒนาท้องถิ่นฉบับนี้จะเป็น เข้มทิศชี้ทางนำพาการพัฒนาคุณภาพชีวิตประชาชนในตำบลนิเวศน์ไปสู่ความเจริญก้าวหน้า พัฒนาอย่าง บูรณาการและยั่งยืน เพื่อนำไปสู่ยุทธศาสตร์ที่จะเป็นธรรมนูญตำบลองค์การบริหารส่วนตำบลบ้านนิเวศน์ โดยมีทิศทางร่วมกันดังนี้^๕

๑. จัดระเบียบชุมชน คือ ชุมชนต้องมีกระบวนการทางสังคมที่จัดขึ้นเพื่อควบคุมสมาชิกให้มีความสัมพันธ์กันภายใต้แบบแผนและกฎเกณฑ์เดียวกัน เพื่อให้เกิดความเป็นระเบียบเรียบร้อยในสังคม เพื่อให้การติดต่อสัมพันธ์กันทางสังคมเป็นไปอย่างเรียบร้อย เพื่อป้องกันความขัดแย้งระหว่างสมาชิกในสังคม ช่วยให้สังคมดำรงอยู่อย่างสงบสุขและมั่นคงในสังคม

๒. ส่งเสริมประชาธิปไตยและสิทธิเสรีภาพของประชาชน คือ ทุกคนในชุมชนต้องรู้จักการปฏิบัติ ตนตามสิทธิของตนเองและผู้อื่นในสังคม เพราะจะเป็นสิ่งที่จะช่วยจัดระเบียบให้กับสังคมสงบสุข เคารพสิทธิ ของกันและกัน โดยไม่ละเมิดสิทธิเสรีภาพของผู้อื่น สามารถแสดงออกได้หลายประการ การแสดงความคิดเห็น การยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น เรียนรู้และทำความเข้าใจเกี่ยวกับหลักสิทธิเสรีภาพตามที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ เช่น สิทธิเสรีภาพของความเป็นมนุษย์ สิทธิเสรีภาพในเคหสถาน เป็นต้น

^๕ สัมภาษณ์ นายเยี่ยมเพชร พลเยี่ยม, นายกเทศมนตรีตำบลนิเวศน์, อำเภอธวัชบุรี จังหวัดร้อยเอ็ด, วันที่ ๑๙ พฤษภาคม พ.ศ.๒๕๖๒.

๓. ประชาชนกับการร่วมกิจกรรมชุมชน คือ ให้ทุกคนในเข้ามามีส่วนร่วมของประชาชนในทุกขั้นตอน โดยเปิดโอกาสให้ประชาชนได้ร่วมกันดำเนินงานในทุกกิจกรรมเพื่อสร้างความรู้สึกการเป็นเจ้าของร่วมกันและทำให้ประชาชนได้รับประโยชน์ที่ตรงกับความต้องการ มีการจัดเวทีประชาคมเพื่อให้ประชาชนได้ระดมความคิด ร่วมกันค้นหาสาเหตุและปัญหาคุณภาพชีวิตที่เกิดขึ้นในชุมชน และร่วมลงประชามติเพื่อลดความขัดแย้งที่อาจเกิดขึ้นได้ และแต่งตั้งตัวแทนจากภาคประชาชนเข้าร่วมเป็นคณะกรรมการติดตามและประเมินผล โดยเปิดโอกาสให้ดำเนินการตรวจสอบอย่างโปร่งใสและยุติธรรม

๔. รักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม คือ ชุมชนทุกคนจะต้องตระหนักสำนึกในหน้าที่ของตนเองที่มีต่อสิ่งแวดล้อมของชุมชน ยอมเสียสละเล็ก ๆ น้อย ๆ คำนึงถึงแต่ประโยชน์ของชุมชนส่วนรวม เป็นการใช้สิ่งแวดล้อมอย่างคุ้มค่า เกิดประโยชน์สูงสุด ใช้ได้นานที่สุด รวมทั้งการป้องกันไม่ให้เกิดมลภาวะต่อสิ่งแวดล้อม ด้วยการสร้างจิตสำนึกของคนในชุมชน สังคม ให้มีจิตใจรักและหวงแหนทรัพยากรธรรมชาติ ตระหนักในความสำคัญของทรัพยากรธรรมชาติในท้องถิ่นว่ามีความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมในท้องถิ่น ช่วยกันเฝ้าระวังดูแลทรัพยากรธรรมชาติในท้องถิ่นไม่ให้ใครมาทำลาย

๔.๑.๔. ยุทธศาสตร์ธรรมาภิบาลขององค์การบริหารส่วนตำบลสวนจิก อำเภอศรีสมเด็จ จังหวัดร้อยเอ็ด

นโยบายหลักในการพัฒนาองค์การบริหารส่วนตำบลสวนจิก ได้เน้นการพัฒนา “คน” ซึ่งถือว่าเป็นทรัพยากรที่มีค่า คุณภาพของคนคือกุญแจดอกแรกที่จะไขไปสู่ความสำเร็จทั้งหมด อันเป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาองค์การบริหารส่วนตำบลให้มีความก้าวหน้า และได้ยึดแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริ (Sufficiency Economy) ได้โดยไม่ต้องพึ่งพาปัจจัยต่างๆ ที่เราไม่ได้เป็นเจ้าของชุมชนร่วมกัน ความสามารถในการดำรงชีวิตได้อย่างไม่เดือดร้อน มีความเป็นอยู่อย่างประมาทตน ตามฐานะตามอัตภาพ และที่สำคัญไม่หลงไหลไปตามกระแสของวัตถุนิยม มีอิสรภาพ เสรีภาพ ไม่พันธนาการอยู่กับสิ่งใด ซึ่งหากกล่าวโดยสรุปก็คือ การหันกลับมายึดเส้นทางสายกลางในการดำรง ดังนั้น ถ้าชุมชนดำรงตนตามทางเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริ ก็จะทำให้คนมีคุณภาพสามารถพัฒนาตำบลให้เจริญก้าวหน้าอย่างยั่งยืน จะทำให้ชุมชนตัวเราหลุดพ้นจากความทุกข์ และมีความสุขในที่สุด ส่วนยุทธศาสตร์ในเรื่องของธรรมาภิบาลขององค์การบริหารส่วนตำบลสวนจิก เพื่อที่จะนำไปสู่การขับเคลื่อนของชุมชน สามารถที่จะสรุปได้ว่าในขณะนี้ และมีข้อตกลงที่ทำร่วมกันได้ดังนี้

๑. ส่งเสริมสิทธิเสรีภาพของชุมชน คือ ส่วนงานชุมชนจะต้องให้ชุมชนมีสิทธิเสรีภาพในการพูดและการแสดงออกจะได้รับการคุ้มครองให้เป็นสิทธิพลเมืองของประชาชนหรือไม่อยู่ที่ความเข้มแข็งของประชาชนที่จะแสดงออกเพื่อยืนยันว่าเสรีภาพในการพูดและการแสดงออกเป็นสิทธิโดยชอบธรรมของพวกเขา

^๖ สัมภาษณ์ ดร.มณฑกานต์ ยุทธไกร, ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลสวนจิก, อำเภอศรีสมเด็จ จังหวัดร้อยเอ็ด, วันที่ ๒๕ เดือน พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๖๐.

๒. สร้างความเข้มแข็งของชุมชน คือ ส่วนงานจะต้องให้ชุมชนมีขีดความสามารถในการจัดการปัญหาของตนเองได้ในระดับหนึ่ง ด้วยการมีผู้นำที่มีความสามารถ มีการเรียนรู้ร่วมกันอย่างต่อเนื่อง บนพื้นฐานวัฒนธรรม ความเชื่อ คุณค่าดั้งเดิม ศาสนา และเศรษฐกิจชุมชนที่พึ่งพาเอื้อต่อกันและกัน โดยแต่ละชุมชนได้ใช้ศักยภาพของตนเองเข้าคลี่คลายและจัดการปัญหาได้ด้วยตนเองภายใต้ความร่วมมือของชุมชนซึ่งกันและกัน

๓. ดูแลทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม คือ จะต้องให้ทุกคนในชุมชนรู้จักการใช้ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างฉลาด โดยใช้ให้น้อย เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุด โดยคำนึงถึงระยะเวลาในการใช้ให้ยาวนาน และก่อให้เกิดผลเสียหายต่อสิ่งแวดล้อมน้อยที่สุด รวมทั้งต้องมีการกระจายการใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างทั่วถึง อย่างไรก็ตาม ในสภาพปัจจุบันทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมมีความเสื่อมโทรมมากขึ้น ดังนั้นการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจึงมีความหมายรวมถึงการพัฒนาคุณภาพสิ่งแวดล้อมด้วย จึงเป็นหน้าที่ความรับผิดชอบของทุกคนในชุมชนที่จะร่วมกันดูแลรักษาทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมในท้องถิ่นของตน

๔. อนุรักษ์วัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่น คือ ทุกคนย่อมมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ และร่วมสืบสานศิลปะหรือวัฒนธรรมอันดีงามของท้องถิ่นและของประเทศชาติเพื่อให้ดำรงอยู่ต่อไปกับอนุชนรุ่นหลัง

๔.๑.๕. ยุทธศาสตร์ธรรมนุญตำบลองค์การบริหารส่วนตำบลพระเจ้า อำเภอยางชุมน้อย จังหวัดร้อยเอ็ด

การพัฒนาชุมชนตำบลพระเจ้าให้เป็นชุมชนที่มีธรรมาภิบาล อันเป็นหลักที่สำคัญต่อการบริหารจัดการตามหลักการบริหารกิจการบ้านเมืองและสังคมที่ดี และเป็นหน่วยบริการสังคมที่ดี มีมาตรฐานด้วยการส่งเสริม สร้างความร่วมมือ ประสานงานกับทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง สร้างกระบวนการเรียนรู้ เพื่อพัฒนาศักยภาพยกระดับแก่ท้องถิ่น และประชาชนในชุมชน ซึ่งเป็นทรัพยากรบุคคลอันสำคัญของตำบลพระเจ้า พร้อมทั้งสร้างเสริมให้มีกระบวนการพัฒนาระบบการบริการสาธารณะที่ดีมีมาตรฐาน สร้างความสมดุลลดขั้นตอนการปฏิบัติงาน สร้างชุมชนให้มีคุณภาพและมีจิตสำนึกในการให้รักท้องถิ่น เพื่อเกิดประโยชน์สูงสุดต่อประชาชน ส่งเสริมสนับสนุนการขับเคลื่อนองค์กรชุมชนและคณะกรรมการชุมชน ที่ดำเนินกิจกรรม และโครงการต่างๆโดยชุมชนและเพื่อชุมชน รวมทั้งการสร้างเสริมความเข้มแข็งให้กับชุมชน เพื่อพัฒนาระดับการขับเคลื่อนไปสู่ทิศทางของตำบลน่าอยู่ ชุมชนน่าอยู่อย่างยั่งยืน เพื่อที่จะนำไปสู่การขับเคลื่อนธรรมนุญของชุมชน สามารถที่จะสรุปได้ดังนี้^๗

๑. สร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน คือ ชุมชนจะต้องมีกติการ่วมกันในการทำให้ครอบครัวอบอุ่น ต้องเป็นชุมชนที่งดเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ บุหรี่ การพนัน และสิ่งเสพติดอื่นๆ อย่างน้อยทุกวันอาทิตย์ของสัปดาห์ ซึ่งเป็นวันครอบครัว และให้ความสำคัญกับวันครอบครัวประจำปี

^๗ สัมภาษณ์ นายวิจิต ธานีวรรณ, นายกองค์การบริหารส่วนตำบลพระเจ้า, อำเภอยางชุมน้อย จังหวัดร้อยเอ็ด, วันที่ ๑๘ เดือน พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๖๐.

๒.รักษาความสงบเรียบร้อยในชุมชน คือ ชุมชนจะต้องมีข้อตกลงร่วมกันหาปัญหา ร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมตัดสินใจ ร่วมแก้ไขปัญหา และร่วมประเมิณผล การตัดสินใจจากการมีส่วนร่วมของชุมชน เกิดความภาคภูมิใจ สังคมรู้จัก สามัคคี มีคุณธรรม ต้องยึดหลักการประชาธิปไตยในชุมชน โดยให้การสนับสนุนการดำเนินงานของสภาเด็กและเยาวชน สภาองค์กรชุมชน สภาเกษตรกร สภาเทศบาล คณะกรรมการใกล้เคียงกรณีพิพาทระดับหมู่บ้าน และระดับตำบล

๓.สุขภาพอนามัยและคุณภาพชีวิตของประชาชน คือ ให้ชุมชนมีการพัฒนาทักษะในการดำเนินชีวิตและการสร้างเสริมสุขภาพ อันจะนำไปสู่การเพิ่มพูนขีดความสามารถในการดูแลตนเองและพึ่งตนเองของบุคคล ครอบครัว และชุมชน อย่างต่อเนื่อง ตลอดถึงการดูแลปกป้องทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม สภาพแวดล้อม เพื่อให้เอื้อต่อสุขภาพ มีการจัดตั้งคณะกรรมการขยะ จัดตั้งธนาคารขยะหรือเป็นผู้ประสานงานการซื้อขาย จัดทำทะเบียนปริมาณขยะ จัดหาถังขยะให้ครัวเรือน สนับสนุนให้ครัวเรือนมีการคัดแยกขยะ

๔.สร้างเสริมคุณธรรมจริยธรรม และจิตสาธารณะของคนในชุมชน คือ ส่งเสริมให้ชุมชนเป็นชุมชนที่มีคุณภาพ มีศักยภาพ ความสามารถในการแข่งขัน และมีคุณธรรม จริยธรรม สู้งาน สู้งาน ความรู้ให้ประชาชนมีภูมิคุ้มกันทางสังคม มีการเชิดชูคุณค่าความเป็นไทยและวัฒนธรรมไทยบนความเข้าใจความหลากหลายทางวัฒนธรรมที่ทำให้ชุมชน สังคม มีความสมานฉันท์และสันติสุข

ผลวิจัยพบว่า มีการจัดทำธรรมนูญตำบลสู่การจัดการตนเอง นับเป็นเครื่องมือหนึ่งที่เป็นนวัตกรรมของชุมชนที่ได้สร้างและพัฒนาแกนนำ คนรุ่นใหม่ให้เกิดการเรียนรู้จากสิ่งที่ปฏิบัติ การค้นหา วิเคราะห์ปัญหา พัฒนาแผนกิจกรรม โครงการ ดำเนินการขับเคลื่อน เชื่อมโยง ยกระดับกระบวนการพัฒนา เพื่อให้สังคม ชุมชน ตำบลและหมู่บ้านเป็นแนวปฏิบัติ กฎ กติกา หรือ ข้อตกลง ร่วมการอยู่ร่วมกันของคนในตำบล โดยใช้หลักประชาธิปไตยชุมชนและเป็นฉันทามติ เพื่อใช้ร่วมกัน ดำเนินการและแก้ปัญหาในชุมชนได้สำเร็จ สร้างความเชื่อมั่น เห็นคุณค่า เกิดการ ขยายเชื่อมโยงทำให้เกิดพลังภาคีของชุมชนจัดการตนเอง อำนาจของการจัดการตนเองนั้น เป็นเครื่องมือสำคัญ โดยการใช้ธรรมนูญตำบล ออกมาปฏิบัติด้วยความเห็นชอบของทุกฝ่าย ในชุมชนท้องถิ่น ตำบล กระบวนการแต่ละขั้นตอนเป็นสิ่งที่ไปเสริมสร้างประชาธิปไตยชุมชน สำนักสนับสนุนสภาองค์กรชุมชน เห็นความสำคัญของการที่จะก่อให้เกิดการ จัดทำ ธรรมนูญตำบลสู่การจัดการตนเอง โดยสภาองค์กรชุมชนระดับตำบลเป็นกลไกสำคัญ ในการ เชื่อมโยงหน่วยงานภาคีและผู้มีจิตอาสาในการที่จะพัฒนาชุมชนให้มีความเข้มแข็ง นำไปสู่การ จัดการตนเอง สร้างความอยู่เย็นเป็นสุขและนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงของคนในชุมชนที่เกี่ยวข้อง กับปัจจัยขึ้นพื้นฐานในแต่ละด้านของชุมชนและเหมาะสมกับสภาพการณ์การเปลี่ยนแปลง เนื่องจากธรรมนูญแต่ละตำบลมีมาตรการ/หมวด/ด้านที่ซ้ำซ้อนกันในบางประเด็น

สรุปได้ว่าจากการศึกษายุทธศาสตร์ธรรมนูญตำบลขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดร้อยเอ็ดพบว่า ชุมชนท้องถิ่นเป็นผู้บริหารจัดการตนเอง โดยการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชน ร่วมกัน กำหนดอนาคตตำบล กำหนดกติกาและเป็นกลไก ตรวจสอบ ถ่วงดุลในพื้นที่ลดการพึ่งพาภาครัฐ เปลี่ยนสถานะจากผู้รอรับการช่วยเหลือเป็นผู้จัดการและลงมือปฏิบัติด้วย สร้างจิตสำนึกความเป็นพลเมืองของ

ชุมชนโดยชุมชน และเพื่อชุมชนใช้สิทธิพลเมืองในการร่วมกำหนดนโยบายในระดับพื้นที่ ค้นหา วิเคราะห์ ปัญหา พัฒนาแผนกิจกรรม โครงการดำเนินการขับเคลื่อน โดยการเชื่อมโยง ยกระดับกระบวนการพัฒนา เพื่อให้สังคม ชุมชนระดับตำบลและหมู่บ้านมีแนวปฏิบัติตามกฎ กติกา ข้อตกลงการอยู่ร่วมกันของคน ในตำบล โดยใช้หลักประชาธิปไตยชุมชนและเป็นฉันทามติ เพื่อใช้ร่วมกันดำเนินการและแก้ปัญหาใน ชุมชนได้สำเร็จ สร้างความเชื่อมั่นและเห็นคุณค่า เกิดการขยายเชื่อมโยงทำให้เกิดพลังภาคีของชุมชน ชุมชนได้ช่วยกันสร้างสรรค์ พัฒนา ยกระดับความเข้มแข็งโดยลำดับ เป็นชุมชนพึ่งตนเองได้อย่าง เข้มแข็ง^{๕๕} โดยชุมชนมีการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ธรรมนูญตำบล ไปสู่การจัดการชุมชนด้วยตนเอง

๔.๒ การขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ธรรมนูญตำบลขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัด ร้อยเอ็ด

การพัฒนาขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ธรรมนูญตำบลเชิงพุทธขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่นใน จังหวัดร้อยเอ็ด คือ เริ่มจากการนำนโยบายจากหน่วยงานมาสู่การวางแผนยุทธศาสตร์ มีกลไกการ ขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ธรรมนูญตำบล โดยการประชุมร่วมกันของแต่ละฝ่าย และหน่วยงานต่าง ๆ ใน ชุมชน กำหนดเป็นตัวชี้วัดความสำเร็จในการทำงานขับเคลื่อนธรรมนูญตำบลสู่เป้าหมายตามแผน ยุทธศาสตร์ในรูปแบบของการบูรณาการที่นำหลักธรรมพระพุทธศาสนามาช่วยในการขับเคลื่อน มีวิธีการ สร้างแรงจูงใจ เน้นการเชิญชวน ยกย่อง ให้เกียรติบัตร เอื้ออาทร ด้วยแนวทางการขับเคลื่อนดังต่อไปนี้

๔.๒.๑ กระบวนการขับเคลื่อน

๑.การสร้างประชาธิปไตยชุมชน

ให้ทุกครอบครัวในชุมชนตำบลได้ปฏิบัติตามวิถีประชาธิปไตย เช่น หลักการใช้เหตุผล หลักการยึดเสียงข้างมากยอมรับฟังเสียงข้างน้อย หลักการแบ่งปันและการให้อภัย หลักการเคารพ กฎหมาย ใช้สติในการแก้ไขปัญหา เป็นต้น ในการขับเคลื่อนธรรมนูญตำบลขององค์การปกครองส่วน ท้องถิ่นในจังหวัดร้อยเอ็ด ในเรื่องการสร้างความรู้ประชาธิปไตย คือ ชุมชนทุกแห่งต้องร่วมกับองค์การ บริหารส่วนท้องถิ่น และภาคราชการรวมไปถึงการแก้ไขปัญหา และพัฒนาในด้านต่าง ๆ ที่ดำเนินการโดย ชุมชน โดยนำเอาแนวคิดประชาธิปไตยชุมชน มาปรับใช้นำไปสู่การปฏิบัติซึ่งมีขั้นตอนในการดำเนินการ ๔ ขั้นตอน^{๕๖} ดังนี้

ขั้นตอนที่ ๑ รวบรวมปัญหาและความต้องการของประชาชนในพื้นที่โดยคนในชุมชน และ หน่วยงานที่มีส่วนเกี่ยวข้องร่วมกัน

^{๕๕} สำนักสนับสนุนสภาพองค์กรชุมชน, ชุดความรู้การจัดการธรรมนูญตำบลสู่การจัดการตนเอง, แหล่งสืบค้น ข้อมูล: <https://www.codi.or.th/article>.

^{๕๖} สัมภาษณ์ นายปภักร จอมสมสา, รองปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลพระเจ้า, อำเภอเชียงขวัญ จังหวัด ร้อยเอ็ด, วันที่ ๑๘ เดือน พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๖๐.

ขั้นตอนที่ ๒ นำปัญหา และความต้องการของประชาชนมาทำเป็นนโยบาย และแผนพัฒนาต่อองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.) และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องโดยเน้นการมีส่วนร่วมทุกภาคส่วนแบบบูรณาการ

ขั้นตอนที่ ๓ พัฒนาชุมชนโดยชุมชนท้องถิ่น ดำเนินการในการทำโครงการที่ประชาชน ในพื้นที่มีความพร้อม และมีความสามารถในการดำเนินการได้เอง โดยทางราชการหรือหน่วยงานภายนอกให้การสนับสนุน

ขั้นตอนที่ ๔ ติดตามผล โดยอาจมีการตั้งคณะกรรมการขับเคลื่อน เพื่อติดตาม ตรวจสอบและประเมินผลการดำเนินโครงการที่ทำโดยประชาชนในพื้นที่ร่วมกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นหรือหน่วยงานในพื้นที่ ได้ร่วมกันกำหนดแนวทางการใช้ธรรมาวุธตำบลอย่างมีประสิทธิภาพ และเกิดความสุขของชุมชนตำบลร่วมกัน

จะเห็นว่าประชาชนจะเป็นผู้ริเริ่ม โดยจะต้องมีคุณสมบัติมีความเป็นพลเมืองของชุมชน การรู้จักหน้าที่และสิทธิอันพึงมีของตนเอง โดยเฉพาะอย่างยิ่งสิทธิในการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการท้องถิ่น และต้องมีความกระตือรือร้นที่จะใช้สิทธิความเป็นพลเมืองจึงจะได้สิทธินั้น ไม่ใช่การดำเนินการโดยชุมชน หรือสภาองค์กรชุมชนเพียงฝ่ายเดียว แต่ต้องยึดหลักการมีส่วนร่วม โดยที่ชุมชนเป็นผู้ริเริ่ม และนำเอาภาครัฐเข้ามาร่วมในฐานะภาคีพันธมิตรของชุมชนตำบล

สรุปจากข้อความที่กล่าวมาทำให้รู้ว่าทั้งทางภาครัฐและภาคประชาชนควรมีการสร้างหลักการมีส่วนร่วมเข้าด้วยกัน เพื่อให้ต่างฝ่ายได้รับรู้ถึงปัญหาและความต้องการไปพร้อมกัน ประชาชนก็จะได้มีส่วนร่วมมากยิ่งขึ้นในการทำกิจกรรมและการพัฒนาชุมชนของตนเองให้มีความเข้มแข็งมากยิ่งขึ้น เพราะการมีส่วนร่วมเป็นหลักประกันที่สำคัญที่จะทำให้ประชาชนทุกคนดำเนินชีวิตอยู่ในชุมชนได้อย่างยั่งยืน จัดและส่งเสริมให้ทุกคนในหมู่บ้านได้รับความรู้ ข้อมูลข่าวสารทันต่อเหตุการณ์ปัจจุบันรวมทั้งการใช้สื่อเทคโนโลยีเพื่อการสื่อสารได้อย่างถูกต้องและมีคุณค่า ดังนี้

(๑) ส่งเสริมให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายและวางแผนพัฒนา เศรษฐกิจและสังคมทั้งในระดับชาติและระดับท้องถิ่น

(๒) ส่งเสริมและสนับสนุนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการตัดสินใจทาง การเมืองการวางแผนพัฒนาทางเศรษฐกิจและสังคม รวมทั้งการจัดทำบริการสาธารณะ

(๓) ส่งเสริมและสนับสนุนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐทุกระดับ ในรูปแบบองค์กรทางวิชาชีพหรือตามสาขาอาชีพที่หลากหลายหรือ รูปแบบอื่น

(๔) ส่งเสริมให้ประชาชนมีความเข้มแข็งในทางการเมือง และจัดให้มีกฎหมาย จัดตั้งกองทุนพัฒนาการเมืองภาคพลเมืองเพื่อช่วยเหลือการดำเนินกิจกรรมสาธารณะขอชุมชน รวมทั้งสนับสนุนการดำเนินการของกลุ่มประชาชนที่รวมตัวกันในลักษณะเครือข่ายทุกรูปแบบให้สามารถแสดงความคิดเห็นและเสนอความต้องการของชุมชนในพื้นที่

(๕) ส่งเสริมและให้การศึกษาแก่ประชาชนเกี่ยวกับการพัฒนาการเมืองและการ ปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข รวมทั้งส่งเสริมให้ ประชาชนได้ใช้สิทธิเลือกตั้ง

โดยสุจริตและเที่ยงธรรม โดยอาศัยแนวทางการขับเคลื่อนครั้งนี้ โดยการปลูกจิตสำนึกให้คนในชุมชนได้ตระหนักถึงคุณค่าแก่นสารและความสำคัญของ ภูมิปัญญาท้องถิ่น ส่งเสริมสนับสนุนการจัดกิจกรรมตามประเพณีและวัฒนธรรมต่าง ๆ เพื่อแสดงสภาพชีวิตและความเป็นมาของชุมชน อันจะสร้างความรู้และความภูมิใจในชุมชนท้องถิ่นด้วย โดยเฉพาะพื้นฐานทางจริยธรรม คุณธรรม และค่านิยม สนับสนุนให้เกิดเครือข่ายการสืบสานและพัฒนาภูมิปัญญาของ ชุมชนต่าง ๆ เพื่อจัดกิจกรรมทางวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นอย่างต่อเนื่อง

๔.๒.๒.การจัดระเบียบชุมชน

ในการขับเคลื่อนธรรมณูญตำบลขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดร้อยเอ็ด ชุมชนต้องอาศัยกระบวนการทางสังคมที่คอยควบคุมความประพฤติของบุคคลในสังคมให้อยู่ใน ระเบียบ กฎเกณฑ์ที่สังคมกำหนดไว้เพื่อให้สังคมมีระเบียบและดำรงอยู่ได้ การจัดระเบียบทางสังคมเป็นกระบวนการที่มีขอบเขตกว้างขวางครอบคลุม ปრაกฏการณ์ทางสังคมหลาย อย่างเริ่มต้นจากการสร้างกฎเกณฑ์ข้อบังคับต่าง ๆ เพื่อให้สมาชิกของสังคมยึดถือเป็นแนวปฏิบัติต่อกันระเบียบกฎเกณฑ์ ข้อบังคับต่าง ๆ ก็คือ

ในการขับเคลื่อนชุมชนด้วยการอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างมีความสุขนั้น สมาชิกในชุมชนจะต้องมีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกันในด้านต่าง ๆ เช่นการพึ่งพาอาศัยให้ความช่วยเหลือกัน มีความสามัคคีและร่วมมือกันพัฒนาสังคมให้เจริญก้าวหน้า สังคมก็จะน่าอยู่สมาชิกในสังคมก็มีความสุข ชุมชนจะต้องมีกติการ่วมกันในการทำให้ครอบครัวอบอุ่น สมาชิกในครอบครัวงดเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ บุหรี่ การพนัน และสิ่งเสพติดอื่น ๆ อย่างน้อยทุกวันอาทิตย์ของสัปดาห์ ซึ่งเป็นวันครอบครัว และให้ความสำคัญกับวันครอบครัวประจำปี^{๑๑} โดยกำหนดเป็นกติกาชุมชนจะต้องมีข้อตกลงร่วมค้นหาปัญหา ร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมตัดสินใจ ร่วมแก้ไขปัญหา และร่วมประเมิณผล กติกาชุมชนเป็นหัวใจสำคัญของการทำงาน เพราะช่วยให้เกิดการรับรู้ร่วมกันว่า อย่างไม่ได้ อย่างไม่ได้ ด้วยวิธีการอย่างไรบ้าง จะเป็นกลไกขับเคลื่อนในเรื่องนี้ มีเป้าหมายเชิงรูปธรรม คือ การเป็นแหล่งเรียนรู้ดูงานระดับชุมชน ซึ่งอาจจะมีประเด็นสุขภาวะที่หลากหลาย โดยมีเรื่องเหล่า บุหรี่ เป็นส่วนหนึ่งนั้น และอาจจะก้าวไปถึงการเป็นแหล่งเรียนรู้/ห้องเที่ยวโดยชุมชนไปด้วย^{๑๒}

ทั้งนี้การขับเคลื่อนทุกคนในชุมชนจะต้องร่วมการตัดสินใจจากการมีส่วนร่วมของชุมชน สร้างธรรมณูญตำบลของชุมชน เกิดความภาคภูมิใจ สังคมรู้จัก สามัคคี มีคุณธรรม โดยยึดหลักการประชาธิปไตยในชุมชน เป็นธรรมณูญตำบลที่จะเป็นกติกาที่ต้องยึดหลักการประชาธิปไตยในชุมชน โดยให้การสนับสนุนการดำเนินงานของสภาเด็กและเยาวชน สภาองค์กรชุมชน สภาเกษตรกร สภาเทศบาล

^{๑๑} สัมภาษณ์ พระอธิการณัฐวุฒิ ฐานวุฒโธ, เจ้าอาวาสวัดบ้านกู่/รองเจ้าคณะตำบลมะอี, ตำบลมะอี อำเภอรวิชัยบุรี จังหวัดร้อยเอ็ด, วันที่ ๑๙ เดือน พฤษภาคม พ.ศ.๒๕๖๐.

^{๑๒} สัมภาษณ์ นางสาวอภิษฐา พรรณศรี, อาจารย์วิทยาลัยสงฆ์ร้อยเอ็ด มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ตำบลนิเวศน์ อำเภอรวิชัยบุรี จังหวัดร้อยเอ็ด, วันที่ ๑๔ เดือน พฤษภาคม พ.ศ.๒๕๖๐.

คณะกรรมการใกล้เคียงกรณีพิพาทระดับหมู่บ้าน และระดับตำบล^{๑๒} ทั้งนี้การทำธรรมเนียมยุติบาลหรือ "ข้อตกลง" หรือ "กติกาชุมชน" เหล่านี้จะอยู่บนฐานการมีส่วนร่วมและเป็นเจ้าของของสมาชิกในตำบล เท่ากับเป็นพื้นฐานประชาธิปไตยระดับครัวเรือนและเป็นประชาธิปไตยทางตรงที่จะอุดช่องว่างให้การเมืองระบบตัวแทน พื้นฐานข้อตกลงดังกล่าวดำเนินการบนฐานความรู้ที่มีต่อสภาพปัญหาและ ศักยภาพ เป็นไปใน ๓ ลักษณะคือ ชุมชนดำเนินการเอง ดำเนินการร่วมกันในพื้นที่ และดำเนินการร่วมกับ ภาวศีกายนอก^{๑๓}

ดังนั้นบรรทัดฐานของสังคมเมื่อสร้างขึ้นมาจำเป็นต้องสนับสนุนให้สมาชิกของสังคม ปฏิบัติตาม บรรทัดฐานของตำบลชุมชนในพื้นที่ ด้วยการให้มี การจัดตั้งแกนนำตำบล ทุกภาคส่วนต้องให้การ สนับสนุนการดำเนินงานให้มีสภาพเด็กและเยาวชน สภาองค์กรชุมชน สภาเกษตรกร สภาเทศบาล คณะกรรมการใกล้เคียงกรณีพิพาทระดับหมู่บ้าน และระดับตำบล แลกเปลี่ยนการขับเคลื่อนงานระดับ พื้นที่แต่ละพื้นที่ ทำให้เห็นถึงศักยภาพแต่ละตำบล จัดเวทีนำเสนอและประชาพิจารณ์แผนอำเภอของ เครือข่ายสภาองค์กรชุมชนร่วมกับภาคีต่าง ๆ ทั้งในพื้นที่ชุมชนตำบล และระดับจังหวัด คือ

๑. เพื่อปลูกฝังระเบียบวินัยแก่สมาชิกในสังคมชุมชน
๒. เพื่อปลูกฝังความมุ่งหวังที่ดีในสังคมยกย่องบุคคลที่ปฏิบัติตามธรรมเนียมยุติบาล
๓. เพื่อให้สมาชิกในสังคมได้รู้จักบทบาทและหน้าที่ของตนตามกาลเทศะและความเหมาะสม
๔. เพื่อให้สมาชิกในสังคมเกิดความชำนาญและเพิ่มทักษะในการทำกิจกรรมร่วมกับผู้อื่นในสังคม

เครื่องมือที่ใช้ในการขัดเกลาทางสังคม

จากการศึกษาสรุปได้ว่า การขับเคลื่อนธรรมนูญตำบลขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัด ร้อยเอ็ด คือ โดยบูรณาการกับกิจกรรมที่เหมาะสมต่อการพัฒนาชุมชน ดังนี้

๑. การป้องกันความรุนแรง เป้าประสงค์ของยุทธศาสตร์ด้านดังกล่าวนี้เพื่อป้องกันไม่ให้เกิด ความรุนแรงต่อร่างกายและชีวิต และเพื่อส่งเสริมความสงบเรียบร้อยของชุมชน มีกลยุทธ์คือส่งเสริมการ จัดงานมหรสพอย่างสงบเรียบร้อย ปราศจากความรุนแรง การขับเคลื่อน/การปฏิบัติ มีดังนี้

เวลามีงานกุศลประจำหมู่บ้าน จะมีการงดเว้นการดื่มสุราและสิ่งมีเมาประเภทอื่นในงาน เพราะ ขัดต่อธรรมนูญด้านการลด ละ เลิกอบายมุขและสิ่งเสพติด การจ้างมหรสพแสดงเพื่อความบันเทิงสามารถ ทำได้ สำหรับงานส่วนบุคคลที่มีการสมโภชในเวลากลางคืน กำหนดระยะเวลาในการจัด หากมีความ จำเป็นต้องเลยเวลา ให้เจ้าภาพขอเฉพาะครั้งไป คณะกรรมการจะมอบให้เจ้าหน้าที่บ้านเมืองดูแลความ สงบเรียบร้อย หากมีเหตุการณ์การทำร้ายร่างกายกัน ผู้ก่อเหตุต้องชดใช้ค่าจัดงานแก่เจ้าภาพ และ ค่าเสียหายอื่นๆ ทั้งหมด และหักสมทบกองทุนธรรมนูญหมู่บ้าน ไม่เกิน ๑,๐๐๐ บาท ซึ่งมีผลทำให้เกิด ความกลัวที่ต้องรับผิดชอบค่าเสียหาย ธรรมนูญที่เกี่ยวคู่กันคือห้ามดื่มสุราในงานกุศล จึงไม่มีใครกล้าก่อ

^{๑๒} สัมภาษณ์ นายปลั่งกร จอมสมสา, รองปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลพระเจ้า, อำเภอเชียงขวัญ จังหวัด ร้อยเอ็ด, วันที่ ๑๘ เดือน พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๖๐.

^{๑๓} สัมภาษณ์ นางพรรณณี ศรีเวียงราช, ตำบลโคกล่าม อำเภอจตุรพักตรพิมาน จังหวัดร้อยเอ็ด, วันที่ ๒๓ เดือน พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๖๐.

การทะเลาะวิวาท การป้องกันการทะเลาะวิวาทนี้ไม่ใช่เพียงแค่ป้องกันตามปกติ แต่จัดเป็นโครงการด้วย เพราะมีค่าใช้จ่ายในการดำเนินงาน^{๑๔}

๒. ความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน เป้าประสงค์ของยุทธศาสตร์ด้านดังกล่าวนี้เพื่อรักษาชีวิตและทรัพย์สินของคนในชุมชนให้มีความปลอดภัย มีกลยุทธ์คือคอยเฝ้าระวังการกระทำผิดและส่งเสริมการปฏิบัติที่ถูกต้อง การขับเคลื่อน/การปฏิบัติ มีดังนี้

เพื่อป้องกันความไม่สงบเรียบร้อยภายในหมู่บ้าน คณะกรรมการธรรมนูญหมู่บ้านและชาวบ้านนัดประชุมปรึกษาหารือกันและแต่งตั้งชุดรักษาความปลอดภัยประจำหมู่บ้าน (ชรบ.) ทำหน้าที่เป็นเวรยามประจำหมู่บ้านคอยตรวจตราความเรียบร้อย รวมทั้งระงับเหตุต่างๆ ช่วงเวลากลางคืน โดยทำหน้าที่เป็นวาระผลัดกันไป ภารกิจหลักในแต่ละวันคือตรวจตรารถเข้า-ออกในหมู่บ้าน หากพบเห็นบุคคลแปลกหน้าเข้ามาในชุมชน ก็เฝ้าระวังคอยสังเกตพฤติกรรม เพื่อป้องกันการก่อความเสียหาย เช่น ขโมยสิ่งของส่งยาบ้า เสพยาบ้า เป็นต้น ด้านการป้องกันภัยพิบัติ หน่วยงานราชการคือองค์การบริหารส่วนตำบลก็มีการเตรียมความพร้อมอุปกรณ์ป้องกันภัยพิบัติ เช่น รถดับเพลิง ถังดับเพลิง พาหนะ วิทยุสื่อสาร โทรศัพท์ และมีหมายเลขโทรศัพท์ติดต่อบุคคลและสถาน หากเกิดเหตุ เช่น ไฟไหม้ ก็สามารถที่ช่วยเหลือแก้ไขได้ทันท่วงที^{๑๕}

๓. การลด ละ เลิกอบายมุขและสิ่งเสพติด เป้าประสงค์ของยุทธศาสตร์ด้านดังกล่าวนี้เพื่อป้องกันการเกี่ยวข้องกับยาเสพติดทุกประเภท มีกลยุทธ์คือคอยเฝ้าระวังการเกี่ยวข้อง/กระทำผิดเกี่ยวกับยาเสพติด การขับเคลื่อน/การปฏิบัติ มีดังนี้

ธรรมนูญหมู่บ้านห้ามเล่นการพนันภายในหมู่บ้าน ผู้เกี่ยวข้องทั้งที่เป็นเจ้าบ้าน เจ้ามือ และผู้เล่นจะถูกปรับรายละ ไม่เกิน ๑,๐๐๐ บาท หรือตามที่คณะกรรมการเห็นสมควร เพื่อนำค่าปรับสทบเข้ากองทุน, คณะกรรมการมีการจัดกลุ่มผู้เกี่ยวข้องยาเสพติดทั้งผู้เสพ ผู้ค้า ผู้จำหน่าย เพื่อความสะดวกในการแก้ไขและป้องกันปัญหา ผู้เกี่ยวข้องจะได้รับการตักเตือนในเบื้องต้น หากไม่เชื่อฟังจะถูกดำเนินคดีตามกฎหมาย แม้ผู้ที่พบเห็นการทำผิดเกี่ยวกับยาเสพติด หากเพิกเฉย ถือว่ามีความผิดและถูกปรับไม่เกิน ๑,๐๐๐ บาท, เวลาจัดงานห้ามเจ้าภาพแจกเครื่องดื่มแก่ผู้มาร่วมงาน เพื่อป้องกันการดื่มสุราและสิ่งมีเมา ช่วงเข้าพรรษาจะมีการส่งเสริมการงดเหล้าเข้าพรรษา และมีมาตรการเชิงบวกคือ เจ้าภาพที่จัดงานปลอดเหล้าและการพนัน เช่น โครงการงดเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ในงานบุญ โครงการงดเหล้าเข้าพรรษา โครงการลด ละ เลิกอบายมุข เป็นต้น ซึ่งโครงการเหล่านี้ได้รับการสนับสนุนจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการ

^{๑๔} สัมภาษณ์ นายปลั่งกร จอมสมสา, รองปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลพระเจ้า, อำเภอเชียงขวัญ จังหวัดร้อยเอ็ด, วันที่ ๑๘ เดือน พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๖๐.

^{๑๕} สัมภาษณ์ จำเอกสนอง สุ่มมาตย์, ปลัดเทศบาลตำบลดงสิงห์ อำเภอจังหาร จังหวัดร้อยเอ็ด, วันที่ ๒๐ เดือน พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๖๐.

สร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) และมีเครือข่ายคือพระสงฆ์และโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพประจำตำบล (รพ.สต.)^{๑๖}

๔. การส่งเสริมสุขภาพ เป้าประสงค์ของยุทธศาสตร์ด้านดังกล่าวนี้เพื่อส่งเสริมและสนับสนุนให้คนในชุมชนมีสุขภาพที่ดี มีกลยุทธ์คือส่งเสริม/สนับสนุนการดูแลรักษาสุขภาพ การขับเคลื่อน/การปฏิบัติ มีดังนี้

คณะกรรมการฯ หมู่บ้านจัดลานสุขภาพ และให้ชาวบ้านรวมกลุ่มกันออกกำลังกายเป็นประจำอย่างน้อยสัปดาห์ละ ๓ ครั้ง ๆ ละไม่น้อยกว่า ๓๐ นาที และจัดตั้งกลุ่มออกกำลังกายอย่างน้อย ๑ กลุ่ม เช่น กลุ่มส่งเสริมมวยไทยมรดกโลก เป็นต้น กิจกรรมเกี่ยวกับมวยไทย เช่น กายบริหาร ๑๕ ท่าแม่ไม้มวยไทย เป็นต้น, สุขภาพเกี่ยวกับการจำหน่าย/ประกอบการร้านค้าอาหาร เช่น ผู้ประกอบการร้านค้า/แผงลอย ผู้ผลิตหรือผู้จำหน่ายในหมู่บ้านต้องผลิตและจำหน่ายอาหารที่สะอาด มีคุณภาพ ปราศจากสารพิษหรือสารปนเปื้อน โดยคณะกรรมการฯ เผื่อระวังภัยสุขภาพจากร้านค้าแผงลอย รถเร่และหาบเร่ ผู้ที่ฝ่าฝืนต้องจ่ายเงินสมทบเข้ากองทุนฯ จำนวนไม่เกิน ๕๐๐ บาท ธรรมนูญหมู่บ้านส่งเสริมให้ชาวบ้านเข้ารับการตรวจคัดกรองสุขภาพเบื้องต้นในโรงพยาบาลหรือหน่วยงานสาธารณสุขทุกปี อย่างน้อยปีละ ๑ ครั้ง ในส่วนการป้องกันโรคไข้เลือดออก อสม. มีการตรวจลูกน้ำ ป้องกันและกำจัดยุงในช่วงหน้าฝน เพื่อให้มีความรู้ในการทำเกษตรอินทรีย์ปลอดสารพิษ, โครงการส่งเสริมสุขภาพ ได้แก่ ๑) โครงการหอมครอบครัว ๒) โครงการหน่วยแพทย์แผนไทยเคลื่อนที่พบประชาชน ๓) โครงการใส่ใจสุขภาพสัปดาห์ พิชิตมะเร็งระดับ ๔) โครงการจัดการเรียนรู้พัฒนาการกินตามแนวจิตตปัญญา ๕) โครงการคุ้มครองผู้บริโภค ๖) โครงการส่งเสริมสุขภาพตามแนวสุขบัญญัติ ๗) โครงการ อสม.พบประชาชน ๘) โครงการตำบลควบคุมและเองกันโรคเข้มแข็งแบบยั่งยืน, โดยเฉพาะโครงการจัดการเรียนรู้พัฒนาการกินตามแนวจิตตปัญญา เน้นการรับประทานอาหารเพื่อสุขภาพ คือรับประทานด้วยปัญญา ไม่ใช่ด้วยความอยาก หรือตามกระแสนิยม^{๑๗}

๕. การรักษาสิ่งแวดล้อม เป้าประสงค์ของยุทธศาสตร์ด้านดังกล่าวนี้เพื่อส่งเสริมและสนับสนุนชุมชนให้มีสภาพแวดล้อมที่ดี มีกลยุทธ์คือส่งเสริม/สนับสนุนการดูแลรักษาและพัฒนาสิ่งแวดล้อม การขับเคลื่อน/การปฏิบัติ มีดังนี้

ชาวบ้านทุกคนมีหน้าที่ดูแลรักษาสาธารณสุขสมบัติ และรักษาทรัพยากรธรรมชาติ เช่น อนุรักษ์ป่าปลูกป่าในหมู่บ้าน โดยปลูกต้นไม้อย่างน้อย คนละ ๑ ต้นต่อปี และช่วยกันดูแลสาธารณูปโภคขั้นพื้นฐาน เช่น ไฟฟ้า ประปา เป็นต้น ห้ามการบุกรุก ตัดต้นไม้ ทำลายป่าสาธารณะ และล่าสัตว์หวงห้าม ผู้ที่ฝ่าฝืนจะถูกตักเตือนก่อน หากยังละเมิดอีกจะถูกลงโทษในระดับที่เข้มข้นกว่าเดิม เช่น การตัดไม้ ๑ ต้น ต้องปลูกต้นไม้ทดแทน ๑๐ ต้น การส่งเสริมภายในหมู่บ้านคือ ทุกครอบครัวช่วยกันรักษาความสะอาดและจัดทำภูมิ

สัมภาษณ์ นายหนูสอน พิมภู, ผู้นำชุมชน, ตำบลสะอาดสมบูรณ์ อำเภอเมือง จังหวัดร้อยเอ็ด, วันที่ ๒๒ เดือน พฤษภาคม พ.ศ.๒๕๖๐.^{๑๖}

^{๑๗} วิทยาลัยเทคนิคนครศรีธรรมราช, “ภูมิปัญญาไทย,” http://www.tnk.ac.th/e-Learning/E-learning_๔/link๐๗%๒๐k.html (สืบค้นเมื่อวันที่ ๑๘ กันยายน ๒๕๖๐).

ทัศนในบริเวณบ้านพักอาศัยของตนเองให้น่าอยู่ และทุกคุ้มบ้านจัดกิจกรรมทำความสะอาดและพัฒนาหมู่บ้านเป็นประจำ อย่างน้อยสัปดาห์ละ ๑ ครั้ง, ทุกครอบครัวมีหน้าที่คัดแยกขยะในครัวเรือนก่อนนำไปทิ้ง และทิ้งขยะในพื้นที่ที่กำหนดให้ทิ้งเท่านั้น, คนในชุมชนเฝ้าระวังการก่อมลพิษทางเสียง ทางอากาศ ทางน้ำ ทางกลิ่น หรือทางอื่นๆ อันเป็นเหตุให้เกิดความเดือดร้อนรำคาญแก่ผู้อื่น และไม่ทิ้งทิ้งขยะหรือสิ่งปฏิกูลลงในที่สาธารณะหรือกระทำการอย่างอื่นก่อให้เกิดความสกปรก เป็นมลพิษในหมู่บ้าน ผู้ที่ฝ่าฝืนต้องจ่ายเงินสมทบเข้ากองทุนฯ จำนวนไม่เกิน ๕๐๐ บาท การทำเกษตรกรรม มีการณรงค์ ส่งเสริมให้เกษตรกรชาว ทำปุ๋ยพืชสดในนาข้าว ทำน้ำหมักชีวภาพทดแทนการใช้สารเคมี ไม่เผาหญ้าและตอซังข้าวในพื้นที่การเกษตร ไม่ใช้ยาฆ่าหญ้าทุกชนิด เพราะมีผลเสียต่อสภาพแวดล้อมรวมทั้งมนุษย์เอง ปลูกผักพื้นบ้านเพื่อลดการใช้สารเคมี มีตลาดปลอดสารพิษ หรือตลาดสีเขียว จำหน่ายสินค้าอาหารปลอดภัยในชุมชน อย่างน้อยเดือนละ ๑ ครั้งเพื่อลดการใช้สารเคมี และส่งเสริมการมีสุขภาพที่ดี ประชาสัมพันธ์สร้างความเข้าใจเกี่ยวกับโทษภัยของสารเคมี มีการจัดการตลาดนัดทุกหมู่บ้าน ขอความร่วมมือการปฏิบัติให้ถูกสุขลักษณะตามหลักการสุขาภิบาลอาหาร และการจัดการขยะในชุมชน ได้แก่ ๑) โครงการจัดสภาพแวดล้อมและบริการที่เอื้อต่อการเรียนรู้ ๒) โครงการหน้าบ้านสวย หลังบ้านสวน บนบ้านงาม ๓) โครงการรักษาสิ่งแวดล้อมในชุมชน ๔) โครงการอนุรักษ์พันธุ์สัตว์ที่มีอยู่ในท้องถิ่น ๕) โครงการปลูกต้นไม้หนึ่งคน หนึ่งฝน หนึ่งต้น ๖) โครงการปาร์กิ้งน้ำ ๗) โครงการลด เลิก สารเคมี ในชีวิตประจำวัน ๘) โครงการธนาคารขยะ ๙) โครงการควบคุมมลพิษในชุมชน ๑๐) โครงการส่งเสริมจิตอาสาสมัครฯ พิทักษ์สิ่งแวดล้อม ๑๑) โครงการส่งเสริมการผลิตอินทรีย์ชีวภาพ^{๑๘}

๖. การส่งเสริมกองทุนหมู่บ้าน เป้าประสงค์ของยุทธศาสตร์ด้านดังกล่าวนี้เพื่อส่งเสริมชุมชนให้สามารถพึ่งพาตนเองได้ มีกลยุทธ์คือส่งเสริม/สนับสนุนเงินกองทุนหมู่บ้าน การขับเคลื่อน/การปฏิบัติ มีดังนี้

หมู่บ้านทำการจัดตั้งกองทุนพึ่งพาตนเองในระดับหมู่บ้าน เพื่อเป็นเงินกองทุนสำหรับใช้จ่ายในการพัฒนาหมู่บ้านและเป็นค่าใช้จ่ายในการบริหารจัดการของคณะกรรมการหมู่บ้าน ซึ่งเป็นไปตามระเบียบฯ ที่คณะกรรมการได้กำหนดขึ้นโดยมติหรือความเห็นชอบของหัวหน้าทุกระบวนครัว รายได้ และที่มาของเงินกองทุนพึ่งพาตนเอง ได้แก่ ๑) เงินบริจาค หรือเงินรายได้ที่ได้มาจากการจัดกิจกรรมการระดมทุนของประชาชนในหมู่บ้านทุกระบวนครัว เช่น ผ้าป่าสามัคคี กิจกรรมการทำบุญตามประเพณีหมู่บ้าน วันสำคัญของชาติ เป็นต้น ๒) เงินบริจาคทั่วไป เช่น เงินบริจาคหน้าเมรุเผาศพ เป็นต้น ๓) เงินจัดสรรจากผลกำไร จากการบริหารจัดการกลุ่ม กองทุนฯ องค์กรทางการเงินภายในหมู่บ้าน ตามอัตรา/จำนวนที่กลุ่ม กองทุนฯ องค์กรทางการเงินได้กำหนดไว้ ๔) เงินรายได้จากการจำหน่ายให้เช่า ดอกผล ที่เกิดขึ้นจากทรัพย์สินของหมู่บ้าน ๕) เงินค่าปรับไหมตามธรรมนูญนี้ ค่าธรรมเนียม ที่คณะกรรมการได้กำหนดไว้ ๖) เงินอุดหนุนของรัฐจากส่วนราชการ หรือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ๗) เงินจากการจัดกิจกรรม/

^{๑๘} สัมภาษณ์ ดร.มณฑิรา จันทวารีย์, อาจารย์มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม, ตำบลรอบเมือง อำเภอเมือง จังหวัดร้อยเอ็ด, วันที่ ๑๘ เดือน พฤษภาคม พ.ศ.๒๕๖๐.

โครงการ ๘) เงินจากการลงทุนร่วมกันของชุมชน^{๑๙} โดยเงินกองทุนพึ่งพาตนเองของหมู่บ้านที่ได้รับมาจาก รายได้ประเภทใด ๆ แต่ครั้งมีการจัดแบ่งไว้เป็นเงินสะสม หรือเงินทุนสำรองของหมู่บ้าน ไม่น้อยกว่า ร้อยละ ๒๐ ของรายได้ที่ได้มาในแต่ละครั้ง ส่วนการใช้จ่ายจากเงินสะสม หรือเงินทุนสำรองเป็นไปตาม ระเบียบ ๆ ที่คณะกรรมการได้กำหนด, โครงการเกี่ยวกับการส่งเสริมกองทุนหมู่บ้าน ได้แก่ ๑) โครงการ หมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง ๒) โครงการเกษตรอินทรีย์ ๓) โครงการส่งเสริมโรงสีข้าวชุมชน ๔) โครงการ ส่งเสริมเกษตรกลุ่มปลูกพืชและเลี้ยงสัตว์ ๕) โครงการส่งเสริมกิจกรรมร้านค้าชุมชน สหกรณ์ ธนาคาร ประชาชน^{๒๐}

๗. การส่งเสริมและพัฒนาความรู้ เป้าประสงค์ของยุทธศาสตร์ด้านดังกล่าวนี้เพื่อส่งเสริมคนใน ชุมชนให้มีความรู้ในการดำเนินชีวิต มีกลยุทธ์คือส่งเสริม/สนับสนุนการศึกษาเรียนรู้ทั้งในระบบและนอกระบบ การขับเคลื่อน/การปฏิบัติ มีดังนี้

องค์กรหลักในชุมชน ได้แก่ บ้าน วัด หน่วยงานทางการศึกษา และส่วนราชการส่งเสริมสมาชิก ของทุกคนรอบครัวให้ได้รับการศึกษา เพื่อมีความรู้ความสามารถนำไปใช้ในการดำรงชีวิตได้ ผู้ปกครองส่ง บุตรหลานทุกคนเข้ารับการศึกษาภาคบังคับ และสามารถศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้น และประกอบอาชีพได้ โดยดำรงตนอยู่ในสังคมได้อย่างสันติสุข ทุกคนรอบครัวปฏิบัติตามวิถีประชาธิปไตย เช่น หลักการใช้ เหตุผล หลักการยึดเสียงข้างมากยอมรับฟังเสียงข้างน้อย หลักการแบ่งปันและการให้อภัย หลักการ เคารพกฎหมาย เป็นต้น^{๒๑} ทุกคนในหมู่บ้านได้รับการส่งเสริมให้มีความรู้ด้านข้อมูลข่าวสาร ทันทต่อ เหตุการณ์ปัจจุบัน รวมทั้งการใช้สื่อเทคโนโลยีเพื่อการสื่อสารได้อย่างถูกต้องและเหมาะสม ส่งเสริมให้ กำลังใจ ยกย่องชมเชยนักเรียน นิสิต นักศึกษาที่เรียนดี มีความประพฤติดี เพื่อเป็นแบบอย่างแก่ผู้อื่น รวมทั้งให้สนับสนุนศักยภาพของเยาวชน เช่น สนับสนุนทุน อุปกรณ์ การให้คำแนะนำ ส่งเสริมสนับสนุน การจัดเวทีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และนำเสนอผลงานของภูมิปัญญาท้องถิ่นและสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ ของชุมชน ภูมิปัญญาท้องถิ่นและปราชญ์ชาวบ้าน ในการดำเนินงานของกลุ่ม มีเยาวชนเป็นเลขานุการ หรือผู้ช่วยเลขานุการ และให้เน้นการสร้างระบบทายาท (เยาวชน) เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน

๘. การสร้างครอบครัวอบอุ่น เป้าประสงค์ของยุทธศาสตร์ด้านดังกล่าวนี้เพื่อส่งเสริมสมาชิกของ ครอบครัวมีความรักและสามัคคี มีกลยุทธ์คือส่งเสริม/สนับสนุนกิจกรรมที่สร้างความรักและความสามัคคี แก่สมาชิกครอบครัว การขับเคลื่อน/การปฏิบัติ มีดังนี้

^{๑๙} สัมภาษณ์ แพทย์หญิงชื่นสภนธ์ เขาวัดระกูล, แพทย์ประจำโรงพยาบาลสุวรณภูมิ, ตำบลรอบเมือง อำเภอ เมือง จังหวัดร้อยเอ็ด, วันที่ ๑๔ เดือน พฤษภาคม พ.ศ.๒๕๖๐.

^{๒๐} สัมภาษณ์ นางสาวอภิษฐา พรรณศรี, อาจารย์วิทยาลัยสงฆ์ร้อยเอ็ด มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราช วิทยาลัย, ตำบลนิเวศน์ อำเภอธวัชบุรี จังหวัดร้อยเอ็ด, วันที่ ๑๔ เดือน พฤษภาคม พ.ศ.๒๕๖๐.

^{๒๑} สัมภาษณ์ นายปลั่งกร จอมสมสา, รองปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลพระเจ้า, อำเภอเชียงขวัญ จังหวัด ร้อยเอ็ด, วันที่ ๑๘ เดือน พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๖๐.

คณะกรรมการส่งเสริมให้เกิดความรัก ความอบอุ่น สร้างสายใยรักในครอบครัว โดยคณะกรรมการหมู่บ้านจัดให้ราษฎรแต่ละครอบครัวได้มีการจัดทำกิจกรรมร่วมกัน และมีส่วนร่วมในงาน ประเพณี วันสำคัญต่างๆ สมาชิกทุกครอบครัวถือศีลปฏิบัติตามข้อกำหนดแต่ละศาสนา และต้องเคารพ กฎหมายบ้านเมืองอย่างเคร่งครัด หากปฏิบัติได้ จะได้รับการยกย่อง เป็นคนดี ศรีหมู่บ้าน ทุกครอบครัว ตระหนัก ควบคุม ดูแล และจำกัดเวลาการใช้คอมพิวเตอร์และสื่อออนไลน์ของเด็กและเยาวชน รวมถึง ผู้ประกอบการร้านอินเทอร์เน็ตในหมู่บ้าน หากไม่ปฏิบัติตาม ผู้ปกครองและผู้ประกอบการจะได้รับการ ตักเตือน และถูกลงโทษตามธรรมนูญของหมู่บ้าน, มีการเสริมสร้างและสนับสนุนอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม จารีตประเพณี ที่ดีงามของหมู่บ้าน/ชุมชน ทุกครอบครัวมีความรักความสามัคคีเอื้ออาทรและมีจิต สาธารณะในการอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุขอย่างยั่งยืน ได้แก่ ๑) โครงการตำบลสายใยรักแห่งครอบครัว ๒) โครงการเยี่ยมญาติบุญข้าวสาก ๓) โครงการจัดกิจกรรมวันผู้สูงอายุ ๔) โครงการครอบครัวสุขสันต์ ร่วมกันทำบุญ ๕) โครงการงามด้วยมารยาทไทย ๖) โครงการเยาวชน เก่ง ดี มีความสุข ๗) โครงการจิตใส หัวใจธรรมะ ๘) โครงการทำดีมีคนเห็น ๙) โครงการส่งเสริมเยาวชนดีศรีตำบล^{๒๒}

สรุปได้ว่า การขับเคลื่อนธรรมนูญตำบลขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดร้อยเอ็ด ผล วิจัยพบว่า เป็นการนำเอาแผนการดำเนินงานที่ร่างขึ้นมาอย่างเป็นไม่ระบบ อาศัยองค์ประกอบต่าง ๆ สัมพันธ์สอดคล้องกัน มีวิสัยทัศน์ มีเป้าประสงค์ อันแสดงถึงเจตจำนงร่วมกันของทุกฝ่ายที่มีมติการร่วมกัน ข้อตกลงร่วมกันของคนในชุมชนที่เกิดจากสำนึกของคนในตำบลที่มาอยู่ร่วมกัน และสามารถกำหนด เป้าหมายอนาคตของตนเอง ตามวิถีชีวิตแห่งจิตสำนึกร่วมกัน โดยการบูรณาการทุนทางสังคมที่มีอยู่ให้ ชุมชนสู่การปฏิบัติ เพื่อนำไปสู่เป้าหมายของการจัดการตนเองของชุมชน และกระบวนการการจัดทำ ธรรมนูญตำบลของชุมชน โดยการขับเคลื่อนของทุกคนในชุมชน ในการผลักดันให้มีการนำธรรมนูญตำบล ไปใช้ได้จริงอย่างเป็นรูปธรรม ขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดร้อยเอ็ดยังไม่ได้ประกาศร่วมกัน และยังไม่มีการดำเนินงานผ่านกลไกสภาตำบล ทั้งในระดับชุมชน ตำบล และจังหวัด ก็คือ กลไกระดับ จังหวัด ออกแบบกระบวนการขับเคลื่อนทำเป็นระบบ การคัดเลือกพื้นที่รูปธรรมปฏิบัติการนำร่อง ให้เกิด สภากลาง และ ๑ ตำบล ๑ ธรรมนูญ อย่างน้อย ๕ พื้นที่ ทุกตำบลต้องนำธรรมนูญของตำบลตนเองไปสู่ การปฏิบัติอย่างจริงจัง ตามศักยภาพของพื้นที่ หนุนเสริมทางวิชาการและกระบวนการอย่างต่อเนื่อง มี เวกที่แลกเปลี่ยนเรียนรู้กระบวนการ ประสบการณ์การทำงานเป็นระยะ มีระบบสื่อสารต่อสาธารณะและ ภาคร่วมพัฒนาอย่างต่อเนื่อง จังหวัด และ/หรือ องค์การบริหารส่วนจังหวัด ต้องสนับสนุนงบประมาณให้ เป็นกองทุนกลางในการขับเคลื่อนงานอย่างต่อเนื่อง คือ (๑) จัดตั้งแกนนำ โดยให้การสนับสนุนการ ดำเนินงานของสภาเด็กและเยาวชน สภาองค์กรชุมชน สภาเกษตรกร สภาเทศบาล คณะกรรมการใกล้ เกียรติคุณพิพาทระดับหมู่บ้าน และระดับตำบล (๒) จัดอบรมให้ความรู้ความเข้าใจกับแกนนำ (๓) ประชาพิจารณ์ รับฟังความคิดเห็นเพื่อปรับไข (๔) ติดตาม และประเมินผลประเด็นธรรมนูญตำบล ๓. ศิลปวัฒนธรรม จารีต ประเพณี และภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยขับเคลื่อนด้วยการจัดตั้งศูนย์วัฒนธรรม

^{๒๒} สัมภาษณ์ นางพรรณิ ศรีเวียงราช, ตำบลโคกกล่าม อำเภोजตุรพัตตรพิมาน จังหวัดร้อยเอ็ด, วันที่ ๒๓ เดือน พฤษภาคม พ.ศ.๒๕๖๐.

หมู่บ้าน ศูนย์ข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่นตำบล รณรงศ์ให้ประชาชนและภาคเอกชน ตระหนักในความสำคัญของวัฒนธรรมประเพณี และภูมิปัญญาท้องถิ่น จัดทำระบบเครือข่ายสารสนเทศทางด้านวัฒนธรรม เป็นศูนย์กลางเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ผลงาน เพื่อให้ประชาชนเข้าใจสามารถเลือกสรรตัดสินใจ และปรับเปลี่ยนให้เหมาะสมกับการดำเนินชีวิต และสนับสนุนงานด้านวัฒนธรรมมากยิ่งขึ้นด้วย อบรมส่งเสริมให้เยาวชนและประชาชนมีความรู้ความเข้าใจและสามารถปฏิบัติได้อย่างถูกต้อง ๔.การจัดระเบียบชุมชน ด้วยการขับเคลื่อนให้ทุกคนในชุมชนจะต้องร่วมการตัดสินใจจากการมีส่วนร่วมของชุมชน สร้างธรรมนูญตำบลของชุมชน เกิดความภาคภูมิใจ สังคมรู้จัก สามัคคี มีคุณธรรม ด้วยการจัดตั้งแกนนำตำบล ทุกภาคส่วนต้องให้การสนับสนุนการดำเนินงานให้มีสภาเด็กและเยาวชน สภาองค์กรชุมชน สภาเกษตรกร สภาเทศบาล คณะกรรมการใกล้เคียงกรณีพิพาทระดับหมู่บ้าน และระดับตำบล ให้มีความยั่งยืนต่อไป

๔.๓ วิเคราะห์การขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ธรรมนูญตำบลเชิงพุทธขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดร้อยเอ็ด

การขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ธรรมนูญเชิงพุทธขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่น เป็นการศึกษาจากประสบการณ์การอยู่ร่วมกัน พึ่งพาอาศัยกัน และทำกิจกรรมร่วมกันของชาวบ้าน เมื่อพบเห็นปัญหาของชุมชนจึงได้กำหนดธรรมนูญนั้นๆ ขึ้นตามความเหมาะสมกับสภาพปัญหา ช่วยกันแก้ปัญหา ส่งเสริมและพัฒนา ซึ่งได้ผลดีกว่าการทำตามเพียงนโยบายของรัฐเท่านั้น เพราะปัญหาหลายๆ อย่างรัฐก็ไม่เข้าใจดีเหมือนคนในชุมชน ผลของวิเคราะห์การขับเคลื่อนธรรมนูญเชิงพุทธขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดร้อยเอ็ด มีดังนี้

๔.๓.๑ กระบวนการพัฒนายุทธศาสตร์ธรรมนูญตำบล

กระบวนการพัฒนาขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ธรรมนูญตำบลเชิงพุทธขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดร้อยเอ็ด คือ เริ่มจากการนำนโยบายจากหน่วยงานมาสู่การวางแผนยุทธศาสตร์ มีกลไกการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ธรรมนูญตำบล^{๒๓} โดยการประชุมร่วมกันของแต่ละฝ่าย และหน่วยงานต่างๆ ในชุมชน กำหนดเป็นตัวชี้วัดความสำเร็จในการทำงานขับเคลื่อนธรรมนูญตำบลสู่เป้าหมายตามแผนยุทธศาสตร์ในรูปแบบของการบูรณาการที่นำหลักธรรมพระพุทธศาสนามาช่วยในการขับเคลื่อน มีวิธีการสร้างแรงจูงใจ เน้นการเชิญชวน ยกย่อง ให้เกียรติบัตร เอื้ออาทร^{๒๔} โดยอาศัยหลักมรรค ๘ มีสัมมาทิฐิ มนุษย์ต้องมีทัศนคติต่อทรัพยากรชุมชน การใช้ทรัพยากร การเปลี่ยนแปลงของทรัพยากร สาเหตุของปัญหาและการแก้ไขอย่างถูกต้อง มีสัมมาสังกัปปะ มีความคิดอันถูกต้องในการที่จะแก้ปัญหา และไม่เป็นส่วนหนึ่งในการสร้างปัญหา มีสัมมาวาจา สื่อสารในอันที่เผยแพร่ข้อมูลอันเป็นความจริง ในอัน

^{๒๓} สัมภาษณ์ ดร.มณฑกานต์ ยุทธไกร, ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลสวนจิก, อำเภอศรีสมเด็จ จังหวัดร้อยเอ็ด, วันที่ ๒๕ เดือน พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๖๐.

^{๒๔} สัมภาษณ์ นายวิจิต ธานีวรรณ, นายองค์การบริหารส่วนตำบลพระเจ้า, อำเภอเชียงขวัญ จังหวัดร้อยเอ็ด, วันที่ ๑๘ เดือน พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๖๐.

ที่จะช่วยลดหรือแก้ปัญหา^{๒๕} มีสัมมากรรมันตะ มีการกระทำที่ช่วยในการแก้ปัญหา และไม่เป็นส่วนหนึ่งของปัญหา มีสัมมาอาชีวะ ไม่ประกอบอาชีพที่มีผลต่อการลดลงของทรัพยากรธรรมชาติ มีสัมมาวายามะ พยายามละ ลด พฤติกรรมที่ทำร้ายชุมชน และพยายามเพิ่ม และรักษาพฤติกรรมในการเยียวยาชุมชนที่ได้ริเริ่มทำขึ้นแล้ว^{๒๖} มีสัมมาสติ มีสติระลึกรู้อยู่เสมอว่าการกระทำใดๆ ที่กำลังจะกระทำหรือกระทำอยู่จะมีผลต่อชุมชนอย่างไร มีสัมมาสมาธิมั่นใจว่าทำในสิ่งที่ถูกต้องไม่หวาดกลัวต่อคำนิทาจากสังคมที่ยังไม่เห็นความสำคัญอันเนื่องเพราะการกระทำที่ผิดแผกจากผู้อื่น อีกทั้งการมีสมาธิ จะช่วยให้จิตใจมีพลังเพียงพอที่จะนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์ เช่น นำไปใช้คิดหาหนทางแก้ไขปัญหาต่อไป^{๒๗} โดยผู้วิจัยได้วิเคราะห์กระบวนการพัฒนายุทธศาสตร์ธรรมนุญตำบล ดังนี้

(๑) ปัญหากระบวนการพัฒนายุทธศาสตร์ธรรมนุญตำบล

ไม่มีเป้าหมาย นโยบาย ระเบียบวิธีปฏิบัติงาน และข้อผูกพันในเรื่องทรัพยากรที่ชัดเจน โดยปกติแล้วแผนงานที่ทำขึ้นมักจะมุ่งบรรลุวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ในเวลาที่กำหนดไว้ล่วงหน้า ชุมชนที่ได้รับผลกระทบจากแผนงานไม่ได้มีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนายุทธศาสตร์ธรรมนุญตำบล ขาดการดำเนินการในขั้นปฏิบัติการอย่างเป็นรูปธรรม การติดตามประเมินผลไม่มีเครื่องมือในการสรุปผลการพัฒนายุทธศาสตร์ที่เป็นรูปแบบ

(๒) ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จกระบวนการพัฒนายุทธศาสตร์ธรรมนุญตำบล

กระบวนการทำงานของชุมชนมีการสร้างสรรค์ พัฒนา ยกระดับความเข้มข้นโดยลำดับ นับตั้งแต่ชุมชนพึ่งตนเอง ชุมชนเข้มแข็ง มาถึงการฟื้นฟูชุมชนท้องถิ่น แผนแม่บทชุมชน ประชาธิปไตยชุมชนในรูปแบบของสภาองค์กรชุมชน พัฒนาสู่ธรรมนุญชุมชน การเข้าถึงสิทธิอำนาจประชาธิปไตยของชุมชนท้องถิ่น ซึ่งแต่ละชุมชนมีต้นทุนทาง ประวัติศาสตร์ วิถีวัฒนธรรม ความเชื่อ องค์ความรู้ภูมิปัญญา มีระบบ นิเวศ ที่มากมายและมีความแตกต่างหลากหลาย กระบวนการลุกขึ้นมา สร้างกติกาข้อตกลงในการจัดความสัมพันธ์ การอยู่ร่วมกันในชุมชนการ จัดความสัมพันธ์กับทุนและรัฐ ตลอดจนแนวนโยบาย ยุทธศาสตร์การพัฒนาาร่วมกันโดยที่ชุมชนท้องถิ่นเป็นผู้กำหนดที่เรียกว่า "ธรรมนุญ" จึง เป็นการปฏิบัติการของสิทธิและอำนาจของชุมชนโดยตรง การสร้างอำนาจชุมชนจากฐานรากนั้น เริ่มจากการจัดการตนเองจากเรื่องเล็กๆ พัฒนามาสู่การทำกิจกรรมแก้ปัญหาชุมชน ซึ่งถือเป็นการเชื่อมร้อยคนในชุมชนที่จะเริ่มทำแผนเพื่อพัฒนาและแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชน จนเกิดความเข้มแข็งเรื่อยมา จนสามารถพัฒนาไปสู่การจัดการชุมชนอย่างยั่งยืน

^{๒๕} สัมภาษณ์ นายปภักร จอมสมสา, รองปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลพระเจ้า, อำเภอเชียงขวัญ จังหวัดร้อยเอ็ด, วันที่ ๑๘ เดือน พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๖๐.

^{๒๖} ดร.พิภพ สินธุพงศ์, ครูชำนาญการพิเศษโรงเรียนสุวรรณภูมิ, ตำบลสระคู อำเภอสุวรรณภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด, วันที่ ๑๕ เดือน พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๖๐.

^{๒๗} สัมภาษณ์ ดร.ปิยณัฐ จันทวารีย์, อาจารย์มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี, ตำบลดงลาน อำเภอเมือง จังหวัดร้อยเอ็ด, วันที่ ๑๖ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๖๐.

(๓)แนวทางการกระบวนการพัฒนายุทธศาสตร์ธรรมนุญตำบล

แนวทางการพัฒนากระบวนการยุทธศาสตร์ธรรมนุญตำบล การทำงานในเชิงรุกมากกว่าเชิงรับ สามารถทำการวางแผนและจัดทำยุทธศาสตร์พัฒนาท้องถิ่นที่ดีได้ จะต้องมีกระบวนการยุทธศาสตร์การพัฒนาชุมชนต้องเป็นผู้คิดริเริ่มและเป็นผู้ที่มีความกระตือรือร้น สามารถมองหามาตรการ การติดตามและการประเมินผลแผนกระบวนการยุทธศาสตร์การพัฒนาธรรมนุญได้อย่างเหมาะสม เข้าใจ เข้าถึง การดำเนินงานของชุมชนอย่างถูกต้องและเกิดประสิทธิภาพสูงสุด

สรุปได้ว่าการศึกษาข้อมูลการให้สัมภาษณ์และการวิเคราะห์กระบวนการพัฒนาธรรมนุญตำบล สรุปได้ว่า มีนโยบายจากหน่วยงานมาสู่การวางแผนยุทธศาสตร์ มีกลไกการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ธรรมนุญตำบล โดยการประชุมร่วมกันของแต่ละฝ่าย และหน่วยงานต่างๆในชุมชน กำหนดเป็นตัวชี้วัดความสำเร็จในการทำงานขับเคลื่อนธรรมนุญตำบลสู่เป้าหมายตามแผนยุทธศาสตร์ในรูปแบบของการบูรณาการที่นำหลักธรรมพระพุทธศาสนา

๔.๓.๒ การขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ธรรมนุญตำบล

การขับเคลื่อนธรรมนุญตำบลเชิงพุทธขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดร้อยเอ็ด อาศัยองค์ประกอบกระบวนการสู่ขั้นตอนการจัดทำธรรมนุญตำบล ๑) จัดตั้งแกนนำ โดยให้การสนับสนุนการดำเนินงานของสภาเด็กและเยาวชน สภาองค์กรชุมชน สภาเกษตรกร สภาเทศบาล คณะกรรมการใกล้เคียงกรณีพิพาทระดับหมู่บ้าน และระดับตำบล^{๒๘} ๒) จัดอบรมให้ความรู้ความเข้าใจกับแกนนำ ๓) ประชาพิจารณ์ รับฟังความคิดเห็นเพื่อปรับไข ๔) ติดตาม และประเมินผลประเด็นธรรมนุญตำบล^{๒๙} โดยอาศัยหลักอิทธิบาท ๔ คือ ข้อปฏิบัติให้ถึงความสำเร็จ มีฉันทะ พอใจในงานหรือกิจที่ทำ ซึ่งงานหรือกิจนั้นเมื่อเป็นสิ่งที่ตนชอบก็ย่อมจะช่วยสร้างแรงจูงใจในการทำงานให้เกิดขึ้น มีวิริยะ ขยันหมั่นเพียรในการทำงาน วิริยะจะเกิดขึ้นมากน้อยเพียงใดขึ้นอยู่กับฉันทะ ถ้ามีฉันทะน้อยก็จะเกิดวิริยะน้อย ถ้ามีฉันทะมากก็จะเกิดวิริยะมาก^{๓๐} จิตตะ หมั่นตรวจดูว่างานทำไปแล้วเท่าไรและยังเหลืออยู่เท่าไร จึงจะสำเร็จ ถ้าเกิดความพอใจในงานนั้นมาก ก็จะเกิดความขยันหมั่นเพียรต่องานมากและเกิดความเอาใจใส่ต่องานมากด้วย มีวิมังสา พิจารณาไตร่ตรองด้วยเหตุผลและติดตามกระบวนการทำงาน เมื่อตรวจตราดูแล้วว่าการทำงานบกพร่อง ก็จัดการแก้ไขข้อบกพร่องเหล่านั้นให้ดีขึ้น^{๓๑} โดยผู้วิจัยได้วิเคราะห์การขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ธรรมนุญตำบล ดังนี้

^{๒๘} สัมภาษณ์ แพทย์หญิงขึ้นสภนธ์ เขาว์ตระกูล, แพทย์ประจำโรงพยาบาลสุรารณภูมิ, ตำบลรอบเมือง อำเภอเมือง จังหวัดร้อยเอ็ด, วันที่ ๑๔ เดือน พฤษภาคม พ.ศ.๒๕๖๐.

^{๒๙} สัมภาษณ์ ดร.มณฑิรา จันทวารีย์, อาจารย์มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม, ตำบลรอบเมือง อำเภอเมือง จังหวัดร้อยเอ็ด, วันที่ ๑๘ เดือน พฤษภาคม พ.ศ.๒๕๖๐.

^{๓๐} สัมภาษณ์ พระสมัย วรธมโม, วัดบ้านจันทาม, ตำบลพระเจ้า อำเภอเชียงขวัญ จังหวัดร้อยเอ็ด, วันที่ ๒๐ เดือน พฤษภาคม พ.ศ.๒๕๖๐.

^{๓๑} สัมภาษณ์ พระอธิการณัฐวุฒิ ฐานวุฒโธ, เจ้าอาวาสวัดบ้านกู่/รองเจ้าคณะตำบลมะอี, ตำบลมะอี อำเภอธวัชบุรี จังหวัดร้อยเอ็ด, วันที่ ๑๙ เดือน พฤษภาคม พ.ศ.๒๕๖๐.

(๑) ปัญหาการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ธรรมนูญตำบล

การขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ธรรมนูญตำบลขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดร้อยเอ็ด ในการดำเนินงานขับเคลื่อนยังไม่เป็นระบบอย่างชัดเจน ชุมชนยังต้องอาศัยภาครัฐในการดำเนินงานขับเคลื่อน ตั้งแต่การวางแผนยุทธศาสตร์ ขาดความเสียสละการมีส่วนร่วมในกิจกรรมของชุมชนอย่างชัดเจน ทุกคนในหมู่บ้านยังขาดการได้รับการส่งเสริมให้มีความรู้ด้านข้อมูลข่าวสาร ทันทต่อเหตุการณ์ปัจจุบัน รวมทั้งการใช้สื่อเทคโนโลยีเพื่อการสื่อสารได้อย่างถูกต้องและเหมาะสม เวลาจัดกิจกรรมสาธารณะยังไม่มีภารงดเว้น การดื่มสุราและสิ่งมีเมาประเภทอื่นในงาน หรือการลด ละ เลิกอบายมุขและสิ่งเสพติด

(๒) ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ธรรมนูญตำบล

การขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ธรรมนูญตำบล เป็นการสร้างความเป็นธรรมในสังคม มุ่งสร้างภูมิคุ้มกัน ตั้งแต่ระดับปัจเจก ครอบครัว และชุมชน เพื่อให้เป็นสังคมที่มีคุณภาพ สามารถปรับตัวเข้ากับการเปลี่ยนแปลงและบริหารจัดการความเสี่ยง ได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยให้ความสำคัญกับการสร้างความมั่นคงทางเศรษฐกิจและสังคมให้ทุกคน ในสังคมไทยสามารถเข้าถึงบริการทางสังคมที่มีคุณภาพ ได้รับการคุ้มครองทางสังคมที่ครอบคลุมทั่วถึงและมีคุณภาพเท่าเทียมกัน มีโอกาสเข้าถึงทรัพยากรและโครงสร้างพื้นฐานในการสร้างอาชีพและรายได้ที่มั่นคง สามารถเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมอย่างเสมอภาค ได้รับการคุ้มครองสิทธิผลประโยชน์และความมั่นคง ปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินอย่างเท่าเทียม และสามารถดำรงชีวิตอยู่ได้อย่างมีศักดิ์ศรี ภายใต้การขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ธรรมนูญตำบล ที่ยึดประโยชน์ส่วนรวม และเปิดโอกาสการมีส่วนร่วมของประชาชนทุกภาคส่วนในการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ธรรมนูญตำบลชุมชน

(๓) แนวทางการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ธรรมนูญตำบล

๑) ส่งเสริมให้เกิดความรัก ความอบอุ่น สร้างสายใยรักในครอบครัว โดยคณะกรรมการหมู่บ้านจัดให้ราษฎรแต่ละครอบครัวได้มีการจัดทำกิจกรรมร่วมกัน และมีส่วนร่วมในงานประเพณี วันสำคัญต่างๆ

๒) ส่งเสริมให้สมาชิกทุกครอบครัวถือศีลปฏิบัติตามข้อกำหนดแต่ละศาสนา และต้องเคารพกฎหมายบ้านเมืองอย่างเคร่งครัด หากปฏิบัติได้ จะได้รับการยกย่อง เป็นคนดี ศรีหมู่บ้าน

๓) สนับสนุนให้ทุกครอบครัวได้ตระหนัก ควบคุม ดูแล และจำกัดเวลาการใช้คอมพิวเตอร์และสื่อออนไลน์ของเด็กและเยาวชน รวมถึงผู้ประกอบการร้านอินเทอร์เน็ตในหมู่บ้านด้วย หากไม่ปฏิบัติตาม ผู้ปกครองและผู้ประกอบการต้องได้รับการตักเตือน และถูกลงโทษตามธรรมนูญของหมู่บ้าน โดยคณะทำงานรับผิดชอบในหมวดนี้กำกับดูแล แนะนำและให้คำปรึกษา

๔) เสริมสร้างและสนับสนุนอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม จารีตประเพณี ที่ดีงามของหมู่บ้าน/ชุมชน

๕) ส่งเสริมให้ทุกครอบครัวมีความรักความสามัคคีเอื้ออาทรและมีจิตสาธารณะในการอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุขอย่างยั่งยืน และห้ามกระทำความรุนแรงต่อเด็ก สตรี ผู้สูงอายุ หรือผู้พิการ หากผู้ใดกระทำความรุนแรงให้คณะกรรมการหมู่บ้านมีหน้าที่ห้ามปรามและว่ากล่าวตักเตือน หากกระทำ

ผิดอีกให้ผู้เสียหายหรือผู้ใหญ่บ้านดำเนินการแจ้งความคดีตามกฎหมาย และให้คณะกรรมการหมู่บ้าน ช่วยเหลือบรรเทาทุกข์ในเบื้องต้นแก่ผู้เสียหาย

๖) ส่งเสริมให้แรงงานนอกระบบทุกคนเข้าสู่ระบบประกันสังคม (ม. ๔๐) เพื่อเป็นหลักประกันความมั่นคงและส่งเสริมให้สมาชิกทุกคนในครอบครัวเข้าถึงระบบสวัสดิการสังคมทุกด้าน

๗) ส่งเสริมให้ทุกครอบครัวได้เรียนรู้และดำเนินชีวิต โดยยึดหลัก “เศรษฐกิจพอเพียง” และมีแผนพัฒนาคุณภาพชีวิตครัวเรือน

๘) สนับสนุนให้คนในหมู่บ้านให้ความเคารพเชื่อฟังผู้อาวุโส

๙) ให้มีการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อต่างๆ เพื่อสร้างจิตสำนึกให้เกิดความรัก ความสามัคคี เอื้ออาทรต่อกันของคนในหมู่บ้าน/ชุมชน

สรุปได้ว่าการศึกษาค้นคว้าข้อมูลการให้สัมภาษณ์และวิเคราะห์การขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ธรรมนูญเชิงพุทธ สรุปได้ว่า การขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ธรรมนูญตำบลเชิงพุทธ อาศัยองค์ประกอบกระบวนการสู่ขั้นตอนการจัดทำธรรมนูญตำบล ๑) จัดตั้งแกนนำ โดยให้การสนับสนุนการดำเนินงานของสภาเด็กและเยาวชน สภาองค์กรชุมชน สภาเกษตรกร สภาเทศบาล คณะกรรมการใกล้เคียงกรณีพิพาทระดับหมู่บ้าน และระดับตำบล ๒) จัดอบรมให้ความรู้ความเข้าใจกับแกนนำ ๓) ประชาพิจารณ์ รับฟังความคิดเห็นเพื่อปรับไข ๔) ติดตาม และประเมินผลประเด็นธรรมนูญตำบล

๔.๓.๓ ยุทธศาสตร์การขับเคลื่อนธรรมนูญตำบลเชิงพุทธ

ให้ชุมชนมียุทธศาสตร์ธรรมนูญตำบลเกิดขึ้น เป็นผลที่จะทำให้ทุกคนในชุมชนเป็นคนดี มีคุณภาพ มีศักยภาพ ความสามารถในการแข่งขัน และมีคุณธรรม จริยธรรม สู้สังคมฐานความรู้ให้ประชาชนมีภูมิคุ้มกันทางสังคม ทำให้ชุมชน สังคม มีความสมานฉันท์และสันติสุข มีประสิทธิภาพ ระบบการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย เป้าหมายที่จะทำให้ชุมชนมีการจัดการชุมชนด้วยตัวเองในทุกๆ ด้าน ทำให้ชุมชนมีระเบียบวินัย มีความเอื้อเฟื้อเกื้อกูล^{๓๒} มีเหตุผล รู้หน้าที่ ซื่อสัตย์ พากเพียร ขยัน ประหยัด มีจิตใจเป็นประชาธิปไตย เคารพความคิดเห็นและสิทธิของผู้อื่น มีชมรมจิตอาสาทำคุณประโยชน์ต่อส่วนร่วม^{๓๓} โดยหลักธรรมในสังคหวัตถุ ๔ คือ มีทาน การเสียสละหรือการเอื้อเฟื้อ แบ่งปันของๆ ตน เพื่อประโยชน์แก่บุคคลอื่น ไม่ตระหนี่ถี่เหนียว ไม่เป็นคนเห็นแก่ได้ฝ่ายเดียว มี ปิ ย วาจา พูดจาด้วยถ้อยคำที่ไพเราะอ่อนหวาน พูดด้วยความจริงใจ ไม่พูดหยาบคาย ก้าวร้าว พูดในสิ่งที่ เป็นประโยชน์และเหมาะสมกับกาลเทศะ จะต้องพูดหรือ^{๓๔} เจรจากันด้วยไมตรีและความปรารถนาดีต่อกัน มีอัตถจริยา การปฏิบัติในสิ่งที่ เป็นประโยชน์ต่อผู้อื่น จะต้องช่วยเหลือกันด้วยกำลังงาน (กาย) กำลัง

^{๓๒} สัมภาษณ์ พระเชษฐา ฐิตธมโม, วัดศรีรัตนาราม, ตำบลดงสิงห์ อำเภอจังหาร จังหวัดร้อยเอ็ด, วันที่ ๑๗ เดือน พฤษภาคม พ.ศ.๒๕๖๐.

^{๓๓} สัมภาษณ์ นายมาย แรกงานเหนือ, ตำบลบัวแดง อำเภอปทุมรัตน์ จังหวัดร้อยเอ็ด, วันที่ ๒๔ เดือน พฤษภาคม พ.ศ.๒๕๖๐.

^{๓๔} สัมภาษณ์ นายหนูสอน พิมภู, ตำบลสะอาดสมบูรณ์ อำเภอเมือง จังหวัดร้อยเอ็ด, วันที่ ๒๒ เดือน พฤษภาคม พ.ศ.๒๕๖๐.

ความคิด และกำลังทรัพย์ มีสมานัตตา ร่วมทุกข์ร่วมสุขในทุกคราว เป็นผู้มีความสม่ำเสมอ หรือมีความประพฤติเสมอต้นเสมอปลาย^{๓๔} โดยผู้วิจัยได้วิเคราะห์ยุทธศาสตร์การขับเคลื่อนธรรมนูญตำบลเชิงพุทธ ดังนี้

๑. การป้องกันความรุนแรง

การจัดช่วงระยะเวลาในการเล่นมหรสพไม่ค่อยมีผลต่อการก่อความรุนแรง เพราะการทำร้ายร่างกายกันมักจะเกิดขึ้นในช่วงแรกๆ ของการแสดง โดยเฉพาะเมื่อมีการร้องเพลงและเต้นของวงดนตรีและหมอลำ มาตรการให้ผู้ก่อความรุนแรงชดใช้ค่ามหรสพและค่าเสียหายอื่นๆ แทนเจ้าภาพนับเป็นมาตรการที่ดี และได้ผลดีกว่าการจับผู้ก่อเหตุลงโทษด้วยการปรับและขังคุกเพียงอย่างเดียว เพราะค่ามหรสพเป็นเงินจำนวนมาก ผู้ปกครองและญาติพี่น้องมักจะเตือนลูกหลานของตนที่เป็นนักเลงหัวไม้ว่าอย่าได้มีเรื่องกับคนอื่น เพราะเสี่ยงต่อการชดใช้ค่าเสียหายจำนวนมาก ซึ่งจะเป็นเหตุให้ครอบครัวเดือดร้อนตามด้วย จึงได้ผลดีในการป้องกันความรุนแรง และการหักเงินค่าเสียหายสมทบกองทุนมีผลดีต่อการสนับสนุนการทำงานของคณะกรรมการเกี่ยวกับธรรมนูญหมู่บ้าน ผลดีของธรรมนูญหมวดนี้คือทำให้การชมมหรสพเป็นไปด้วยความสงบเรียบร้อย ไม่สร้างความรุนแรงต่อร่างกาย เมื่อคนในหมู่บ้านหรือกับหมู่บ้านใกล้เคียงไม่มีเรื่องรุนแรงต่อกัน ก็มีความรักสามัคคีกัน ไม่สิ้นเปลืองค่าใช้จ่ายในการรักษาพยาบาลที่เกิดจากการทำร้ายร่างกายและชีวิต และเป็นการได้แบ่งเบาหน้าที่เจ้าหน้าที่บ้านเมืองด้วย

๒. ความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน

การแต่งตั้งชุดรักษาความปลอดภัยประจำหมู่บ้าน (ชรบ.) มีผลดีคือทำให้หมู่บ้านมีความปลอดภัยจากมิจฉาชีพและการเกี่ยวข้องกับยาเสพติดมากขึ้น เพราะคนทำผิดไม่กล้าลักลอบเข้าหมู่บ้านทำผิดเหมือนเดิม แม้กลุ่มคนที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติดก็มีการมั่วสุมและทำผิดน้อยลง เพราะหากจะทำผิดก็เสี่ยงไปทำในที่อื่นแทน จึงไม่มีคนรู้เห็น ดังนั้นหมู่บ้านจึงมีความสงบมากขึ้นกว่าเดิม ส่วนการร่วมมือร่วมใจกันเสียสละเวลาทำหน้าที่เวรยามสอดส่องดูแลความปลอดภัยแก่สมาชิกหมู่บ้านเป็นการแสดงออกถึงความมีจิตอาสาทำความดีเพื่อผู้อื่นหรือหมู่บ้านของตน, การเตรียมความพร้อมเพื่อป้องกันภัยพิบัติ เช่น ไฟไหม้ น้ำท่วม เป็นต้น ทำให้สามารถช่วยเหลือผู้ประสบภัยได้ทันทั่วทั้งที่ เป็นการได้ป้องกันและลดความเสียหายจากภัยพิบัติได้เป็นอย่างดี, การห้ามการยิงปืน จุดประทัด และดอกไม้ไฟภายในหมู่บ้านหากไม่มีเหตุอันควร มีผลดีคือป้องกันอันตรายที่อาจเกิดจากวัตถุอันตรายเหล่านี้ได้ และเป็นการไม่ส่งเสียงรบกวนผู้อื่น, ส่วนการห้ามขับรถเร็วและส่งเสียงดัง มีผลดีคือช่วยลดอุบัติเหตุและไม่ส่งเสียงดังรบกวนผู้อื่น แม้การห้ามผู้ประกอบการรับจ้างชุดดิน ถมที่ ขับรถบรรทุกทุกคืนวิ่งในถนนหมู่บ้านช่วงกลางคืนก็มีผลดีคือชาวบ้านพักผ่อน หลับนอนอย่างไม่มีเสียงรบกวน

^{๓๔} สัมภาษณ์ พระอธิการณัฐวุฒิ ฐานวุฒโธ, เจ้าอาวาสวัดบ้านกู่/รองเจ้าคณะตำบลมะเอี, ตำบลมะเอี อำเภอรวิชัยบุรี จังหวัดร้อยเอ็ด, วันที่ ๑๙ เดือน พฤษภาคม พ.ศ.๒๕๖๐.

๓. การลด ละ เลิกอบายมุขและสิ่งเสพติด

การห้ามเล่นการพนันภายในหมู่บ้าน และมีการปรับผู้เกี่ยวข้องนั้นมีผลดีคือ ชาวบ้านไม่เป็นทาสอบายมุขที่จะสร้างความเสื่อมแก่ผู้เกี่ยวข้องคือดำเนินชีวิตด้วยความลำบาก หาความสุขได้ยาก มีแต่ความขัดสน เพราะเงินที่หามาได้ด้วยความยากลำบากต้องสูญเสียกับการพนัน และหมู่บ้านมีภาพลักษณ์ที่ดีเหมาะสมกับการเป็นพุทธศาสนิกชน เพราะได้ทำตามคำสอนพระพุทธศาสนาคือการไม่ยุ่งเกี่ยวกับอบายมุข, การจัดกลุ่มผู้เกี่ยวข้องยาเสพติด ทำให้สอดส่อง ติดตาม และแก้ไขปัญหาค่าดีขึ้นกว่าเดิม เพราะทำให้รู้กลุ่มเป้าหมายที่ชัดเจน การที่จะให้คำแนะนำ ตักเตือน ลงโทษ และเยียวยารักษา สามารถทำได้อย่างรวดเร็วกว่าเดิม, การอาศัยกฎหมายลงโทษผู้ทำผิดเกี่ยวกับสุราไม่ค่อยได้ผลดี เพราะเป็นการลงโทษทางอ้อม เช่น ทำผิดกฎจราจรเพราะดื่มน้ำเมา ที่ลงโทษโดยตรง เช่น การจำหน่ายสุราแก่เด็กและเยาวชน ถึงอย่างนั้นก็มีการลงโทษน้อยมาก เป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้เด็กและเยาวชนบางส่วนดื่มสุรา เพราะไม่เกรงกลัวกฎหมาย ปัญหาที่แก้ไม่ได้เลยคือรัฐเป็นผู้ผลิตและจำหน่ายสุราเอง ดังนั้นชุมชนจึงต้องพึ่งตนเองโดยการปฏิบัติตามธรรมนูญหมู่บ้าน ซึ่งได้ผลดีกว่าเพราะเป็นความสมัครใจของคนในชุมชนเองโดยมาก แม้ไม่สมัครใจก็ต้องทำตาม เพราะเป็นสมาชิกของหมู่บ้าน การไม่เกี่ยวข้องเครื่องดื่มมีนเมาทุกชนิดในการจัดงานกุศล รวมทั้งช่วงเข้าพรรษา ทำให้มีสติ ไม่ก่อความรุนแรง ไม่สิ้นทรัพย์ ไม่เกิดโรคตับโรคพิษสุราเรื้อรัง ไม่เป็นที่ดูหมิ่นของผู้อื่น และงานบุญนั้นมีอันนิสงส์มาก เพราะไม่เกี่ยวข้องกับการทำบาป โดยเฉพาะการงดเหล้าเข้าพรรษา แม้จะไม่สามารถงดได้ตลอด อย่างน้อยก็เป็นสัญลักษณ์และค่านิยมช่วงระยะเวลาหนึ่งที่คนมีขันติและจาคะน้อยสามารถทำได้ ทำให้ช่วยลดปริมาณการดื่มสุราและสิ่งมีนเมำน้อยลง, ธรรมนูญหมู่บ้านไม่ได้มีลักษณะห้ามเพียงอย่างเดียว มีการส่งเสริมการทำมาค้าขายดีด้วยคือการสนับสนุนงานของเจ้าภาพงานที่ไม่เกี่ยวข้องกัอบายมุข ซึ่งมีผลดีคือทำให้ได้แบ่งเบาภาระค่าใช้จ่ายของเจ้าภาพ และได้ความสมัครสมานสามัคคีของคนในชุมชน

๔. การส่งเสริมสุขภาพ

การออกกำลังกายเป็นการได้ส่งเสริมสุขภาพให้แข็งแรง และสร้างภูมิคุ้มกันโรค โดยเฉพาะการบริหารท่าแม่ไม้มวยไทยเป็นการได้อุบัติและส่งเสริมศิลปะการต่อสู้ของชาติไทย, อาหารริมทางหรือแผงลอยในปัจจุบันโยมากขาดการเข้มงวดเรื่องอนามัย มีสิ่งเปื้อนปนมาก และเป็นเหตุให้เกิดโรคร้ายตามมา เนื่องจากรัฐขาดความเข้มงวดในเรื่องดังกล่าว ดังนั้นการที่ชุมชนดำเนินการในเรื่องดังกล่าวนี้เองจึงเป็นเรื่องที่เหมาะสมเป็นอย่างยิ่ง เพราะมีข้อดีคือการได้แนวร่วมจากชุมชนของตน เป็นการได้ช่วยรัฐจัดระเบียบสังคมด้วย ดีกว่าผู้ได้รับผลกระทบไม่ยอมรับและต่อต้านรัฐ ประโยชน์สูงสุดคือการมีสุขภาพดี เพราะได้รับประทานอาหารที่สะอาด, โรคติดต่อที่ร้ายแรงและน่ากลัวอย่างหนึ่งในปัจจุบันคือโรคไข้เลือดออก ซึ่งมีุงลายเป็นพาหะนำโรค แม้จะน่ากลัวแต่ก็สามารถป้องกันได้หากศึกษาทำความเข้าใจและตั้งใจป้องกันอย่างจริงจัง การป้องกันโรคไข้เลือดออกโดยการแจกทรายป้องกันลูกน้ำ คว้าภาชนะมีน้ำขัง และพ่นควัน ซึ่งมีกลุ่ม อสม. เป็นเจ้าภาพหลัก ทำให้ชุมชนไม่เสี่ยงต่อการป่วยเป็นโรคไข้เลือดออก, การตรวจสอบปนเปื้อนในอาหาร ทำให้ได้รับประทานอาหารที่สะอาดปลอดภัย และเป็นการเข้มงวดให้ผู้ขายอาหารไม่มั่งง่าย เอาใจใส่ต่อสุขภาพผู้บริโภค, การส่งเสริมการรับประทานผักปลอดสารพิษ และการ

ตรวจเลือดหาสารเคมีตกค้างในร่างกาย ทำให้ไม่เสี่ยงต่อการป่วยที่เกิดจากสารเคมีตกค้างในร่างกายและทำให้เกิดโรคร้ายตามมา เช่น มะเร็ง เป็นต้น ส่วนการอบรมเศรษฐกิจพอเพียง เช่น การทำเกษตรอินทรีย์ ปลอดภัยสารพิษ เป็นต้น ทำให้ชาวบ้านมีวิถีชีวิตที่เหมาะสมกับสภาพแวดล้อม ความสนใจ ความถนัด และความเป็นอยู่ ไม่ทำลายสภาพแวดล้อมให้เสื่อมโทรมทั้งในปัจจุบันและอนาคต ประหยัดเงินลงทุน มีรายได้เพิ่ม มีสุขภาพดี และเป็นการพัฒนาที่ยั่งยืน

๕. การรักษาสิ่งแวดล้อม

การปลูกป่าทดแทนทำให้ได้พื้นที่ป่าที่เสื่อมโทรมกลับมีความอุดมสมบูรณ์ ระบบนิเวศมีความสมดุล อากาศบริสุทธิ์ มีแหล่งปัจจัย ๔ ในการดำเนินชีวิต และมีทรัพยากรเกื้อกูลเศรษฐกิจชุมชน, การปรับสภาพภูมิทัศน์บริเวณที่อยู่อาศัยให้มีความน่าอยู่ เช่น การช่วยกันทำความสะอาดหมู่บ้าน เป็นต้น ทำให้ที่อยู่อาศัยมีความสวยงามน่าอยู่ เป็นการได้แสดงออกถึงการมีอารยธรรมที่เจริญแล้ว ส่งเสริมให้มีสุขภาพกายและใจที่ดี, การคัดแยก กำจัด และเพิ่มมูลค่าขยะ ทำให้หมู่บ้านมีความสะอาดน่าอยู่ ไม่สร้างมลพิษแก่สิ่งแวดล้อม สุขภาพดี สามารถพัฒนาให้เป็นชุมชนแหล่งเรียนรู้ หรือชุมชนสมาร์ต นอกจากนี้ยังสามารถสร้างรายได้แก่ครอบครัวหรือหน่วยงานจากการขายขยะหรือนำขยะมาใช้ใหม่ได้, การทำเกษตรอินทรีย์ทำให้ไม่เกี่ยวข้องของสารพิษที่มีโทษทั้งต่อร่างกายมนุษย์ สัตว์ พืช น้ำ และดิน ได้ประหยัดงบประมาณทางการเกษตร มีผลผลิตที่น่าพอใจและปลอดภัย และเป็นการได้ตัดวงจรของการทำเกษตรสมัยใหม่แบบผิดๆ คือ การพึ่งสารเคมีทำเกษตรกรรม, การเลี้ยงปศุสัตว์นอกที่อยู่อาศัย ทำให้ไม่มีมลพิษทางกลิ่น แลปลอดภัยจากโรคที่มีสัตว์เลี้ยงเป็นพาหะนำโรค, การควบคุมเครื่องจักรที่ส่งเสียงรบกวน ทำให้ปราศจากมลพิษทางเสียง, การจัดการตลาดนัดหมู่บ้าน โดยการให้ปฏิบัติตามหลักโภชนา ทำให้ชาวบ้านได้รับประทานอาหารที่สะอาด ปลอดภัย ส่วนการไม่ใช้อุปกรณ์ เช่น อวนลาก ไฟฟ้า และยาเบื่อจับสัตว์น้ำ ทำให้สัตว์น้ำไม่ถูกจับเป็นอาหารในปริมาณที่มาก สัตว์น้ำแพร่พันธุ์ให้มนุษย์จับกินเป็นอาหารได้ยาวนานยิ่งขึ้น

๖. การส่งเสริมกองทุนหมู่บ้าน

การจัดตั้งกองทุนและเพิ่มทุนในรูปแบบที่หลากหลาย เช่น เงินบริจาค รายได้จากการจำหน่ายให้เช่า ดอกผล รายได้จากการทำกิจกรรม/โครงการ เป็นการดำเนินงานในรูปแบบกึ่งสหกรณ์ ที่ไม่จัดเป็นสหกรณ์เพราะยังไม่มีเม็ดเงินกองทุนนั้นไปลงทุนเพื่อเพิ่มกำไร/รายได้ ซึ่งเป็นรูปแบบธุรกิจที่ไม่มุ่งค้ากำไรจนเกินควร แต่เป็นการสงเคราะห์สมาชิกสหกรณ์ ซึ่งเป็นชาวบ้านนั่นเอง กองทุนเป็นลักษณะของการออมมากกว่า ไม่ได้มุ่งการเพิ่มมูลค่า ข้อดีของการมีกองทุนคือมีเงินสำรองดำเนินกิจกรรมต่างๆ ของคณะกรรมการดำเนินงาน งานสามารถดำเนินไปได้ตามวัตถุประสงค์ ผู้วิจัยเห็นว่าหมู่บ้านควรได้พัฒนาให้เป็นรูปแบบของสหกรณ์ คือมีการเพิ่มทุนของสมาชิก สมาชิกก็ยืมไปลงทุนโดยมีดอกเบี้ยต่ำ ฟังพาอาศัยกันด้วยสัจจะและปัญญามากกว่าความโลภ อย่างนี้จะเป็นประโยชน์ต่อชุมชนมาก สามารถตัดวงจรหนี้ นอกกระบบ และหนี้ในระบบที่ดำเนินการโดยเอกชนและรัฐได้ แก้ไขและป้องกันการสร้างหนี้ครัวเรือนที่เป็นเหมือนหลุมพรางลวงให้กู้ยืมมาใช้จ่ายอย่างสุรุ่ยสุร่ายและค้ากำไรเกินควรตั้งที่เป็นปัญหาในสังคมปัจจุบัน

๗. การส่งเสริมและพัฒนาความรู้

การศึกษาเป็นรากฐานของชีวิต เป็นจุดเริ่มต้นของกิจกรรมต่างๆ ของมนุษย์ ผู้ไม่มีวัฒนธรรม ไม่มีมารยาท ป่าเถื่อน จะได้รับการดูถูกว่า “คนไม่มีการศึกษา” แม้พระพุทธศาสนาก็นับไตรสิกขา อริยมรรคมีองค์ ๘ ว่าเป็นบวรพินิตของการรู้แจ้งสัจธรรมอันเป็นเป้าหมายสูงสุดของศาสนา ประเทศที่มีระบบการศึกษาก้าวหน้า ทันสมัย เป็นประเทศที่ได้รับการยอมรับว่ามีความเจริญก้าวหน้า ส่วนประเทศที่มีลักษณะตรงกันข้ามกับที่กล่าวมานี้ นับว่าเป็นประเทศด้อยพัฒนา ดังนั้นทุกประเทศจึงให้ความสำคัญกับการส่งเสริมการศึกษาของคนในชาติ การศึกษาในสถานศึกษาเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานของพลเมืองทุกประเทศ, หลักการใช้เหตุผล หลักการเคารพกฎหมายเป็นหลักปฏิบัติสากลของทุกชาติ ส่วนประเทศไทยเป็นกลุ่มประเทศที่ปกครองด้วยระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ดังนั้นรัฐจึงส่งเสริมเรื่องสิทธิ เสรีภาพ และภราดรภาพ หลักการอยู่ร่วมกันที่มีฐานมาจากศาสนา ประเทศไทยมีนิสัยเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ เพราะได้รับอิทธิพลคำสอนและการปฏิบัติตามหลักพระพุทธศาสนา สามารถปรับหรือพัฒนาตนเองให้อยู่รอด อยู่ร่วมกับสมัยใหม่ได้ ไม่เป็นทุกข์หรือเป็นภาระ/ปัญหาของคนอื่นเพราะการปรับตัวไม่ได้, การส่งเสริมให้กำลังใจ ยกย่องชมเชยนักเรียน นิสิต นักศึกษาที่เรียนดี มีความประพฤติดี เป็นการสร้างแบบอย่างที่ดีหรือต้นแบบแก่ผู้อื่น เพื่อสร้างแรงจูงใจในการทำความดีให้มาก ซึ่งมีผลดีต่อการพัฒนาชุมชน สังคม และประเทศชาติ, การสนับสนุนศักยภาพของเยาวชน เช่น สนับสนุนทุน อุปกรณ์ การให้คำแนะนำ ทำให้เยาวชนมีกำลังใจ และกล้าแสดงออกในสิ่งที่ถูกต้องเป็นประโยชน์ทั้งแก่ตนเองและผู้อื่น, การส่งเสริมสนับสนุนการจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้และนำเสนอผลงานของภูมิปัญญาท้องถิ่น และสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ของชุมชน ภูมิปัญญาท้องถิ่นและประชาชนชาวบ้าน ทำให้ได้เผยแพร่ภูมิปัญญาอันล้ำค่าของชุมชนแก่สาธารณชน ชุมชนอื่นสามารถนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์หรือต่อยอดความรู้พัฒนาชุมชนของตนเองได้ ส่วนการสร้างเครือข่ายเป็นการได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้ประสบการณ์ความรู้และการทำงานระหว่างกลุ่ม ทำให้ได้เพิ่มพูนประสบการณ์มากขึ้น และมีกำลัง/ศักยภาพในการทำงานในระดับที่สูงขึ้น, สิ่งน่าสนใจอย่างหนึ่งคือการปลูกต้นกล้าเยาวชนในการทำงานเพื่อมีส่วนร่วมเป็นการได้สร้างระบบทายาทเพื่อการสืบต่อการทำงานของคนในยุคปัจจุบัน และเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน

๘. การสร้างครอบครัวอบอุ่น

การส่งเสริมให้เกิดความรัก ความอบอุ่น สร้างสายใยรักในครอบครัว นับเป็นพื้นฐานของสมาชิกสังคม เพราะสังคมต้องเริ่มจากครอบครัวก่อน หากจะมีคนใดคนหนึ่งประสบความสำเร็จในหน้าที่การงานอย่างสูง แต่ครอบครัวไม่สมบูรณ์ คนผู้นั้นคงไม่ได้รับการยอมรับว่าเป็นคนประสบความสำเร็จในชีวิตอย่างแน่นอน, การทำกิจกรรมร่วมกัน รับฟังปัญหา ร่วมแสดงความคิดเห็น เหล่านี้ช่วยส่งเสริมความสัมพันธ์ให้แน่นแฟ้นยิ่งขึ้น องค์ประกอบของการเป็นคนดีและสมาชิกที่ดีของครอบครัวมีหลายประการ เช่น ถือศีล ปฏิบัติตามข้อกำหนดของศาสนานั้นๆ เคารพกฎหมายบ้านเมืองอย่างเคร่งครัด ซึ่งการปฏิบัติตามกฎระเบียบ และศีลธรรมนี้เป็นบรรทัดฐานของการอยู่ร่วมกันในสังคม ทำให้สามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างสงบ, ปัญหาครอบครัวอย่างหนึ่งที่ถือเป็นภัยคุกคามเจ็บในปัจจุบันคือการติดเกมของเด็กๆ และจะสร้างปัญหาต่อการพัฒนาประเทศในระยะยาว ซึ่งกล่าวได้ว่าผู้ปกครองก็มีส่วนสำคัญในการปลูกฝังสิ่งที่ไม่

เหมาะสม เพราะตนเองก็เล่นอินเทอร์เน็ตเหมือนกัน ไม่สามารถห้ามลูกได้อย่างเด็ดขาด แต่มีข้อแตกต่างคือผู้ใหญ่โดยมากสามารถห้ามใจตนเองได้ดีกว่าเด็ก ผลเสียของการติดเกมคือเด็กไม่สนใจเรียนหนังสือ และทำงานช่วยพ่อแม่ การแก้ปัญหาดังกล่าวไม่ใช่เรื่องง่าย การปฏิบัติจริงทำได้ในระดับหนึ่งเท่านั้น ต้องได้รับความร่วมมือจากทุกครอบครัวอย่างจริงจัง ปัญหาดังกล่าวจึงจะได้รับการแก้ไขให้ดีขึ้นได้ ดังนั้นการเชิญผู้ใหญ่ทำให้ปกครองกันได้และอยู่ร่วมกันในสังคมได้อย่างอบอุ่น

สรุปได้ว่าจากการศึกษาข้อมูลการให้สัมภาษณ์และวิเคราะห์ยุทธศาสตร์การขับเคลื่อนธรรมนูญตำบลเชิงพุทธให้ชุมชนมียุทธศาสตร์ธรรมนูญตำบลเกิดขึ้น เป็นผลที่จะทำให้ทุกคนในชุมชนเป็นคนดี มีคุณภาพ มีศักยภาพ ความสามารถในการแข่งขัน และมีคุณธรรม จริยธรรม สู้สังคมฐานความรู้ให้ประชาชนมีภูมิคุ้มกันทางสังคม ทำให้ชุมชน สังคม มีความสมานฉันท์และสันติสุข มีประสิทธิภาพระบบการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย เป้าหมายที่จะทำให้ชุมชนมีการจัดการชุมชนด้วยตัวเองในทุกๆ ด้าน ทำให้ชุมชนมีระเบียบวินัย มีความเอื้อเฟื้อเกื้อกูล มีเหตุผล รู้หน้าที่ ซื่อสัตย์ พากเพียร ขยัน ประหยัด มีจิตใจเป็นประชาธิปไตย เคารพความคิดเห็นและสิทธิของผู้อื่น มีชมรมจิตอาสาทำคุณประโยชน์ต่อส่วนร่วม

๔.๔ องค์ความรู้จากการวิจัย

จากการศึกษาวิจัยเรื่อง ยุทธศาสตร์การขับเคลื่อนธรรมนูญตำบลเชิงพุทธขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดร้อยเอ็ด ประมวลองค์ความรู้จากการวิจัย พบว่า มองเห็นถึงกระบวนการการพัฒนาการนำยุทธศาสตร์การขับเคลื่อนธรรมนูญตำบลไปใช้ในชุมชน ยังไม่เป็นรูปธรรมในเชิงปฏิบัติการเป็นที่ประจักษ์ มีแต่ในส่วนของนโยบายขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่นที่จะส่งเสริมและพัฒนาไปในรูปแบบของโครงสร้างพื้นฐานในชุมชน เน้นการแก้ไขเฉพาะหน้าในระยะสั้นเท่านั้น แต่ในระยะยาวแผนการพัฒนาส่งเสริมยุทธศาสตร์ธรรมนูญตำบลที่จะทำให้เข้าถึงชุมชนอย่างแท้จริงยังไม่ชัดเจน และยังมีข้อจำกัดในการพัฒนาชุมชนบางประเด็นที่ชุมชนตำบลยังไม่สามารถเข้าไปแก้ไขปัญหาหรือสร้างธรรมนูญตำบลให้เกิดขึ้นได้สามารถสรุปได้ดังนี้

ยุทธศาสตร์ธรรมนูญตำบลขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดร้อยเอ็ด อาศัยองค์ประกอบกระบวนการสู่ขั้นตอนการจัดทำธรรมนูญตำบล ๑) จัดตั้งแกนนำ โดยให้การสนับสนุนการดำเนินงานของสภาเด็กและเยาวชน สภาองค์กรชุมชน สภาเกษตรกร สภาเทศบาล คณะกรรมการใกล้เคียงกรณีพิพาทระดับหมู่บ้าน และระดับตำบล ๒) จัดอบรมให้ความรู้ความเข้าใจกับแกนนำ ๓) ประชาพิจารณ์ รับฟังความคิดเห็นเพื่อปรับไข ๔) ติดตาม และประเมินผลประเด็นธรรมนูญตำบล ชุมชนท้องถิ่นจะต้องลุกขึ้นมาจัดการตนเอง โดยการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชนด้วยการ ร่วมกันกำหนดอนาคตตำบล มีกติกาและเป็นกลไก ตรวจสอบ ถ่วงดุลในพื้นที่ลดการพึ่งพาภาครัฐ เปลี่ยนสถานะจากผู้รับการช่วยเหลือ เป็นผู้จัดการและลงมือปฏิบัติด้วย การสร้างจิตสำนึกความเป็นพลเมืองของชุมชนโดยชุมชน และเพื่อชุมชนและใช้สิทธิพลเมืองในการร่วมกำหนดนโยบายในระดับพื้นที่ ค้นหา วิเคราะห์ปัญหา พัฒนาแผนกิจกรรม โครงการ ดำเนินการขับเคลื่อน โดยการเชื่อมโยง ยุทธศาสตร์กระบวนการพัฒนา เพื่อให้

สังคม ชุมชน ตำบลและหมู่บ้านเป็นแนวปฏิบัติ กฎ กติกา หรือ ข้อตกลงร่วมการอยู่ร่วมกันของคนในตำบล โดยใช้หลักประชาธิปไตยชุมชนและเป็นฉันทามติ เพื่อใช้ร่วมกัน ดำเนินการและแก้ปัญหาในชุมชนได้สำเร็จ สร้างความเชื่อมั่น เห็นคุณค่า เกิดการขยายเชื่อมโยงทำให้เกิดพลังาศักดิ์ของชุมชน ชุมชนจะต้องช่วยกันสร้างสรรค์ พัฒนาระดับความเข้มแข็งโดยลำดับ เป็นชุมชนพึ่งตนเอง ชุมชนเข้มแข็ง มาถึงการฟื้นฟูชุมชนท้องถิ่น แผนแม่บทชุมชน ไปสู่ในรูปแบบของสภาองค์กรชุมชน พัฒนาสู่ธรรมนูญตำบลได้เป็นอย่างดี ประชาชนและผู้ที่เกี่ยวข้องทุกภาคส่วนของสังคมได้เข้ามามีส่วนร่วมในกำหนดทิศทาง วางแผนยุทธศาสตร์ธรรมนูญตำบล ทำกิจกรรมและการพัฒนาชุมชนของตนเองให้มีความเข้มแข็งมากยิ่งขึ้น ทุกคนจะต้องมีส่วนร่วมเป็นหลักประกันที่สำคัญที่จะทำให้ประชาชนทุกคนดำเนินชีวิตอยู่ในชุมชนได้อย่างยั่งยืน

การขับเคลื่อนธรรมนูญตำบลขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดร้อยเอ็ด พบว่า เริ่มจากการนำนโยบายจากหน่วยงานมาสู่การวางแผนยุทธศาสตร์ มีกลไกการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ธรรมนูญตำบล โดยการประชุมร่วมกันของแต่ละฝ่าย และหน่วยงานต่าง ๆ ในชุมชน กำหนดเป็นตัวชี้วัดความสำเร็จในการทำงานขับเคลื่อนธรรมนูญตำบลสู่เป้าหมายตามแผนยุทธศาสตร์ในรูปแบบของการบูรณาการที่นำหลักธรรมพระพุทธศาสนามาช่วยในการขับเคลื่อน มีวิธีการสร้างแรงจูงใจ เน้นการเชิญชวนยกย่อง ให้เกียรติบัตร เอื้ออาทร โดยอาศัยหลักมรรค ๘ มีสัมมาทิฐิ มนุษย์ต้องมีทัศนคติต่อทรัพยากรชุมชน การใช้ทรัพยากร การเปลี่ยนแปลงของทรัพยากร สาเหตุของปัญหาและการแก้ไขอย่างถูกต้อง มีสัมมาสังกัปปะ มีความคิดอันถูกต้องในการที่จะแก้ปัญหาและไม่เป็นส่วนหนึ่งในการสร้างปัญหา มีสัมมาวาจา สื่อสารในอันที่เผยแพร่ข้อมูลอันเป็นความจริง ในอันที่จะช่วยลดหรือแก้ปัญหา มีสัมมากรรมมั่นคงะ มีการกระทำที่ช่วยในการแก้ปัญหา และไม่เป็นส่วนหนึ่งของปัญหามีสัมมาอาชีวะ ไม่ประกอบอาชีพที่มีผลต่อการลดลงของทรัพยากรธรรมชาติ มีสัมมาวายามะ พยายามละ ลด พฤติกรรมที่ทำร้ายชุมชน และพยายามเพิ่ม และรักษาพฤติกรรมในการเยียวยาชุมชนที่ได้ริเริ่มทำขึ้นแล้ว มีสัมมาสติ มีสติระลึกรู้อยู่เสมอว่าการกระทำใด ๆ ที่กำลังจะกระทำหรือกระทำอยู่จะมีผลต่อชุมชนอย่างไร มีสัมมาสมาธิมั่นใจว่าทำในสิ่งที่ถูกต้องไม่หวาดกลัวต่อคำนิทาจากสังคมที่ยังไม่เห็นความสำคัญอันเนื่องเพราะการกระทำที่ผิดแผกจากผู้อื่น อีกทั้งการมีสมาธิ จะช่วยให้จิตมีพลังเพียงพอที่จะนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์ เช่น นำไปใช้คิดหาหนทางแก้ไขปัญหาคือ โดยอาศัยกระบวนการพัฒนาธรรมนูญตำบล ด้วยการนำนโยบายจากหน่วยงานมาสู่การวางแผนยุทธศาสตร์ มีกลไกการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ธรรมนูญตำบล โดยการประชุมร่วมกันของแต่ละฝ่าย และหน่วยงานต่าง ๆ ในชุมชน กำหนดเป็นตัวชี้วัดความสำเร็จในการทำงานขับเคลื่อนธรรมนูญตำบลสู่เป้าหมายตามแผนยุทธศาสตร์ ในรูปแบบของการบูรณาการที่นำหลักธรรมพระพุทธศาสนา โดยอาศัยหลักอิทธิบาท ๔ คือ ข้อปฏิบัติให้ถึงความสำเร็จ มีฉันทะพอใจในงานหรือกิจการที่ ทำ ซึ่งงานหรือกิจการนั้นเมื่อเป็นสิ่งที่ตนชอบก็ย่อมจะช่วยสร้างแรงจูงใจในการทำงานให้เกิดขึ้น มีวิริยะ ขยันหมั่นเพียรในการทำงาน วิริยะจะเกิดขึ้นมากน้อยเพียงใดขึ้นอยู่กับฉันทะ ถ้ามีฉันทะน้อยก็จะเกิดวิริยะน้อย ถ้ามีฉันทะมากก็จะเกิดวิริยะมาก จิตตะ หมั่นตรวจดูว่างานทำไปแล้วเท่าไร และยังมีเหลืออยู่เท่าไร จึงจะสำเร็จ ถ้าเกิดความพอใจในงานนั้นมาก ก็จะเกิดความขยันหมั่นเพียรต่องาน

มากและเกิดความเอาใจใส่ต่องานมากด้วย มีวิมังสา พิจารณาไตร่ตรองด้วยเหตุผลและติดตามกระบวนการทำงาน เมื่อตรวจตราดูแล้วว่าการทำงานบกพร่อง ก็จัดการแก้ไขข้อบกพร่องเหล่านั้นให้ดีขึ้น

ชุมชนมียุทธศาสตร์ธรรมาวุธตำบลเชิงพุทธเกิดขึ้น เป็นผลที่จะทำให้ทุกคนในชุมชนเป็นคนดี มีคุณภาพ มีศักยภาพ ความสามารถในการแข่งขัน และมีคุณธรรม จริยธรรม สู้สังคมนฐานความรู้ให้ประชาชนมีภูมิคุ้มกันทางสังคม ทำให้ชุมชน สังคม มีความสมานฉันท์และสันติสุข มีประสิทธิภาพ ระบบการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย เป้าหมายที่จะทำให้ชุมชนมีการจัดการชุมชนด้วยตัวเองในทุกๆ ด้าน ทำให้ชุมชนมีระเบียบวินัย มีความเอื้อเฟื้อเกื้อกูล มีเหตุผล รู้หน้าที่ ซื่อสัตย์ พากเพียร ขยัน ประหยัด มีจิตใจเป็นประชาธิปไตย เคารพความคิดเห็นและสิทธิของผู้อื่น มีชมรมจิตอาสาทำคุณประโยชน์ต่อส่วนร่วม โดยหลักธรรมในสังคหวัตถุ ๔ การเสียสละหรือการเอื้อเฟื้อแบ่งปันของๆ ตน เพื่อประโยชน์แก่บุคคลอื่น พุดด้วยความจริงใจ พุดในสิ่งที่ เป็นประโยชน์และเหมาะสมกับกาลเทศะ จะต้องพุดหรือ เจรจากันด้วยไมตรีและความปรารถนาดีต่อกัน การปฏิบัติในสิ่งที่ เป็นประโยชน์ต่อผู้อื่น จะต้องช่วยเหลือกัน ดังนี้

๑.อบรมส่งเสริมให้เยาวชนและประชาชนมีความรู้ความเข้าใจและสามารถปฏิบัติได้อย่างถูกต้อง แสดงกิริยาต่อผู้อื่นด้วยความเคารพ สุภาพ อ่อนน้อม ทางกาย วาจา ใจ วางตัวได้เหมาะสมกับการใช้ชีวิต อยู่ในสังคมชุมชน เคารพกันไปตามอายุ ตำแหน่ง สถานะของบุคคล โอกาส และสถานที่ รูปแบบการ แสดง ความเคารพที่ควรปฏิบัติให้ถูกต้อง ตระหนักถึงมารยาทความเป็นไทยที่ดีให้หน่วยงานในชุมชนเป็น ศูนย์กลางในการจัดกิจกรรมให้เกิดความรักความสามัคคี ให้แต่ละครอบครัวได้มีการจัดทำกิจกรรม ร่วมกันมากๆ ปลูกฝังค่านิยมไทยที่ดีงาม การเสริมสร้างคุณธรรม ความซื่อสัตย์สุจริต ความกตัญญูกตเวที เมตตาเอื้ออาทร ไม่เห็นแก่เพียงตัวเองหรือเรื่องของตัวเอง แต่เห็นอกเห็นใจ เห็นคุณค่าในเพื่อนมนุษย์ ทำประโยชน์แก่ผู้อื่น มีความหวังดีต่อทุกคนอยู่เสมอ และพยายามที่จะทำ พุดคิด ในสิ่งที่สร้างสรรค์ เป็น สมาชิกที่ดีของสังคม

๒.ส่งเสริมให้สมาชิกทุกครอบครัวถือศีลปฏิบัติตามข้อกำหนดแต่ละศาสนา และต้องเคารพ กฎหมายบ้านเมืองอย่างเคร่งครัด ให้กำลังใจยกย่องชมเชยแก่ผู้ที่มีความประพฤติดีเพื่อเป็นแบบอย่างแก่ ผู้อื่น มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ทั้งด้านจิตใจและพฤติกรรมที่แสดงออก เช่น มีวินัย มีความเอื้อเฟื้อเกื้อกูล มีเหตุผล รู้หน้าที่ ซื่อสัตย์ พากเพียร ขยัน ประหยัด มีจิตใจเป็นประชาธิปไตย เคารพความคิดเห็นและ สิทธิของผู้อื่น มีชมรมจิตอาสาทำคุณประโยชน์ต่อส่วนร่วม

๓.ทำนุบำรุงและปฏิบัติตามหลักคำสอนของศาสนา รักษาวัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่น ขนบธรรมเนียมประเพณีไทย และปฏิบัติตามจารีตประเพณี ตามฮีต ๑๒ คลอง ๑๔ จัดเวทีการ แลกเปลี่ยนเรียนรู้และนำเสนอผลงานของภูมิปัญญาท้องถิ่นและสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ของชุมชน ภูมิ ปัญญาท้องถิ่นและปราชญ์ชาวบ้าน จัดตั้งศูนย์วัฒนธรรมหมู่บ้านและศูนย์ข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่นตำบล ตระหนักในความสำคัญของวัฒนธรรมประเพณี และภูมิปัญญาท้องถิ่น ว่าเป็นเรื่อง ที่ทุกคนต้องให้การ รับผิดชอบร่วมกัน

บทที่ ๕

สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

ผู้วิจัยได้ศึกษา ยุทธศาสตร์การขับเคลื่อนธรรมนูญตำบลเชิงพุทธขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดร้อยเอ็ด” มีผลการศึกษิตตามวัตถุประสงค์เพื่อศึกษายุทธศาสตร์ธรรมนูญตำบลขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดร้อยเอ็ด เพื่อศึกษาการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ธรรมนูญตำบลขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดร้อยเอ็ด เพื่อศึกษาวิเคราะห์ผลยุทธศาสตร์ธรรมนูญตำบลเชิงพุทธขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดร้อยเอ็ด การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยและพัฒนา (Research and Development) ดำเนินการโดยระเบียบวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยได้ศึกษาค้นคว้าจากเอกสารทุติยภูมิ เช่น รายงานการวิจัย รายงานการสัมมนาที่เกี่ยวข้อง หนังสือ วารสารและบทความต่าง ๆ รวมทั้งข้อมูลจากระบบเครือข่ายอินเทอร์เน็ตที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำมาประมวลเป็นข้อมูลวิเคราะห์หาข้อสรุปและข้อเสนอแนะ เครื่องมือที่ใช้ในการวิเคราะห์ คือ แบบสัมภาษณ์ โดยผู้วิจัยได้กำหนดแนวทางการดำเนินการวิจัยตามระเบียบวิธีวิจัย จึงสรุปผลการวิจัย อภิปรายผลการวิจัย และข้อเสนอแนะ ได้ดังนี้

๕.๑ สรุปผลการวิจัย

๕.๑.๑ ยุทธศาสตร์ธรรมนูญตำบลองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดร้อยเอ็ด พบว่า

มียุทธศาสตร์ในการวางแผนเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น เพื่อพัฒนาศักยภาพยกระดับแก่ท้องถิ่นและประชาชนในชุมชน โดยอาศัยแผนยุทธศาสตร์พัฒนาท้องถิ่นของชุมชน ที่จะมุ่งไปสู่คุณภาพชีวิตของคนในตำบล เพื่อเป็นกรอบในการกำหนดทิศทางการพัฒนาชุมชนอันพึงประสงค์ ได้อย่างเท่าทันกับการเปลี่ยนแปลงของสถานการณ์ในปัจจุบันที่เป็นยุทธศาสตร์ธรรมนูญตำบลขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดร้อยเอ็ด ๔ ข้อ คือ ๑.การสร้างความรู้ประชาธิปไตยชุมชน ๒.การที่ประชาชนมีส่วนร่วมในกิจกรรมชุมชน ๓.ศิลปวัฒนธรรม จารีต ประเพณี และภูมิปัญญาท้องถิ่น ๔.การจัดระเบียบชุมชน เพื่อชุมชนท้องถิ่นจะต้องลุกขึ้นมาจัดการตนเอง โดยการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชนด้วยการร่วมกันกำหนดอนาคตการขับเคลื่อนให้มียุทธศาสตร์ธรรมนูญตำบล ปัจจัยที่สำคัญในการสนับสนุน คือ ๑.การมีส่วนร่วม ๒.บทบาทหน้าที่ ๓.วัฒนธรรมชุมชน ๔.ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม และ ๕.ข้อตกลงทางสังคม ด้วยการมีกติกา กลไก ตรวจสอบ และการร่วมกันขับเคลื่อนธรรมนูญตำบล เปลี่ยนสถานะจากผู้รับการช่วยเหลือเป็นผู้จัดการและลงมือปฏิบัติด้วย การสร้างจิตสำนึกความเป็นพลเมืองของชุมชน ในการร่วมกำหนดนโยบายในระดับพื้นที่ ค้นหา วิเคราะห์ปัญหา พัฒนาแผนกิจกรรม จัดทำโครงการให้สอดคล้องกับการแก้ไขปัญหาของชุมชน ด้วยการดำเนินการและแก้ปัญหาในชุมชนได้สำเร็จ สร้างความเชื่อมั่น เห็นคุณค่า เกิดการขยายเชื่อมโยงทำให้เกิดพลังภาคีของชุมชน ชุมชนจะต้องช่วยกันสร้างสรรค์ พัฒนายกระดับความเข้มแข็งโดยลำดับ เป็นชุมชนพึ่งตนเอง ชุมชนเข้มแข็ง มาถึงการฟื้นฟูชุมชนท้องถิ่น แผนแม่บทชุมชน ไปสู่ในรูปแบบของสภาองค์กรชุมชน พัฒนาสู่ธรรมนูญตำบลได้เป็นอย่างดี

๕.๑.๒ การขับเคลื่อนธรรมนูญตำบลเชิงพุทธขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดร้อยเอ็ด พบว่า

การขับเคลื่อนธรรมนูญตำบลขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดร้อยเอ็ด ได้ขับเคลื่อนธรรมนูญตำบลต้องอาศัยให้ทุกคนในชุมชนมีส่วนร่วมในการกำหนด อันแสดงถึงเจตจำนงร่วมกันของทุกฝ่ายที่มีกติการ่วมกัน ข้อตกลงร่วมกันของคนในชุมชนที่เกิดจากสำนึกของคนในตำบลที่มาอยู่ร่วมกัน และสามารถกำหนดเป้าหมายอนาคตของตนเอง ตามวิถีชีวิตแห่งจิตสำนึกร่วมกัน โดยทุกคนในชุมชนร่วมกันผลักดันให้มีการนำธรรมนูญตำบลไปใช้ได้จริงอย่างเป็นรูปธรรม ขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดร้อยเอ็ดยังไม่ได้ประกาศร่วมกันและยังไม่มีมีการดำเนินงานผ่านกลไกสภาตำบล ทั้งในระดับชุมชน ตำบล และจังหวัด ก็คือ กลไกระดับจังหวัด ออกแบบกระบวนการขับเคลื่อนทำเป็นระบบ การคัดเลือกพื้นที่รูปธรรมปฏิบัติการนำร่อง ให้เกิดสภากลาง และ ๑ ตำบล ๑ ธรรมนูญ อย่างน้อย ๕ พื้นที่ อาศัยกระบวนการในการขับเคลื่อน ๔ ประเด็น คือ ๑.การสร้างความรู้ประชาธิปไตย คือ ชุมชนทุกแห่งต้องร่วมกับองค์การบริหารส่วนท้องถิ่น และภาคราชการรวมถึงการแก้ไขปัญหา และพัฒนาในด้านต่าง ๆ ๒.การที่ประชาชนมีส่วนร่วมในกิจกรรมชุมชน องค์ประกอบกระบวนการสู่ขั้นตอนการจัดทำธรรมนูญตำบล (๑) จัดตั้งแกนนำ โดยให้การสนับสนุนการดำเนินงานของสภาเด็กและเยาวชน สภามหาวิทยาลัย สภาเกษตรกร สภาเทศบาล คณะกรรมการใกล้เคียงกรณีพิพาทระดับหมู่บ้าน และระดับตำบล (๒) จัดอบรมให้ความรู้ความเข้าใจกับแกนนำ (๓) ประชาพิจารณ์ รับฟังความคิดเห็นเพื่อปรับไข (๔) ติดตามและประเมินผลประเด็นธรรมนูญตำบล ๓.ศิลปวัฒนธรรม จารีต ประเพณี และภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยขับเคลื่อนด้วยการจัดตั้งศูนย์วัฒนธรรมหมู่บ้าน ศูนย์ข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่นตำบล รมรณรงค์ให้ประชาชนและภาคเอกชน ตระหนักในความสำคัญของวัฒนธรรมประเพณี และภูมิปัญญาท้องถิ่น จัดทำระบบเครือข่ายสารสนเทศทางด้านวัฒนธรรม เป็นศูนย์กลางเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ผลงาน เพื่อให้ประชาชนเข้าใจสามารถเลือกสรรตัดสินใจ และปรับเปลี่ยนให้เหมาะสมกับการดำเนินชีวิต และสนับสนุนงานด้านวัฒนธรรมมากยิ่งขึ้นด้วย อบรมส่งเสริมให้เยาวชนและประชาชนมีความรู้ความเข้าใจและสามารถปฏิบัติได้อย่างถูกต้อง ๔.การจัดระเบียบชุมชน ด้วยการขับเคลื่อนให้ทุกคนในชุมชนจะต้องร่วมการตัดสินใจจากการมีส่วนร่วมของชุมชน สร้างธรรมนูญตำบลของชุมชน เกิดความภาคภูมิใจ สังคมรู้จัก สามัคคี มีคุณธรรม ด้วยการจัดตั้งแกนนำตำบล ทุกภาคส่วนต้องให้การสนับสนุนการดำเนินงานให้มีสภาเด็กและเยาวชน สภามหาวิทยาลัย สภาเกษตรกร สภาเทศบาล คณะกรรมการใกล้เคียงกรณีพิพาทระดับหมู่บ้าน และระดับตำบล

๕.๑.๓ วิเคราะห์การขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ธรรมนูญตำบลเชิงพุทธขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดร้อยเอ็ด

ผลวิจัยพบว่า เริ่มจากการนำนโยบายจากหน่วยงานมาสู่การวางแผนยุทธศาสตร์ มีกลไกการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ธรรมนูญตำบล โดยการประชุมร่วมกันของแต่ละฝ่าย และหน่วยงานต่าง ๆ ในชุมชน กำหนดเป็นตัวชี้วัดความสำเร็จในการทำงานขับเคลื่อนธรรมนูญตำบลสู่เป้าหมายตามแผนยุทธศาสตร์ สู่การขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ธรรมนูญตำบลเชิงพุทธ อาศัยองค์ประกอบกระบวนการสู่ขั้นตอนการจัดทำ

ธรรมนูญตำบล ๑) จัดตั้งแกนนำ โดยให้การสนับสนุนการดำเนินงานของสภาเด็กและเยาวชน สภาองค์กรชุมชน สภาเกษตรกร สภาเทศบาล คณะกรรมการใกล้เคียงกรณีพิพาทระดับหมู่บ้าน และระดับตำบล ๒) จัดอบรมให้ความรู้ความเข้าใจกับแกนนำ ๓) ประชาพิจารณ์ รับฟังความคิดเห็นเพื่อปรับไข ๔) ติดตามและประเมินผลประเด็นธรรมนูญตำบล โดยอาศัยหลักอิทธิบาท ๔ ปฏิบัติให้ถึงความสำเร็จ ช่วยสร้างแรงจูงใจในการทำงานให้เกิดขึ้น มีวิริยะ ขยันหมั่นเพียร ความเอาใจใส่ต่องานมากด้วย มีพิจารณาไตร่ตรองด้วยเหตุผลและติดตามกระบวนการทำงาน แก้ไขข้อบกพร่องเหล่านั้นให้ดีขึ้น ให้ชุมชนมียุทธศาสตร์ธรรมนูญตำบลเกิดขึ้น เป็นผลที่จะทำให้ทุกคนในชุมชนเป็นคนดี มีคุณภาพ มีศักยภาพ ความสามารถในการแข่งขัน และมีคุณธรรม จริยธรรม สู้งานมีความรู้ให้ประชาชนมีภูมิคุ้มกันทางสังคม ทำให้ชุมชน สังคม มีความสมานฉันท์และสันติสุข มีประสิทธิภาพระบบการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย เป้าหมายที่จะทำให้ชุมชนมีการจัดการชุมชนด้วยตัวเองในทุก ๆ ด้าน ทำให้ชุมชนมีระเบียบวินัย มีความเอื้อเฟื้อเกื้อกูล มีเหตุผล รู้หน้าที่ ซื่อสัตย์ พากเพียร ขยัน ประหยัด มีจิตใจเป็นประชาธิปไตยเคารพความคิดเห็นและสิทธิของผู้อื่น มีชมรมจิตอาสาทำคุณประโยชน์ต่อส่วนร่วม โดยหลักธรรมในสังคหวัตถุ ๔ การเสียสละหรือการเอื้อเฟื้อแบ่งปันของ ๆ ตน เพื่อประโยชน์แก่บุคคลอื่น พุดด้วยความจริงใจ พุดในสิ่งที่ เป็นประโยชน์และเหมาะสมกับกาลเทศะ จะต้องพุดหรือ เจาจากันด้วยไมตรีและความปรารถนาดีต่อกัน การปฏิบัติในสิ่งที่ เป็นประโยชน์ต่อผู้อื่น จะต้องช่วยเหลือกัน

๕.๒.อภิปรายผล

จากการศึกษาวิจัยเรื่อง ยุทธศาสตร์การขับเคลื่อนธรรมนูญตำบลเชิงพุทธขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดร้อยเอ็ด มีแนวโน้มในทางที่ดีจากการกำหนดทิศทางยุทธศาสตร์ที่จะร่วมกันมีธรรมนูญตำบลเชิงพุทธ ที่สามารถช่วยแก้ไข้ปัญหาของชุมชนได้เป็นอย่างดี ด้วยการสร้างความสัมพันธ์ของคนในชุมชน สร้างการมีส่วนร่วมและเป็นเจ้าของชุมชนร่วมกัน ยึดหลักประชาธิปไตยและความถูกต้อง บนฐานอันตั้งทางพระพุทธอันเป็นที่พึ่งทางจิตใจของคนในชุมชนส่วนมาก ซึ่งสอดคล้องกับงานของ พักตร์ผจง วัฒนสิทธิ์ และพสุ เตชะรินทร์ กล่าวถึงความสำคัญของการวางแผน ยุทธศาสตร์ หรือแผนกลยุทธ์ ไว้ว่า เนื่องจากสภาวะการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ที่ได้เกิดขึ้นรวมทั้ง ลักษณะขององค์กรที่จะต้องเปลี่ยนแปลงไปในอนาคต และเงื่อนไขการแข่งขันใหม่ ๆ ที่เกิดขึ้นทำให้ ปัจจัยหรือสาเหตุของความสำเร็จขององค์กรธุรกิจที่เคยมีมาในอดีตที่จะเริ่มเปลี่ยนแปลงไป อาทิเช่น การมีกำลังผลิตขนาดใหญ่แต่ไม่สามารถปรับปรุงการผลิตให้เปลี่ยนแปลงไปตามความต้องการที่ เปลี่ยนไปของลูกค้าเป้าหมาย คือ ความสามารถขององค์กรในการขยายตัวเข้าไปในอุตสาหกรรมต่าง ๆ จะไม่ใช่สาเหตุสำคัญของความสำเร็จขององค์กรธุรกิจอีกต่อไป ดังนั้น ผู้บริหารขององค์กรธุรกิจเอง จำเป็นต้องมีการปรับปรุงและพัฒนาตนเองอยู่ตลอดเวลา เนื่องจากแนวคิดหรือวิธีการในการบริหาร แบบเดิม ๆ ย่อมไม่สามารถนำพาองค์กรไปสู่ความสำเร็จได้เหมือนในอดีต ผู้บริหารในยุคโลกใหม่ จะต้องให้ความสำคัญกับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น และสามารถปรับตัวได้อย่างรวดเร็วต่อการ เปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น จากสาเหตุดังกล่าว ทำให้

การศึกษาในด้านการจัดการเชิงกลยุทธ์มีความสำคัญ ต่อผู้บริหารยุคใหม่^๑ การวิเคราะห์ปัญหาและ ศักยภาพที่มี สร้างกติกาข้อปฏิบัติร่วมกันที่ดีในส่วนร่วม สามารถนำแนวทางธรรมนูญหรือแนวทางการ พัฒนาตำบลที่ดี ร่วมกันกำหนดอนาคตในชุมชนตำบล ส่งผลดีต่อชุมชนให้มีคุณภาพ มีศักยภาพ ความสามารถในการแข่งขัน และมีคุณธรรม จริยธรรม ส่งเสริมฐานความรู้ให้ประชาชนมีภูมิคุ้มกันทาง สังคม ประสิทธิภาพระบบการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย เป้าหมายที่จะทำให้ชุมชนมีการจัดการ ชุมชนด้วยตัวเองในทุก ๆ ด้าน ร่วมกันค้นหาปัญหา ร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมตัดสินใจ ร่วมแก้ไขปัญหา และ การตัดสินใจจากการมีส่วนร่วมของชุมชนอย่างยั่งยืน จึงสอดคล้องกับสมมติฐานการวิจัย ส่งผลต่อการ พัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืนของประชาชนและองค์กรส่วนท้องถิ่นจังหวัดร้อยเอ็ด ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัย ของ **พระโสภณพัฒนบัณฑิต และคณะ** ได้ศึกษาเรื่อง การขับเคลื่อนระบบสุขภาพ โดยใช้ธรรมนูญ สุขภาพชุมชนวิถีพุทธ ตำบลหนองตาไก้ อำเภอโพธิ์ชัย จังหวัดร้อยเอ็ด ผลการวิจัยพบว่า ด้านบริบทชุมชน ตำบลหนองตาไก้ เป็นตำบลที่มีประวัติความเป็นมายาวนานกว่า ๑๐๐ ปี มีทุนทางสังคมที่หล่อหลอมด้วย พระพุทธศาสนา ผลจากกระแสโลกาภิวัตน์ ทำให้ความเป็นอยู่ของประชาชนเปลี่ยนไป ต่างคนต้องออกไป ทำมาหากินต่างพื้นที่ ทำให้เด็กและคนชราต้องดูแลกันเอง ความสัมพันธ์ของคนในชุมชนลดลง ก่อให้เกิด ปัญหาสังคมที่สลับซับซ้อนและปัญหาสุขภาพตามมา การแก้ไขปัญหาจึงจำเป็นต้องมีมาตรการทางสังคม เสริมมาตรการทางวิชาการและกฎหมายของภาครัฐ โดยใช้กระบวนการแก้ปัญหาแบบมีส่วนร่วมอย่าง จริงใจ นำจุดแข็งคือวิถีชีวิต ประเพณีและวัฒนธรรมของชุมชนวิถีพุทธมาปรับใช้ในการแก้ไขปัญหา ยกระดับกำหนดเป็นนโยบายสาธารณะ หรือมาตรการทางสังคมในรูปแบบธรรมนูญตำบลที่เรียกว่า “ธรรมนูญสุขภาพชุมชนวิถีพุทธ ตำบลหนองตาไก้” ด้วยปรัชญาและแนวคิดที่ว่า “ชุมชนเข้มแข็งด้วยจิต อาสา บนพื้นฐานศีล ๕ พัฒนาตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง” เมื่อผ่านความเห็นชอบจากประชาชนแล้ว ประกาศใช้ การขับเคลื่อนไปสู่การปฏิบัติทำในรูปแบบคณะกรรมการที่เป็นภาคีเครือข่าย ทั้งภาครัฐ เอกชน ประชาชน โดยอาศัยหลักการบริหารจัดการที่ประสิทธิภาพ เชื่อมโยงกับแผนงานกองทุน หลักประกันสุขภาพระดับท้องถิ่นและหน่วยงานต่างๆที่เกี่ยวข้อง ทำให้มีผลงานแสดงให้เห็นอย่างเป็น รูปธรรม โดยมีกลไกการขับเคลื่อนอย่างเป็นระบบ ผลการประเมินความพึงพอใจของประชาชนต่อ ธรรมนูญฯ พบว่า มีความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก ถึงมากที่สุด^๒ และสอดคล้องกับ **นายอรรถพล ศรี ประภา** ได้ศึกษาเรื่อง กระบวนการขับเคลื่อนธรรมนูญสุขภาพเฉพาะพื้นที่ในประเด็นการส่งเสริมสุขภาพ ด้วยการออกกำลังกายในชุมชนตำบลโคกกว้าง อำเภอบึงคล้า จังหวัดบึงกาฬ ผลการวิจัยพบว่า กระบวนการขับเคลื่อนธรรมนูญสุขภาพเฉพาะพื้นที่ ในประเด็นการส่งเสริมสุขภาพด้วยการออกกำลังกาย ในชุมชน เกิดการบูรณาการทำงานร่วมกันของทุนทางสังคมที่มีอยู่ในตำบลโคกกว้าง ในการร่วมกัน

^๑ พักตร์ผจง วัฒนสินทร์และพสุ เตชะรินทร์, การจัดการเชิงกลยุทธ์และนโยบายธุรกิจ (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๒), หน้า ๗.

^๒ พระโสภณพัฒนบัณฑิต และคณะ, การขับเคลื่อนระบบสุขภาพ โดยใช้ธรรมนูญสุขภาพชุมชนวิถีพุทธ ตำบลหนองตาไก้ อำเภอโพธิ์ชัย จังหวัดร้อยเอ็ด, ขอนแก่น : สำนักวิชาการ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น, ๒๕๖๒.

แลกเปลี่ยนเรียนรู้ ร่วมกันวิเคราะห์สภาพปัญหาของตำบลมีความเข้าใจตรงกันที่จะแก้ไขปัญหาของตำบล โคกกว้างเป็นแบบองค์รวม มองจุดอ่อนที่เป็นปัญหาเร่งด่วนที่จะต้องร่วมกันแก้ไข โดยมีการคืนข้อมูล ทางด้านสุขภาพให้กับ กลุ่มชมรม เป็นการสะท้อนและกระตุ้นให้ประชาชนเกิดการรับรู้ปัญหาทางด้าน สุขภาพที่ตนเองได้มองข้าม เกิดการตระหนักที่จะช่วยกันหาทางแก้ไข ร่วมวางแผนดำเนินการและนำไป ปฏิบัติ เพื่อให้คนในตำบลมีสุขภาพที่ดีตามกรอบและแนวทางที่ธรรมนูญสุขภาพตำบลเฉพาะพื้นที่ใน ประเด็นการส่งเสริมสุขภาพด้วยการออกกำลังกายในชุมชนตำบลโคกกว้าง^๓ เพื่อให้ต่างฝ่ายได้รับรู้ถึง ปัญหาและความต้องการไปพร้อมกัน ประชาชนก็จะได้มีส่วนร่วมมากยิ่งขึ้นในการทำกิจกรรมและการ พัฒนาชุมชนของตนเองให้มีความเข้มแข็งมากยิ่งขึ้น เพราะการมีส่วนร่วมเป็นหลักประกันที่สำคัญที่จะทำ ให้ประชาชนทุกคนดำเนินชีวิตอยู่ในชุมชนได้อย่างยั่งยืน จัดและส่งเสริมให้ทุกคนในหมู่บ้านได้รับความรู้ ข้อมูลข่าวสารทันต่อเหตุการณ์ปัจจุบันรวมทั้งการใช้สื่อเทคโนโลยีเพื่อการสื่อสารได้อย่างถูกต้องและมี คุณค่า ซึ่งสอดคล้องกับงานของ ไพบุลย์ วัฒนศิริธรรม ได้กล่าวว่า บทบาทสำคัญต่องานพัฒนาใน สังคมไทย ได้กล่าวว่า วิธีการที่จะได้มาซึ่ง “สภาพที่ปรารถนา” น่าจะมาจากหลักการ ๓ ข้อ ได้แก่ การ พึ่งตนเอง การรวมพลัง และการศึกษาคิดค้น และเห็นว่า การเลือกเป้าหมาย วิธีการในการพัฒนาแต่ละ แห่งเป็นเรื่องของชุมชน ซึ่งต้องตัดสินใจเอง สิ่งที่จะเกิดขึ้นอยู่กับการกระทำของชุมชนนั้นๆ และอนาคต ของชุมชนนั้นๆ จะอยู่ในมือของชุมชนนั่นเอง ถือเป็นหลักการทางประชาคมหรือประชาสังคม^๔

ดังนั้นบรรทัดฐานของสังคมเมื่อสร้างขึ้นมาจำเป็นต้องสนับสนุนให้สมาชิกของสังคม ปฏิบัติตาม บรรทัดฐานของตำบลชุมชนในพื้นที่ ด้วยการให้มี การจัดตั้งแกนนำตำบล ทุกภาคส่วนต้องให้การ สนับสนุนการดำเนินงานให้มีสภาเด็กและเยาวชน สภาองค์กรชุมชน สภาเกษตรกร สภาเทศบาล คณะกรรมการใกล้เคียงกรณีพิพาทระดับหมู่บ้าน และระดับตำบล แลกเปลี่ยนการขับเคลื่อนงานระดับ พื้นที่แต่ละพื้นที่ ทำให้เห็นถึงศักยภาพแต่ละตำบล จัดเวทีนำเสนอและประชาพิจารณ์แผนอำเภอของ เครือข่ายสภาองค์กรชุมชนร่วมกับภาคีต่าง ๆ ทั้งในพื้นที่ชุมชนตำบล และระดับจังหวัด คือ

๑. เพื่อปลูกฝังระเบียบวินัยแก่สมาชิกในสังคมชุมชน
๒. เพื่อปลูกฝังความมุ่งหวังที่ดีในสังคมยกย่องบุคคลที่ปฏิบัติตามธรรมนูญตำบล
๓. เพื่อให้สมาชิกในสังคมได้รู้จักบทบาทและหน้าที่ของตนตามกาลเทศะและความเหมาะสม
๔. เพื่อให้สมาชิกในสังคมเกิดความชำนาญและเพิ่มทักษะในการทำกิจกรรมร่วมกับผู้อื่นในสังคม

เครื่องมือที่ใช้ในการขับเคลื่อนทางสังคม

^๓ นายอรรถพล ศรีประภา, กระบวนการขับเคลื่อนธรรมนูญสุขภาพเฉพาะพื้นที่ในประเด็นการส่งเสริม สุขภาพด้วยการออกกำลังกายในชุมชนตำบลโคกกว้าง อำเภอปทุมธานี จังหวัดปทุมธานี, สาธารณสุขศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชาสาธารณสุขศาสตร์, มหาสารคาม : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, ๒๕๕๘.

^๔ ไพบุลย์ วัฒนศิริธรรม. สำนักไทยที่พึงปรารถนา. (กรุงเทพฯ : เดือนตุลา, ๒๕๔๙) หน้า ๕๔

๕.๓. ข้อเสนอแนะ

๕.๓.๑. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

๑) ภาครัฐควรเข้ามาส่งเสริมให้ชุมชนได้มีระเบียบแผนหรือออกกฎหมายที่สอดคล้องในบางเรื่องที่ชุมชนสามารถจะนำไปใช้เป็นข้อมูลประกอบการพัฒนาตนเองโดยการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมกรอยู่ร่วมกันในสังคม

๒) ควรส่งเสริมให้มีคณะกรรมการการขับเคลื่อนธรรมนูญเชิงพุทธในทุกระดับของชุมชน ศึกษาวิธีการข้อมูลในการวางแผนการบริหารการพัฒนาชุมชนและการสร้างเครือข่ายชุมชนพัฒนาตนเองโดยใช้ธรรมนูญเชิงพุทธในจังหวัดร้อยเอ็ด

๕.๓.๒. ข้อเสนอแนะในการนำผลวิจัยไปใช้

ชุมชน หน่วยงานและผู้ที่เกี่ยวข้องควรนำกระบวนการพัฒนายุทธศาสตร์ธรรมนูญตำบลเชิงพุทธไปใช้ในด้าน โดยให้ความสำคัญโดยการส่งเสริมให้ชุมชนมีจิตสำนึกที่จะปฏิบัติตามธรรมนูญตำบลอย่างมีระเบียบวินัย ส่งเสริมให้ทุกคนมุ่งสร้างประโยชน์แก่ส่วนรวมมากกว่าประโยชน์ส่วนตัว

๕.๓.๓. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

๑. ควรมีการที่มุ่งเน้นศึกษาในประเด็นการขับเคลื่อนธรรมนูญสิ่งแวดล้อมชุมชน
๒. ควรมีการศึกษารูปแบบกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนที่เป็นต้นแบบ

บรรณานุกรม

๑. หนังสือ/ตำราทั่วไป

- กรมการพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย. **การพัฒนาแผนชุมชน การบูรณาการแผนชุมชน.**
สำนักงานส่งเสริม และพัฒนาศักยภาพชุมชน. บริษัท สุภชินัญญ์ พรินต์ติ้ง กรุ๊ป จำกัด. ๒๕๕๑.
กฤษฎา บุญชัย และคณะ. **สู่การปฏิรูปฐานทรัพยากร.** กรุงเทพฯ : พลวัตรขบวนการเคลื่อนไหวด้าน
ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมภาคประชาชน. ๒๕๕๖.
- กาญจนา แก้วเทพ. **การพัฒนาแนววัฒนธรรมชุมชน.** กรุงเทพมหานคร : สมาคาทอเล็กแห่ง
ประเทศไทยเพื่อการพัฒนา. ๒๕๓๘.
- กิจการสตรีและสถาบันครอบครัว, สำนักงาน. **กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์.
นโยบายและยุทธศาสตร์การพัฒนาศาสนาครอบครัว พ.ศ.๒๕๔๗-๒๕๕๖**
กรุงเทพมหานคร. ๒๕๕๘.
- จิตติ มงคลชัยอรัญญา. **การศึกษาชุมชนเพื่อการพัฒนา.** (เอกสารประกอบการเรียนภาควิชาการ
พัฒนาชุมชน). กรุงเทพมหานคร : คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
๒๕๕๐.
- บัวพันธ์ พรหมพักพิง. **สังคมวิทยาว่าด้วยทุนทางสังคม: จากแนวคิดเรื่องทุนสู่พลังงานสังคม.**
มนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์. ๒๕ พฤษภาคม-สิงหาคม ๒๕๕๑.
- ประเวศ วะสี. **ปาฐกถาพุทธทาสภิกขุมหาเถระ ครั้งที่ ๑ ธรรมิกสังคม.** กรุงเทพฯ:
สำนักพิมพ์มูลนิธิ โกมล คีมทอง. ๒๕๕๒.
- ประเวศ วะสี. **ยุทธศาสตร์ชาติเพื่อความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจ สังคม และศีลธรรม.**
กรุงเทพฯ: หมอชาวบ้าน. ๒๕๕๑.
- “.....”, **ศักดิ์ศรีแห่งความเป็นคน ศักยภาพแห่งความสร้างสรรค์.** พิมพ์ครั้งที่ ๔.
กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์หมอชาวบ้าน. ๒๕๕๐.
- พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๒๕. กรุงเทพมหานคร : นามมีบุ๊คส์พับลิเคชันส์. มปป.
- พนมไพร ไชยรงค์. **หลักธรรมกับชีวิต.** กรุงเทพมหานคร : โอเอส. ๒๕๕๘.
- พรรณทิพย์ ศิริวรรณบุศย์. **จิตวิทยาครอบครัว.** กรุงเทพมหานคร : เท็กซ์แอนด์เจอร์
นัลพับลิเคชัน. ๒๕๕๕.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต). **พระพุทธศาสนาพัฒนาคนและสังคม.** กรุงเทพฯ : กรมการปกครอง.
๒๕๕๐.
- ไพบุลย์ วัฒนศิริธรรม. **สำนักไทยที่พึงปรารถนา.** กรุงเทพมหานคร : เดือนตุลา. ๒๕๕๙.
- ราชบัณฑิตยสถาน. **พจนานุกรมศัพท์สังคมวิทยา อังกฤษ-ไทย ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.
๒๕๒๔.** กรุงเทพฯ : ราชบัณฑิตยสถาน. ๒๕๕๒.
- ราชบัณฑิตยสถาน. **พจนานุกรมศัพท์ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๕๒.** กรุงเทพฯ :
ราชบัณฑิตยสถาน. ๒๕๕๒.
- สมพันธ์ เตชะอธิก และคณะ. **การพัฒนาความเข้มแข็งขององค์กรชาวบ้าน.** ขอนแก่น :
สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยขอนแก่น. ๒๕๕๐.

สนิท สมัครการ. **มีเงินก็นับว่าน้อง มีทองก็นับว่าพี่ ระบบครอบครัวและเครือญาติของไทย.**

กรุงเทพมหานคร : สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์. ๒๕๓๘.

สมาคมคหเศรษฐศาสตร์แห่งประเทศไทย. **ครอบครัวสัมพันธ์.** กรุงเทพมหานคร : วิบูลย์กิจการพิมพ์. ๒๕๔๒.

สุวิทย์ ยิ่งวรพันธ์. **พัฒนาชนบท.** กรุงเทพมหานคร : สหประชาพานิชย์. ๒๕๐๙.

สัญญา สัญญาวิวัฒน์. **การพัฒนาชุมชน.** พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช. ๒๕๒๕.

สัญญา สัญญาวิวัฒน์. **สังคมวิทยาองค์การ.** กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ๒๕๔๙.

สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ. **ความหมายและขอบข่ายงานวัฒนธรรม.** กรุงเทพฯ : ลาตพร้าว. ๒๕๓๕.

อริยา เสวตามร์. **“นักพัฒนากับบทบาทในการสร้างความหมายใหม่ของชุมชน.”** ใน เศรษฐศาสตร์การเมือง เอ็นจีโอ ๒๐๐๐. กรุงเทพฯ : ศูนย์เศรษฐศาสตร์การเมือง คณะเศรษฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ๒๕๔๒.

อาภรณ์ ภูวิทย์พันธ์. **ยุทธศาสตร์การพัฒนาศูนย์ชุมชน.** กรุงเทพมหานคร : เอช อาร์ เซ็นเตอร์ จำกัด. ๒๕๕๑.

อุทัย หิรัญโต. **ศาสตร์และศิลป์ในการบริหารงาน.** กรุงเทพมหานคร : โอเดียนสโตร์. ๒๕๓๑.

๒. เอกสาร/รายงานการวิจัย

คณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ, สำนักงาน. **เอกสารประกอบการสัมมนาทางวิชาการเนื่องในการจัดงานมหกรรมวัฒนธรรมพื้นบ้านไทย'๔๓.** กรุงเทพมหานคร : สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ. ๒๕๔๓.

จิราพร ชมพิกุล ปรานี สุทธิสุขคนธ์, เกรียงศักดิ์ ซื่อเลื่อม และดุชนิ ดามี. **รายงานการวิจัยสัมพันธภาพในครอบครัวไทย.** นครปฐม : เอ็นแอนด์เอ็นก๊อปปีแอนด์พริ้นติ้ง. ๒๕๕๒.

นครินทร์ เมฆไตรรัตน์ และคณะ. **รายงานวิจัยทิศทางและการปกครองท้องถิ่นของไทยและต่างประเทศเปรียบเทียบ.** กรุงเทพมหานคร : วิญญูชน. ๒๕๔๖.

ลีปนันท เกตุทัต. **การพัฒนาการวิจัย : สร้างสรรค์ปัญญาเพื่อพัฒนาประเทศ. ประชาคมวิจัย, ๒๗ (กันยายน), ๒๓-๒๖. ๒๕๔๒.**

สุพรรณิ ไชยอำพร. **โครงการวิจัยรูปแบบและขั้นตอนการขับเคลื่อนคุณภาพสังคมของชุมชน.** คณะพัฒนาสังคมและสิ่งแวดล้อม สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์. ๒๕๕๔.

สำนักงานกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์. **นโยบายและยุทธศาสตร์การพัฒนาศาสนาครอบครัว พ.ศ. ๒๕๔๗ -๒๕๕๖.**

กรุงเทพมหานคร. กระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์. ๒๕๔๘.

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. **รายงานวิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากรและผลกระทบต่อการพัฒนาประเทศ.** กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. ๒๕๕๑.

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. รายงานสถานการณ์ความอยู่เย็น
เป็นสุขร่วมกันในสังคมไทย เอกสารประกอบการประชุมประจำปี ๒๕๕๐ ของ สศช.
กรุงเทพมหานคร. ๒๕๕๐.

๓. ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

สัมภาษณ์ ดร.มณฑกานต์ ยุทธไกร, ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลสวนจิก, อำเภอศรีสมเด็จ
จังหวัดร้อยเอ็ด, วันที่ ๒๕ เดือน พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๖๐.

สัมภาษณ์ นายวิจิต ธานีวรรณ, นายองค์การบริหารส่วนตำบลพระเจ้า, อำเภอเชียงขวัญ จังหวัด
ร้อยเอ็ด, วันที่ ๑๘ เดือน พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๖๐.

สัมภาษณ์ นายปลั่งกร จอมสมสา, รองปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลพระเจ้า, อำเภอเชียงขวัญ
จังหวัดร้อยเอ็ด, วันที่ ๑๘ เดือน พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๖๐.

สัมภาษณ์ ดร.พิภพ สินธุพงศ์, ครูชำนาญการพิเศษโรงเรียนสุวรรณภูมิ, ตำบลสระคู
อำเภอสุวรรณภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด, วันที่ ๑๕ เดือน พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๖๐.

สัมภาษณ์ ดร.ปิยณัฐ จันทวารีย์, อาจารย์มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี, ตำบลดงลาน อำเภอเมือง
จังหวัดร้อยเอ็ด, วันที่ ๑๖ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๖๐.

สัมภาษณ์ แพทย์หญิงขึ้นสกันธ์ เชาว์ตระกูล, แพทย์ประจำโรงพยาบาลสุวรรณภูมิ, ตำบลรอบเมือง
อำเภอเมือง จังหวัดร้อยเอ็ด, วันที่ ๑๔ เดือน พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๖๐.

สัมภาษณ์ ดร.มณฑิรา จันทวารีย์, อาจารย์มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม, ตำบลรอบเมือง
อำเภอเมือง จังหวัดร้อยเอ็ด, วันที่ ๑๘ เดือน พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๖๐.

สัมภาษณ์ พระสมัย วรรณโม, วัดบ้านจันทาม, ตำบลพระเจ้า อำเภอเชียงขวัญ จังหวัดร้อยเอ็ด, วันที่
๒๐ เดือน พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๖๐.

สัมภาษณ์ พระอธิการณัฐวุฒิ ฐานวุฒโธ, เจ้าอาวาสวัดบ้านกู่/รองเจ้าคณะตำบลมะฮี, ตำบลมะฮี
อำเภอธวัชบุรี จังหวัดร้อยเอ็ด, วันที่ ๑๙ เดือน พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๖๐.

สัมภาษณ์ พระประเสริฐ อธิปัญญา, วัดบ้านโพธิ์ชัย, ตำบลสวนจิก อำเภอศรีสมเด็จ จังหวัดร้อยเอ็ด,
วันที่ ๒๐ เดือน พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๖๐.

สัมภาษณ์ นางสาวอภิญา พรหมศรี, อาจารย์วิทยาลัยสงฆ์ร้อยเอ็ด มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณ
ราชวิทยาลัย, ตำบลนิเวศน์ อำเภอธวัชบุรี จังหวัดร้อยเอ็ด, วันที่ ๑๔ เดือน พฤษภาคม
พ.ศ. ๒๕๖๐.

สัมภาษณ์ พระเจษฎา ฐิตธมโม, วัดศรีรัตนราม, ตำบลดงสิงห์ อำเภอจังหาร จังหวัดร้อยเอ็ด, วันที่
๑๗ เดือน พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๖๐.

สัมภาษณ์ นางสุนันทา สิงห์พันธ์, ตำบลสระคู อำเภอสุวรรณภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด, วันที่ ๒๖ เดือน
พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๖๐.

สัมภาษณ์ นายมาย แรกงานเหนือ, ตำบลบัวแดง อำเภอปทุมรัตน์ จังหวัดร้อยเอ็ด, วันที่ ๒๔
เดือน พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๖๐.

สัมภาษณ์ นายหนูสอน พิมภู, ตำบลสะอาดสมบูรณ์ อำเภอเมือง จังหวัดร้อยเอ็ด, วันที่ ๒๒ เดือน
พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๖๐.

สัมภาษณ์ นายปรีชาติ พิมภู, นายกเทศบาลตำบลดงสิงห์ อำเภอจังหาร จังหวัดร้อยเอ็ด, วันที่ ๒๐ เดือน พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๖๐.

สัมภาษณ์ พระภิกษุพงค์ ปภาโต, วัดป่าโนรัง, ตำบลแคนใหญ่ อำเภอเมือง จังหวัดร้อยเอ็ด, วันที่ ๑๖ เดือน พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๖๐.

สัมภาษณ์ จำเริญ สุ่มมาตย์, ปลัดเทศบาลตำบลดงสิงห์ อำเภอจังหาร จังหวัดร้อยเอ็ด, วันที่ ๒๐ เดือน พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๖๐.

สัมภาษณ์ นายนาวิ แก้วดี, เจ้าหน้าที่ประจำส่วนงานพระสอนศีลธรรมวิทยาลัยสงฆ์ร้อยเอ็ด มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ตำบลนิเวศน์ อำเภอธวัชบุรี จังหวัดร้อยเอ็ด, วันที่ ๑๙ เดือน พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๖๐.

สัมภาษณ์ นางพูนศรี เชาว์ตระกูล, ตำบลรอบเมือง อำเภอเมือง จังหวัดร้อยเอ็ด, วันที่ ๑๗ เดือน พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๖๐.

สัมภาษณ์ นายณัฐพงศ์ ชินคุภักดิ์, ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดร้อยเอ็ด, วันที่ ๒๑ เดือน พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๖๐.

สัมภาษณ์ นายไพบูลย์ พลละคร, ตำบลหนองแคน อำเภอปทุมรัตน์ จังหวัดร้อยเอ็ด, วันที่ ๒๒ เดือน พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๖๐.

สัมภาษณ์ นางพรรณิ ศรีเวียงราช, ตำบลโคกกล่าม อำเภอจตุรพักตรพิมาน จังหวัดร้อยเอ็ด, วันที่ ๒๓ เดือน พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๖๐.

สัมภาษณ์ นายสมร พูลเพิ่ม, ตำบลนาแซง อำเภอเสลภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด, วันที่ ๒๒ เดือน พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๖๐.

สัมภาษณ์ นายบุญทัน พรหมศรี, ตำบลเมืองสรวง อำเภอเมืองสรวง จังหวัดร้อยเอ็ด, วันที่ ๒๕ เดือน พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๖๐.

๔. งานวิจัย

นายอรรถพล ศรีประภา. กระบวนการขับเคลื่อนธรรมนูญสุขภาพเฉพาะพื้นที่ในประเด็นการส่งเสริมสุขภาพด้วยการออกกำลังกายในชุมชนตำบลโคกแก้ว อำเภอปทุมรัตน์ จังหวัดร้อยเอ็ด. **สาธารณสุขศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาสาธารณสุขศาสตร์.** มหาสารคาม : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม. ๒๕๕๘.

พระโสภณพัฒนบัณฑิต และคณะ. **การขับเคลื่อนระบบสุขภาพ โดยใช้ธรรมนูญสุขภาพชุมชนวิถีพุทธ ตำบลหนองตาไก้ อำเภอโพธิ์ชัย จังหวัดร้อยเอ็ด.** ขอนแก่น : สำนักวิชาการ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น. ๒๕๖๒.

ธนาวรรณ วงศ์สวัสดิ์, กระบวนการขับเคลื่อนธรรมนูญสุขภาพตำบลเหมืองหม้อ อำเภอเมืองแพะ, (ระบบออนไลน์) แหล่งที่มา 30 <https://phpp.nationalhealth.or.th>, ๑๓ กันยายน ๒๕๖๐.

ณรงคฤทธิ์ จันทร์นาหวา และคณะ, กระบวนการพัฒนาและขับเคลื่อนธรรมนูญสุขภาพประเด็นสารเคมีเกษตร ตำบลนาดี อำเภอสุวรรณคูหา จังหวัดหนองบัวลำภู, **รายงานการวิจัย,** สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, ๒๕๖๑.

๕.หนังสือ/ตำราภาษาอังกฤษ

- Bain and Hicks, **Neighborhood Difference in Social Capital: a Compositional artifact or a contextual construct?**. Health & Place, ๘, ๑๙๙๘.
- Brownell, Baker. **the Human Community: Its Philosophy and Practice for the time of Crisis**. New York: Harper & Row. ๑๙๕๐.
- Coleman, J. **Social Capital in the creation of Human Capital**. American Journal of Sociology, ๙๔ (Supplement), ๑๙๘๘.
- Harold Koontz. **Cyril O'Donnell and Heinz Wehrich , Management**, Auckland ,McGraw Hill International Book Company Inc. ๑๙๘๔.
- Holloway, William V. **State and Local Government in The United State**. New York : McGrawHill. ๑๙๕๙.
- Montagu, Harris G. **Comparative Local Government**. Great Britain : William Brendon and Son. ๑๙๘๔.
- Oxford University. **Oxford Advance Learner's Dictionary**. Fourth Edition, Oxford : Oxford University press. ๑๙๙๔.
- Putnam, Robert D. **Making Democracy Work**. New Jersey : Princeton University Press. ๑๙๙๓.
- Robson, William A. **“Local Government” in Encyclopedia of Social Science**. New York : The Macmillan. ๑๙๕๓.
- Schuler, R.S., & Vandra H.L. **Personal and human resource management**. New York : West Publishing. ๑๙๙๐.
- Spencer, L.M. & Spencer, S.M. **Competence at Work: Models for Superior Performance**. New York: John Wiley & Sons. ๑๙๙๓.
- Super, Donald. E. (๑๙๕๗). **Career pattern as a basic for vocational**. New York: Harper and Brothers. ๑๙๕๗.
- Tolbert,E.L. **The Professional Counselor**.(๒ ed.). Boston : Little Brown and Company. ๑๙๘๒.
- World Bank. **Social Capital, Household Welfare and Poverty in Indonesia**. Working Paper, no.๖, Washington, April. ๑๙๙๙.

ภาคผนวก ก

บทความวิจัย

ยุทธศาสตร์การขับเคลื่อนธรรมนูญตำบลเชิงพุทธขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดร้อยเอ็ด
Strategies for driving the Buddhist Sub-district Constitution of the
Administrative Organization Local in Roi Et Province

ดร.สุกานดา จันทวารีย์¹
นายไชยนต์ อังกานต์²

บทคัดย่อ

การศึกษาวิจัย เรื่อง “ยุทธศาสตร์การขับเคลื่อนธรรมนูญตำบลเชิงพุทธขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดร้อยเอ็ด” มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษายุทธศาสตร์การขับเคลื่อนธรรมนูญตำบลเชิงพุทธขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดร้อยเอ็ด เพื่อศึกษาผลการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ธรรมนูญตำบลเชิงพุทธขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดร้อยเอ็ด เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ พื้นที่วิจัยได้แก่ ๑) เทศบาลตำบลแคนใหญ่ อำเภอเมือง จังหวัดร้อยเอ็ด ๒) เทศบาลตำบลดงสิงห์ อำเภोजังหาร จังหวัดร้อยเอ็ด ๓) องค์การบริหารส่วนตำบลบ้านนิเวศน์ อำเภอธวัชบุรี จังหวัดร้อยเอ็ด ๔) องค์การบริหารส่วนตำบลสวนจิก อำเภอศรีสมเด็จ จังหวัดร้อยเอ็ด ๕) องค์การบริหารส่วนตำบลพระเจ้า อำเภอเชียงขวัญ จังหวัดร้อยเอ็ด ขอบเขตประชากรโดยมีกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ๑) กลุ่มผู้นำชุมชน/ท้องถิ่น ๒) กลุ่มปราชญ์ชาวบ้าน ๓) กลุ่มพระสงฆ์ ๔) กลุ่มนักวิชาการ ๕) ประชาชน รวมทั้งสิ้น ๒๕ รูป/คน

ผลการวิจัยพบว่า ยุทธศาสตร์การขับเคลื่อนธรรมนูญตำบลเชิงพุทธขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดร้อยเอ็ด มีแนวโน้มในทางที่ดีจากการกำหนดทิศทางยุทธศาสตร์ที่จะร่วมกันมีธรรมนูญตำบลเชิงพุทธ ที่สามารถช่วยแก้ไขปัญหาของชุมชนได้เป็นอย่างดี ด้วยการสร้างความสัมพันธ์ของคนในชุมชน สร้างการมีส่วนร่วมและเป็นเจ้าของชุมชนร่วมกัน ยึดหลักประชาธิปไตยและความถูกต้องบนฐานอันดีงามทางพระพุทธอันเป็นที่พึงทางจิตใจของคนในชุมชนส่วนมาก การวิเคราะห์ปัญหาและศักยภาพที่มี สร้างกติกาข้อปฏิบัติร่วมกันที่ดีในส่วนร่วม สามารถนำแนวทางธรรมนูญหรือแนวทางการพัฒนาตำบลที่ดี ร่วมกันกำหนดอนาคตในชุมชนตำบล ส่งผลดีต่อชุมชนให้มีคุณภาพ มีศักยภาพ ความสามารถในการแข่งขัน และมีคุณธรรม จริยธรรม สู้สังคมฐานความรู้ให้ประชาชนมีภูมิคุ้มกันทางสังคม ประสิทธิภาพระบบการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย เป้าหมายที่จะทำให้ชุมชนมีการจัดการชุมชนด้วยตัวเองในทุก ๆ ด้าน ร่วมกันค้นหาปัญหา ร่วมคิดร่วมทำ ร่วมตัดสินใจ ร่วมแก้ไขปัญหา และการตัดสินใจจากการมีส่วนร่วมของชุมชนอย่างยั่งยืน จึงสอดคล้องกับสมมติฐานการวิจัย ส่งผลต่อการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืนของประชาชนและองค์กรส่วนท้องถิ่นจังหวัดร้อยเอ็ด

คำสำคัญ : ยุทธศาสตร์, การขับเคลื่อน, ธรรมนูญตำบล, เชิงพุทธ

¹ อาจารย์ประจำสาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์, วิทยาลัยสงฆ์ร้อยเอ็ด มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

² อาจารย์ประจำสาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์, วิทยาลัยสงฆ์ร้อยเอ็ด มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Abstract

The research study on "Strategies for Driving the Constitution of the Tambon Sub-district Administrative Organization of Local Administration in Roi Et Province" aims to study the strategy for driving the Sub-district Statute of the Buddhist Sub-district Administrative Organization in Roi Et Province. To study the results of the strategic driving of the Thammanoon Buddhist Sub-district Strategy of the Local Administrative Organization in Roi Et Province Is a qualitative research Research areas include 1) Khaen Yai Sub-district Municipality, Muang District, Roi Et Province 2) Dong Sing Subdistrict Municipality, Chang Han District, Roi Et Province 3) Ban Niwet Subdistrict Administrative Organization Thawat Buri District Roi Et Province 4) Suan Chik Subdistrict Administrative Organization Si Somdet District Roi Et Province 5) Phra Chao Subdistrict Administrative Organization Chiang Khwan District Roi ed Scope of the population with key informants 1) Community / local leader groups 2) Villagers philosophers 3) Buddhist groups 4) Academic groups 5) Total of 25 people / people collecting data by asking, interviewing and discussing groups small

The research found that Strategies for driving the Buddhist-oriented Constitution of the Subdistrict Administration Organization in Roi Et Province There is a tendency for good from the formulation of a strategic direction to jointly have a Buddhist sub-district constitution. That can help solve community problems as well By creating relationships among people in the community Build participation and own community together Adhere to democratic principles and correctness based on the goodness of the Buddha which is the mental reliance of most people in the community Analysis of existing problems and potentials Create good rules for participation. Can apply the constitutional guidelines or good district development guidelines Together determine the future in the community Resulting in good quality community, potential, competitiveness, and morality, ethics to the society, knowledge base for people to have social immunity Efficiency of disaster prevention and mitigation system The goal is for the community to manage the community by itself in all aspects. Together to search for problems, to think, to do, to make joint decisions, to solve problems and to make decisions based on community participation Therefore in accordance with the research hypothesis Affecting the sustainable community development of people and local organizations in Roi Et Province.

Keywords : Strategy, driving, Thammanoon Sub-district, Buddhist oriented

๑. บทนำ

ในช่วงที่ประเทศไทยประสบปัญหาวิกฤตเศรษฐกิจเมื่อปี ๒๕๔๐ ได้มีนักคิดและผู้ทรงคุณวุฒิหลายท่านประเมินว่า การที่สังคมไทยยังดำรงอยู่ได้เนื่องจากมีทุนทางสังคมมากมายเป็นตาข่ายรองรับที่มีความเชื่อมโยงหนาแน่นอยู่บนพื้นฐานเอกลักษณ์ความเป็นไทยที่มีจุดเด่นหลายประการ อาทิ การมีสถาบันพระมหากษัตริย์เป็นศูนย์รวมจิตใจของคนทั้งชาติ การมีระบบเครือญาติและชุมชนที่เข้มแข็งบนพื้นฐานทางด้านวัฒนธรรมที่เอื้อเพื่อเอื้อแผ่ มีน้ำใจไมตรี ชอบช่วยเหลือเกื้อกูลกัน เป็นต้น

สถานการณ์โลกยุคปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว สังคมสามารถเชื่อมโยงกัน ได้ทั่วโลก ความสัมพันธ์ในด้านต่าง ๆ มีความสลับซับซ้อนหลายมิติ โครงสร้างเศรษฐกิจ โครงสร้างสังคมเปลี่ยนแปลงไปสู่ความเป็นวิทยาศาสตร์และความเป็นอุตสาหกรรมมากขึ้น ประเทศไทยต้องเผชิญและรับผลกระทบจากบริบทการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ อย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ การเปลี่ยนแปลงจากปัจจัยภายนอกที่สำคัญ ได้แก่ กระแสโลกาภิวัตน์ การเคลื่อนย้ายคนโดยเสรี การเปิดเสรีทางการค้า การรวมกลุ่มความร่วมมือระหว่างประเทศ จะส่งผลกระทบต่อวัฒนธรรมและวิถีการดำเนินชีวิตของคนไทย ขณะที่กระแสโลกที่เปลี่ยนจากยุคสังคมเศรษฐกิจฐานความรู้ (Knowledge Base Society) ไปสู่สังคมยุคหลังฐานความรู้ (Post Knowledge Base) นั้นจะส่งผลให้ประเทศไทยต้องเร่งริบพัฒนาศักยภาพของทรัพยากรมนุษย์ รวมถึงปฏิสัมพันธ์ของผู้คนในชุมชนของท้องถิ่นนั้น ๆ โดยเริ่มตั้งแต่ระดับครอบครัว ชุมชนและประเทศ

ที่ประกอบด้วยปัจจัยสำคัญๆ ๕ ประการ ที่มีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงของโลกในอนาคตอันได้แก่ ๑) การเปลี่ยนแปลงตามกระแสโลกาภิวัตน์ ๒) การเปลี่ยนแปลงในโครงสร้างประชากรของโลก ๓) การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของผู้บริโภคกลุ่มใหม่ ๔) ปัญหาเกี่ยวกับทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ๕) แนวโน้มการวางระเบียบกฎเกณฑ์และการเรียกร้องเพื่อปกป้องผลประโยชน์ระหว่างชาติ ซึ่งหากขาดการบูรณาการแล้วอนาคตของมนุษยชาติจะดำรงชีวิตอยู่รอดในระยะยาวไม่ได้ ประกอบกับความเสื่อมโทรมและสูญเสียทางทรัพยากรธรรมชาติที่มากขึ้น การดำเนินการเพื่อที่จะรักษาและป้องกันสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติไว้จึงได้เกิดขึ้น สำหรับประเทศไทยได้ยึดแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเป็นแนวทางปฏิบัติและการดำรงชีวิตตาม พระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ ๙)

ภายใต้ทิศทางการพัฒนาประเทศเพื่อความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจและอุตสาหกรรม ก่อให้เกิดปัญหาต่อทรัพยากรสาธารณสุขที่มีชุมชนในท้องถิ่นต่าง ๆ พึ่งพาจัดการทรัพยากรตามวัฒนธรรมในท้องถิ่นนั้น ๆ เพื่อการดำรงชีพ รัฐร่วมกับกลุ่มทุนสร้างความมั่งคั่งจากทรัพยากรโดยการพัฒนา ในขณะที่ชุมชนท้องถิ่นต้องสูญเสียทรัพยากรซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญในการดำรงชีพของคนใน

ชุมชนและยังส่งผลถึงวัฒนธรรมของชุมชนเกิดปัญหาความยากจนและความเหลื่อมล้ำทางสังคมขึ้น³ ซึ่งแนวคิดหลักของการพัฒนาที่ยั่งยืนคือ

ธรรมนูญตำบลเกิดจากการสำรวจสภาพปัจจุบันตามวิถีชีวิตจริงที่ดำรงอยู่และความต้องการของประชาชน ตามความเป็นจริงในการดำเนินชีวิต ภายใต้สภาพสังคมชนบทที่มีความรักใคร่ กลมเกลียว ยึดโยงในความเป็นญาติ ในสถานะเศรษฐกิจที่พึ่งพาธรรมชาติ ที่ต้องดิ้นรนขวานขวายใช้ภูมิปัญญาที่สืบทอดต่อ ๆ กันมาตามบรรพบุรุษ ผสมผสานกับแนวความคิดตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อความอยู่รอดในการดำรงตนอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุขและเพื่อสร้างอนาคตใหม่ให้กับตนเองและครอบครัว ซึ่งจากสภาพการเมืองที่เข้มข้นภายในเงาของ “ประชาธิปไตย” ซึ่งอาจสับสนเป็นบางโอกาส แบ่งฝักฝ่ายตามความอิสระเสรีในการพูด การคิด และการแสดงออกภายใต้กฎระเบียบ วัฒนธรรมประเพณีของท้องถิ่น ซึ่งนับเป็นการเรียนรู้ประชาธิปไตย โดยการปฏิบัติจริงในชีวิตประจำวัน

การรวมตัวของชุมชนทำให้เกิดทางเลือกในการดำเนินชีวิตอันหลากหลาย โดยสามารถพึ่งพาตนเองได้ในหลายรูปแบบ ธรรมนูญจึงเป็นแนวปฏิบัติหนึ่งที่เกิดจากการสำรวจสภาพปัจจุบันตามวิถีชีวิตจริงที่ดำรงอยู่และความต้องการของประชาชนตามความเป็นจริงในการดำเนินชีวิต ภายใต้สภาพสังคมชนบทที่มีความรักใคร่กลมเกลียว ยึดโยงในความเป็นญาติ ในสถานะเศรษฐกิจที่พึ่งพาธรรมชาติ ที่ต้องดิ้นรนขวานขวายใช้ ภูมิปัญญาที่สืบทอดต่อ ๆ กันมาตามบรรพบุรุษ ผสมผสานกับแนวความคิดตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อความอยู่รอดและเพื่อสร้างอนาคตใหม่ให้กับตนเองและครอบครัว จากสภาพการเมืองที่เข้มข้นภายในเงาของ “ประชาธิปไตย” ซึ่งอาจสับสนเป็นบางโอกาส แบ่งฝักฝ่าย ตามความอิสระเสรีในการพูด การคิด และการแสดงออกภายใต้กฎระเบียบ วัฒนธรรมประเพณีของท้องถิ่น ซึ่งนับเป็นการเรียนรู้ประชาธิปไตย โดยการปฏิบัติจริงในชีวิตประจำวัน และการนำหลักพุทธธรรมในพระพุทธศาสนามาบูรณาการในการจัดทำธรรมนูญเชิงพุทธเพื่อนำไปใช้เป็นแนวทางปฏิบัติของชุมชนจึงนับว่ามีความสำคัญมาก เนื่องจากประชาชนส่วนใหญ่ของประเทศนับถือพระพุทธศาสนา

ดังนั้นจากความเป็นมาและสภาพปัญหาที่เกิดขึ้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาเรื่องยุทธศาสตร์ธรรมนูญตำบลขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดร้อยเอ็ด การขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ธรรมนูญตำบลขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดร้อยเอ็ด วิเคราะห์และประเมินผลยุทธศาสตร์ธรรมนูญตำบลเชิงพุทธขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดร้อยเอ็ด ว่ามียุทธศาสตร์สู่การขับเคลื่อนธรรมนูญตำบลให้เกิดผลแก่ชุมชนในด้านใด และสามารถนำเอาหลักพุทธธรรมทางพระพุทธศาสนาไปประยุกต์หรือบูรณาการให้เกิดผลดีกับชุมชนอย่างไร

³ กฤษฎา บุญชัย และคณะ. **สู่การปฏิรูปฐานทรัพยากร**. (กรุงเทพฯ : พลวัตรขบวนการเคลื่อนไหวด้านทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมภาคประชาชน. ๒๕๔๖) หน้า ๗๓

๒. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๑. เพื่อศึกษายุทธศาสตร์ธรรมนุญตำบลขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดร้อยเอ็ด
๒. เพื่อศึกษาการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ธรรมนุญตำบลขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดร้อยเอ็ด
๓. เพื่อศึกษาวิเคราะห์ผลยุทธศาสตร์ธรรมนุญตำบลเชิงพุทธขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดร้อยเอ็ด

๓. ขอบเขตการวิจัย

ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ คณะผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตการวิจัย ดังนี้

๑. **ขอบเขตของเนื้อหา** มุ่งเน้นการศึกษาเกี่ยวกับแนวคิด หลักการ ทฤษฎีรูปแบบ ยุทธศาสตร์ชุมชน ยุทธศาสตร์การขับเคลื่อนธรรมนุญตำบลเชิงพุทธ วิเคราะห์ผลการขับเคลื่อน ยุทธศาสตร์ขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดร้อยเอ็ด เพื่อการพัฒนาชุมชนให้เกิดความยั่งยืน

๒. **ขอบเขตของพื้นที่** การวิจัยครั้งนี้ดำเนินการเฉพาะในเขตจังหวัดร้อยเอ็ด ได้แก่

- ๑) เทศบาลตำบลแคนใหญ่ อำเภอเมือง จังหวัดร้อยเอ็ด
- ๒) เทศบาลตำบลดงสิงห์ อำเภอจังหาร จังหวัดร้อยเอ็ด
- ๓) องค์การบริหารส่วนตำบลบ้านนิเวศน์ อำเภอธวัชบุรี จังหวัดร้อยเอ็ด
- ๔) องค์การบริหารส่วนตำบลสวนจิก อำเภอศรีสมเด็จ จังหวัดร้อยเอ็ด
- ๕) องค์การบริหารส่วนตำบลพระเจ้า อำเภอเชียงขวัญ จังหวัดร้อยเอ็ด

๓. **ขอบเขตของประชากร** การวิจัยครั้งนี้ ได้แก่

๑) กลุ่มผู้นำชุมชน/ผู้บริหารท้องถิ่น คือ กลุ่มบุคคลที่สามารถชักจูงหรือชี้นำบุคคลอื่น ให้ปฏิบัติงาน สำเร็จตามวัตถุประสงค์ที่วางไว้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ และมี ความสามารถที่จะทำให้องค์การดำเนินไปอย่างก้าวหน้าและบรรลุเป้าหมาย โดยการใช้อิทธิพลเหนือ ทัศนคติและการกระทำของผู้อื่น

๒) กลุ่มประชาชนชาวบ้าน คือ กลุ่มบุคคลที่เป็นเจ้าของภูมิปัญญาชาวบ้าน และนำภูมิ ปัญญาไปใช้ประโยชน์ในการ ดำรงชีวิตจนประสบความสำเร็จ สามารถถ่ายทอดเชื่อมโยงคุณค่าของ อดีตกับปัจจุบันได้เหมาะสม

๓) กลุ่มพระสงฆ์ คือ กลุ่มบุคคลเป็นที่มุ่งสนองประโยชน์ของสังคมเป็นสำคัญ โดย เปิดโอกาสให้คนทุกกลุ่มได้เข้ามาฝึกฝนพัฒนาตนเอง และนำหลักธรรมมาปฏิบัติในการดำเนินชีวิต ต้องปฏิบัติตามหลักธรรมคำสอน ซึ่งเป็นจุดมุ่งหมายของการบวช และมีหน้าที่ยึดหลักอภัยประกอบด้วย ธรรมที่เป็นไปเพื่อประโยชน์ของคนหมู่มาก คือ มีทั้งการศึกษา การเผยแผ่ และการสงเคราะห์

๔) กลุ่มนักวิชาการ คือ กลุ่มผู้เชี่ยวชาญในด้านนั้นๆ หรือทำงานด้านนั้นๆ มาอย่างยาวนาน โดยดูที่ผลงาน หรือบทความทางวิชาการที่ได้รับการตีพิมพ์โดยนิตยสารที่เป็นที่ยอมรับโดยสากล

๕) กลุ่มประชาชน คือ กลุ่มบุคคลที่มีที่อยู่อาศัยอยู่ในพื้นที่จังหวัดร้อยเอ็ด เป็นประชาชนมีส่วนร่วมในการให้ข้อมูลข้อเท็จจริงและความคิดเห็นเพื่อประกอบการตัดสินใจของหน่วยงานภาครัฐด้วยวิธีต่าง ๆ เช่น การรับฟังความคิดเห็น การแสดงความคิดเห็น การทำกิจกรรมการให้ความร่วมมือ เป็นต้น

๔. ขอบเขตของระยะเวลา

การวิจัยเริ่มตั้งแต่วันที่ ๑ ตุลาคม พ.ศ.๒๕๖๐ - ๓๐ กันยายน พ.ศ.๒๕๖๑ ใช้ระยะเวลาในการทำวิจัยทั้งสิ้น ๑๒ เดือน

๔. การรวบรวมข้อมูล

๑. การรวบรวมข้อมูลเอกสาร

การศึกษาวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (การวิจัยเชิงสำรวจ) ในส่วนของการศึกษาเอกสาร (Documentary Study) เป็นการศึกษาค้นคว้ารวบรวมข้อมูลเอกสาร ซึ่งมีรายละเอียดในการศึกษา ดังนี้

๑) ศึกษา ค้นคว้าและรวบรวมข้อมูลเอกสารและหลักฐานจากคัมภีร์ หนังสือ ตำรา วิทยานิพนธ์ รายงานวิจัย ตลอดจนเอกสารวิชาการที่เกี่ยวข้องอื่น ๆ ทั้งภาษาไทยและอังกฤษ ที่แสดงความสัมพันธ์ให้เห็นถึงยุทธศาสตร์การขับเคลื่อนธรรมนูญตำบลเชิงพุทธขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดร้อยเอ็ด

๒) ศึกษาวิเคราะห์การจัดการความรู้ ค้นคว้าจากเอกสารทุติยภูมิ เช่น รายงานการวิจัย รายงานการสัมมนาที่เกี่ยวข้อง หนังสือ วารสารและบทความต่าง ๆ รวมทั้งข้อมูลจากระบบเครือข่าย อินเทอร์เน็ตที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำมาประมวลเป็นข้อมูลให้เห็นถึงยุทธศาสตร์การขับเคลื่อนธรรมนูญตำบลเชิงพุทธขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดร้อยเอ็ด

๓) สรุปผลการศึกษาวิเคราะห์หาข้อมูล ข้อสรุปและข้อเสนอแนะ จากเครื่องมือที่ใช้ในการวิเคราะห์แบบสัมภาษณ์ตามระเบียบวิธีวิจัยให้เห็นถึงยุทธศาสตร์การขับเคลื่อนธรรมนูญตำบลเชิงพุทธขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดร้อยเอ็ด

๒. การวิจัยภาคสนาม

เป็นขั้นตอนหลังจากการศึกษาทางเอกสารแล้ว โดยกระทำดังนี้คือ

๑) สัมภาษณ์ในพื้นที่ในจังหวัดร้อยเอ็ด เพื่อกำหนดพื้นที่และกลุ่มเป้าหมายให้ชัดเจนที่จะใช้ในการวิจัย

๒) ขออนุญาตผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์ร้อยเอ็ด เพื่อขอความร่วมมือกับบุคคลที่เกี่ยวข้อง

๓) ขออนุญาตเจ้าของพื้นที่ในการศึกษาวิจัย กำหนดวันเวลาในการสัมภาษณ์ สันทนาการกลุ่ม และติดต่อประสานงานกับกลุ่มเป้าหมาย

๔) ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง คือเดินทางไปสัมภาษณ์กลุ่มเป้าหมาย ซึ่งเป็นการสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง

๕) จัดสนทนากลุ่ม โดยบุคคลผู้ร่วมสนทนามีความรู้ความเชี่ยวชาญในเรื่องที่สนทนานั้น คณะผู้วิจัยกำหนดจำนวนการสนทนาไว้ ๓ ครั้ง เพื่อเป็นการระดมความคิดเห็นหรือความรู้ของการให้ เห็นถึงยุทธศาสตร์การขับเคลื่อนธรรมนูญตำบลเชิงพุทธขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัด ร้อยเอ็ด

๕. ผลการวิจัย

๑. ยุทธศาสตร์ธรรมนูญตำบลขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดร้อยเอ็ด

ผลวิจัยพบว่า มียุทธศาสตร์ในการวางแผนเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น เพื่อพัฒนาศักยภาพ ยกระดับแก่ท้องถิ่นและประชาชนในชุมชน โดยอาศัยแผนยุทธศาสตร์พัฒนาท้องถิ่นของชุมชน ที่จะ มุ่งไปสู่คุณภาพชีวิตของคนในตำบล เพื่อเป็นกรอบในการกำหนดทิศทางการพัฒนาชุมชนอันพึง ประสงค์ ได้อย่างเท่าทันกับการเปลี่ยนแปลงของสถานการณ์ในปัจจุบันที่เป็นยุทธศาสตร์ธรรมนูญ ตำบลขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดร้อยเอ็ด ๔ ข้อ คือ ๑.การสร้างความรู้ประชาธิปไตย ชุมชน ๒.การที่ประชาชนมีส่วนร่วมในกิจกรรมชุมชน ๓.ศิลปวัฒนธรรม จารีต ประเพณี และภูมิ ปัญญาท้องถิ่น ๔.การจัดระเบียบชุมชน เพื่อชุมชนท้องถิ่นจะต้องลุกขึ้นมาจัดการตนเอง โดยการ แก้ปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชนด้วยการร่วมกันกำหนดอนาคตการขับเคลื่อนให้มียุทธศาสตร์ธรรมนูญ ตำบล ปัจจัยที่สำคัญในการสนับสนุน คือ ๑.การมีส่วนร่วม ๒.บทบาทหน้าที่ ๓.วัฒนธรรมชุมชน ๔. ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม และ ๕.ข้อตกลงทางสังคม ด้วยการมีกติกา กลไก ตรวจสอบ และการ ร่วมกันขับเคลื่อนธรรมนูญตำบล เปลี่ยนสถานะจากผู้รับความช่วยเหลือ เป็นผู้จัดการและลงมือ ปฏิบัติด้วย การสร้างจิตสำนึกความเป็นพลเมืองของชุมชน ในการร่วมกำหนดนโยบายในระดับพื้นที่ ค้นคว้า วิเคราะห์ปัญหา พัฒนาแผนกิจกรรม จัดทำโครงการให้สอดคล้องกับการแก้ไขปัญหาของชุมชน ด้วยการดำเนินการและแก้ปัญหาในชุมชนได้สำเร็จ สร้างความเชื่อมั่น เห็นคุณค่า เกิดการขยาย เชื่อมโยงทำให้เกิดพลังภาคีของชุมชน ชุมชนจะต้องช่วยกันสร้างสรรค์ พัฒนาระดับความเข้มแข็ง โดยลำดับ เป็นชุมชนพึ่งตนเอง ชุมชนเข้มแข็ง มาถึงการฟื้นฟูชุมชนท้องถิ่น แผนแม่บทชุมชน ไปสู่ใน รูปแบบของสภาองค์กรชุมชน พัฒนาสู่ธรรมนูญตำบลได้เป็นอย่างดี

๒. การขับเคลื่อนธรรมนูญตำบลเชิงพุทธขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัด ร้อยเอ็ด

ผลวิจัยพบว่า การขับเคลื่อนธรรมนูญตำบลขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดร้อยเอ็ด ได้ขับเคลื่อนธรรมนูญตำบลต้องอาศัยให้ทุกคนในชุมชนมีส่วนร่วมในการกำหนด อันแสดงถึงเจตจำนงค์ ร่วมกันของทุกฝ่ายที่มีกติการ่วมกัน ข้อตกลงร่วมกันของคนในชุมชนที่เกิดจากสำนึกของคนในตำบล ที่มาอยู่ร่วมกัน และสามารถกำหนดเป้าหมายอนาคตของตนเอง ตามวิถีชีวิตแห่งจิตสำนึกร่วมกัน โดย ทุกคนในชุมชนร่วมกันผลักดันให้มีการนำธรรมนูญตำบลไปใช้ได้จริงอย่างเป็นรูปธรรม ขององค์การ ปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดร้อยเอ็ดยังไม่ได้ประกาศร่วมกันและยังไม่มีมีการดำเนินงานผ่านกลไก สภาตำบล ทั้งในระดับชุมชน ตำบล และจังหวัด ก็คือ กลไกระดับจังหวัด ออกแบบกระบวนการ

ขับเคลื่อนทำเป็นระบบ การคัดเลือกพื้นที่รูปธรรมปฏิบัติการนำร่อง ให้เกิดสภาพกลาง และ 1 ตำบล 1 ธรรมนูญ อย่างน้อย 5 พื้นที่ อาศัยกระบวนการในการขับเคลื่อน ๔ ประเด็น คือ ๑.การสร้างความรู้ ประชาธิปไตย คือ ชุมชนทุกแห่งต้องร่วมกับองค์การบริหารส่วนท้องถิ่น และภาคราชการรวมถึง การแก้ไขปัญหา และพัฒนาในด้านต่าง ๆ ๒.การที่ประชาชนมีส่วนร่วมในกิจกรรมชุมชน องค์ประกอบกระบวนการสู่ขั้นตอนการจัดทำธรรมนูญตำบล (๑) จัดตั้งแกนนำ โดยให้การสนับสนุน การดำเนินงานของสภาเด็กและเยาวชน สภาองค์กรชุมชน สภาเกษตรกร สภาเทศบาล คณะกรรมการใกล้เคียงกรณีพิพาทระดับหมู่บ้าน และระดับตำบล (๒) จัดอบรมให้ความรู้ความ เข้าใจกับแกนนำ (๓) ประชาพิจารณ์ รับฟังความคิดเห็นเพื่อปรับไข (๔) ติดตาม และประเมินผล ประเด็นธรรมนูญตำบล ๓.ศิลปวัฒนธรรม จารีต ประเพณี และภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยขับเคลื่อนด้วย การจัดตั้งศูนย์วัฒนธรรมหมู่บ้าน ศูนย์ข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่นตำบล รมรงค์ให้ประชาชนและ ภาคเอกชน ตระหนักในความสำคัญของวัฒนธรรมประเพณี และภูมิปัญญาท้องถิ่น จัดทำระบบ เครือข่ายสารสนเทศทางด้านวัฒนธรรม เป็นศูนย์กลางเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ผลงาน เพื่อให้ ประชาชนเข้าใจสามารถเลือกสรรตัดสินใจ และปรับเปลี่ยนให้เหมาะสมกับการดำเนินชีวิต และ สนับสนุนงานด้านวัฒนธรรมมากยิ่งขึ้นด้วย อบรมส่งเสริมให้เยาวชนและประชาชนมีความรู้ความ เข้าใจและสามารถปฏิบัติได้อย่างถูกต้อง ๔.การจัดระเบียบชุมชน ด้วยการขับเคลื่อนให้ทุกคนใน ชุมชนจะต้องร่วมการตัดสินใจจากการมีส่วนร่วมของชุมชน สร้างธรรมนูญตำบลของชุมชน เกิดความ ภาคภูมิใจ สังคมรู้จัก สามัคคี มีคุณธรรม ด้วยการจัดตั้งแกนนำตำบล ทุกภาคส่วนต้องให้การ สนับสนุนการดำเนินงานให้มีสภาเด็กและเยาวชน สภาองค์กรชุมชน สภาเกษตรกร สภาเทศบาล คณะกรรมการใกล้เคียงกรณีพิพาทระดับหมู่บ้าน และระดับตำบล

๓. วิเคราะห์ผลการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ธรรมนูญตำบลเชิงพุทธขององค์การปกครอง ส่วนท้องถิ่นในจังหวัดร้อยเอ็ด

ผลวิจัยพบว่า เริ่มจากการนำนโยบายจากหน่วยงานมาสู่การวางแผนยุทธศาสตร์ มีกลไก การขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ธรรมนูญตำบล โดยการประชุมร่วมกันของแต่ละฝ่าย และหน่วยงานต่าง ๆ ในชุมชน กำหนดเป็นตัวชี้วัดความสำเร็จในการทำงานขับเคลื่อนธรรมนูญตำบลสู่เป้าหมายตามแผน ยุทธศาสตร์ สู่การขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ธรรมนูญตำบลเชิงพุทธ อาศัยองค์ประกอบกระบวนการสู่ ขั้นตอนการจัดทำธรรมนูญตำบล ๑) จัดตั้งแกนนำ โดยให้การสนับสนุนการดำเนินงานของสภาเด็ก และเยาวชน สภาองค์กรชุมชน สภาเกษตรกร สภาเทศบาล คณะกรรมการใกล้เคียงกรณีพิพาทระดับ หมู่บ้าน และระดับตำบล ๒) จัดอบรมให้ความรู้ความเข้าใจกับแกนนำ ๓) ประชาพิจารณ์ รับฟัง ความคิดเห็นเพื่อปรับไข ๔) ติดตาม และประเมินผลประเด็นธรรมนูญตำบล โดยอาศัยหลักอิทธิบาท ๔ ปฏิบัติให้ถึงความสำเร็จ ช่วยสร้างแรงจูงใจในการทำงานให้เกิดขึ้น มีวิริยะ ขยันหมั่นเพียร ความ เอาใจใส่ต่องานมากด้วย มีพิจารณาไตร่ตรองด้วยเหตุผลและติดตามกระบวนการทำงาน แก้ไข ข้อบกพร่องเหล่านั้นให้ดีขึ้น ให้ชุมชนมียุทธศาสตร์ธรรมนูญตำบลเกิดขึ้น เป็นผลที่จะทำให้ทุกคนใน ชุมชนเป็นคนดี มีคุณภาพ มีศักยภาพ ความสามารถในการแข่งขัน และมีคุณธรรม จริยธรรม สู่ สังคมฐานความรู้ให้ประชาชนมีภูมิคุ้มกันทางสังคม ทำให้ชุมชน สังคม มีความสมานฉันท์และสันติ สุข มีประสิทธิภาพระบบการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย เป้าหมายที่จะทำให้ชุมชนมีการจัดการ

ชุมชนด้วยตัวเองในทุก ๆ ด้าน ทำให้ชุมชนมีระเบียบวินัย มีความเอื้อเฟื้อเกื้อกูล มีเหตุผล รู้หน้าที่ ซื่อสัตย์ พากเพียร ขยัน ประหยัด มีจิตใจเป็นประชาธิปไตย เคารพความคิดเห็นและสิทธิของผู้อื่น มีชมรมจิตอาสาทำคุณประโยชน์ต่อส่วนร่วม โดยหลักธรรมในสังคหวัตถุ ๔ การเสียสละหรือการเอื้อเฟื้อแบ่งปันของ ๆ ตน เพื่อประโยชน์แก่บุคคลอื่น พุดด้วยความจริงใจ พุดในสิ่งที่เป็นประโยชน์ และเหมาะสมกับกาลเทศะ จะต้องพุดหรือ เจาจากันด้วยไมตรีและความปรารถนาดีต่อกัน การปฏิบัติในสิ่งที่เป็นประโยชน์ต่อผู้อื่น จะต้องช่วยเหลือกัน

๖. อภิปรายผล

จากการศึกษาวิจัยเรื่อง ยุทธศาสตร์การขับเคลื่อนธรรมนูญตำบลเชิงพุทธขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดร้อยเอ็ด มีแนวโน้มในทางที่ดีจากการกำหนดทิศทางยุทธศาสตร์ที่จะร่วมกันมีธรรมนูญตำบลเชิงพุทธ ที่สามารถช่วยแก้ไขปัญหาของชุมชนได้เป็นอย่างดี ด้วยการสร้างความสัมพันธ์ของคนในชุมชน สร้างการมีส่วนร่วมและเป็นเจ้าของชุมชนร่วมกัน ยึดหลักประชาธิปไตยและความถูกต้องบนฐานอันดีงามทางพระพุทธอันเป็นที่พึงทางจิตใจของคนในชุมชนส่วนมาก การวิเคราะห์ปัญหาและศักยภาพที่มี สร้างกติกาข้อปฏิบัติร่วมกันที่ดีในมีส่วนร่วม สามารถนำแนวทางธรรมนูญหรือแนวทางการพัฒนาตำบลที่ดี ร่วมกันกำหนดอนาคตในชุมชนตำบล ส่งผลดีต่อชุมชนให้มีคุณภาพ มีศักยภาพ ความสามารถในการแข่งขัน และมีคุณธรรม จริยธรรม สู้สังคม ฐานความรู้ให้ประชาชนมีภูมิคุ้มกันทางสังคม ประสิทธิภาพระบบการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย เป้าหมายที่จะทำให้ชุมชนมีการจัดการชุมชนด้วยตัวเองในทุก ๆ ด้าน ร่วมกันค้นหาปัญหา ร่วมคิดร่วมทำ ร่วมตัดสินใจ ร่วมแก้ไขปัญหา และ การตัดสินใจจากการมีส่วนร่วมของชุมชนอย่างยั่งยืน จึงสอดคล้องกับสมมติฐานการวิจัย ส่งผลต่อการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืนของประชาชนและองค์กรส่วนท้องถิ่นจังหวัดร้อยเอ็ด

๗. ข้อเสนอแนะ

๑. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

๑) ภาครัฐควรเข้ามาส่งเสริมให้ชุมชนได้มีระเบียบแผนหรือออกกฎหมายที่สอดคล้องในบางเรื่องที่ชุมชนสามารถจะนำไปใช้เป็นข้อมูลประกอบการพัฒนาตนเองโดยการปรับเปลี่ยนพฤติกรรม การอยู่ร่วมกันในสังคม

๒) ควรส่งเสริมให้มีคณะกรรมการการขับเคลื่อนธรรมนูญเชิงพุทธในทุกระดับของชุมชน ศึกษาวิธีการข้อมูลในการวางแผนการบริหารการพัฒนาชุมชนและการสร้างเครือข่ายชุมชนพัฒนาตนเองโดยใช้ธรรมนูญเชิงพุทธในจังหวัดร้อยเอ็ด

๒. ข้อเสนอแนะในการนำผลวิจัยไปใช้

ชุมชน หน่วยงานและผู้ที่เกี่ยวข้องควรนำกระบวนการพัฒนายุทธศาสตร์ธรรมนูญตำบลเชิงพุทธไปใช้ในด้าน โดยให้ความสำคัญโดยการส่งเสริมให้ชุมชนมีจิตสำนึกที่จะปฏิบัติตามธรรมนูญตำบลอย่างมีระเบียบวินัย ส่งเสริมให้ทุกคนมุ่งสร้างประโยชน์แก่ส่วนรวมมากกว่าประโยชน์ส่วนตัว

๓. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

๑. ควรมีการที่มุ่งเน้นศึกษาในประเด็นการขับเคลื่อนธรรมนูญสิ่งแวดล้อมชุมชน
๒. ควรมีการศึกษาในรูปแบบกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนที่เป็นต้นแบบ

๔. เอกสารอ้างอิง

กฤษฎา บุญชัย และคณะ. **สู่การปฏิรูปฐานทรัพยากร**. กรุงเทพฯ : พลวัตกระบวนการเคลื่อนไหวด้านทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมภาคประชาชน. ๒๕๕๖.

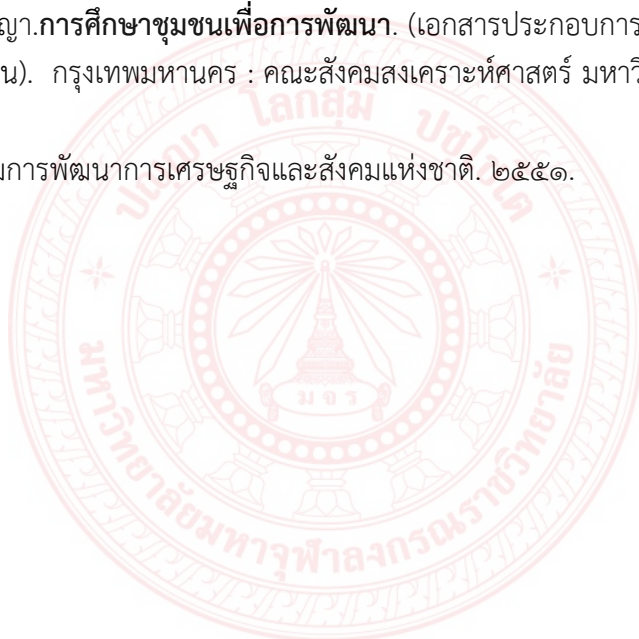
กิจการสตรีและสถาบันครอบครัว, สำนักงาน. **กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์**.

นโยบายและยุทธศาสตร์การพัฒนาศาสนาครอบครัว พ.ศ.๒๕๔๗-๒๕๕๖

กรุงเทพมหานคร. ๒๕๕๘.

จิตติ มงคลชัยอรัญญา. **การศึกษาชุมชนเพื่อการพัฒนา**. (เอกสารประกอบการเรียนภาควิชาการพัฒนาชุมชน). กรุงเทพมหานคร : คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. ๒๕๕๐.

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. ๒๕๕๑.

ภาคผนวก ข

เครื่องมือการวิจัย

แบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย

เรื่อง

ยุทธศาสตร์การขับเคลื่อนธรรมาภิบาลเชิงพุทธขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดร้อยเอ็ด

.....

วัตถุประสงค์ เพื่อศึกษายุทธศาสตร์การขับเคลื่อนธรรมาภิบาลเชิงพุทธขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดร้อยเอ็ด และวิเคราะห์ผลการขับเคลื่อนธรรมาภิบาลเชิงพุทธขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดร้อยเอ็ด

คำชี้แจง ๑. เครื่องมือการวิจัยแบบสัมภาษณ์กึ่งมีโครงสร้าง ประกอบด้วย ๒ ส่วน คือ

ส่วนที่ ๑ ข้อมูลพื้นฐานของผู้ตอบแบบสัมภาษณ์

ส่วนที่ ๒ ข้อมูลเกี่ยวกับพัฒนาการยุทธศาสตร์การขับเคลื่อนธรรมาภิบาลเชิงพุทธขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดร้อยเอ็ด

๒. ในการเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยจะได้ทำเป็นความลับไม่นำข้อมูลไปเปิดเผยในทางที่เสียแก่ผู้ให้ข้อมูล และขอขอบคุณทุกท่านมา ณ โอกาสนี้ด้วย

ส่วนที่ ๑ ข้อมูลพื้นฐานของผู้ตอบแบบสัมภาษณ์

๑. ชื่อ.....สกุล.....อายุ.....ปี

๒. การศึกษาสูงสุด ( ) ประถมศึกษา
( ) มัธยมศึกษา
( ) ปริญญา.....สาขา.....
( ) อื่น ๆ(โปรดระบุ) .....

๓. ตำแหน่ง.....

๔. สถานที่ผู้ตอบแบบสัมภาษณ์.....

.....

๕. ช่วงเวลาในการเก็บรวบรวมข้อมูล วันที่.....เดือน.....ปี.....ระหว่างเวลา.....

๖. ที่อยู่ที่สามารถติดต่อได้โทรศัพท์.....Email.....

ส่วนที่ ๒ ข้อมูลเกี่ยวกับประเด็นการสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย

ประเด็นในการสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย เรื่อง ยุทธศาสตร์การขับเคลื่อนธรรมณูญตำบลเชิงพุทธขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดร้อยเอ็ด

๒.๑. ยุทธศาสตร์ธรรมณูญตำบล

ในส่วนงานของท่านได้มียุทธศาสตร์ธรรมณูญตำบล หรือไม่อย่างไร

.....

.....

.....

๒.๒. การขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ธรรมณูญตำบลเชิงพุทธ

ในส่วนงานของท่านได้มีการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ธรรมณูญตำบลเชิงพุทธ หรือไม่อย่างไร

.....

.....

.....

๒.๓. การขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ธรรมณูญตำบลเชิงพุทธขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดร้อยเอ็ด

ในส่วนงานของท่านได้นำผลการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ธรรมณูญตำบลเชิงพุทธขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดร้อยเอ็ด ไปใช้หรือไม่อย่างไร

.....

.....

.....

๒.๔. ข้อเสนอแนะอื่น ๆ

.....

.....

.....

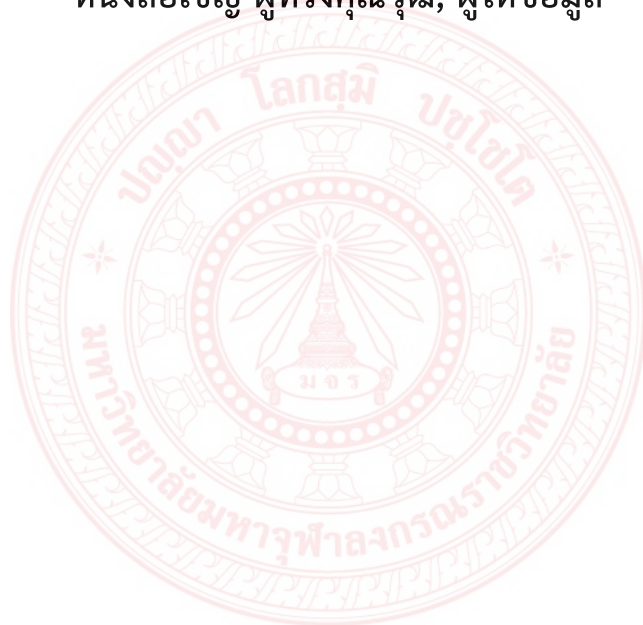
ลงชื่อ ..... ผู้เก็บรวบรวมข้อมูล

(.....)

ตำแหน่ง.....

วันที่.....เดือน.....พ.ศ.....

ภาคผนวก ค
หนังสือเชิญ ผู้ทรงคุณวุฒิ, ผู้ให้ข้อมูล

ที่ พิเศษ/๒๕๖๐

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาลัยสงฆ์ร้อยเอ็ด ถนนแจ้งสนิท ตำบลนิเวศน์
อำเภอธวัชบุรี จังหวัดร้อยเอ็ด ๔๕๑๓๐

๓๐ เมษายน ๒๕๖๐

เรื่อง ขอเชิญเป็นผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบเครื่องมือวิจัย

เจริญพร/เรียน .....

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ จำนวน ๑ ชุด

ด้วย ดร.สุกานดา จันทวารีย์ และคณะ บุคลากรวิทยาลัยสงฆ์ร้อยเอ็ด มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้รับอนุมัติให้ทำงานวิจัย เรื่อง “ยุทธศาสตร์การขับเคลื่อนธรรมนุญตำบลเชิงพุทธขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดร้อยเอ็ด” โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษายุทธศาสตร์การขับเคลื่อนธรรมนุญตำบลเชิงพุทธขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดร้อยเอ็ด และวิเคราะห์ผลการขับเคลื่อนธรรมนุญตำบลเชิงพุทธขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดร้อยเอ็ด ขณะนี้การดำเนินการอยู่ในขั้นตอนการเก็บข้อมูลภาคสนามโดยการสัมภาษณ์ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องและผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความรู้ในเรื่องดังกล่าว เพื่อนำข้อมูลมาประกอบการทำงานวิจัยให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

ดังนั้น เพื่อให้การทำงานวิจัยเรื่องดังกล่าวเป็นไปตามวัตถุประสงค์ ผู้วิจัยจึงจัดทำแบบเครื่องมือวิจัย โดยได้รับความเห็นชอบเบื้องต้นจากวิทยาลัยสงฆ์ร้อยเอ็ดแล้ว จึงขอความอนุเคราะห์จากท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบเครื่องมือวิจัย และให้ความคิดเห็นในแบบสัมภาษณ์ เพื่อนำมาปรับปรุงให้ครอบคลุมเนื้อหาและสามารถนำไปใช้อย่างมีประสิทธิภาพต่อไป

จึงเรียน/เจริญพรมาเพื่อพิจารณาอนุเคราะห์ และขออนุมัติขอคุณล่วงหน้ามา ณ โอกาสนี้

(พระครูวาปีจันทคุณ, ดร)

รักษาการผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์ร้อยเอ็ด

วิทยาลัยสงฆ์ร้อยเอ็ด

โทร ๐๙๙๓-๗๓๔๓๑๑๐

ที่ พิเศษ/๒๕๖๐

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาลัยสงฆ์ร้อยเอ็ด ถนนแจ้งสนิท ตำบลนิเวศน์
อำเภอธวัชบุรี จังหวัดร้อยเอ็ด ๔๕๑๓๐

๑๐ เมษายน ๒๕๖๐

เรื่อง ขออนุญาตให้นักวิจัยสัมภาษณ์เพื่อเก็บข้อมูลทำงานวิจัย

เรียน/เจริญพร .....

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ จำนวน ๑ ชุด

ด้วย ดร.สุกานดา จันทวารีย์ และคณะ บุคลากรวิทยาลัยสงฆ์ร้อยเอ็ด มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้รับอนุมัติให้ทำงานวิจัย เรื่อง “ยุทธศาสตร์การขับเคลื่อนธรรมนูญตำบลเชิงพุทธขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดร้อยเอ็ด” โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษายุทธศาสตร์การขับเคลื่อนธรรมนูญตำบลเชิงพุทธขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดร้อยเอ็ด และวิเคราะห์ผลการขับเคลื่อนธรรมนูญตำบลเชิงพุทธขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดร้อยเอ็ด ขณะนี้การดำเนินการอยู่ในขั้นตอนการเก็บข้อมูลภาคสนามโดยการสัมภาษณ์ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องและผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความรู้ในเรื่องดังกล่าว เพื่อนำข้อมูลมาประกอบการทำงานวิจัยให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

ดังนั้น วิทยาลัยสงฆ์ร้อยเอ็ด มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พิจารณาเห็นว่าท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิ มีความรู้ ความเชี่ยวชาญ สามารถให้ข้อมูลสำคัญแก่นักวิจัยได้เป็นอย่างดี จึงขออนุญาตให้ ดร.สุกานดา จันทวารีย์ และคณะ ดำเนินการสัมภาษณ์ท่านตามประเด็นในแบบสัมภาษณ์ที่ได้แนบมาพร้อมนี้แล้ว ส่วนวัน เวลา และสถานที่ในการสัมภาษณ์ขอให้ท่านเป็นผู้กำหนดตามความเหมาะสม โดยจะนำข้อมูลที่ได้มาใช้เฉพาะในวิทยานิพนธ์นี้เท่านั้น ซึ่งจะไม่มีผลกระทบต่อท่านในทุกกรณี

จึงเรียน/เจริญพรมาเพื่อพิจารณาอนุเคราะห์ และขออนุโมทนาขอบคุณล่วงหน้ามา ณ โอกาสนี้

(พระครูวาปีจันทคุณ, ดร)

รักษาการผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์ร้อยเอ็ด

วิทยาลัยสงฆ์ร้อยเอ็ด

โทร ๐๙๓-๗๓๔๓๑๑๐

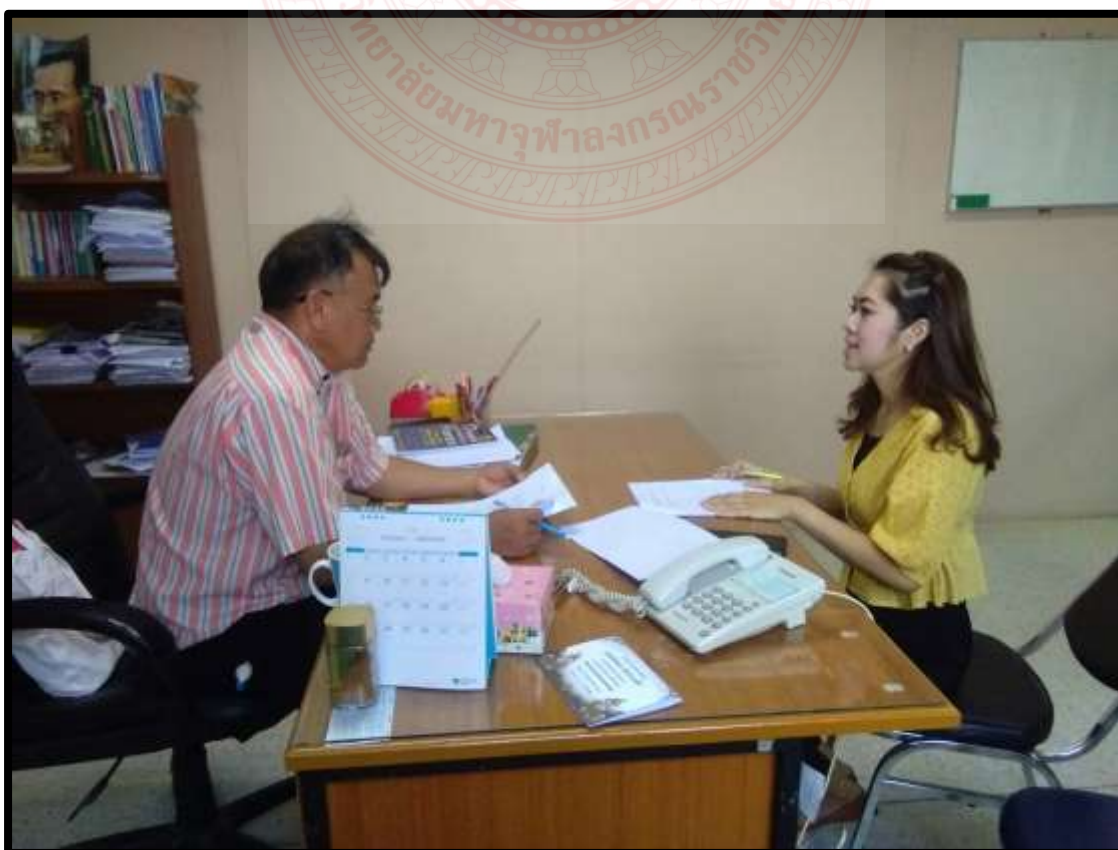
ประมวลภาพถ่ายการลงพื้นที่ทำวิจัย / การสัมภาษณ์

ประมวลภาพถ่ายการลงพื้นที่ทำวิจัย / การสัมภาษณ์

ประมวลภาพถ่ายการลงพื้นที่ทำวิจัย / การสัมภาษณ์

ประมวลภาพถ่ายการลงพื้นที่ทำวิจัย / การสัมภาษณ์

รายชื่อผู้ทรงคุณวุฒิ และผู้ให้สัมภาษณ์

๑.รายชื่อผู้ทรงคุณวุฒิ

๑. ดร.พิภพ ลินธพงษ์ ครูชำนาญการพิเศษ โรงเรียนสุวรรณภูมิวิทยาลัย
๒. ดร.ลือภฤต เพชรปดี นายกเทศมนตรี เทศบาลตำบลสำโรงเหนือ อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรปราการ
๓. ผศ.ดร.สุรพงษ์ แสงเรณู อาจารย์ประจำหลักสูตรรัฐศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด

๒.รายชื่อผู้ให้สัมภาษณ์

๑.กลุ่มผู้นำท้องถิ่น

- (๑) นายวิจิต ธานีวรรณ นายกองค์การบริหารส่วนตำบลพระเจ้า อำเภอเชียงขวัญ จังหวัดร้อยเอ็ด
- (๒) ดร.มณฑกานต์ ยุทธไกร ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลสวนจิก อำเภอศรีสมเด็จ จังหวัดร้อยเอ็ด
- (๓) นายปรีชาติ พิมภู นายกเทศบาลตำบลดงสิงห์ อำเภอจังหาร จังหวัดร้อยเอ็ด
- (๔) นายวิจิต ธานีวรรณ นายกองค์การบริหารส่วนตำบลพระเจ้า อำเภอเชียงขวัญ จังหวัดร้อยเอ็ด
- (๕) จำเอกสนอง สุ่มมาตย์ ปลัดเทศบาลตำบลดงสิงห์ อำเภอจังหาร จังหวัดร้อยเอ็ด

๒.กลุ่มประชาชนชาวบ้าน

- (๑) นายหนูสอน พิมภู ตำบลสะอาดสมบูรณ์ อำเภอเมือง จังหวัดร้อยเอ็ด
- (๒) นายมาย แรกงานเหนือ ตำบลบัวแดง อำเภอปทุมรัตน์ จังหวัดร้อยเอ็ด
- (๓) นางพรรณณี ศรีเวียงราช ตำบลโคกล่าม อำเภอจตุรพักตรพิมาน จังหวัดร้อยเอ็ด
- (๔) นายไพบุลย์ พลละคร ตำบลหนองแคน อำเภอปทุมรัตน์ จังหวัดร้อยเอ็ด
- (๕) นายบุญทัน พรหมศรี ตำบลเมืองสรวง อำเภอเมืองสรวง จังหวัดร้อยเอ็ด

๓.กลุ่มพระสงฆ์

- (๑) พระสมัย วรรณโม วัดบ้านจี้วังม ตำบลพระเจ้า อำเภอเชียงขวัญ จังหวัดร้อยเอ็ด
- (๒) พระอธิการณัฐวุฒิ ฐานวุฒโธ, เจ้าอาวาสวัดบ้านกู่/รองเจ้าคณะตำบลมะอี่, ตำบลมะอี่ อำเภอธวัชบุรี จังหวัดร้อยเอ็ด
- (๓) พระประเสริฐ อธิปัญญา วัดบ้านโพธิ์ชัย, ตำบลสวนจิก อำเภอศรีสมเด็จ จังหวัดร้อยเอ็ด
- (๔) พระเกษม ฐิตธมโม วัดศรีรัตนราม, ตำบลดงสิงห์ อำเภอจังหาร จังหวัดร้อยเอ็ด
- (๕) พระภานุพงศ์ ปภาโต วัดป่าโนนรัง, ตำบลแคนใหญ่ อำเภอเมือง จังหวัดร้อยเอ็ด

๔.กลุ่มนักวิชาการ

(๑) ดร.พิภพ ลินธุพงศ์ ครูชำนาญการพิเศษโรงเรียนสุวรรณภูมิ ตำบลสระคู อำเภอสุวรรณภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด

(๒) ดร.ปิยณัฐ จันทวารีย์ อาจารย์มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี ตำบลดงลาน อำเภอเมือง จังหวัดร้อยเอ็ด

(๓) แพทย์หญิงชื่นสกนธ์ เชาว์ตระกูล แพทย์ประจำโรงพยาบาลสุวรรณภูมิ ตำบลรอบเมือง อำเภอเมือง จังหวัดร้อยเอ็ด

(๔) นางสาวอภิชญา พรรณศรี อาจารย์วิทยาลัยสงฆ์ร้อยเอ็ด มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ตำบลนิเวศน์ อำเภอธวัชบุรี จังหวัดร้อยเอ็ด

(๕) ดร.มณฑิรา จันทวารีย์ อาจารย์มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม ตำบลรอบเมือง อำเภอเมือง จังหวัดร้อยเอ็ด

๕.กลุ่มประชาชน

(๑) นางสุนงนทา สิงห์พันธ์ ตำบลสระคู อำเภอสุวรรณภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด

(๒) นายณัฐพงศ์ ชินศุภลักษณ์ ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดร้อยเอ็ด

(๓) นางพูนศรี เชาว์ตระกูล ตำบลรอบเมือง อำเภอเมือง จังหวัดร้อยเอ็ด

(๔) นายสมร พูลเพิ่ม ตำบลนาแซง อำเภอเสลภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด

(๕) นายนาวิ แก้วดี เจ้าหน้าที่ประจำส่วนงานพระสอนศีลธรรมวิทยาลัยสงฆ์ร้อยเอ็ด มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ตำบลนิเวศน์ อำเภอธวัชบุรี จังหวัดร้อยเอ็ด

ภาคผนวก จ
การรับรองการนำไปใช้ประโยชน์

ข้าพเจ้า ดร.มณฑกานต์ ยุทธโกกร ตำแหน่งปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลสวนจิก หน่วยงาน
องค์การบริหารส่วนตำบลสวนจิก สถานที่ตั้ง ๓๐๘ หมู่ที่ ๓๓ ตำบลสวนจิก อำเภอศรีสมเด็จ จังหวัดร้อยเอ็ด
๔๕๒๕๐ โทรศัพท์ ๐๔๓-๕๐๓๕๓ โทรสาร ๐๔๓-๕๐๓๕๒ อีเมล manjikkinfo@gmail.com

ขอรับรองว่าได้นำผลงานวิจัย เรื่อง ยุทธศาสตร์การขับเคลื่อนธรรมนูญตำบลเชิงพุทธของ
องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดร้อยเอ็ด ซึ่งเป็นผลงานของ ดร.สุกานดา จันทวารีย์ และคณะ สังกัด
วิทยาลัยสงฆ์ร้อยเอ็ด มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

มาใช้ประโยชน์องค์การบริหารส่วนตำบลสวนจิก โดยใช้เป็นแนวทางการขับเคลื่อนธรรมนูญ
ตำบลเชิงพุทธขององค์การบริหารส่วนตำบลสวนจิก ซึ่งก่อให้เกิดผลดีในด้านต่อไปนี้

- การใช้ประโยชน์เชิงสาธารณะ
- การใช้ประโยชน์เชิงนโยบาย
- การใช้ประโยชน์เชิงพาณิชย์
- การใช้ประโยชน์เชิงวิชาการ
- การใช้ประโยชน์เชิงทางอื่น

ข้าพเจ้าขอลงนามในหนังสือรับรองการใช้ประโยชน์ เพื่อเป็นหลักฐานการใช้ประโยชน์
ผลงานวิจัยของ ดร.สุกานดา จันทวารีย์ และคณะ สังกัด วิทยาลัยสงฆ์ร้อยเอ็ด มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณ
ราชวิทยาลัย

(ดร.มณฑกานต์ ยุทธโกกร)
ตำแหน่ง ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลสวนจิก

แบบสรุป

ผลผลิต ผลลัพธ์ และผลกระทบจากงานวิจัย

เรื่อง ยุทธศาสตร์การขับเคลื่อนธรรมนูญตำบลเชิงพุทธ
ขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดร้อยเอ็ด

*****

๑.ผลผลิต (output)

- ๑) ประชาชนจะนำไปใช้เป็นข้อมูลประกอบการพัฒนาตนเองโดยการปรับเปลี่ยนพฤติกรรม การอยู่ร่วมกันในสังคม
- ๒) ได้องค์ความรู้ด้านยุทธศาสตร์การขับเคลื่อนธรรมนูญตำบลเชิงพุทธให้เกิดประสิทธิผลในการปฏิบัติงาน
- ๓) สามารถนำไปใช้พัฒนาชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพแสดงถึงเจตจำนงร่วมของทุกฝ่าย
- ๔) ได้ข้อมูลในการวางแผนการบริหารการพัฒนาชุมชนและการสร้างเครือข่ายชุมชนพัฒนาตนเองโดยใช้ธรรมนูญเชิงพุทธในจังหวัดร้อยเอ็ด
- ๕) ทราบถึงยุทธศาสตร์การขับเคลื่อนธรรมนูญตำบลเชิงพุทธขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดร้อยเอ็ด

๒.ผลลัพธ์ (outcome)

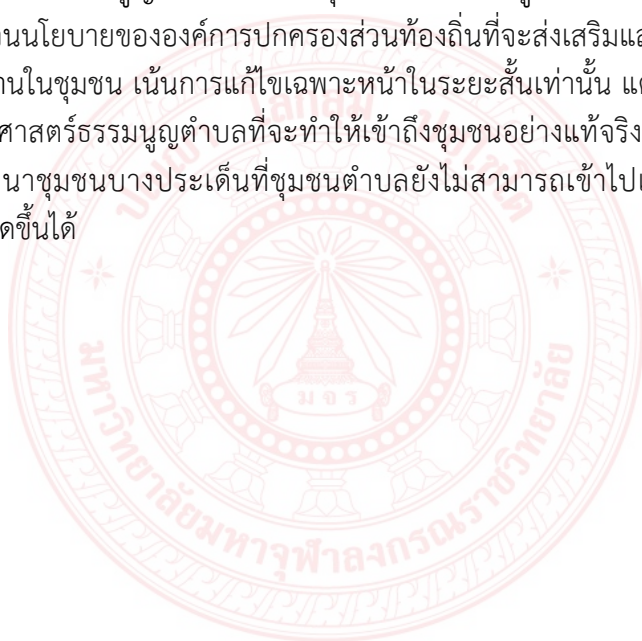
- ๑) มีกลไกการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ธรรมนูญตำบล โดยการประชุมร่วมกันของแต่ละฝ่าย และหน่วยงานต่าง ๆ ในชุมชน กำหนดเป็นตัวชี้วัดความสำเร็จในการทำงานขับเคลื่อนธรรมนูญตำบลสู่เป้าหมายตามแผนยุทธศาสตร์ในรูปแบบของการบูรณาการที่นำหลักธรรมพระพุทธศาสนามาช่วยในการขับเคลื่อน มีวิธีการสร้างแรงจูงใจ โดยอาศัยหลักมรรค ๘ มีทัศนคติที่ดีของปัญหาและการแก้ไขอย่าง ไม่เป็นส่วนหนึ่งในการสร้างปัญหา เผยแพร่ข้อมูลอันเป็นความจริง ในอันที่จะช่วยลดหรือแก้ปัญหา มีสติระลึกรู้อยู่เสมอว่าการกระทำใด ๆ ที่กำลังจะกระทำหรือกระทำอยู่จะมีผลต่อชุมชนอย่างไร มีพลังเพียงพอที่จะนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์
- ๒) ๑) จัดตั้งแกนนำ โดยให้การสนับสนุนการดำเนินงานของสภาเด็กและเยาวชน สภาองค์กรชุมชน สภาเกษตรกร สภาเทศบาล คณะกรรมการใกล้เคียงกรณีพิพาทระดับหมู่บ้าน และระดับตำบล ๒) จัดอบรมให้ความรู้ความเข้าใจกับแกนนำ ๓) ประชาพิจารณ์ รับฟังความคิดเห็นเพื่อปรับไข ๔) ติดตาม และประเมินผลประเด็นธรรมนูญตำบล โดยอาศัยหลักอิทธิบาท ๔ ปฏิบัติให้ถึงความสำเร็จ ช่วยสร้างแรงจูงใจในการทำงานให้เกิดขึ้น มีวิริยะ ขยันหมั่นเพียร ความเอาใจใส่ต่องานมากด้วย มีพิจารณาไตร่ตรองด้วยเหตุผลและติดตามกระบวนการทำงาน
- ๓) เป็นผลที่จะทำให้ทุกคนในชุมชนเป็นคนดี มีคุณภาพมีศักยภาพ ความสามารถในการแข่งขัน และมีคุณธรรม จริยธรรม สู้งานมีความรู้ให้ประชาชนมีภูมิคุ้มกันทางสังคม ทำให้ชุมชน สังคม มีความสมานฉันท์และสันติสุข มีประสิทธิภาพระบบการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย เป้าหมายที่จะทำให้ชุมชนมีการจัดการชุมชนด้วยตัวเองในทุก ๆ ด้าน ทำให้ชุมชนมีระเบียบวินัย

มีความเอื้อเฟื้อเกื้อกูล มีเหตุผล รู้หน้าที่ ซื่อสัตย์ พากเพียร ขยัน ประหยัด มีจิตใจเป็นประชาธิปไตย เคารพความคิดเห็นและสิทธิของผู้อื่น มีชมรมจิตอาสาทำคุณประโยชน์ต่อส่วนร่วม

๔) การวิเคราะห์ปัญหาและศักยภาพที่มี สร้างกติกาข้อปฏิบัติร่วมกันที่ดีในส่วนร่วม สามารถ นำแนวทางธรรมณูญหรือแนวทางการพัฒนาตำบลที่ดี ร่วมกันกำหนดอนาคตในชุมชนตำบล ส่งผลดี ต่อชุมชนให้มีคุณภาพ มีศักยภาพ ความสามารถในการแข่งขัน และมีคุณธรรม จริยธรรม สู้สังคม ฐานความรู้ให้ประชาชนมีภูมิคุ้มกันทางสังคม ประสิทธิภาพระบบการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย เป้าหมายที่จะทำให้ชุมชนมีการจัดการชุมชนด้วยตัวเองในทุก ๆ ด้าน ร่วมกันค้นหาปัญหา ร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมตัดสินใจ ร่วมแก้ไขปัญหา และการตัดสินใจจากการมีส่วนร่วมของชุมชนอย่างยั่งยืน

๓.ผลกระทบจากงานวิจัย

การขับเคลื่อนธรรมณูญตำบลไปใช้ในชุมชน ยังไม่เป็นที่รูปธรรมในเชิงปฏิบัติการเป็นที่ ประจักษ์ มีแต่ในส่วนนโยบายขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่นที่จะส่งเสริมและพัฒนาไปในรูปแบบ ของโครงสร้างพื้นฐานในชุมชน เน้นการแก้ไขเฉพาะหน้าในระยะสั้นเท่านั้น แต่ในระยะยาวแผนการ พัฒนาส่งเสริมยุทธศาสตร์ธรรมณูญตำบลที่จะทำให้เข้าถึงชุมชนอย่างแท้จริงยังไม่ชัดเจน และยังมี ข้อจำกัดในการพัฒนาชุมชนบางประเด็นที่ชุมชนตำบลยังไม่สามารถเข้าไปแก้ไขปัญหาหรือสร้าง ธรรมณูญตำบลให้เกิดขึ้นได้

ภาคผนวก ช

ประวัติผู้วิจัย

ประวัติคณะผู้วิจัย

หัวหน้าโครงการวิจัย

- ชื่อ - นามสกุล : ดร.สุกานดา จันทวารีย์
- วัน เดือน ปีเกิด : ๒๒ สิงหาคม พ.ศ.๒๕๓๐
- ภูมิลำเนาที่เกิด : บ้านเลขที่ ๓๕๐ หมู่ที่ ๗ ตำบลดงลาน อำเภอเมือง จังหวัดร้อยเอ็ด
รหัสไปรษณีย์ ๔๕๑๗๐
- การศึกษา : พ.ศ. ๒๕๕๙ ปร.ด. รัฐประศาสนศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ในพระบรมราชูปถัมภ์
- พ.ศ. ๒๕๕๕ น.ม. นิติศาสตร์
มหาวิทยาลัยรังสิต
- พ.ศ. ๒๕๕๓ น.บ. นิติศาสตร์
มหาวิทยาลัยรังสิต
- ประสบการณ์การทำงาน :
- สังกัด : วิทยาลัยสงฆ์ร้อยเอ็ด มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
- ตำแหน่ง : อาจารย์ / รักษาการผู้อำนวยการสำนักงานวิชาการ

ประวัติคณะผู้วิจัย

ผู้ร่วมวิจัย

- ชื่อ - นามสกุล : นายณภวศันต์ อังگان
- วัน เดือน ปีเกิด : ๒ กุมภาพันธ์ ๒๕๒๓
- ภูมิลำเนาที่เกิด : บ้านหนองผักแว่น ตำบลโพธิ์ทอง อำเภอเสลภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด
- การศึกษา : ปริญญาโท พธ.ม สาขา รัฐประศาสนศาสตร์ (รป.ม)
ปริญญาตรี พธ.บ. สาขา บริหารรัฐกิจ(เกียรตินิยมอันดับหนึ่ง)
- ประสบการณ์การทำงาน :
- พ.ศ.๒๕๕๗ เป็นอาจารย์ประจำหลักสูตร สาขาวิชารัฐศาสตร์ ที่ มจร.วิทยาเขตแพร่
- พ.ศ.๒๕๕๙ เป็นเลขานุการนายกองค์การบริหารส่วนตำบลโพธิ์ทอง อำเภอเสลภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด
- พ.ศ.๒๕๖๑ เป็นอาจารย์ประจำหลักสูตร สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ ที่วิทยาลัยสงฆ์ร้อยเอ็ด
- ผลงาน : บทความวิชาการ เรื่อง ภาวะผู้นำทางวิชาการ : ผู้นำวิถีพุทธ
บทความวิชาการ เรื่อง สตรีไทยในศตวรรษที่ ๒๑ : บทบาทผู้นำร่วมสมัย
บทความวิชาการ เรื่อง ธรรมภิบาลกับแนวคิดทางพระพุทธศาสนา
บทความเพื่อการวิจัย เรื่อง ยุทธศาสตร์การขับเคลื่อนธรรมนูญตำบลเชิงพุทธ
- สังกัด : วิทยาลัยสงฆ์ร้อยเอ็ด มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
- ตำแหน่ง : อาจารย์

ความเป็นมาและความสำคัญ

จากความเป็นมาและสภาพปัญหาที่เกิดขึ้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาเรื่องยุทธศาสตร์ธรรมนูญตำบลขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดร้อยเอ็ด การขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ธรรมนูญตำบลขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดร้อยเอ็ด วิเคราะห์ผลยุทธศาสตร์ธรรมนูญตำบลเชิงพุทธขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดร้อยเอ็ด ว่ามียุทธศาสตร์สู่การขับเคลื่อนธรรมนูญตำบลให้เกิดผลแก่ชุมชนในด้านใด และสามารถนำเอาหลักพุทธธรรมทางพระพุทธศาสนาไปประยุกต์หรือบูรณาการให้เกิดผลดีกับชุมชนอย่างไร

วัตถุประสงค์การวิจัย

๑. เพื่อศึกษายุทธศาสตร์ธรรมนูญตำบลขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดร้อยเอ็ด

๒. เพื่อศึกษาการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ธรรมนูญตำบลขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดร้อยเอ็ด

๓. เพื่อศึกษาวิเคราะห์ผลการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ธรรมนูญตำบลเชิงพุทธขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดร้อยเอ็ด

องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย

จากการศึกษาวิจัยเรื่อง ยุทธศาสตร์การขับเคลื่อนธรรมนูญตำบลเชิงพุทธขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดร้อยเอ็ด ประมวลองค์ความรู้จากการวิจัย พบว่า มองเห็นถึงกระบวนการการพัฒนากำหนดยุทธศาสตร์การขับเคลื่อนธรรมนูญตำบลไปใช้ในชุมชน ยังไม่เป็นรูปธรรมในเชิงปฏิบัติการเป็นที่ประจักษ์ มีแต่ในส่วนของนโยบายขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่นที่จะส่งเสริมและพัฒนาไปในรูปแบบของโครงสร้างพื้นฐานในชุมชน เน้นการแก้ไขเฉพาะหน้าในระยะสั้นเท่านั้น แต่ในระยะยาวแผนการพัฒนาส่งเสริมยุทธศาสตร์ธรรมนูญตำบลที่จะทำให้เข้าถึงชุมชนอย่างแท้จริงยังไม่ชัดเจน และยังมีข้อจำกัดในการพัฒนาชุมชนบางประเด็นที่ชุมชนตำบลยังไม่

สามารถเข้าไปแก้ไขปัญหาหรือสร้างธรรมนูญตำบลให้เกิดขึ้นได้สามารถสรุปได้ดังนี้

ยุทธศาสตร์ธรรมนูญตำบลขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดร้อยเอ็ด อาศัยองค์ประกอบกระบวนการสู่ขั้นตอนการจัดทำธรรมนูญตำบล ๑) จัดตั้งแกนนำ โดยให้การสนับสนุนการดำเนินงานของสภาเด็กและเยาวชน สภาองค์กรชุมชน สภาเกษตรกร สภาเทศบาล คณะกรรมการใกล้เคียงกรณีพิพาทระดับหมู่บ้าน และระดับตำบล ๒) จัดอบรมให้ความรู้ความเข้าใจกับแกนนำ ๓) ประชาพิจารณ์ รับฟังความคิดเห็นเพื่อปรับไข ๔) ติดตาม และประเมินผล ประเด็นธรรมนูญตำบล ชุมชนท้องถิ่นจะต้องลุกขึ้นมาจัดการตนเอง โดยการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชนด้วยการ ร่วมกันกำหนดอนาคตตำบล มีกติกาและเป็นกลไก ตรวจสอบ ถ่วงดุลในพื้นที่ลดการพึ่งพาภาครัฐ เปลี่ยนสถานะจากผู้รับบริการช่วยเหลือ เป็นผู้จัดการและลงมือปฏิบัติด้วย

การขับเคลื่อนธรรมนูญตำบลขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดร้อยเอ็ด พบว่า เริ่มจากการนำนโยบายจากหน่วยงานมาสู่การวางแผนยุทธศาสตร์ มีกลไกการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ธรรมนูญตำบล โดยการประชุมร่วมกันของแต่ละฝ่าย และหน่วยงานต่าง ๆ ในชุมชน กำหนดเป็นตัวชี้วัดความสำเร็จในการทำงานขับเคลื่อนธรรมนูญตำบลสู่เป้าหมายตาม

แผนยุทธศาสตร์ในรูปแบบของการบูรณาการที่นำหลักธรรมพระพุทธศาสนาช่วยในการขับเคลื่อน มีวิธีการสร้างแรงจูงใจ เน้นการเชิญชวน ยกย่อง ให้เกียรติบัตร 餽อาหาร โดยอาศัยหลักมรรค ๘ สาเหตุของปัญหาและการแก้ไขอย่างถูกต้อง ในชุมชนกำหนดเป็นตัวชี้วัดความสำเร็จในการทำงาน ขับเคลื่อนธรรมนูญตำบลสู่เป้าหมายตามแผนยุทธศาสตร์ ในรูปแบบของการบูรณาการที่นำหลักธรรมพระพุทธศาสนา โดยอาศัยหลักอิทธิบาท ๔ คือ ข้อปฏิบัติให้ถึงความสำเร็จ

ยุทธศาสตร์การขับเคลื่อนธรรมนูญตำบลเชิงพุทธขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดร้อยเอ็ด พบว่า ชุมชนมียุทธศาสตร์ธรรมนูญตำบลเชิงพุทธเกิดขึ้น เป็นผลที่จะทำให้ทุกคนในชุมชนเป็นคนดี มีคุณภาพ มีศักยภาพ ความสามารถใน

การแข่งขัน และมีคุณธรรม จริยธรรม สู้สังคม ฐานความรู้ให้ประชาชนมีภูมิคุ้มกันทางสังคม ทำให้ชุมชน สังคม มีความสมานฉันท์และสันติสุข มีประสิทธิภาพระบบการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย เป้าหมายที่จะทำให้ชุมชนมีการจัดการชุมชนด้วยตัวเองในทุกๆด้าน ทำให้ชุมชนมีระเบียบวินัย มีความเอื้อเฟื้อเกื้อกูล มีเหตุผล รั้งหน้าที่ ซื่อสัตย์ พากเพียร ขยัน ประหยัด มีจิตใจเป็นประชาธิปไตย เคารพความคิดเห็นและสิทธิของผู้อื่น มีชมรมจิตอาสาทำคุณประโยชน์ต่อส่วนร่วม โดยหลักธรรมในสังคหวัตถุ ๔ การเสียสละ หรือการเอื้อเฟื้อแบ่งปันของๆ ตน เพื่อประโยชน์แก่บุคคลอื่น พูดด้วยความจริงใจ พูดในสิ่งที่เป็นประโยชน์และเหมาะสมกับกาลเทศะ จะต้องพูดหรือ เจาจากันด้วยไมตรีและความปรารถนาดีต่อกัน การปฏิบัติในสิ่งที่เป็นประโยชน์ต่อผู้อื่น จะต้องช่วยเหลือกัน

องค์ความรู้จากการวิจัย

ยุทธศาสตร์การขับเคลื่อนธรรมนูญตำบลเชิงพุทธขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดร้อยเอ็ด

Strategies for driving the Buddhist Sub-district Constitution of the Administrative Organization Local in Roi Et Province

ดร.สุกานดา จันทวารีย์ และคณะ
วิทยาลัยสงฆ์ร้อยเอ็ด
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย